

naues non pauca deferuntur. Olei insuper copia linit eius vbertate & dulcore orbem. Piscium quoque tanta multitudo, & magnitudo, & bonitas est, vt incredibile videatur. Na in capite Beticæ prope Gaditanum fretum res non tam mirabilis quam utilis omni anno visa est. Certis enim temporibus anni innumera dalphinorum multitudo ad littora infallibiliter accedit, quasi piscatoribus se offerant. Turres enim inibi sitæ sunt, ex quibus venire cateruatim cernuntur, & appositis magnis retibus cum paruo labore & summo venandi gaudio tanta capitur piscium copia, quantam piscatores volunt, appositisque fallibus conferuantur, & per totum fere orbem deferuntur. Vnde Strabo, in mari, inquit, Hispano omnia genera piscium capiuntur, vt Dalphini, ostrea, conchyliæ, conghi, muræ: a nostris maiores inueniuntur aliquando quatuor cubitorum. Animalium quoque & armentorum, sed & pecudum à quibus pecunia appellata, tanta copia est, vt plerunq; ob vellera atque coria multa millia occidantur. Capras denique Hispania equosque producit syluestres abundanter, procreat & castores. Equorum vero ne dum copia, sed pernices greges Hispani obtinent, quorum tanta est velocitas, vt potius volare quam currere credantur, illorum præsertim quos olim expeditos equos, hodie Ginetos vocant, quos Strabo ait esse similes equis Spartarum, reliquos omnes mira celeritate superantes. Rursus equorum Hispaniæ tanta fertur esse fides, vt cum se percussos in bello sentiant, fessores suos incolumes inter hostes mira probitate extra prælium reponant. Serico vero adeo abundat, vt cæteræ sibi cedant prouinciæ. Denique in ea prouincia ingens est materialium copia ad medicamenta victumque hominis pernecessariorum. Sed iam agemus finem, si id vnum attulerimus, quo huius refertissimæ vbertas prouinciæ feracissima designatur. Teste enim eodẽ Iustino in Lusitania iuxta flumẽ Tagum quod Toletanos agros vsque in oceanum mira fertilitate rigat, compertum est equas vento flatuque concipere. quod à nonnullis fabulose exponitur, pro eo quod inibi tanta equorum equarumque copia generatur, vt quasi vento ipso concepti videantur: quod ipsorum scribentiũ salua dixerim gratia. Quinimmo natura ipsa, terræque salubritate, aeris puritate, atque supraclestium corporum peculiari quadam inibi influentia, accedente naturali denique equarum ipsarum concipiendi desiderio, id effici posse physici non negant. Idque Solinus in eo quem de mundi mirabilibus libro edidit, constanter affirmat. ait enim in ea quam ediximus Hispaniæ parte, aspirante Fauonio, equas ipsas vento concipere, & cum masculos sitiunt, aut odorantur, aurarum spiritu maritantur.

De Hispaniæ praconiis quo ad auri, argenti, & aliorum metallorum, cæterarumque rerũ copiam, quæ industriales opes comparant.

C A P. III.

SOLICITVS ordo sollicitat, vt reliquam partem amplectamur. Postquam igitur actũ est de terræ Hispanicæ feracitate & rerum omnium fertilitate, ex quibus naturales diuitiæ nomen acceperunt, superest breui agere de auri & argenti cæterorumque metallorum copia, ex quibus industriales opes conficiuntur. Est itaque Hispaniæ terra mineris auri & argenti & aliorum metallorum ditissima, si solerter inquiruntur. Ferrariis quoque vltra cæteras orbis plagas abundat, adeo vt etiam aquas generet, quibus ferrum acrius temperatur. Inde chalybis copia exhauritur, & plures mundi prouincias ferro & chalybe ditat, nec vllum apud Hispanos telum probatur, quod nõ aut Birbili fluuius aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes huius fluuii finitimi appellati ferro cæteris præstare dicuntur. Plumbi denique & æris vberissima est. Sed vt de auro amplius dicamus, vsque adeo auro ditissima est, vt etiam aratro frequenter glebas aureas excitent rustici. quippe & hodie in arenis Tagi fluminis assiduo viros fœminasque non paucos conspicimus noctis tempore arenulas aureas splendentes colligere. Taceo de monte appellato sacro plurima dicere, quem Iustinus meminit, si ferro violetur, nefas grande reputandum: sed si quando fulgure terra profcissa est (quod etiam illis locis frequens res est) detectum aurum velut Dei munus colligere permittitur. Adde (vt Straboni placuit) chryfocolla, id est auri lauacra, appellata reperiri. Ibi denique ex purgamento auri quædam fit terra tenax, quam electrum vocant. Apud populos Carthaginis nouæ tanta auri & argenti copia est, vt eodem Strabone teste in ea prouincia quatuor hominum centuriæ (vt verbis eius vtar) & planius loquẽdo quatuorcenti homines populi Romani nomine xxv. millia drachmarum per dies singulos referebant, adeo vt ex nulla orbis plaga tam ingentem diuitiarum copiam exhaurirent. Cuius rei stant hodie signa patentia, cauernæ videlicet atque fodinæ minerales nimis profundæ, aceruus item scoriarum & purgamentorum argenti quod illo

Pecunia etymon.

Tagus fl.

Birbilis fl.

Chalybes.

Mons sacer.

Carthago noua.

illo tempore exhauriebatur, quæ in instar montis habent. Fatemur tamen, nostris temporibus hominum incuria nullâ ibi metallorum utilitas carpitur, non quod desit nobis minor veteribus auri cupiditas, sed illud inquirendi inferior sagacitas. Rursus non puto omitterendum quod idem Strabo subiicit. ait enim montes Hispanicos ad Boream versos multum utilitatis provinciam afferre propter aurum, & argentum, & æs, quibus abundat. Talis est & Carpetania Celtiberorum pars & Baturia. Generatur rursus stannum copiose admodum supra Lusitanos & in Cassiteriis insulis in quibus auri, & argenti, & metallorum copia reperitur. Ibi denique Salmoniacum, ibi vitriolum, ibi auripigmentum, ibi sulphuris ingens copia, ibi marchasitæ omnium genera alchymistis per necessaria, ibi thuriæ & cætera atramenta abundanter reperiuntur. Taceo mercurii copiam designare, quod argenti viuum appellant, cuius tanta fit exhauritio, ut nulla in orbis parte tam abundanter colligatur, adeo ut magnum regi vectigal comparet. Nec minor boli armenici, aluminis, spodii copia est.

*Carpetania
Baturia.
Cassiteria
sula.*

De Hispaniæ laudibus quoad gentis religionem, fidem, amicitiam, humanitatem, strenuitatem, & cæteras virtutes.

CAP. IV.

CONSEQUENS est ut post enarrata paucula quedam ex multis laudum præconia terræ Hispaniæ quoad aeris salubritatem, simul & frugum vberimam fertilitatem naturalem, sed metallorum cæterarumque opum iudustrialium copiosam feracitatem: gentis quoque Hispaniæ religionem, fidem, amicitiam, ingenii denique acumen, & viuacitatem, cæterasque laudes breui repetamus. Primo igitur supponendum putamus illud Aristotelis verissimum documentum, quoniam humana animæ operationes intellectuales ipsasque ingenii vires, quibus homines utique recte laudantur, nequaquam exercet, nisi mediatis congruis corporis organis, pro eo quia (ut aiunt) nihil in intellectu esse putatur, quin prius fuerit in sensu. Quæ una sufficiens causa creditur, cur humanus intellectus quandoque fatigatus putetur. Idque quanquam improprie, nec secundum se dictum sit, creditur tamen verum secundum ipsos exteriores sensus, quibus mediatis intellectus agit, atque utiliter operatur. Ex quo illud sequi necesse est, ut operationes intellectuales sint habiliores, prout corpora humana melius aut peius disposita reperiuntur. Operatur ergo habiliter intellectus, ipsæque animæ vires potiores redduntur, cum corpus maiore aeris salubritate & incolumitate gaudet. Ingenii siquidem vis & intellectus acumen (ut est philosophi sententia) non parum ex bona hominis complexione & validitate provenire putatur. Ex quo illud elicitur, quia (ut aiunt) animæ sequuntur corpora, pro eo quia ex bona corporis valetudine sensus animæ fiunt viuaciores: cui igitur natura dat corpus non incolume, nec optime dispositum, per consequens & dat animam non recte dispositam. Cum igitur Hispania (ut præmisimus) incolis suis optimam generet salubritatem, ut etiam eis ingenii excellentis acumen intellectusque viuacitatem tribuat, per quam necessarium videtur. Habent ergo Hispani ingenia præclara, si ea colere velint, & ad omnia sciendi genera habilia. Adde huius rei aliam non insulsam, sed naturalem causam, quia ea est patriæ dispositio, ea temperies, quæ in hominibus remissos atque æquales spiritus non ad impetus sensuales agitantem tribuat, sed prout bonæ corporis & mentis valetudini conuenit. quo fit ut propter remissiores animorum impetus sanguinisque æqualitatem habiles ingenio reperiuntur. Demum ut virtutes corporeas non omittamus, habent Hispani corpora (ut veteribus placuit) ad inediam & labores aptissima, quarumuis corporis & animi fatigationum patientissima, duram obseruat & astrictam parsimoniam, vigiliam, solis, & hiemem, famem quoque, ac sitim pati, & quæuis pericula pro patria sustinere & pro honore adire paratissimi sunt. vinum quoque malunt in cellario quam in ventre, quippe qui vendere potius quam gustare præeligunt: fœminæ vero & pueri Bacchum ut venenum fugiunt. Rursus Hispaniæ gentes (ut Iustinus refert) bellum quam otium præoptant, & (ut aiunt) si deest domi, extra hostem quærunt. Velocitas Hispanis atque lacertorum agilitas inest & fortitudo. saltandi quoque, trahendi, luctandi, ac natandi arte & exercitio plurimum calent. Hinc Romanus Vegetius, Hispanos, inquit, non tantum numero, sed viribus corporum, lacertorum agilitate nostris præstitisse manifestum est. Sed & Liuius id non negauit cum ait: Clarissima viris & armis Hispania, quæ si vires suas cognouisset, facile in imperium euasisset. Denique Hispanis equi & arma sanguine cariora sunt. Macilenti maiore ex parte & sicci sunt: quod signum est vigilantiam, sobrietatis, & laborum patientiam: ciuiles & ad omnem dexteritatem ingenii & corporis aptissimi.

*Aristotelis
axioma.*

Hispanorum corpora qualia.

si tantum sanguinis Carthaginenses, si tantum Romani in subiuganda Hispania fudere. Quoties enim pugnatum est cum Hispanis impari fortuna? quoties caesi Romani exercitus & duces? quoties turpi inito foedere capti? quoties denique prope ad desperationem redacti fuere? licet illi nouis creatis ducibus fortius arma sumpserunt, adeo ut neminem Roma reperiret qui Hispaniam accedere niteretur. Nam (ut aiunt Liuius & Eutropius) anno ab vrbe condita D C. omnes Romanos tam ingens Celtiberorum metus inuasit, ut ex omnibus non esset qui in Hispaniam vel miles, vel legatus ire auderet. Sed & anno sequenti, licet Metellus in Celtiberiam missus esset, infeliciter militauit. Cui successit Quintus Pompeius, & demum Quintus Scipio, qui contra Viriatum in Lusitania bellum contra Romanos gerentem pugnantem, in gloriâ redierunt. Fuit autem Viriatus primum pastor, mox latro, mox acerrimus dux, ut XI III. annis Hispaniis dominaretur. tantos enim ad bellum populos concitauit, ut saepe Senatus res Hispanicas deferere cogitaret. Sed tandem (ut Liuius & Eutropius referunt) contra Viriatum Sextus Vestilius praetor mittitur, qui toto exercitu caeso, vix fuga elapsus euasit. Deinde Caium Plautium praetorem multis praeliis fractum fugauit. Posthac Claudium Vnimanum cum omni exercitu superauit. Sed interim Viriatus ipse à quibusdam Afris sibi familiarissimis interfectus est, putantibus Romanos interfectores praemio donare debere. Cum ergo à Scipione consule praemium peterent, probe responsum est, nunquam placuisse Romanis imperatores à suis militibus interfici. De huius Viriati moderatione, cultu, & moribus statim dicemus: cuius tempore Iudas Machabaeus & frater eius Ionatas florebant in Iudaea. Quanta denique Hispanorum strenuitas fuerit, nouerunt Romani qui bello Numantino interfuerunt, qui publice facti sunt (ut refert Aemilius Probus) potius victos quam victores Romam rediisse, nihilque ex eo bello aliud quam securitatem adeptos, seque magis euasisse Numantinos quam vicisse dixerunt. nam cum ex ea tempestate superesset quidam Tiresus Celticus, interrogatus à Scipione qua de causa Numantia aut prius inuicta, aut post euerfa fuerit: Nostra, inquit, infelicitate, non tuis viribus. concordia enim victoriam, discordia excidium praebuit. Rursus Hispanis nullae sunt balneorum aut vnguentorum deliciae, quae virorum animos effoeminatos reddunt, nullus ibi festus dies, nullus epularum apparatus. aqua calida lauari post secundum bellum Punicum à Romanis didicere. Nec parum mirandum est (ut inquit Vegetius) in tanta saeculorum serie nullus Hispanis dux praeter Viriatum fuit, qui (ut diximus) annis XIII. Romanos vacua victoria fatigauit, quem ipsum non iudicio populi electum, sed ut cauendi declinandorumque periculorum scientia peritum secuti sunt: cuius ea virtus continentiaque fuit, ut cum consulares exercitus frequenter vicerit, tantis rebus prospere gestis non vestis cultum, non armorum titulum, non denique priorem victum mutauit, sed in eo habitu quo bellare primum coeperat, perseuerauit, ut quisquis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur. Fides quoque atque legalitas erga dominos Hispanis non facile credibilis est. Huic genti obedire dominis natura est, non quidem violentia, sed amore: & cui semel dedere fidem, praestitere simul & vitam. Testis est, ut caetera taceamus, illa Saguntinorum non modo fortitudo, sed expectata ad socios fides, ut Liuius, deinde Valerius referunt. Post duorum Scipionum totidemque Romanorum sanguinis exercituum miserabilem stragem, Saguntini victricibus Hannibalis armis intra moenia vrbis suae compulsi, cum vim Punicam nequirent amplius arcere, collatis in forum quae cariora cuique erant, & igne succensis, ne à fide & societate Romanorum discederent, communi rogo semetipsos superiecerunt. Hinc id ipsum Augustinus recitans ait: Hispaniae ciuitas Saguntinorum, populi Romani amicissima & fidissima, dum eius populi fidem seruauit, euertitur. Rursus tanta huius gentis ad dominos amicitia & fides est, ut (testibus Iustino atque Valerio) tormentis saepe pro fide, pro silentio rerum creditarum afflicti quippe & mortui, adeo ut potior illis fidei & taciturnitatis cura quam vitae fuerit. Cuius rei celebratur etiam bello Punico serui Hispani fides & patientia, qui vltus dominum inter tormenta risu exultauit, serenaque laetitia crudelitatem saeuientium vicit. Vxoribus denique ad viros fides & summa dilectio apud Hispanos non solum legum anima dersione, sed assidua obseruantia celebratur. Stat illud praecclarum non longe à nostra aetate, sed sempiternis saeculis consecrandum facinus. Ut enim vera perhibent annalia, cum Eduardus regis Angliae primogenitus in Domini sepulchrum transfretasset, fuisseque in via proditorie à Mauro quodam gladio venenato percussus, & medicorum remediis non tam alleuaretur quam alligaretur, tandem in Angliam sine salutis spe est reuersus. Eius itaque vxor, regis Hispaniae filia, nouam atque inauditam, sed amore & pietate plenam adhibuit medelam. plagas enim mariti toxico infectas

Viriatum.

Sextus Vestilius.

Iudas Machabaeus & frater eius Ionatas quo tempore floruerunt.

Tiresus Celticus.

Eduardus Angliae Regis primogenitus.

10

20

30

40

50

fectas, quæ ipsius veneni vi claudi non poterant, lingua diem lingebat, fugebatque humorem venenosum sibi que liquorem dulcissimum. Cuius vigore, dicam verius fidei vxorix virtute, sic omnem materiam veneni attraxit, vt integratis vulnerum cicatricibus ille plene curatus, illa incolumis euaserit. Quid igitur huius mulieris fide rarius audiri? quid mirabilius esse potest? vt vxoris lingua fide & dilectione maritali peruncta, venena à dilecto marito expulerit, quæ ab electo medico trahi non valuerunt: & quod plurima exquisitaque non effecerunt medicamenta, vna vxoris pietas expleuit. Religionis insuper cultum obseruant Hispani summa cum veneratione, diuinis quoque ceremoniis delectantur apprime, assiduoque augetur in eis sacrorum cultus & sanctitudo. postquam enim sacræ fidei prima rudimenta sumpserunt, quæ Iacobi Zebedæi Christi Apostoli tempore receperunt, nusquam à fide deuiarunt: Romanæ sedis quæ fidei magistra est, sunt obsequentissimi. Nec id Hieronymus negauit. nam ad eosdem occiduos loquens, Apud vos, inquit, incorrupta patrum seruator auctoritas, & cespitè terra fœcundo dominici seminis puritatem centeno fructu multiplicat, ibi sol iustitiæ oritur. Rursus gens Hesperica nouitatum fidei inscia est atque impatiens. Hispaniæ gens denique amicitias quarit maxime, & ad omnes conuersandi dulcorè obseruat, humanitas illis adest & mansuetudo perhumilis. Et (vt paucis agamus) Hispanos siue clementia aeris, aut benignitate soli, siue natura & instituto ingenio, non modo litteris, sed & ciuilitati constat esse aptissimos, solertiaq; & moribus, alloquio sed & facilitate perornatos. Sed iam vt ad situm descriptionemque Hispaniæ accedamus, agam finem de laudibus eius, si sub quodam epilogo ea ipsa quæ attulimus, vt apud sapientes carpinus, summatim succincteque referamus. Hispania igitur, velut paradus domini, quinque principalibus fluminibus irrigatur & fœcundatur, scilicet Ibero, Dorio, Tago, Ana, & Bæti, montanis inter quemlibet interiectis: mediæque valles, quæ sui latitudine vbertatem conferunt singularem. Nam humore fluminum & montium fœcundantur, sed & pro magna parte riuis & fontibus irrigantur. puteorum etiam suffragia non desunt. Rursus Hispania fœcunda frugibus, amœna fructibus, deliciosa piscibus, abundans venationibus, gulosa armentis atque gregibus, superba equis, cōmoda mulis, priuilegiata castris, curiosa vino, diues metallis, gloriosa fericis, dulcis melle, copiosa oleo, læta croco, præcellens ingenio, audax in prælio, agilis exercitio, fidelis domino, facilis studio, pollens eloquio, fertilis in omnibus, nulla in ipsa fertilitate similis, paucæ magnitudine æquales, in libertate præcipua, fidelitate preciosa, in strenuitate singularis.

Religionis cultum Hispani quæm obseruēt.

Hispania enedum.

De Hispania situ & descriptione respectu cæterorum climatum & regionum orbis.

CAP. V.

Hispaniæ igitur situm describere permulti. Ptolemæus quidem per climata, prout à superioribus & cælestibus corporibus visitatur, pulchre discernit. Plinius, Solinus, sed & antiqui cosmographi perabūde, sed inter eos arbitrato meo Iustinus in calce Chronicæ eius situm atque differentias, simul & qualitates luculenter enarrat. Idem quoque fecit Orosius. veluti qui prouinciam eiusque situm non tam libris, quam oculis descripsit atque depinxit. Idem egit Pomponius Mela. Strabo quoque Græcus latioribus verbis eam distinxit prouinciam. Verum quia prouinciarum & vrbiū antiqua nomina non satis à modernis agnoscuntur, ea de re diuersas huius prouinciæ descriptiones, vt eius situs facilius percipiatur, succincte contexere decreui. In primis igitur ab eo inchoandum putauit quod sapientibus quos ediximus, sed & cunctis cosmographis est notissimum. Qui enim vtiliter orbem describere satagunt, ab Hispania, tanquam à principali porta ad orbis ingressum, incipere oportet. nam cum mundus pelago cingitur marino, Hispania illa est, quæ (vt diximus) ad orbem ipsum vna aditum præbet. Equidem ex oris littoribusque Hispaniæ Atlantico monti oppositis pelagus ipse profluit, Africam, Asiam, Europamq; nedum nobilitat, sed irrigat & illustrat. Est ergo Hispania ipsa tota pene insularis, veluti quæ oceano atq; mediterraneo mari circumfusa est, præter breuem atque angustū ingressum, qui quinque fere dietis constat, à mari, videlicet oceano, appellato mari Baionensi, vsq; in mare mediterraneum, dictum pelagus Narbonēse. Ingressus itaq; ad Hispanias difficilis est propter Pyrenæos montes, qui diuino quodā ministerio angustas portas difficilēq; aditū Hispaniæ naturaliter præbēt. quo fit vt Hispaniæ sitū, cælū, & Pyrenæi montes finiant ordine qui sequitur. Ab oriēte igitur, oceano sinu qui Hispaniā à Gallia dister-

*Hispania.**Gades insula.**Tarifa.**Gibraltar.**Mons Atlanticus.**Cepra.**Tanger.**Tingitania.**Batica provincia.**Busia.**Hipponensis urbs.**Fez.**Benamarini.**Barbaria.**Tunitium.**Valentia.**Dertusa.**Perpinianum.*

minat, præfertim provincia Aquitaniæ & Britannia: in nostris vero littoribus Viscia est & Lepusca. Versus autem septentrionem oceano, & cingitur, vbi Asturia est & Gallicia, in qua Compostella: deinde idem oceano ab occidente cingit aliam Gallicia partem quæ Portugalia dicitur: postea vero in eisdem littoribus versus meridiem Lusitania est: deinde Batica, vt in sequenti capite dicemus, in quibus pars non parua Portugaliæ incidit insula, vbi ciuitas Gaditensis, à Gadibus seu Herculis columnis sic dicta, quæ nauigandi strenuitate & populi Romani caritate eo felicitatis peruenit (teste Strabone) vt in extremo orbe sita vniuersas celebritate nominis superet. In eis vero littoribus non longe angustum oceani fretum accedit, ex quo oceanum ipsum veluti torrens orbem rigans versus meridiem defluit, quod mare mediterraneum vocant: quod siquidem fretum Hispaniam ab Africa paruo spacio x i i. fere milliarium diuidit. In eisdem item littoribus nostris Tarifa est ac Gibraltar, insigne oppidum, à quo fretum ipsum nomen sumptum. appellatum est enim strictus de Gibraltar, habens in oppositum Africam, illam videlicet provinciam, quæ & Mauritania, in qua famosus est mons Atlanticus. Ibi & ciuitas dicta Cepra, & Tanger, sic hodie vrbes appellatæ: vbi Tingitania à Tanger vrbe dicta: quæ quondam atque hodie licet in Africano solo sitæ, tamen provincie Hispaniæ connumerantur, vt infra liquebit. In eisdem denique littoribus ad meridiem Hispania mediterraneo mari circumducitur. Ibi Batica provincia protenditur, in qua regnum est Granatæ quod Sarraceni incolunt, habens in oppositum eam partem Africæ in qua Busia est & Hipponensis vrbs, cui beatus Augustinus præfuit: deinde Numidia & ceteræ provincie Africæ, quæ nunc aliis nominibus quam antiquitus nuncupantur, vt sunt teræ provincie Africæ, quæ nunc aliis nominibus quam antiquitus nuncupantur, vt sunt regna Fez, Benamarini, & Barbariæ, & Tunitii. Rursus habet Hispania in nostris littoribus Africæ oppositis nouam Carthaginem, deinde Valentiam, Dertusam, Tarracensem provinciam vbi Barchinona, Perpinianum, vsque Narbonam in Gallia. Hic situs Hispaniæ ita generaliter descriptus est respectu aliarum provinciarum. Vt igitur cum eodem Iustino paucis vtar, Hispania ipsa inter Africam & Galliam sita est. Alii vero breuioribus verbis vtentes ad eundem tamen sensum aiunt, Hispaniam totam oceano, deinde mediterraneo freto, Pyrenæisque montibus claudi. Hi sunt illi montes, qui, vt edixi, ingressum ad Hispaniam præbent.

De eiusdem Hispaniæ situ & descriptione respectu particularium provinciarum in ea sitarum, seu diuersorum regnorum in ea erectorum.

CAP. VI.

*Hispaniarum provincia.**Catalonia.**Aragonia.**La mancha.**Saguntum.**Astigia, Hispania, Corduba, Xeritium & Vandalia, Lusitania, Artabran, Gallicia.*

DESCRIPTA igitur Hispania per differentiam ad externos, eam rursus inter sese per antiquarum regionum provincias & ciuitates, & demum per regna moderna secernamus. Omnes igitur Hispaniæ (vt antiqui scriptores volunt) sex habent provincias: Tarracensem, Carthaginensem, Baticam, Lusitaniam, Galliciam, sextam denique trans pontum, & in solo terræ Africæ, quæ Mauritania Tingitana cognominatur. Hæc non mea, sed Sexti Rufi verba sunt in ea Chronica vbi ait, quo ordine singulas provincias respublica Romana assecuta est. Isidorus etiam in etymologiis eandem facit descriptionem, & Mauritaniam trans pontum in solo Africæ partem Hispaniæ asserit. Repetamus igitur vnamquaque provinciarum huiusmodi per regna hodierna & nobis notas vrbes. Tarracensis itaque provincia à limitibus Galliarum incipit, habet in se Cataloniam totam, & partem regni Aragoniæ. Carthaginensis vero à noua Carthagine dicta, Valentiam & Murriam continet, & eandem Carthaginem cum adiacentibus, atque alteram partem Hispaniæ, quam hodie La mancha vocamus. Continet etiam Saguntum, Conchensem, & Oxomensis, & plures alias vrbes. Batica vero secundum Pomponium Melam in cosmographia sua, & Solinum de mirabilibus mundi, incipit post Carthaginem versus oceanum, & protenditur vsque ad Gades, quam Solinus asserit caput Baticæ: quo fit vt Batica ipsa vtrunq; mare respiciat. In qua inclytæ sunt vrbes, Astigia, Hispania, Corduba, Xeritium, & Vandalia. Nonnulli vero huic annumerant Toletanam provinciam. Lusitania post Gades incipit, & per Portugalliam protenditur vsque ad insigne promontorium Vlisbonense, quod Artabran alii appellant, vt idem Solinus dicit. Post Vlisbonense Gallicia incipit, vt statim dicemus. In Lusitania ergo latissimæ includuntur provincie & plurimæ vrbes, licet solum oceano mari obiecta sit secundum Pomponium. Hæc continet quam diximus Portugaliæ partem, deinde Pacensem, Placentinensem, Cauriensem, Ciuitatensem, & alias vrbes & Diocensem, sed & latam regionem quam Extrematuram vocamus. Gallicia vero non

ro non parua est prouincia referta vrbibus, sed & montibus plena. Hiuius (vt dixi) pars est Portugalia ad occidentem. Deinde famosam urbem Compostellam habet, Tudensem, *Compostella.* Auriensem, Mindoniensem, Lucensem, totas denique Asturias, Viscaiam, atque Lepuscuam, & eas partes quas hodie Castellam antiquam vocamus: quæ omnes antiquitus sub *Castella anti-* Cantabria & Celtiberia notabantur. Trans pontum vero in Africa quæ Mauritania appellatur, regna habet Debelamerin, Marruccos, & de Fez. In eadem quoque prouincia Cepta sita est. Hodie tamen propter mare intermedium & disparem religionis & fidei cultum reges ipsi Maurorum Tingitaniam & Mauritaniam prouinciam partem esse Hispaniæ, licet de facto, non recognoscunt. Hæ igitur sunt antiquæ prouinciæ Hispaniæ, quarum vna tantum hodie nomen integrum retinet, videlicet Gallicia: Tarraconensis vero & Carthaginensis urbium, non prouinciarum nomina tenent, ea vt puto ratione, quia Gallicia à longissimis temporibus sub vno principe, videlicet rege Castellæ mansit: cæterarum vero nomina propter principantium varietates & noua nomina regnorum antiquas nominationes perdidit. Descripta igitur Hispania per antiquas prouincias, superest vt per moderna regna illam secernamus, & qua parte vnumquodque regnum situm existat, breuiter differamus. Ex his itaque sex prouinciis quæ totam Hispaniam conficiunt, quinque sunt orta regna. Quando igitur & quomodo prædicta regna erecta & stabilita sunt, in xvi. capite latius tangemus: nunc vero regna ipsa quoad situm discernamus. Primum quidem atque principale Hispaniæ regnum illud est quod hodie Castellæ & Legionis vocatur, *Sept.* quod centrum Hispaniæ est, & à quo cæterorum regnorum reges vsque in hodiernum diem deriuati sunt. Hoc itaque regnum cæteris omnibus non modo terræ situ, sed & populis maius. nam ex sex prouinciis quas Hispania continet (vt supra diximus) hoc Castellæ regnum & Legionis sic hodie appellatum, quatuor fere sub se prouincias continet, videlicet Carthaginensem, Lusitaniam, Bæticam, & Galliciam. Habet enim in longitudine xxx. dietas legales, incipiendo à Lorca prope Almeriam vsque ad finem Galliciæ: in latitudine vero quæ mensuratur à Tarifa opposita Atlantico monti vsque ad oppidum Fontis rabidi in Lepuscuam quod Hispaniam à Gallia determinat, xxv. habet dietas similes. Quo fit vt à simili, impari tamen, proportionem dici possit de regnante in Castella, quod Propheeta ait: Quia dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terræ. Nam à Carthagine & à regno Murtiæ quod iungitur mari mediterraneo, vsque ad Viscaiam & Galliciam, quæ sunt ad oceanum, & ab Ibero flumine quod diuidit Hispaniam vltiorem à citeriore, vsque ad oppidum quod re & nomine dicitur Finis terræ, vbi est vltimus terminus occidentis, omnia sunt sub regno Castellæ & Legionis. Ex prædictis patet quomodo hoc regnum respiciat omnes plagas orbis. Nam versus orientem Viscaiam habet & Lepuscuam: versus septentrionem Asturias & partem Galleciæ: versus occidentem vltimam habet Galleciæ partem, vbi Cōpostella iacet (ibi enim vere occidens est qui nihil ultra orbis habet habitabile) versus meridiem vero Carthaginensem habet ciuitatem & Murtiam cum adiacentibus. Secundum regnum est Aragonia, cui accedit Valentia atque Catalonia. Hoc versus meridiem protenditur, & mediterraneum mare respicit: versus occidentem vero & septentrionem regno Castellæ cingitur: versus orientalem plagam Nauarram & Narbonensem prouincias conterminat. Tertium est regnum Nauarræ, Castellæ & Aragoniæ contiguum. Paruum quidem est gleba, sed mira fertilitate refertum. Antiquis temporibus partim ex Cantabria, partim ex Celtiberia sumebat. mare oceanum parum attingit prope fontem rabidum. Versus orientem Gallos Vascones respicit: versus septentrionem & occidentem regno Castellæ cingitur: ad meridiem vero Aragonenses & Catalanos respicit. Quartum regnum Portugalia est, cuius non paucam partem Galleciæ antiqui connumerant. Opulentissimum certe regnum & omnibus bonis plenum, super littora oceani constitutum, ex qua parte occidentalem plagam respicit. Ex meridiana vero & orientali parte atque septentrionali Galleciam & Castellæ regnum respicit. Quo fit vt in Portugalliam accessus aut aditus nullibi pateat, nisi per eas partes Hispaniæ, quas *Portugalia regnum opulentissimum.* Castella obtinet. Quintum regnum Granata nuncupatur. Hoc solum infidelium est, & totum pene adhæret Bæticis littoribus: ad meridiem vero mediterraneo mari protenditur, oppositas habet oras Africanas. Ex reliquis vero partibus regno Castellæ cingitur, nec aliter quam per Castellam, si per terram eundem est, ad regnum illud accessus patet. Regnum quidem longum. trecenta enim milliaria in longitudine obtinet. Nam a finibus Vandaliæ per Bæticam protenditur vsque ad Carthaginensem nouam. patria opulentissima est, quæ bis in anno fructificat. in montibus sita est, & pene tota montuosa. Arces habet atque vrbes inaccessibiles, quibus construendis Sarraceni mirum in modum vacant: quæ res huc vsque egit vt in nostram non venerint ditionem. Adde industriam eorum, quæ tanta est, vt totum *Granata.*

fere regnum irriguum faciant. quo fit, ut aquis fluuiialibus vbertatem simul & securitatem nanciscantur. torrentibus enim ac fluminibus manu factis, velut quibusdam strictis, sed profundis canalibus, aquas quo volunt conducunt, ut equites nisi per pontes crebros patriam illam ingredi non possint. De horum itaque regnorum initiis quando & à quibus inceperunt, latius dicemus in IX. & sequentibus capitibus.

De initiis antiqui principatus & monarchiæ Hispaniæ, & quanto tempore per unum regem, aut per plures Hispania fuit gubernata.

CAP. VII.

10

EXPLEVIMVS breui Hispaniæ situm & prouinciarum antiquarum & modernorum regnorum inter se varietates, restat de antiquissimis initiis monarchiæ & principatus Hispaniæ, & quanto tempore per unum regem aut monarcham, vel per plures, & per quos gubernata fuerit, breui differere. Omnes igitur quas enumerauimus sex prouinciæ in Hispaniæ terra constitutæ, olim sub vno rege vnoque monarcha multis temporibus gubernatæ fuere: qui rex Hispaniæ, aliquando imperator Hispaniarum appellabatur, ut historiæ aperte docent. Quod ut lucidius intueamur, à fundamentis rem ipsam repetendam censui. Primo namque supponendum est, quod in Hispania, etiam in ea prouincia quæ *Castella* dicitur, fuerunt reges longe ante primam destructionem Troiæ. Hercules enim ille magnus, qui primæ destructioni Troiæ non paruam opem dedit, tempore regis Lao-
20
medontis ante tempora Priami venit in Hispaniam, quem constat prælium campestre cum Geryone gessisse tunc rege Hispaniæ, immo (ut verius loquar) *Castellæ*. Erat quidam Geryon ipse tunc rex trium regnorum, videlicet Lusitaniæ, quam nunc Extrematuram appellant, & Bæticæ quam appellamus Andalusiam, & Galliciæ quæ hodie antiquum nomen retinet. Hæ igitur omnes prouinciæ hodiernis temporibus sub ditone sunt regis *Castellæ*. Hercules igitur deuictus Geryone instituit in ea regem Hispam nepotem suum, à quo Hispania dicta est. Hæc autem antiquissima fore nemo ambigit. Ab vrbe enim condita vsque ad aduentum Saluatoris septingenti quindecim fluxerunt anni, & ab euerfione vltima Troiæ vsque ad urbem conditam CCCCLIII. Constat autem, ante illam euerfionem vltimam fuisse Herculem quasi per centum annos. Constat rursus ante Herculem
30
fuisse reges in Hispania. Quo fit ut supputando à Geryone Hispaniæ rege sic vocato (quæ ut diximus in *Castella* regnasse comperimus) vsque ad præsentem ætatem, fluxerint duo millia annorum. Nec est dubitandum ante Geryonem reges fuisse in Hispania, licet propter nimiam antiquitatem eorum nomina non retineamus. Ex quibus antiquitas regum & principatus Hispaniæ aperte conspicitur. Taceo Teucrum è Græcia in Hispaniam pulsum, & Gargorin, & Habidem filium eius: qui per plurima tempora regnarunt in Hispania ante Herculem. Taceo denique Herculem ipsum, qui quendam Cacus in Carpetania & Celtiberia commorantem, quippe & principantem, bello victum ab Hispanis fugasse fertur, qui Vulcani filius dicitur: & in prædicto Carpetaniæ monte adhuc hodie mons Caci vulgato nomine Moncayo dicitur, qui apud Celtiberos habetur celebris. Sic igitur Hi-
40
spania longo tempore sub dominatu Græcorum recta fuit fere vsque ad tempora Romanorum, præter illa tempora quibus Asdrubal & Hannibal Pœnorum duces in aliqua Hispaniæ parte dominati sunt. Demum constat quosdam Romanos consules amicitia, ne dixerim subiectionis, nomine quasdam Hispaniæ prouincias obtinuisse: idque egisse legimus Iulium Cæsarem, qui plurimis acceptis cladibus prius totum pene orbem perdomuit, quam Hispania sibi plene cessisset. Sed & plures alios constat Hispanias tentasse subiicere, quorum aliqui prius vitam finire, quam victam Hispaniam occuparent. Post quos Vandali, Alani, Hugni, & Sueui Hispanias sunt aggressi. Quæ siquidem Barbaricæ gentes causam Hispanias ingrediendi habuerunt, pro eo quia Theodosius Imperator eos insequens à Galliis fugauit. Quare pulsi sunt Pyrenæos montes transire. Hispanias ergo inua-
50
sere, easque diuiserunt. Alani enim Lusitaniam & Carthaginem sortiti sunt, Vandali Galliciam, Sueui maritima, & occidua oceanii obtinuerunt, & partem Celtiberiæ, dum Romani Saguntum & Numantiam & nonnullas alias vrbes tenebant. Hi Vandali Poloni esse creduntur à flumine Vandalo Poloniæ dicti. Quare ab illo tempore in hodierna vsque tempora ea Hispaniæ pars, quam obtinebant, Vandalia dicitur, quam vulgato nomine Andalusiam vocamus. Obtinuerunt denique Mauritaniam Tingitanicam ultra mare in solo Africa, cuius supra mentio facta est. Horum Vandalorum rex Gensericus Romam occupauit, Eudoxam Valentiniani relictam & duas filias duxit captiuas cum multis millibus Romanorum: à sanguine tamen abstinuit precibus Leonis Papæ sibi in ingressu vrbis occurrentis. Et

*Castella.
Hercules Magnus.*

*Ab vrbe cond.
vsque ad aduentum
Christi quot
fluxerint anni.*

*Vandali sunt
Poloni.*

Et

vis. Et sic Roma domina orbis quasi tertio terræmotu conuassata & afflictâ fuit, primo ab Alarico, secundo ab Ataulfo regibus Gotthorum: tertio à Genserico. Quo tempore sanctus Paulinus Nolanus Episcopus se ipsum vendidit Vandalis pro redemptione captiuorum, vt beatus Gregorius ait in dialogo. Hic Gensericus Ariana hæresi infectus per Hispaniam & Africam ecclesiam persequitur, sacerdotisque & plurimos ecclesiastici ordinis viros exilio mittit, & non paucos martyres fecit, confessoribusque linguas abscidit, qui (vt Isidorus narrat) abscissis linguis perfecte loquebantur. Sed tandem rex ipse Vandalorum pœnas exoluit. cunctis enim effusis visceribus miserabiliter vitam finiuit. Et de his Vandalorum regibus Ariana infectis hæresi pulchre narrat Christianissimus Iustinianus Imp. in ea famosa lege quam edidit C. de officiis præf. prætorio Africæ, inquit quod Vandalis ex ecclesiis fecerunt stabula, & testatur se vidisse venerabiles viros qui abscissis radicibus linguis mirabiliter loquebantur. Hæc sub Innocentio primo accidere anno domini cccc. & sub hoc turbine Augustinus obiit.

Roma orbis
domina.

De ingressu regum Gotthorum in Hispaniam, & quomodo Vandalos & alias gentes ab Hispania expulerunt, & de præclaris virtutibus & gestis gentis Gotthorum, & de laudibus eorum.

CAP. VIII.

20 **R**EGNANTIBVS igitur Vandalis in Bætica quæ & Vandalia dicitur, atq; in prædictâ parte Africæ Sueui etiam regnabant in Gallicia, & in aliquibus Hispaniæ partibus. Procedente vero tempore hæc duo regna valida Gotthorum manu, & tota deleta sunt, & ad eandem gloriosam atque inuictam gentem Gotthorum vtrunque regnum deuenit. Liberet igitur in hac parte de origine gentis Gotthorum, & illorum strenuitate, nobilitate, & victoriis, atque virtutibus aliquid dicere: tamen Isidorus in Chronica sua & Rodericus Toletanus Archiepiscopus quædam succincte circa eam rem disseruerunt, & nos illico eorundem sapientum & antiquorum cosmographorum sententias sequentes aliqua compendiose adducemus. Sed vt breuibus agamus, plenus est mundus eorum victoriis. Nam (vt antiqui scribentes tradunt) Gotthi regem Ægypti Vexorem fugauerunt, Asiam 30 subiugarunt, ex quibus Parthi (vt creditur) processerunt. Horum Gotthorum fœminæ à viris relictæ armis & præliis partem Asiæ domuerunt. Telephus rex Gotthorum vicit Danaos, interemit Therandrum, insecutus fuit Vlysses. Cyrus famosus à Tomyri regina fuit occisus. Darius & filius eius Xerxes ab Anciro rege Gotthorū in prælio victi sunt. Hos Alexander vitandos docuit, Pyrrhus pertimuit, Cæsar exhorruit. Cum Pompeius pro accipiendo Romanæ reipublicæ principatu contra Iulium Cæsarem arma mouit, Gotthi fortius cæteris dimicarunt. Thraciam irruerunt, Italiam sæpe vastarunt, Romam ceperunt, atque eius ædificia perpetuis vulneribus pro ampliore eorum memoria non diruerunt, sed perforarunt. Veronam ædificauerunt, nomē imponentes, quasi ve Romam, in odium Romanorum. Aduersus hos in Thracia Valens Augustus x v. imperii anno cōgressus est, sed magna strage victus, & subito igne consumptus. Tandem Gotthi Italia capta vrbe Roma potiti sunt, licet strenuitate & potentia Bellisarii in Gallias & Hispanias trahere. In quo accessu Gallias sunt aggressi, Hispanias sunt adepti. nam postquam (vt præmissum est) tam urbem, quam orbem domuerunt, Hispanicæ gentis humanitate & dulcedine freti, illorumque & strenuitatem & vires experti, derelictis cæteris orbis quas obtinuerunt regionibus, ad Hispanias se conferunt, putantes totius Europæ monarchia potiri facile posse, si gentis Hispaniæ aut subiectionem aut amicitiam nanciscerentur. Adde quia Gotthi ipsi Vandalos, Alanos, Sueuos, Hugnos, infestissimos habebant, tanquam vicinos eorum natalibus. Quare freti Hispanorum præsidii, feritatem Vandalorum, & Sueuorum, ac Hugnorum non ferentes, eosdem Vandalos, & si quæ manserunt Sueuorum & Hugnorum vestigia, ab Hispaniæ finibus expulerunt. Quo autem tempore, quo ordine Gotthi regnarunt, & de eorum successionibus & successibus breui in fine huius primæ partis tangemus. Næc illud obmittendum putamus, quia duo Gotthorum genera legimus. Qui enim in Italia manserunt, Ostrogotthi appellati sunt, quasi orientales Gotthi: qui vero Hispaniam sortiti sunt, Visigotthi sunt dicti, quasi occidentales Gotthi: quorum primus rex fuit Athanaricus. Qui & eorum successores populorum Hispaniæ viribus freti, non solum crudelissimos Arianos Vandalos (vt diximus) ab Hispania expulerunt, sed & Rethiarum regem Sueuorum apud Astoricam deuicerunt atq; interfecerunt, Arnicium etiam regem Vandalorum latitantem à finibus Hispaniæ expulerunt. Hi igitur inclyti Gotthi monarchiam omnium Hispaniarum obtinuerunt cum prædictâ

Femina belli:
gerantur.

Mauritaniam parte post fretum Africae, ut in fine huius partis tangemus. Tandem continuata est successio in regno & principatu Gotthorum usque ad Rodericum, qui ultimus rex Gotthorum dicitur, ut statim in eadem parte referemus, & latius in historia Roderici Tolerani enarratur. Huius igitur Roderici regis tempore propter peccata Christiani populi iustitia Dei feriente principatus, ipse atque monarchia regum Hispaniae humiliata est, & potentia diuisa pariter & diminuta. Nam sub eodem Roderico omnes Hispaniae prouinciae praeter Asturias & partem paruum Galliciae per Sarracenos ultramarinos occupatae sunt: quos proditor quidam & regis Roderici vassallus, Iulianus Comes Ceptae intra Hispaniam introduxit. Roderico igitur mortuo & filiis eius interfectis, frater eius Pelagius in montibus Asturiarum latuit, & tandem Dei clementia miserante ipse & ab eo descendentes cum Christianorum Hispanorum manu paulatim deperditas terras recuperarunt. Et ab isto Pelagio continuati sunt Reges Hispaniae per eandem rectam lineam descendentes usque ad modernum Henricum quartum Regem Castellae. Fatemur tamen quia post dictum Pelagium in diuersa regna diuisa est Hispaniae monarchia, ut in secunda & tertia parte dicemus.

Iulianus Ceptae Comes.

De origine gentis Gotthorum, & principatu illorum, & qua prouincia orti sunt, & de eorum progressu & gestis clarioribus.

C A P. I X.

VERVM quia succincte de Gotthis, Vandalis, & Hugnibus dictum est, qui nedum Hispanias, sed plurimas prouincias diuersis temporibus afflixerunt, dignum duxi harum gentium originem, nec non principatus, initium, & progressum breui inferere. Gotthorum igitur originem Isidorus late deduxit, veluti qui ex illorum stirpe originem duxit. Nam Leander, & Isidorus, & Fulgentius, filii fuerunt Seueriani ducis Carthaginensis, qui etiam genuit Theodosiam, quae nuptui data est Leonogildo qui in Hispania regnauit. Seuerianus itaque ex vxore Theodora, ex Gotthorum sanguine descendenti, genuit praefatos gloriosos pontifices & doctores, Leandrum, Isidorum, & Fulgentium. Circa originem itaque Gotthorum Isidorus ipse & caeteri scribes in eo conueniunt, videlicet Gotthos ex insula Scandiae siue Scythiae septentrionali ortum habuisse. Quinimmo (ut ait Martinus Polonius in chronica sua) tres gentes scilicet Gotthi Hypogotthi, Vandalis, & Hugni unam linguam habentes, nomine tantum diuersi, ex eadem insula & adiacentibus prodire. Quamlibet igitur gentem attingemus, & originem atque progressum breui sermone differemus. Gotthi praefata Scandiae insula non contenti inde exierunt, & vicinas non infestas eis gentes septentrionales subiicere cupientes, inceperunt finitimas prouincias inuadere longe ante Herculem, quem tempore Gedeonis fuisse legimus. Sed & eo tempore Gotthos reges habuisse Isidorus, Lucas Tudensis, atque Vincentius perhibent. Inter caeteros fuerunt eorum reges Berig, Gadarig, & Filimer, & alii complures. Post Herculem vero plurimos alios reges Gotthos habuisse compertum est, qui ingenia bella tam aduersus regiones aquilonares, quam orientales gesserunt: tantaque fuit eorum in belligerando ferocitas, ut ad foeminas transiret. Nam ex Gotthorum genere famosa illae foeminae, dictae Amazones prodiisse narrantur, quarum Tomyris regina tantae potentiae & animositatis fuisse traditur, ut Cyrum Persarum regem immanissimum & potentissimum deuicit & capite truncauit, quod in vtre pleno sanguine suorum consanguineorum demisit inquiens, Satis te sanguine quem sitisti. Has Magnus Alexander debellare voluit, cui regina earum talia scripsisse fertur: De tua (inquit) prudentia non parum est mirandum, quod cum foeminis natura imbellibus configere statuisti. nam si fauente nobis fortuna subcumbere te contingat, gloria quam tantopere quaeris, frustraberis: quod si deuincas, nequaquam tibi ad honorem cedit, quia de mulieribus triumphasti. Super cuius prudenti responso Alexander admiratus ait, Decens fore non per gladii furorem mulieres vincere, sed potius per amorem. Sic itaque libertatem eis concessit, quas non violentia, sed amicitia suo imperio tandem subiugauit. Mortuo igitur Berig primo Gotthorum rege, successit filius Gadaricus, qui magnos & feroces populos in ea parte Scythiae quae nunc Dacia & Gotthia dicitur, subiugauit. Postea filius eius Filimerus videns terram minus fertilem, suavitatis transmigrandum ab illis sedibus. quo euenit ut caeteras Scythiae prouincias perquirent: quas cum occupassent, earum vbertate delectatus Filimerus decreuit inibi residere. Cum itaque in vasto flumine pontem conspexisset, voluit regiones trans flumen peragrare, cumque aliqua pars exercitus per pontem transisset, aut diuino iudicio sic disponente, aut pontis vitio, euenit ut pons ipse corrueret, adeo ut nec transmissis licuit

Tomyris Amazonum regina.

Litera regina Amazonum ad Alex. Mag.

Gadaricus filius Berig mortuo succedit.

licuit remeare, nec cæteris ad eos transire. Pars vero Gotthorum quæ cum Filimero citra flumen remanserat, extremam partem Scythiæ quæ adiacet Ponto mari, præclaris victoriis obtinuit: indeque quasi toti Scythiæ dominantes, Scythiæ ut indigenæ appellati sunt. Et quamquam diuersas orbis plagas petiissent, suos in Scythia præsidēs dimittebant. Hinc euenit ut Iosephus eosdem Gotthos Scythas appellet. Isidorus vero Getas. Vnde mutata prima litera e in o, & vltima æ in i, qui Getæ appellabantur, Gotthi dicuntur, qui fortes per interpretationem nominis dicuntur. De quibus Poeta ait:

Contemnunt mortem laudato vulnere Getæ.

Ut igitur paucis agamus, Gotthi ex plaga aquilonari prodierunt. Et si accuratè considerare
 10 libet, utique reperiemus ex illis regionibus eos originem duxisse, quæ hodie Regibus Dacia subiacent, videlicet Dacia, Suetia, Noruegia, Gotthia siue Gotthorum. A quibus
 prouinciis & cæteris ultra situm aquilonarem in magna latitudine diffusis, quæ hodie à
 Barbaris & Tartaris incoluntur, Gotthi ortum trahere creduntur. Rursus Gotthi licet à
 principio ferocitati insudarent, & vix rationalis naturæ semitas agnoscerent, postquam
 tamen mores cæterarum gentium experti sunt, humanitatem induerunt, adeo ut ad do-
 ctrinas & scientias se conferrent, & philosophos ac sapientes ex eorum gente habuerunt,
 quorum consilio cuncta gerebant. Gotthi igitur in omni armorum genere experti erant,
 exercitabantur armis, ludorum certaminibus assiduo vacabant, solo nauali prælio carue-
 runt vsque ad tempora Sisebuti regis. Fuerunt naturaliter magnanimi, liberales, ingenio
 20 faciles, audaces, constantes, gestu decori, habitu venerandi, viribus præpollentes, statuta
 proceri, duri vulneris, manu prompti, corpore validi, ad cuncta dispositi. De quibus apud
 Strabonem legimus, Aftas Scytharum principem ad Philippum scripsisse: Tu quidem
 30 Macedonibus hominibus imperas, qui bellandi peritiam didicere: ego autem Scythis qui
 aduersus famem & sitim & quæque aspera pugnare nouerunt. Gotthi igitur Asiam subiug-
 arunt, quorum aliqui inibi remanserunt. Armeniam quoque, Syriam, Ciliciam, Gala-
 riam, Pisidiam, & plurimas prouincias domuerunt. Hi (ut ait Vincentius & Gilibertus) sub
 quinto rege suo Filimero ad citeriores partes Danubii, Thraciæ videlicet, Daciæ, Mæsiæ,
 longe lateque peruagantes in gentem magnam creuerunt. Tempore vero Decii Impera-
 toris transito Danubio, Romanum imperium molestabant, quos Decius impetens, tan-
 30 dem cum exercitu suo profligatus & cæsus est atque peremptus. Ex qua victoria elati, ma-
 ximo fuerunt terrori nedum Romano imperio, sed orbi. Trans Danubium vero consti-
 tuti tempore Valentis Imperatoris inter se ciuili bello diuisi cœperunt collidi. Alaricus
 vero dux vnius partis, cum præualuisset Frigiterno duci alterius partis, Frigiterne ipse à
 Valente imperatore petiit auxilium, pollicens se baptizari. Valens autem misit auxilium,
 sed parum profuit. Eodem tempore, anno xii. imperii Valentis, Hugni qui etiam in Scy-
 thia debacchabantur, inuadunt Gotthos discordantes inter se, quosdam autem captiui-
 tate subiugant, quosdam patria pellunt. Quo euenit ut Gotthi subditi fierent Hugnis. Ma-
 40 gnificati igitur Hugni toti fere Scythiæ dominabantur, de quorum origine statim dice-
 mus. Gotthi itaque terga dantes transito Danubio (ut Eutropius ait) à Valente imperatore
 sine vlla foederis pactione suscepti sunt. Tandem propter intolerabilem auaritiam fame
 compulsi in arma surgentes Valentem profligant. Qui reassumptis viribus cum eisdem
 Gotthis lacrymabili bello commisso, tandem exercitus eius miserabiliter occubuit, ipseque
 faucibus sagitta versus est in fugam, sed superuenientibus Gotthis igne crematus est, idque
 diuino iudicio, & quidem iusto, actum creditur. Nam cum paulo ante Gotthi a Valente
 peterent Episcopos à quibus fidei rudimenta susciperent, ipse Imperator, ut erat Arianus,
 50 Arianos Episcopos eis misit, quorum doctrina vniuersa illa gens dogmate Ariano infecta
 est. Recte igitur Valens ipse ab illis crematus est, quos ipse perfidiæ succenderat igne. Got-
 thi itaque versus Italiam iter agentes, omnia ferro & igne vastabant. Tandem Visigothi
 appellari decreuerunt, id est occidentales Gotthi, & vsque ad vltiores Hispanias transie-
 60 re. Gotthi vero qui trans Danubiū remanserant, habentes super se regulos, Ostrogotthos,
 id est orientales Gotthos, sese nūcupari voluerunt, & postea à Zenone Imperatore Italiæ re-
 gnū dono acceperunt: quod & longo tempore tenuerunt, quo euenit ut Gotthi ipsi quasi
 duobus cornibus orientem & occidentem ventilantes, acriter orbem cruciarent: & in duo
 regna, Visigothorum in Hispania & Ostrogotthorum in Italia se diuiserunt. Qui vero in
 Hispania regnarunt, Vandalos & Sueuos inde pepulerunt, sed (ut inquit Vincentius) ter-
 70 tia pars Hispaniæ quæ regnum Galliciæ continet, insuperabilis mansit, quam nec Visigo-
 thi, nec Alani, nec Vandali, nec Sueui, sed nec Sarraceni subiicere valuerunt: quod adhuc
 viget incolome, & regnum insuperabile appellatur, quanquam postea accessit regibus
 Gotthorum, qui in Hispania ut indigenæ regnarunt, ut inferius differetur.

*Afta Scytharum
 principis litera
 ad Philippum.*

*Gotthi à Valente
 Imp. suscepti.*

*Valens Imp. A-
 rianus crema-
 tur à Gotthis.*

Visigothi.

Ostrogotthi.

*Vandalis.
 Sueui.
 Alani.
 Sarraceni.*

*De origine Vandalorum & Hugnorum, & de illorum principatu, & progressu,
& clarioribus gestis usq; ad eorum exterminium.*

C A P. X.

CÆTERTVM de origine Vandalorum & Hugnorum, & eorum regnis breui differendum est. Vandali igitur (vt quidam volunt) ex plaga septentrionali, præsertim ex ea regione quæ hodie Polonia vocatur, originem sumpserunt, dicti Vandali à Vandalo flumine (vt aiunt) sic hodie vocato. Isidorus tamen, quem sequitur Vincentius & cæteri Cosmographi, Vandalos de Scythia natos perhibet (vt supra diximus) qui à Goththis victi terras alienas inuadere tentant, quos circa Danubium commorantes post multa tempora etiã Fridericus rex Gotthorum bello vicit, & inde expulit. Qui Romano se subdentes imperio à Constantino Magno terram habitationis petunt, & Pannonias acceperunt, vbi per annos LX. pacifice manserunt, sed anno XLII. Arcadii Imperatoris rebellare contra rempublicam Romanam cœperunt, seque per Gallias diffundentes, quas aliquo tempore miserabiliter deuastarunt, sed à Goththis expulsi sunt, non quidem compatientibus Gallicanæ quieti, sed quærentibus omnes Gallias occupare. Vandali igitur à Gallia pulsi Hispanias petunt, & nunc illas, nunc rursus Gallias multo tempore affligunt. Sed nec sic à Goththis tuti erant. Honorius igitur Imperator inuito consilio, Hispanias & Gallias à Vandalis ereptas Goththis dedit. Cum igitur Gotthi festinarent fugare Vandalos & alios hostes suos à finibus Galliarum & Hispaniarum, Vandali conclusi vndiq; erant timore Gotthorum. Sed fauentibus sibi peccatis populi, inopinabilis & grata illis occurrit oportunitas. Nam inter Bonifacium & Etium duces Romanos orta simultate per inuidiam, Bonifacius factus inferior, cum dolorem suæ iniuriæ nolle vlisci nisi damno & periculo reipublicæ, ad Hispanias transiuit, & Vandalos ad occupandum Libyam & Africam inuitauit. quo cum peruenissent, regnum suum longo tempore inibi confirmarunt, diuina & humana perturbantes. Quo tempore beatus Augustinus apud Hipponam Africæ diem clausit vitæ mortalis. Primo igitur anno Gratiani Imperatoris regnat super eos Modogisilus annis xxx. post quem Gudericus filius eius in aliqua parte Hispaniæ regnavit annis xvi. qui cum occupata Hispali elatus manus in Ecclesias extendisset, à dæmone interimitur secundum Vincentium: cui successit Gensericus frater eius, qui in hæresin Arianam (vt fertur) lapsus est: cui successit Honorius filius. Hic cõtra Ecclesiam confurgens, tandem Dei iudicio percutitur, & vermibus scatens miserabiliter moritur. Post quem regnavit Guthamundus, & post illum frater eius Trasamundus. Hic Hildericum filium ex Eudoxa filia Valentiniani Imperatoris genuit, qui octo annis regnavit: post quem Guilimer regnavit annis quinque, qui tantæ fuit crudelitatis, vt nec parentibus parceret. Tandem Bellisarius patritius à Iustiniano Imperatore non nisi iussu Dei ad Africam liberandam de manu Vandalorum transmissus est, qui Guilimerem cepit, & duxit Constantinopolim ad Imperatorem: & ita rabies Vandalorum funditus euerfa est. Hugnorum vero originem & eorum regnum describit Isidorus, & Solinus, ac cæteri qui de orbis descriptione scripserunt, sed diuersimode. Nam Albertus Magnus eos fore Hugnos asserit, quos hodie Pannonos vel Vngaros appellamus. Pomponius Mela generalius loquens, Hugnos originem ex Scythia sumpsisse contendit, quæ (vt diximus) vastissima regio est in partibus aquilonaribus post Danubium. Hugni itaque (vt diximus) in omni pene Scythia principatum tenuerunt, ex quibus radix peccati processit, Athila, flagellum orbis, quem ad corripiendas gentes peccatrices Deus vt acutum gladium destinavit. Igitur Guilimer rex Gotthorum, qui post egressum Scandiæ infulx quintus rex Gotthorum fuerat, cum terras Scythiæ cum valido exercitu ingrederetur, reperiit in eisdem regionibus quasdam magnas mulieres, quas Gothico sermone Alirimas dicunt. easque habens plurimum suspectas de illa regione expulit. Quas cum quidam siluestres homines per desertum vagantes vidissent, earum amplexibus se miscentes hoc genus hominum, scilicet Hugnorum, ferocissimum ediderunt, quod tantæ ferocitatis fuit secundum Vincentium, vt nili quia sermonis quasi quasdam habebant imagines, cum essent nigerrimi, oculis quasi punctis existentibus, nullus eos homines fore credidisset. Hi in filios suos primo die defæuiunt. Nam maribus ferro genas secant, vt antequam lac suscipiant, sanguinẽ fundant. Hi imberbes senescunt, ad equitandũ promptissimi, ceruicibus firmi, superbi & elati, cunctis erant horrore & formidini. Horum potentiam auxit victoria habita de Goththis manentibus circa ripas Mæotidis paludis. Quã victoriam Vincentius refert hoc modo assecutos fuisse: Venatores Hugnorum sequentes ceruam, Mæotidas paludes transeuntes explorata regione ad suos redierunt, & ad transeundum animauerunt. Cum igitur transuadassent gens ipsa Hugnorum easdem paludes Scythicas

*Bonifacius.
Etium.*

*B. Augustinus
moritur.
Gratianus*

Modogisilus.

Gudericus.

Gensericus.

Honorius.

Guthamundus.

Trasamundus.

Hildericus.

Eudoxa.

Bellisarius.

Guilimer.

*Athila flagellus
orbis.*

Alirima.

Scythicas gentes fere omnes subegerunt suo dominio, & ipsos Gotthos expulerunt sedibus suis. quo factum est, vt per LXXX. annos Hugni mundum conarentur euertere. Tandem Gallias & Hispanias plurimum vexantes, postremo à Romanis, deinde ab ipsis Gotthis Hispanis effectis dissipati & extincti sunt. Sed iam libet vt redeamus ad res Hispanicas, & breui deducamus ortum & initium regnorum & regum Hispaniæ post miseram eius cladem. Illud tamen præsupponendum est, quia licet diuersi ante regnum Gotthorū in diuersis Hispaniæ prouinciis regnarunt (vt supra dictum est) quia tamen illorum principatus violentus fuit, & non voluntarius, erectio regnorum pro eo tempore non fuit legitima. cœpit enim ab euentu felice. nam potentior regnabat. Secus autem post cladem Hispaniæ, quo tempore per legitimas successiones & iustos titulos erectio facta est, vt statim dicemus.

De origine regnorum & regum Hispaniæ post miseram eius cladem, & à quo tempore, & quomodo diuersa regna in eadem Hispania erecta sunt, & de ortu & initio vniuscuiusque regni, & à qui incepit: & primo de origine regni & regum Legionis & Castella.

CAP. XI.

POST QUAM igitur in superioribus deduximus initia antiqua principatus Hispaniæ, & per quos, quomodo, & quanto tempore gubernata fuit vsque ad miseram cladem & irruptionem, diuino iudicio eidem calamitosa Hispaniæ inflictam tempore Roderici vltimi regis Gotthorum: superest vt breuissime ostendamus ortum & progressum principantium in eadem Hispania post prædictam persecutionem, ac etiam regnorum diuersorum erectionem. Vt igitur in octauo capite diximus, post huiusmodi calamitosam Hispaniæ cladem (de qua inferius latius agemus, in vltimo capite secundæ partis sub Roderico rege) Pelagius qui (vt diximus) ex genere Gotthorum descendebat (secundum alios Pelagius. frater erat regis Roderici vltimi regis Gotthorum) primus fuit qui ex Asturiis exiens cœpit resistere Sarracenis, & paulatim principatū, licet tenuem, habuit super Christianos qui in Asturiis latuerant: non tamen regium titulum Gotthorum sumpsit, vt ceteri ante regem Rodericum. Nam ille titulus regum Gotthorum penitus cessauit post eandem cladem.

30 Licet enim Hispaniæ reges ab eisdem Gotthis descenderunt, titulum tamen Gotthicum non sumpserunt, sed aliis titulis fuerunt insigniti. Nam alii reges Asturiarum, postea reges Galliciæ & Legionis, tandem reges Castellæ appellati sunt. Quo autē tempore punctualiter idem Pelagius regnare cœpit, non habemus, licet aliqui dixerunt, quos sequitur Lucas Tudensis, quod principari cœpit anno Domini DCCXII. alii tamen incertum asserunt tempus principatus sui: nam paulatim principari cœpit. quo fit vt aperte non legatur, quo anno regium sumpserit titulum. Sunt tamen qui asserunt, quod post biennium à clade prædicta regalem titulum accepit. Nihilominus pro clariore supputatione regum, & ne interruptionem admittamus in principatu Hispaniæ, congruenter dici potest, quod ex eo die regium sumpserit titulum, quo infeliciter Rodericus regnum perdidit. Computando igitur ea tempora putandū est illū regnare cœpisse anno prædicto DCCXII. regni vero Hispaniæ CCCXX. qui annis XX. regnauit, vt inferius tangemus cum de eodem Pelagio agemus. Hic itaque Pelagius sumpsit pro armis & insignibus suis leonē rubeum in campo albo: quæ constat fore arma regum Legionis, quia (vt diximus) ab eo tempore cessarunt in Hispania intitulationes & insignia regum Gotthorum. Quod putandum est ea ratione esse factum, quia prima ciuitas quam à Sarracenis recuperarunt, fuit Legionensis. Genuit igitur Pelagius duos filios, Faslam, qui post obitum eius regnauit, & Ormisindam reginā, Fasla. Ormisinda Regina. Alphonfus I. dictus Catholicus. vxorem regis Alphonfi primi, dicti Catholici, à quo effectualiter regnum Hispaniæ incepit. Hic Alphonfus filius fuit Petri ducis Cantabriæ, qui fuit de genere gloriosi Rechardi regis Gotthorum, qui vniuersæ Hispaniæ ante cladem prædictam principatum tenebat, & hæresin Arianam extirpauit ab Hispania. Hic Alphonfus re & nomine Catholicus, & gloriosus princeps fuit, & à Mauris campos Gotthicos, plurimasque ciuitates, prouincias, castra, & oppida magnifice recuperauit vsque ad montes Pyrenæos, qui vere restaurator patriæ dici posset, vt dicemus infra in III. parte cum de eodem Alfonso agemus: quas siquidē prouincias & ciuitates (vt inquit Rodericus in Chronica sua) regno Legionis adiecit. Durauit igitur hæc intitulatio à regno Legionis vsque ad Sancium dictū Maiorem, regem Nauarræ, qui ex successione vxoris suæ, quæ erat filia Sancti Comitis Castellæ, in titulo regio Castellæ successit, de quo statim erit sermo. Ante illū enim Castella quæ Bardulia vocabatur, Comitatus erat, sic dicta Castella, quasi sit castellis munita. Castellæ igitur regnū (vt prædiximus, & latius illico tāgemus) initium habuit quoad intitulationem à

Fernandus Santii filius primus Rex Castellæ. prædicto Santio & Fernando filio eius, qui primus segregatim regni Castellæ titulum & regiam denominationem assumpsit, anno domini millesimo decimo sexto. tamen ante huiusmodi intitulationem principatus & iurisdicção Castellæ pro aliquo tempore pertinuit ad regem Legionis. Itaque Castellani regem Legionis in superiorem cognoscebant usque ad tempora Ordonii secundi, qui in Legionem regnabat. Hic Ordonius Comites & magnates Castellæ ad se euocans proteruo spiritu instigatus, eos interfici iussit. Quo scelere Castellani indignati ab obedientia regum Legionis discesserunt: ne tamen rectore carerent, & acephali reputarentur, ex nobilioribus eius prouinciæ duos sibi iudices elegerunt. Vnius nomen fuit Nunius Rasura: alterius Laynus Caluus, quorum filii & ab eis descendentes, Comites Castellæ appellati sunt usque ad dictum Santium Maiorem & Fernandum filium suum, qui primo in Castella (vt diximus) regnauit. Itaque longo tempore distincta fuerunt regna Legionis & Castellæ. Vnio autem vtriusque regni facta est ordine sequenti. Prædictus Fernandus filius Santii, primus rex Castellæ, duxit vxorem Santiam, filiam Alfonsi regis Legionis, & sororem Veremundi regis: & cum hic Veremundus absq; liberis decessisset, Fernandus primus propter Santiam vxorē regnum Legionis obtinuit, & sic fuit primus qui rex Castellæ & Legionis intitulatus est, & regna fuerunt vnita quousque iterum per Alfonsum regem Castellæ & Legionis fuerunt diuisa, & iterum reunita, vt nunc sunt, vt latius in Chronica Roderici cōtinetur, & inferius tangemus. Voluimus tamē breuiter hæc scripsisse, vt cuiusque regni initium legentes non lateret.

De origine regni & regum Nauarræ, & partium ei adiacentium, & à quibus, & quomodo initium habuerunt, & de vniōe eorum.

CAP. XII.

Enequus vir bellicosus & strenuus primus Nauarræ Rex. Santius. Garfias dictus Tremulentus. Santius Maior. Eluira.

REGNUM Nauarræ sic incepisse creditur. Cum enim circa annos Domini DCCC LXI. Castella & terra Legionis ac Nauarra variis Arabum incursionibus vastarentur, aduenit ex Comitatu Bigorriæ, vir bellicosus & strenuus, ac armis assuetus, vocatus Enequus. Hic in montibus Pyrenæis Nauarræ contiguus morabatur. Deinde ad planitiem Nauarræ, descendens cum plurima bella vtiliter gessisset, tandem à populis Nauarrensis primus Rex Nauarræ assumptus est. Post quem regnauit filius eius Garfias, & post eum Santius dictus Abarca, filius eiusdem Garfias. Deinde regnauit Garfias filius eiusdem Santii, qui quidem Garfias dictus est Tremulentus, & hic fuit quartus rex Nauarræ. Post quē regnauit in Nauarra Santius filius eius dictus Maior, de quo paulo ante diximus. Hic fuit quintus rex Nauarræ, & duxit vxorem Eluiram filiam maiorem Comitis Castellæ, & sic ex successione reginæ vxoris dictus Santius intitulatus est rex Castellæ. Potest ergo hic Santius, aut efficacius Fernandus filius eius, dici primus rex Castellæ, præsertim post miseram cladem Hispaniæ. Hic Santius rex genuit ex dicta Eluira regina Castellæ Garfiam & Fernandum, & dimisit intuitu reginæ regnum Castellæ Fernando, regnum vero Nauarræ reliquit Garfias. Genuit denique idem Santius Ramirum bastardū, cui reliquit regnum Aragoniæ, & hic fuit primus ex Aragonum. Regnum vero Valentia adhuc occupabatur à Sarracenis. Quare longe post circa annum Domini millesimum sexagesimum octauum Rodericus Cidus obtenta licentia ab Alfonso sexto rege Castellæ, cuius vassallus erat, sociatus consanguineis & plurimis Castellæ nobilibus decreuit contra Sarracenos qui Valentiam & partes illas occupabant, bellum gerere. Cum igitur circa partes Aragoniæ & Valentia propinquasset, Petrus rex Aragonū, de quo statim dicemus, manu potenti ei resistere decreuit: tamen in bello à Roderico viuus & incolumis captus est, & illico suæ libertati donatus. Rodericus igitur Valentiam à Sarracenis occupatam petiit, illaque obsedit. Tandem deuictō rege Buchar & innumera multitudine Sarracenorum, eandem urbem Valentia gloriose accepit, quam tenuit quoad vixit: licet eo mortuo iterū à Sarracenis occupata est, & rursus à rege Aragonum Iacobo feliciter fidei lucro reddita, vt inferius tangemus in capite XXXI. tertie partis. Huius autem regni Nauarræ situm & vbertatem, vbi Cantabri degunt, gentisq; strenuitatem supra deduximus in principio huius primæ partis usque ad caput VI.

De origine regni & regum Aragonia, Valentia, & Catalonia, & à quibus, & quomodo initium habuerunt, & de vniōe eorum.

CAP. XIII.

Ranimirus filius Santii Maioris Rex Ca-

REGNUM Aragoniæ & eius intitulatio (vt antiqua annalia perhibent) incepit à prædicto Ranimiro filio Santii Maioris regis Castellæ & Nauarræ (vt supra diximus) & primus

primus intitulatus est rex Aragoniæ, de quo in præcedenti capitulo diximus. Nam ante eum nullus intulabatur rex Aragoniæ, sed Santius tertius rex Nauarræ, dictus Abarca, *stella & Nauarra primus intulatus est Rex Aragonia Santius III. Rex Nauarra dictus Abarca.* primus fuit qui post cladem Hispaniæ magnam partem Aragoniæ à Mauris recuperauit, quam Garfias eius filius & Santius pater huius Ranimiri adauerunt. Ipse vero Ranimirus patre Santio mortuo aliquam partem Aragoniæ ab Arabibus occupatam post plurimas susceptas clades recuperauit. Incepit autem regnare in Aragonia circa annos domini M. X. VII. Hic Ranimirus filium genuit Santium, strenuum & animosum, qui obsedit Oscam, & ibi à Sarraceno sagitta letali percussus obiit, relictis Petro & Alfonso ac Ranimiro. Petrus vero regnum suscepit, & Oscam, aliasque ciuitates, & oppida regno Aragoniæ adiecit. *Santius Ranimiri filius. Obitus, eiusdē.* Hic Petrus postea a Roderico de Biuar Castellano, Cido cognominato, qui Valentiam à Mauris recuperauit (vt diximus) in bello captus fuit & liberaliter relaxatus. Primis itaque duobus fratribus sine sobole vita functis, cum regnū sine hærede fluctuaret, quia Ranimirus monachus & sacerdos fuerat ordinatus, ea de re magna inter Aragonenses dissensio secuta est. Tandem Ranimirum monachum à monasterio reuocarunt, & apud Oscam regem sublimarunt, cui vxorem dederunt sororem Comitis Pictauiesis. Hic Ranimirus filiam genuit Vrracam quæ data est nuptui Comiti Barchinonæ: & exinde facta est vnio Cataloniæ ad regnum Aragoniæ. *Vnio regni Catalonia ad regnum Aragonia Sndē.* Ranimirus vero rediit ad monasterium, & regnauit pro eo in Aragonia & Catalonia dictus gener eius, vt latius dicemus in tertia parte sub eodem Ranimiro. Hoc autem Aragoniæ regnum Celtiberorum gens bellicosissima incolit, quæ sæpe Romanis & exteris non paruo terrori atque excidio fuit, cuius regni situm, feracitatem, gentisque nobilitatem, & laudes supra tetigimus in principio huius primæ partis.

*De ortu & initio regni & regum Portugalia, & quando, & quomodo, & à quibus in-
ceperunt, & quot in eodem regno hucusque regnarunt.*

CAP. XIII.

PORTUGALIÆ denique regnum nouissime erectum est ordine qui sequitur. Alfonso sextus rex Hispaniæ qui Tolerum è Sarracenorum manibus recuperauit, filiam suā *Hericus Comes Lotaring. Therasia Reg. Hisp. filia dicit Sxo-rem.* bastardam, nomine Therasiam, dedit vxorē nobili Henrico Comiti Lotaringiæ consanguineo Imperatoris, qui de partibus Galliarum venerat. Motus est ad id Alfonso rex, quia illum strenue pugnantē contra Mahometos conspexit. Hic Comes in rebus bellicis expertissimus fuit, atq; vir magni consilii, & plurimū præsidii regi Alfonso attulit, deditq; ei in dotem partem Galliciæ quæ nunc Portugalia dicitur. Comes igitur ipse patriam illam possedit cum solita recognitione, regi Hispaniæ debita. Genuit igitur ex ea filium Alfonso Henrique nomine, quem rex Castellæ primo Ducem Portugalię creauit. Deinde aliquibus præliis habitis cum Sarracenis & rebus prospere gestis, volente rege Castellæ, regium titulum assumpsit. Hoc igitur Alfonso Henrique vita functo Therasia eius vxor nupsit cuidam Fernando Comiti. Quæ res plurimum displicuit Alfonso eius filio. Quare orta est inter eos implacabilis discordia, bellaque grauiā conferta sunt, vsque adeo vt in quodam campestri prælio Alfonso victor euasit contra Fernandum vitricum, matremq; suam Therasiam captiuauit, & in vinculis traxit, parum imitatus Coriolanum Romanum, qui matris precibus nedum victor esse noluit, sed principatui cessit. Therasia itaq; conquesta est Romano Pontifici, qui per Episcopum Colimbriensem monuit Alfonso, vt matrem liberaret, alias illum excommunicaret. Ille vero renuit. Quem Episcopus anathemati dedit, regnumq; interdixit, & Romam aufugit. Demum prædictus Romanus Pontifex Cardinalem misit legatum, sed non profuit. Quinimmo cum Alfonso iterum excommunicasset, ille in reprobum sensum datus, legatum fugientem persequitur, & capit. Refert tamen Lucas Tudensis quod Alfonso dolēs legatum cepissē, coram eo se spoliavit, eiq; cicatrices & vulnera ostendit pro fide catholica augenda à Sarracenis illata, indigneq; ferebat vt alius à principatu eum pelleret. Placatus itaq; legatus pollicitus est ab solutionem à Romano Pontifice obtinere. Mater igitur videns differri relaxationem suam, maledixit filio dicens: Quia crura mea vinculis alligasti, & mihi abstulisti honorem à patre relictū, Deum precor vt ab hostibus sis captiuus, vt ego sum, demum crura tua fracta cōspicias, sicut mea ferro vinxisti: quod paulo post expletum est. Nam cum bellum apud ciuitatem Pacensem cum Fernando rege Legionis Alfonso confereret, exiens per portam ciuitatis ad prælium iam cceptum, tibia vectis ferro inuoluta est pariter & rupta: ille vero in bello victus & captus est. Itaque eadem inobedientia ad mandata apostolica, simul & maledictio materna eum cōprehenderunt. Scriptum est enim: Filius stultus de-

Portugalia Re-
ger.

spicit matrem suam. Et iterum sapiens ait: Maledictus à Deo qui exasperat matrem. Et rursus: Maledictio matris eradicat fundamenta. Ut igitur ad inceptum propositum redeamus, titulus regni Portugaliæ à prædicto Alfonso modo quo enarrauimus inceptit, & tandem continuati sunt reges vsque ad Dionysium regem Portugaliæ, qui per matrimonia præcedentia nepos erat Alfonsi x. regis Castellæ ex filia: & hic Dionysius fuit per eundem suum auum ab omni recognitione liberatus. quod non sine grauissimis scædalis actum est, ut infra in quarta parte sub eodem Alfonso decimo agemus. Itaque supputando ab eodem Alfonso primo, qui regium titulum in eadem prouincia primus assumpsit, vsque ad hæc nostra tempora, duodecim reges successiue sortita est Portugalia, ordine sequenti. Primus fuit Alfonsus prædictus, gener Alfonsi regis sexti Castellæ. Post quem immediate regnauit Santius primus: deinde Alfonsus secundus. Rursus post illum Santius secundus, cognomento Capello, cuius corpus apud Toletum honorifice tumulatum est. Huic successit Alfonsus tertius. Demum regnauit Dionysius: deinde Alfonsus quartus: postea Petrus: deinde Fernandus: post quem Iohannes regnauit ex ordine militari assumptus: deinde filius eius Eduardus. Post quem Alfonsus nunc feliciter regnat, duas habens sorores. Primam nuptui dedit Imperatori Friderico moderno, alteram Henrico regi Castellæ, ut latius sub eodem Henrico dicemus. Hoc Portugaliæ regnum (ut prædiximus) per oceanii maris littora diffunditur. In eo Lusitani ferocissimi, cunctis sæculis laudati viri inhabitant, cuius regni situm, vbertatem, gentisque strenuitatem & laudes supra tetigimus in principio huius partis.

De ortu & initio regni & regum Granatæ, & quando, & quomodo inceperunt.

C A P. X V.

Iulianus taxatur.

GRANATÆ regnum in Bætica prouincia situm est. Ex omni fere parte à cæteris regione Castellæ prouinciis cingitur, solum versus meridiem Africam respicit. Ab occidente enim Vandaliæ & Lusitaniam conterminat. Deinde per littora mediterranea vsque ad Carthaginem nouam protenditur. Nouissime igitur postquam alia Hispaniæ regna erecta sunt, Granata titulum regni assumpsit, magis certe Sarracenoꝝ sinistris quam prosperis euentibus. Fuerat enim Granata Mauris prosperantibus non utique regni caput, sed pars regni Cordubæ, quæ vna longis temporibus patritia fuit ciuitas Arabibus, & principalior eorum sedes. Pro cuius clariore notitia libet antiqua summatim recollere. Ut enim certissima nos docent annalia ex Isidoro & Luca Tudensi referentibus, diuina prouidentia cuius iudicia abyssus multa, exigentibus peccatis Christiani populi Hispaniam flagellare disposuit, ac sub ditione Arabum & misera seruitute subiecit. Fuit eiusdem irruptionis pestilens instrumentum atque principalis fautor, sceleratissimus proditor Iulianus, Comes Ceptæ, ex quadam ad regem Rodericum indignatione. Nam Miramomelinum potentem Arabum principem Africæ accersuit, eique liberum ad Hispanias aditum obtulit. Ille vero Muzam præsidem suum & Tarif virum bellicosum cum innumera Arabum multitudine in Hispaniam transfretare iussit. Illi vero aditus liberos ad Hispaniam repentes cuncta deuastant, occupant, & diruunt. Veruntamen Rodericus Rex Hispaniæ, qui à mari vsque ad mare omnes Hispaniarum prouincias obtinebat, cognito ingressu Arabum resistere decreuit. Cumque vtrinque acies prope Gienensem ciuitatem confligeret, & post plurima bella ex Arabibus Tarif dcc. & sex millia cæsa essent, tandem sic disponente diuina sententia dominica die de anno domini dccxlii. Christiani victi sunt, cunctis partim cæsis, partim fugatis, rege Roderico interfecto. quo euenit ut intra breue tempus Mauri omnem fere Hispaniam occuparint, & pro aliquo tempore qui principatum Africæ obtinebant, etiam cismarinas partes Hispanicas gubernabant. Demum vero Mauri qui Hispaniis præerant principibus Africanis rebellantes, diuisi sunt, nedum à principatu Africano, sed dominia inter se aliquando ex concordia, aliquando ex bellis & seditionibus partiti sunt. Nam quidam Mahomet dictus Abenabeth à prædicto Africano imperio se diuidens, sedem regni apud Cordubam statuit, alius in Hispali & Vandalia. Itaque exinde Sarraceni ipsi particularibus dominiis Hispanias afflixerunt, quasi miseræ & calamitosæ Hispaniæ non suffecisset Mahometis spurcissimis seruire, sed & plures principes illam deuorarent, ut experiretur quia iuxta prophetam, propter peccata gentis multi principes eius. Igitur apud Cordubam regnum erectum est, sub quo Granata & Malica fuerunt. Alii regnarunt in Hispali: deinde amplius saeuiente ira Dei alii in Murria & noua Carthagine. Sic & apud Toletum, Valentiam, & Cæsaraugustam, quæ quidem prouinciæ singulos

gulos reges longissimis temporibus obtinuerunt, vsque ad tempora quorundam principum Sarracenorum qui dicebantur Almorauides, qui tandē ab aliis potētioribus Mauris appellatis Almohades ab Hispania expulsi sunt. Illi vero sic pro diuiso regnarunt vsque ad tempora regis Fernādi tertii, qui regnare incepit anno Domini M. CCXVI. cuius tempore interfecto à suis Mauris quodam appellato Abenhut, qui Vandaliam & Baticam obtinebat, alter potens Sarracenus, dictus Mahometh Arenalagmat, animosus & strenuus, licet humiliter natus, ex aratro & bobus, in Granata & Gienēsi ciuitate regnare cepit. iam enim ira Dei placata Christianis ex misericordia vires cōcessit, quibus ex iustitia ante abstulerat. Nam reges Castellæ pro tempore animos reassumentes paulatim plures perditas prouincias recuperarunt, adeo vt prædictus Fernandus, huius nominis I I I. de quo inferius agemus, diuino auxilio munitus, Sibiliam, Cordubam, & totam Vandaliam, & partem Baticæ lucro fidei attulit. quo effectum est vt cum Mauri Hispalim, deinde Cordubam regiam eorum urbem perdidissent, necessitate compulsi sedem regiam ad Granatam transfulerunt, quia amplior & insignior illius anguli ciuitas est, quam vsque in hodierna tempora nostra obtinent in felicitate. Huius autem regni situm, vbertatem, & laudes explicarem latius, referremque dulcius, si à Christi fidelibus habitaretur: sed pudet, vt à Christiano viro ea regio laudibus extollatur, in qua non Christus, sed Christi hostis colatur.

10 *Quomodo omnes reges regnorum Hispania ducunt originem ex trunco & stirpe regum Castellæ & Legionis.*

CAP. XVI.

EX hac igitur supputatione, rerumq; gestarum fideli narratione iuxta historiarū veritatem, manifeste demonstratur erectio, principium, & ortus regum Hispaniæ, eorumq; origo & continuatio. Constatque liquido omnes reges qui post cladem Hispaniæ erecti sunt, ex trunco atque stirpe regum Hispaniæ, quos nunc reges Castellæ appellamus, descendisse & originem tulisse, nonnulli tamen remotius, aliqui propinquius, prout supra differtū est. Rex vero ipse Castellæ Henricus quartus modernus ab Athanarico ex Gotho 30 this primo regnante per ordinatas successiones descendit. Quinimmo ab eadem domo, eademque familia, & eodem Gotthorum genere, sine aliqua extraneæ familiæ ac stirpis interpellatione, continuatus est, adeo vt computando quemlibet regem pro vno gradu, rex ipse Castellæ modernus distat ab Athanarico prædicto per LXXXI I. gradus lineæ descendens, aut à Theoderico qui effectualiter monarchiam Hispaniæ assecutus est per LXX. successiones, & à Pelagio qui primus regnauit post cladem in Hispania per XLIII, gradus totidemque successiones. Quæ res ita singularissima est, vt in tota Europa similis forte non valet reperiri: & quanquam in ea multi antiquissimi & excellentissimi principatus existant, non tamen est regum aliquod solium tam diurnis temporibus sub eadem familia & domo regia & sine interpositione alterius familiæ continuatum. Et licet plerū- 40 que inter eosdem Hispaniæ reges certatum sit, & prælia non parua inita, cædesque secute, nunquam tamē ad extraneam familiam principatus deuenit. Quod tam excellens beneficium non alia vt putandum est ratione eis ab Altissimo donatū fore, nisi ob singularem & deuotum religionis catholicæ cultum, quem à tempore Iacobi apostoli vsque in hodiernum diem perseueranter custodierunt, atque propter obseruantissimam reuerentiam & obedientiam ad sedē apostolicam, vt merito non fallat scriptura sacra quæ ait: Si obedieris voci sacerdotis Dei, faciet te Deus cunctis gentibus excelsiorem. Et alibi: Cum rex iustitiam Deo seruauerit, firmabitur solium eius. Et iterum iuxta Sapientem: Vir obediens loquetur victorias. & rursus econuerso: Non desit aduersitas contrarium agentibus, iuxta veritatem eiusdem diuini oraculi, quo legimus propter iniustitias & contumelias nonnunquam transferri regnum de gente in gentem. Inter omnes autem iniustitias nulla capitalior est quam Christi vicario, veri Dei vices in terra gerenti, obediētiae & reuerentiæ cultum subtrahere, aut in aliquo diminuere.

Quomodo in regno quod hodie appellatur Castellæ & Legionis, residet titulus & nominatio regum Hispaniæ.

CAP. XVII.

SVPEREST igitur vt illud minime obmittendum, quinimmo & inquirendū sit, in quo videlicet regno aut prouincia principale Hispaniæ nomen insideat. Erit etiā breuis sermo de quibusdam insignibus victoriis & bellis contra Sarracenos habitis. Prædicta

Axioma Iuridicum.

igitur regna (quemadmodum præmissum est) per vnum regem atque monarcham longissimis temporibus gubernata fuere, & tandem diuisa adinuicem & separata (vt supra relatum est) & vnumquodque regnum nomen regum sibi assumpsit à nominibus prouinciæ, quibus tempore quo regna erecta sunt, nuncupabatur. Nomen vero Hispaniæ re ipsa & veritate, ac debito vniuersalis successionis titulo, sed & omnium nationum ore & nominatione in ea parte Hispaniæ mansit, quæ hodie subiicitur regi Castellæ, ea potissimum inter cæteras ratione, quia reges Castellæ à quibus ipsi descendent, monarchiam Hispaniarum (vt dictum est) magnis temporibus in solidum nacti sunt. Accedit, quia constat maiorem Hispaniarum partem subditam fore regi Castellæ, ita vt iuxta iurium dispositionem, qui maiorem rei partem obtinet, totius rei dominus appellari recte possit. Constat siquidem ex sex prædictis prouinciis Hispaniæ, quatuor fere integras regi Castellæ & Legionis subiectas fore, Carthaginensem videlicet, Lusitaniam, Bæticam, & Galliciam. Id etiam vox omnium populorum probat, qui licet non ignorēt prædicta quinque regna intra nationem Hispaniæ sita fore, cum tamen fecernunt Hispaniæ gentes, solum natos in prouinciis principatus subditi regi Castellæ vocāt Hispanos: cæteros vero à regnis & prouinciis ex quibus nati sunt. Nam plurimi sunt populi qui nunquam Castellam, sed Hispaniam audierunt. Quod vtique nequaquam ex ignorantia procedit, quasi nesciant potentiam & latitudinem dominiorum regum Castellæ, sed ex industria alios reges propriis nominibus appellant, veluti regem Aragonum, & Portugaliæ, & Nauarræ, atq; Granatæ: solum autem regem Castellæ vocant Hispaniæ regem. Ita enim ab antiquo inhibitum est cordibus hominum, quod principatus Hispaniæ titulo vniuersalis successionis legitime continuatur in reges Castellæ: principatus vero & regna aliorum ex titulis singularibus, & vt plurimum ex regum Castellæ aut stirpe, aut dependētia processerunt, vt dictum est, non autem ex titulo vniuersalis successionis principatus Hispanici, & ideo omnes gentes prudēter & vere ipsos reges Castellæ ab antiquo nomine principatus appellant reges Hispaniæ. Nec inuenio rationem quare post illam cladem indifferenter non appellantur reges Hispaniæ. Et huius veritatis potissimum signum est, quod solus rex Castellæ habitu & animo ac re ipsa tāquam vniuersalis hæres monarchici principatus Hispaniæ, præter regna prædicta postea separata, cætera omnia habet, quæ antiquis temporibus spectabant ad vnum Hispaniæ monarcham. Nam omnium aliarum prouinciarum conquestas, quas infideles possident, & aliquando fuerunt Hispaniæ, vt dictum est, ad eum vt vniuersalem hæredem principatus Hispanici pertinet nemine inficiatē, sicut Granata & omnes insulæ in oceano sitæ, quæ vocantur insulæ Herculis & Fortunatæ atque Canariæ, quarū aliquas hodie rex Castellæ possidet. Illud præterea non obmittendum censui, quia inter omnes turbines & dissidia in Hispaniis exorta, nusquam à bellis contra Mahometos cessatum est. Licet enim (vt præmissimus) Sarraceni per quingentos fere annos quinque prouincias Hispaniæ ex sex prædictis inuaserūt, & sic potētia facti diminuta est: sed tamen ius monarchiæ & vniuersalis principatus & potestas iuris non potuit hostiū inuasiōne tolli, quanquam enim angustarentur, tam numerus personarum, quam latitudo territorii, ipse tamen principatus, prout est ius principandi illesum, manebat heredib. iniuste expulsorū, præsertim quia, vt dictum est, reges qui à Pelagio prodierunt, diuino auxilio & magna eorum virtute & fide tandem eosdem Sarracenos taliter restrinxerunt, vt eos compellerēt quinque occupatas prouincias deserere, & partem Bæticæ solum in qua nunc degunt, incolere. Et vt paucis agam, à c c c. fere annis Castellæ & Legionis reges maiorem Hispaniarum partem à faucibus hostium Christi eripuerunt. intra hoc enim tempus ciuitas & patria Hispalensis, à qua princeps quidam Sarracenorum rex Sibilæ vocabatur, recuperata est per Fernandū regem terciū. Item ciuitas Cordubensis, à qua etiam rex quidā Sarracenorū intitulabatur, & ciuitates Gienensis, Carmona, Vbeda, Bæza, Badaioz, & fere tota prouincia Toletana recuperatæ sunt. Demū Alfonso rex Conchensem, Carthaginensem, & innumeras alias vrbes & oppida recuperauit, & sui successores cum Sarracenis incredibilia bella gesserunt, in quibus diuina præsidia visibiliter opē tulerunt, & beatus Iacobus Hispaniæ patronus oculariter armis materialibus pugnare visus est. Sed inter cætera gloriosa bella illud minime obmittendum censui quod gestum est anno Domini m. ccxii. per Alfonso regem Castellæ, & per consanguineos suos regem Nauarræ & regē Aragonum, contra Miramomelinum & alios simul reges Sarracenorum, qui fauente diuina clementia mirabiliter victi sunt atq; prostrati, & magna Hispaniæ pars tunc lucro fidei cessit. Cuius belli particularem feriem prædictus rex Castellæ ad consolationem sanctæ matris ecclesiæ domino Innocentio summo pontifici magno cum gaudio intimauit, quæ siquidem litera in apostolicis libris registrata reperitur, vt latius tangemus in tertia parte

10

20

30

40

50

parte sub Alphonso octauo. Sed iam huius primæ partis finem absoluamus, vt tandem initium principatus Gotthorum in Hispania, & eorum successiones simul & successus vsque ad regē Rodericum succincte recolamus, quia diffusius à Roderico Toletano enarrantur. Quæ omnia ideo breui repetemus, vt addamus genealogias & successiones sequentium regum post Rodericum & Pelagium vsque ad moderna nostra tempora.

PARTIS PRIMÆ FINIS.

10 **R O D E R I C I S A N T I I**
E P I S C O P I P A L E N T I N I
 HISTORIÆ HISPANICÆ
 P A R S S E C V N D A.

P R Æ F A T I O.

20 **Q**UONIAM in superioribus antiquum Hispania principatum summam & in genere retulimus, & tandem deduximus Gotthorum reges inclytos, Hispanorum viribus fretos, à finibus Hispaniarum Vandalos expulisse, nec non Hugnos, Sueuos, Alanos, Selinguos, sed & Afros, deinde Romanos: rursus diximus ab Athanarico primo Gotthorum rege vsque ad Henricum quartum, moderno tempore regnantem LXXII. gradus siue successiones ex eodem Gotthorum rege effluxisse: iam ergo superest, vt in hac secunda huius historiae parte eorundem Gotthorum specificam genealogiam, ac principandi ordinem & numerum, sed & personarum regnantium nomina & successiones, clarioraque illorum gesta suis temporibus occurrentia vsque ad Rodericum vltimum regem Gotthorum breui differamus. Demum vero in tertia parte subsequenti-
 30 **um** regum post Rodericum, incipientes à Pelagio, qui primus post cladem Hispania regnavit, non solum successiones, sed & successus, insignioraque gesta suis temporibus occurrentia, vsque ad Fernandum tertium, in quo Roderici Archiepiscopi historia clauditur, succincte perstringemus. In quarta vero parte successiones regum, eorundem genealogiam & gesta, ac occurrentia vsque ad presentia Henrici quarti tempora aliquanto latius describemus.

D E A T H A N A R I C O P R I M O R E G E
 Gotthorum.

CAP. I.

40 **A**THANARICVS igitur primus ex gente Gotthorū obtinuit principatū, vt paulo ante diximus. Incepit autē regnare anno Domini CCCXLI. regnavit annis XIII. Licet enim hæsitandū nō sit Gotthos ante Athanaricū plures inter se reges habuisse, postquam tamen ab eorum propria patria exierunt, & Italiam, Galliam, Germaniam, & Hispaniam inuaserunt, hunc Athanaricum primum regem elegisse historiographi testantur. Hic in Græcia, Pannonia, Italia diuersa bella foeliciter egit. Demum vt eundem Athanaricum post deuastatam disruptamque Romam, plurimisque Italiae illatas clades, Honorius Cæsar ab Italia pelleret, Gallias ei concessit & Hispanias, vt quidam referunt. Deinde Cæsar Theodosius ex Hispana familia natus, non parum eum formidans, foedus cum illo pepigit. Inuitatus igitur ab eodem Theodosio Constantinopolim adiit, vbi honorifice receptus illico obiit. Tempore huius Athanarici sedebat in cathedra Petri Liberius primus, & Felix secundus, & Damasus primus. In imperio vero sedit Valentinianus, qui imperavit vna cum Valente fratre suo. Hic Valentinianus compescuit Valentem fratrem volentem persequi Christianos. Tandem apud Strigoniam ex apoplexia obiit: quo tempore apud Atrebatas (vt ait Eutropius) vera lana de nubibus pluuiæ mixta defluit. Rursus eodem tempore terræ motus per totum orbem factus est, & mare ita terminos suos egressum est, vt Siciliae insulas ac plurimas vrbes & populos oppresserit.

*Athanaricus
quando regna-
re incepit.*

*Terra motus
& inuersalis.*

Alaric. regnat

ALARICVS secundo loco Gotthorū regnum obtinuit, non illico post Athanaricū, sed aliquanto tēpore post, videlicet anno redemptionis Christi c c c l v i. nam Gotthi benignitatem Theodosii Cæsaris conspicientes se eius imperio dederunt, fueruntq; sine Rege xxvi i. fere annis. Regnavit autem annis xxi i. quibus expletis Alaricus Gotthorum regnum suscepit. Hic Thracias, Pannonias, Germanias diuersis afflixit cladibus: deinde Italiam ingressus cuncta deuastat, sed Theodosius Gallias eis ab Honorio concessas iterum confirmat. Sed cum à Stilicone comite prædictus Alaricus in via impeteretur, eodem extincto comite indignatus Romam rediit, cuncta deuastat, dato tamen prius præcepto suis militibus, vt si qui in sancta loca, præcipue sanctorū Petri & Pauli basilicas, confugissent, hos securos cum fortunis suis custodirent, à sanguine præcipue districte præcipiens abstinendum. Huius Alarici tanta fuit ad sacra limina reuerentia, vt cum in sacrario sancti Petri plurima preciosa iocalia Christiani saluandi gratia detulissent, Alaricus illæ à suis custodiri iussit dicens: cum Romanis se bellum gerere, non cum Apostolis: plurima deinde quæ eius milites ab ecclesijs abstulerant, illico templis restituens, quemadmodum Augustinus in de ciuitate Dei libris testatur. Fuit autem ab Alarico Roma capta anno m. clxiiii. ab eadem vrbe condita. Itaq; Roma olim cunctarum gentium victrix sub Alarico Gotthorum rege humiliata est, & suæ ditioni subiecta. Tandem ob innumeramala, quæ Romæ à se & suis perpetrata sunt, cum per Italiam cuncta vastaret, subita interiit morte, quem sui incōsolabiliter luxerūt. Vt tamen victoriæ cōtra Romanos obtentæ sempiterna duraret memoria, alueum cuiusdā magni fluminis mutarūt, ibiq; tumulū honorabilem Alarico cōfecerūt: rursus aquam fluminis ad eūdem alueum redire fecerūt, vt ignotus esset locus sepulcri Alarici, sicut alias de sepulcro Moyse sacra historia cōmemorat, quod vsq; in hūc diem incognitum est. Huius Alarici tempore sedit Romæ Quiricus primus, & Anastasius, & Innocentius primus: in imperio Gratianus cum fratre Valentiniano. Hic Gratianus quendam virum strenuum moribus & armis cōsortem fecit in imperio orientis: sibi vero & fratri suo partes occidentales referuauit. Tandē Maximus Cōstantini consanguineus Rex Britannæ ab exercitu suo imperator eligitur, & per tyrannidem imperium inuasit, & prope Lugdunum Gratianum circumuenit & occidit.

De Ataulpho tertio Rege Gotthorum.

CAP. III.

Ataulphus regnum suscipit.

ATAVLPHVS Alarici affinis, secundum alios nepos, tertio loco regnum Gotthorum suscepit, anno Saluatoris mundi c c c c x i. regnavit annis sex. Hic Vandalos, Alanos, Sueuos, & Hugnos, quos Ostrogotthi à Pannoniis fugauerant, & ad Gallias trāsire coegerant, valida manu insequitur. Illi audito Ataulphi aduentu, dimissis Galliis Hispanias petunt. Ataulphus vero post deuastatas diu Gallias, primus omnium Gotthorum Hispanias ingreditur, Vandalos cæterosque Barbaros cæsurus. Tandem apud Barchinonam à suis feditiose iugulatur. Hoc tempore sedebat Romæ Sozimus: in imperio Honorius & Arcadius fratres filii Theodosii senioris. Arcadius imperabat in oriēte, Honorius in occidēte.

De Sigerico quarto Rege Gotthorum.

CAP. IIII.

Orosius Augustini discipulus teste Genadio.

SIGERICVS Ataulphi consanguineus quarto loco regnum Gotthorum suscepit anno snatiuitatis Christi c c c c x v i i. Parum dignum relatu egit, pro eo quia vno videlicet anno regnavit, cuius tempore præfuerūt in sede Apostolica & in imperio proxime nominati. Circa hæc tempora Orosius doctor Hispanus, doctrina ac eloquētia suauitate clarissimus, floruit. Hic (vt Genadius de illustribus viris refert) egregia descripsit opuscula, præsertim contra querulos Christiani nominis falso asserentes eclipsatum diminutumq; fuisse imperium & statum Reipublicæ Romanæ per aduentum Christi. Aduersus quem errorem plurima sempiterna commemoratione digna descripsit, liquido ac apertissimis testimoniis ostendens, longe maiora grauioraque mala Romanæ Reipublicæ ac vniuerso orbi accidisse à principio sæculi vsque ad Redemptoris nostri aduentū, quam post euangelium diuulgatum. Hic Orosius Augustini discipulus fuit secundum eundem Genadiū, & pro discēda animæ ratione ad Hierosolymā missus, reliquias beati Stephani protomartyris secū tulit in Africā. De quarū innumeris virtutib. & ingētib. miraculis idē beatus Augustinus xxi. de ciuitate Dei longum agit sermōnem.

De Walia quinto Rege Gotthorum.

CAP. V.

WALIA quinto loco regnum Gotthorum suscepit anno Saluatoris mundi quadrin-
 gentesimo decimo octauo, regnauit annis tribus. Hic Vandalos Silinguos ex Bética *Walia res gesta.*
 fugauit, & Hispaniis solus præfuit. Nam Gensericus rex Vandalorum cum omnibus Vā-
 dalis & familiis suis ad Africam transire coactus fuit, qui continuo obsederunt Hipponā.
 Cuius obsidionis anno primo beatus Augustinus migravit ad Christum, inter ipsos obfi-
 dentium impetus suos ad martyrium confortans. obiit autem anno episcopatus sui trige-
 simo quinto, anno vero decimo post Hieronymi obitum. In hoc Walia principatus Van-
 dalorum qui & Silingui dicuntur, finem habuit. Vocati sunt autem Silingui illi Vandali, *Silingui.*
 qui in Africam transire, eadem tamen gens erat: Leonogildus tamen eorum vestigia to-
 taliter extirpauit. Huius regis Walix tempore in Francia primus omnium regnauit Fara-
 mundus: Hoc tempore sedit Romæ Celestinus primus: in imperio prædictus Honorius. *Faramundus.*
 Hoc tempore celebrata est synodus Ephesina c. c. Episcoporum. Cusentinus tamen refert *Synodus Ephesina c. c. Episc.*
 congregatam sub Theodosio iuniore. in qua synodo interfuit Cyrillus Episcopus Alexā-
 drinus. ubi damnatus est Nestorius Episc. Constantinopolitanus, qui impie negabat beatā *Nestorius.*
 virginem esse veram Christi & Dei matrē, quia assererat duas in Christo filiationes, duas
 personas, & duo supposita. qua de re synodus anathematizauit tredecim capitula, in qui-
 bus consistebant blasphemix eius, de quibus latius agitur in decreto xvi. distinct. Terti-
 a synodus. Rursus eo tempore (vt ait Martinus) apud Cretam Diabolus, qui se plerunq;
 transformat in angelum lucis, in specie Moyfi apparens dum Iudeos in terram promissio-
 nis per mare pede sicco transire polliceretur, plurimos inter fluctus necauit: sed qui eua-
 serunt ad Christi fidem conuersi sunt. Sic itaq; hostis ipse malignus a seipso victus est, plus
 dolens de paucorum uiuentium fide suscepta, quam de multorum morientium cæde ad-
 epta. Sed verum est illud Augustini, quia dæmon magis dolet de vno peccatore pœni-
 tentiam agente quam de centum in peccatis decedētibus: plus odit profectum vnius, quā
 tormenta multorum. *Augustini d. d. d. d.*

De Tenderedo sexto Rege Gotthorum.

CAP. VI.

TENDEREDVS sexto loco regnauit, tribus annis post Waliam anno Domini cccc-
 lxxi. Hic ab Athila rege Hugnorū in campis Catalaunicis interficitur. Alii vero re-
 ferunt hunc cæsum fuisse Theodericum. ipse tamē Athila victus est à Gotthis & Roma-
 nis. Nec legitur à multis sæculis tam illustre, immo tam cruentum bellum in Europa con-
 tigisse. nam vt historiae habent, trecenta millia hominum cæla sunt. Paulo ante hoc diris-
 simum bellum terribilia signa visa sunt magnam sanguinis effusionē indicantia. nam post
 eclipses solis & Lunæ, sol visus est per tres dies sanguinolentus vltra communem & soli-
 tum ordinem. Athila vero sic victus dolo Etii ducis Romanorum dimissus est. putauit e-
 nim perempto Athila Romanos opprimi posse à Gotthis. Athila vero Pannonias repetit,
 maioremque congregat exercitum, & furibundus Italiam ingreditur, ac primo Aquileiā
 expugnat triennio. Sed cum eius exercitus famem pateretur, nec amplius tolerare posset,
 quadam die Athila ciuitatem circuit, vt videret quā ex parte facilius oppugnare posset, &
 repente ciconias cernit in turrium fastigiis nidificare solitas vno impetu e ciuitate migra-
 re, fœtusque suos sublatis rostris forinsecus deportare. Quo viso auspicio, Conspicite, in-
 quit ad suos, futurorum aues præscias perituram relinquere ciuitatem: statimq; adhibi-
 tis machinis hortatur suos acriter pugnare. Vrbē itaq; sine mora capit, & cuncta igne va-
 stat & gladio. Quod cum cerneret quædam nobilissima & pudicissima virgo in quadam
 altissima turri existens, ne sordidissimis barbaris ludibrium fieret, e summa turri euoluto
 capite se præcipitem dedit, (vt ait Eutropius) metum amittendæ pudicitix memorabili
 exitu terminauit. Demum Athila inter conuiuia vino soporatus, sanguine per os & nares
 effuso, suffocatus est. Qua nocte Martianus Imperator Constantinopoli existens vidit in
 somniis collum Athilæ esse fractum.

De Turismundo vii. Rege Gotthorum.

CAP. VII.

TURISMUNDVS filius Tenderedi septimo loco regnauit anno Domini cccc-
 lli. & à suis decimo anno regni sui interficitur fratrum consilio. *Turismundus.*

Theodericus.

THEODERICVS frater Turismundi post eum octavo loco regnavit anno Domini CCCCLIII. Hic extincto apud Rauennam Odoacre, totius Italiae adeptus ditionem Romam pergit, & à Romanis magno cum gaudio susceptus est. Tandem Barbaros insequens Hispanias affligentes, in Gallicia apud Astoricam Rhetiarium Regem Sueuorum, Hispanorum praesidiis prostravit atque interfecit. Extunc principes Gotthorum effectualiter in Hispania regnarunt, & eius monarchiam tenuerunt, non tamen sub Hispaniae titulo, sed Gotthorum. Hunc tamen Theodericum à fratre occisum ferunt. Hoc tempore sedit Romae Hilarius: in imperio vero Martianus, qui apud Constantinopolim suorum seditione interfectus est.

*De Henrico IX. Rege Gotthorum in Hispania regnante.**Henricus.*

HENRICVS post necem fratris Theoderici nono loco successit in regno anno Domini CCCCLXVII. regnavit annis XVII. Hic primus leges Gotthorum scriptis rededit populisque tradidit: quemadmodum Phoroneus leges primus Graecis dedit, Solon Atheniensibus, Lycurgus Lacedaemoniis, Numa Pompilius Romanis, secundum Isidorum. Hoc tempore sedit Romae Simplicius: in imperio vero Leo primus, qui quendam filium suum nomine Leonem fecit in imperio consortem, secundum Sicardum.

*De Alarico I. decimo Rege Gotthorum in Hispania regnante.**Alaricus.*

ALARICVS II. Henrici filius decimo loco apud Tolosam regnum Gotthorum assumpsit anno Domini CCCCLXXV. regnavit annis XXII. Sed anno duodecimo regni sui accidit quod Transmundus tyrannus Africae, fautor haeresis Arianae omnes episcopos ultra, & viginti ex Africa exulare fecit, qui dispersi per orbem recurrerunt ad Symmachum Papam. Ille pietate motus aliquos episcopos transmisit ad Hispaniam, fueruntque humaniter recepti. Tamen paulo post Iustinianus Imperator misit Belisarium qui deiecit eundem Transmundum, & eum interfecit. Hic igitur Alaricus apud Pictaviium in Gallia à Fludiguino Galliarum principe victus & occisus est. Hoc tempore sedit Romae Felix tertius & Gelasius & Symmachus successiue: in imperio vero Zenon. Hic apud Constantinopolim regnavit annis viginti. Hic Zenon Leonem puerum Augusti filium interficere quaerens, mater eius hoc sciens alium sibi similem obtulit, filiumque Leonem occulte clericum fecit ordinari, qui in clericali usque ad tempora Iustini vixit. Hic Zenon misit Theodericum cum Gotthis in Italiam contra Odoacrem: tandem post multa bella victus est. Odoacer vero à Theoderico est Rauennae peremptus, secundum Sicardum & Vincentium.

*De Gesselarico XI. Rege Gotthorum in Hispania regnante.**Gesselaricus.*

GESSELARICVS Henrici filius ex concubina undecimo loco regnavit anno Domini DCVIII. praefuit regno Gotthorum annis quatuor. Hic Alarico fratre defuncto, qui filium Amalaricum ex filia Theoderici regis genuerat, qui in Italia regnabat, ad regnum Gotthorum per tyrannidem assumitur. Sed tandem victus & fugatus à quodam duce Theoderici Regis Ostrogotthorum, & in Africam transire pulsus est, ibique morte propria obiit. Sedit eo tempore Romae Hormisdas: in imperio vero Anastasius primus. Hic Imperator infectus fuit haeresi Eutychniana & Ariana, & monitus per Papam Hormisdam ut ab haeresi resiliret, cum non discederet, subito diuino iudicio à fulmine percussus est. Hoc tempore Vandali in Africam transierunt, ecclesias claudunt, Episcopos exilio mittunt.

*De Theoderico XII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.**Theodericus.*

THEODERICVS patruus Alarici duodecimo loco regnavit, non iure proprio, sed quam diu nepos Alaricus puer fuit, coepit regnare anno Domini DXII. Hic ex Italia celerigressu veniens regnum Hispaniae Alarico nepoti dimisit. Regnavit annis decem, mensibus septem. Nam audito quod Gesselaricus sua ignavia fugatus, & per diuersas orbis plagas vagare-

vagaretur, & regnum Gotthorum ad Amalaricum nepotem suum pertinere, venit in Hispaniam, & cum esset bellicosissimus & magnificus, licet Arianis deditus, vnanimiter ab omnibus Rex assumitur: qui tamen renuit, nisi solum durante pueritia nepotis sui. Quo adueniente illico regnum ei dimisit, & Italiam petiit: & sic aliquo tempore in Italia & Hispania regnavit. Hic Theodericus Arianus fuit, ecclesiam persequitur, militumque Iohannem Papam & viros consulares ad Iustinum Imperatorem, ut ecclesias Arianis restitueret, alias Christianos per totam Italiam trucidaret. Quod audiens Iustinus paululum suspexit persequi Arianos. Interim idem Theodericus Boerium Senatorem, & alios claros viros quos tenebat in carcere, iussit interfici. Hic Theodericus pater fuit excellentissimi principis Seueriani ducis Carthaginensis, qui ex nobili Theodora genuit sanctissimos ac clarissimos filios, videlicet Leandrum & Isidorum Archiepiscopos Hispalenses, & Fulgentium Episcopum Tingitanæ, ac Theodosiam uxorem Leonogildi Regis: genuit & Florentiam virginem. Hoc tempore sedit Romæ Iohannes primus, & in imperio Iustinus primus prædictus.

Boerius interficitur.

De Amalarico XIII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XIII.

AMALARICVS Alarici filius, decimo tertio loco regnum Gotthorum suscepit anno Domini DXXI. regnavit annis quinque. Hic à Giliberto Rege Francorum in bello occiditur. Mansit regnum matri suæ dictæ Amalafentæ, filia Theoderici Regis. Illa vero ex Italia euocavit Tendium eius consobrinum, quem in regno Italia & Hispania heredem instituit, qui tamen ei ingratus fuit, ut statim dicemus sub eodem Tendio. Hoc tempore sedit in cathedra Petri Felix quartus, & Bonifacius secundus: in imperio vero Iustinianus primus. Hic xxxviii. annis imperavit, leges condidit, & consummauit codicem & digesta. Eo tempore floruit beatus Benedictus apud montem Casinum. Hic Iustinianus per Belesarium plurima prospere expleuit tam contra Vandalos, quam Gothos. Signanter transiens in Africam multis gladibus Vandalos afflixit.

Amalaricus.
Codicem & Digesta consummat Iustinianus Imp. nunquam satis laudatus.

De Tendio XIII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XIV.

TENDIVS Amalafentæ Reginae & quondam filii eius tutor, decimo quarto loco regnavit anno Domini DXXXI. præfuit regno annis xvii. qui eandem matrem Amalarici & consanguineam suam postea in balneo mori fecit: & quia illa se & filium Imperatori Iustiniano commiserat, ipse Christianissimus Imperator misit Belesarium in Hispaniam, ut in eundem Tendium tantum facinus vindicaret, sed ante eius aduentum quadam singulari morte interfectus est. Cum enim Tendius quadam die in regio palatio maneret, presentibus plurimis regni magnatibus vnus homo vilis conditionis, buffonis artem exercens, seque stultum simulans, Tendium Regem gladio perfodit, & illico extinxit. Ille vero Barones hortatur, ne buffonem læderent, quia Dei erat executor, & digne pœnas luebat. Hoc tempore sedit Romæ Iohannes Papa secundus & Syluerius, in imperio prædictus Iustinianus, qui post multa præclara opera templum construxit apud Constantinopolim mira structione ad honorem sanctæ Sophiae, ibique in multa pace sepultus est.

Tendius.

De Theudiselo xv. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XV.

THEVDISELVS duxit exercitus Gotthorum, & Tendii consanguineus, decimus quintus Rex fuit. incepit regnare anno Domini DXL. regnavit anno vno, postquã à Gothis Rex eligitur. Hic pessimus fuit, & ultra communem modum valde luxuriæ deditus. nam nobilium vxores rapiebat. Qua de re apud Hispalim suorum coniuratione strangulatus est, ac paruo tempore regnavit. Ferunt Hispanica annalia, quia Regina huius Theudiseli vxor cum illum dulciter argueret de extraneis libidinibus, ille dixisse fertur: Nil tuæ dignitati detrahit mea luxuries, nec meum ad te minuit amorem: imitatus Aelium Commodum Cæsarem, apud quem cum vxor conquereretur propter aliarum sceminarum concubitus, ille, Patere, inquit, me per alias exercere cupiditates meas. vxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis. Suoque tempore concurrerunt Iohannes & Syluerius Romæ, & in imperio prædictus Iustinianus, de quibus sub Tendio diximus.

Theudiselinus.

Xpistia elegans Theudiseli.

AGI LA à Gotthis Rex eligitur & decimo sexto loco regnavit anno Domini DL. regnavit annis v. Hic aduersus Cordubam bellum mouit, & sanctorum Aciscii & Victorie tumulos prophanauit, tandem in bello contra ciues Cordubenses vindictam diuinae ultionis sensit. nam in eo conflictu filius eius interfectus, & thesaurus suus ablatus nec multum post apud ciuitatem Emeritam à suis occisus est. Hoc tempore sedit Romæ

*Pelagius Papa I.
Iustinianus I.
Imp.
Festum purificationis Mariæ.*

Pelagius Papa primus, in imperio Iustinianus primus, de quo paulo ante diximus. Hoc tempore Armeni fidem Catholicam receperunt. Eo etiam tempore secundum Martinum propter terribilem pestem apud Constantinopolim instituta est festiuitas purificationis beatæ Mariæ.

De Athenagildo XVII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

ATHENAGILDVS post mortem Agilæ decimo septimo loco per tyrannidem regnavit, anno Domini DLV. regnavit annis xiv. Hic apud Toletum morte propria obiit. Tempore huius Regis horrenda auspicia acciderunt. nam prope flumen dictum Tedon, vnus altissimus mons prope Hispaniam Gothicam per tres dies vlulatus lacrymabiles effudit, & statim alius vicinus mons submersus est, nec manserunt vestigia illius, nec aliquorum populorum ei proximorum. Sæpe enim occurrunt prodigia ex diuina dispositione, aut vt homines corrigantur, aut puniantur, sicut in Ægypto fecit signa & prodigia magna & pessima, iuxta illud: Vide opera Domini, qui posuit prodigia magna. Et iterum: ipse fecit prodigia in medio tui Ægypte. Hoc tempore sedit in cathedra Petri Iohannes III. in imperio vero Iustinus secundus Iustiniani nepos. Hic bonum initium habuit, deinde cupiditati & plurimis se vitis dedit. Eo tempore Narfes patricius cum Longobardis regnum Italicum à Iustino & iugo Constantinopolitano eripuit, & ab illo tempore (vt refert Martinus) Romani per patricos cæperunt regere.

Auspicia horrenda.

De Limba XVIII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

LIMBA, alias Luiba, post Athenagildum decimo octauo loco Rex Gotthorum eligitur, anno Domini DLXIX. regnavit annis tribus. Hic Leonogildum fratrem suum non solum regni successorem, sed participem fecit, & Hispaniæ gubernatorem: ipse vero Galliæ Gothicæ regno fuit contentus. Hoc tempore sedit Romæ Benedictus V. in imperio vero Tiberius II. Eo tempore secundum Martinum magna pars gentis Gothicæ Christianam fidem suscepit, dimissis cunctis hæresibus. Hic Tiberius Christianissimus fuit & plurimum pauperibus compatiens.

*Benedictus V.
Papa.
Tiberius II.
Imp.*

De Leonogildo XIX. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

LEONOGILDVS post Luibam fratrem Hispaniæ & Galliæ decimo nono loco regnū adeptus est anno Domini DLXXII. regnavit annis xvii. Hic habuit vxorem Theodosiam Theoderici neptem, filiam Seueriani ducis Carthaginensis, filii Regis Theoderici. Seuerianus vero ex vxore Theodora, ex regum sanguine descendenti, genuit clarissimos filios Leandrum & Isidorum Archiepiscopos Hispalenses, & Fulgentium Tingitanum Episcopum, & duas filias, Florentiam monialem & Theodosiam reginam, quam diximus vxorem Leonogildi, qui ex illa genuit Hermegildum qui fuit Christi martyr, & Recaredum qui fuit Rex. Hic Leonogildus bellicosus fuit, & accepit Cantabriam, Sabaudiam, & nonnullas alias Galliæ vrbes, & plurimum Hispaniam ampliavit. Nam ante eum gens Gotthorum angustiis terminis arctabatur, & aliquam partem Hispaniæ obrinebat. Eo tempore regnum Sueuorum intra Hispaniam penitus deletum est, quoniam hic Leonogildus contra Andecam Regem Sueuorum in Galicia pugnavit, illumque deuicit: & ex tunc cessauit regnum Sueuorum quod centum septuaginta & septem annis principatum tenuerat, illudque regno Gotthorum additum est. Deinde hic Leonogildus Romanos apud urbem Legionem fudit, urbem cepit, & suo nomine Legionem vocauit. Hic

Liberi Leonogildi.

Ariana

Ariana hæresi infectus fuit, & quia Hermegildus eius filius hæresi non assensit, martyrem propria manu consecrauit. Nam assumpta occasione quod Hermegildus acceperit uxorem filiam Gidiberti Regis Francorum, contra eum exercitum congregauit, & apud Hispalem eum obsedit, & cepit, & carceribus trussit. Cui suasisit vt Catholicam fidem desereret, & regna illi tanquam primogenito dimitteret. Cui Hermegildus ait, se non curare si ei in terreno regno nõ succederet, si aliud longe felicius regnum obtineret in cœlis. Tandem post plurima supplicia ipse impius pater securi caput filii elisit. Hoc tempore sedit Romæ Pelagius i. & Gregorius primus: in imperio vero Mauricius primus ex Græcorũ gente. Hic fuit gener Tiberii, & fuit catholicus & deuotus, Persas & Armeniam deuicit. Hoc tempore beatus Gregorius in Papam eligitur, cum quò Mauricius discors fuit, adeo vt imperator mortem ei comminaretur, sed tandem de cunctis pœnituit. Hic Imperator in oriente constitutus cum à rapinis & furtis suos cohiberet & puniret, prouocati milites Phocam Cæsarem elegerunt, qui Mauricium in quandam insulam cum uxore & filiis fugauerunt, & tandem peremerunt.

De Recaredo xx. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XX.

RECAREDVVS filius Leonogildi vigesimo loco regnauit, anno domini dxc. hic regnauit annis xv. Christianissimus fuit, & patri fide & moribus valde dissimilis. Nam hic gloriosus Princeps bello promptus erat, in pace præclarus, longe plus fide quam pater armis regnum dilatauit. Hic à sanctis viris Leandro & Fulgentio à cunabulis eius in fide instructus fuit, & à populis suis Arianam hæresin in concilio Toletano congregatis multis catholicis Episcopis extirpauit. Nam ipse Christianissimus princeps personaliter in eodẽ concilio Toletano interfuit, gestaq; in eo sua subscriptione firmavit, damnans perfidiam Arianam, quam pro magna parte Gotthi tenuerant, & proprio ore prædicauit trium personarum vnitatem, vnum Deum, Filium cõsubstantialem genitum, Spiritum sanctũ inseparabiliter à Patre & Filio procedentem. Post quam fidei professionem ac hæresis damnationem, ipse princeps religiosissimus fidei armis munitus apud Linguam Occitanam xl. millia Francorum prostrauit atque deuicit. Quo bello præter illud in montibus Catalaunicis commissum, nullum acrius commissum in Gallia legitur. Sepe hic Rex Romanos & diuerfas alias gentes deuicit & fugauit. Ex huius regis tempore nulla hæresis reperitur in Hispania orta aut defensa. Hoc tempore sedebat Romæ Sabinianus primus & Bonifacius tertius, & Bonifacius quartus: in imperio vero Phocas. Hic (vt diximus) seditione militari creatus est contra Mauricium. Hic Phocas cõcessit beato Bonifacio, vt templum Pantheon in ecclesiam consecraretur. Contra hunc Phocam Heraclius bellum mouit, & eum vita & regno priuauit.

De Luiba XXI. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXI.

LUIBA II. Recaredi filius vigesimo primo loco regnauit, anno domini dcvi. regnauit annis duobus, mensibus quinque. Hic sedecim annorum erat cum à Viterico per seditionem est occisus. Propter regni breuitatem non ponitur concursus Romani Pontificis nec Imperatoris, nisi id vnum. Nã eo tempore maxima bella exorta sunt aduersus Regem Persarum, & Romani Hierosolymam & plurimas prouincias dimittere coacti sunt.

De Viterico XXII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXII.

VITERICVS occiso Luiba vigesimo secundo loco per tyrannidem regnum assumit anno domini dcvii. regnauit annis septẽ. Hic multa illicita fecit, & tandem qui interemit Luibam, ab eius consanguineis est gladio interemptus. Hoc tempore sedit Romæ Deusdedit natione Romanus: in imperio vero Heraclius cum Constantio filio suo. Hic filius fuit Heracliani Consularis Africae, & duos filios genuit, Heraclionem & Constantinum, qui Constantinus Heraclio mortuo Imperiũ suscepit. Huius Heraclii tempore Machometus impius propheta Saracenorum surrexit, causamq; huic secte non paruum attulit tyrannis & iniqua gubernatio Heraclii in partibus Orientis, qui plurimos grauabat & affligebat talliis & exactiõibus. Quare subditi ab eo recesserunt, & vt rebellio eo magis duraret, fecerunt schisma & diuisionem in secta, vt egit Ieroboã, qui vt perduraret rebellio contra Roboam & regnum Israel, recessit à cultu veri Dei, & de hoc alibi diximus latius.

*Leonogildus
Arianus.*

*Deusdedit.
Heraclius.
Constantinus
Machometi
origo.*

Gundamirus.

GUNDAMIRVS post Vitericū vigesimo tertio loco regnavit anno domini DCXIV. Hic præfuit regno annis duobus, ipse Vascones domuit, Romanos fugavit, apud Toletum obiit. Statuit plurimas leges in favorem ecclesiarum, signanter quod nullus inuitus extrahatur à sacris templis. Hoc tempore sedit Romæ Honorius prædictus: in imperio vero idem Heraclius, à quo Chosroes Rex Persarum victus & cæsus est, & populus Christianus cum sancta cruce à captiuitate liberatus: & ex eo tempore instituta est festiuitas exaltationis S. Crucis. 10

De Sissebuto XXIII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXIV.

Sissebutus Christianiss. & religiosiss.

Isidorus gloriosus Concilium apud Hispalim celebrat.

Seuerinus & Ioannes IV.

SISSEBUTVS post Gundamirum vigesimo quarto loco regnavit anno domini DCVI. regnavit annis IX. mēsis VI. Hic Christianissimus & religiosissimus appellatur. Hic inter plurima opera sua zelo fidei accensus, interfuit concilio Toletano. vbi eo instāte statutum fuit, vt illi qui hætenus ad Christianismum fuerant coacti, quia iam fidei Catholice sociati fuerant, compellerentur fidem seruare, licet illam necessitate susceperint, vt habetur in C. de Iudæis, XLV. di. Sunt tamen qui asserunt hunc Sissebutum in principio regni sui cōpulisse Iudæos omnes ad baptismum. Postea vero cernens multos ex eis recidivasse & iudaizasse, assensit vt in Concilio Toletano statueretur, quia deinceps nullus inuitus baptizaretur, licet qui iam taliter fidem susceperant, eam seruare cogerentur. Sub hoc Sissebuto gloriosus Isidorus apud Hispalim concilium celebrauit contra hæresin Acephalorum. Hic Sissebutus in propria persona bis contra Romanos triumphauit, & aliquas eorum vrbes expugnauit: deinde in Africa trans fretum nauigans plurimas gentes sibi & domino Gotthorum subiecit. Fuit miræ clemētiæ & benignitatis, & in redemptione captiuorum thesauros expendit non paruos. Obiit (vt quidam asserunt) veneno, cuius obitus totius Hispaniæ plurimum fuit dispendiosus. Hoc tempore sedit Romæ Seuerinus & Ioannes IIII. in imperio prædictus Heraclius, de quo paulo ante diximus. 20 30

De Recaredo XXV. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXV.

RECAREDVVS huius nominis III. Sissebuti filius, vigesimo quinto loco regnavit anno Domini DCXXV. solum mensibus sex præfuit. Hic Rex paruo tempore regnavit, ideo non fit mentio de Romano Pontifice & Imperatore suo tempore concurrentibus.

De Suintilla XXVI. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXVI.

B. Isidori obitus

Martinus Papa Concilium congregat. Constantinus à suis occisus.

SVINTILLA primus filius Recaredi primi Regis gloriosissimi vigesimo sexto loco regnavit annis X. incipiens anno Domini DCXXVI. Hic sub Sissebuto dux fuit, & Romanos bis domuit. Hic totius Hispaniæ monarchiam exclusis omnibus vestigiis Romanorum primus obtinuit. Fuit bello victoriosus, & (vt ait Lucas Tudensis) inter Reges Gotthorum auxit principatum Hispaniæ miro modo, non tam prudentia singulari, quam virtute prælii. Hic filium suum Rachimirum in consortio regni assumpsit, & simul cum patre regnavit. Sed illico aut parum post mortem patris obiit, & manserunt duo alteri filii Suintilla & Sisenandus, quos Suintilla pater susceperat ex Theodora filia Sissebuti. Hic Suintilla belli & pacis tempore moderatissimus fuit, Deo & hominibus dilectus. Hoc tempore beatus Isidorus obiit in Christo. Circa illa tempora sedit Romæ Theodorus primus & Martinus primus: in imperio vero Constantinus tertius. Hic secundum quosdam filius Heraclii dicitur, secundum alios filius fuit Constantini: vnde à quibusdam appellatur Constans. Sub eo magna pars reipublicæ à Machometis desolata est. Hic pessimus fuit. Suo etiam tempore Sarraceni Africam occupant. Sub hoc Imperatore Papa Martinus concilium congregat ad delendum hæresin. Qua de re commotus Constantinus Papam capit & in exilio mori fecit. Hic Imperator omnibus fuit exosus, & in Sicilia apud Syracusas à suis occisus est: post cuius obitum milites quendam Armenum nomine Mezertium elegerunt. Sed paulo post Constantinus filius Constantini occisi applicuit, & imperialem purpuram sumpsit, interfectis tyranno & patris occisoribus. 40 50

De Sise-

De Sisenando XXVII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXVII.

SISENANDVS Suintillæ filius vigesimo septimo loco regnavit anno domini DCCV. Hic regnavit annis quinque, mensibus septem. Per tyrannidem regnum obtinuit, cum regnum deberetur Suintillæ fratri suo primogenito. Apud Toletum obiit morte propria. Eo tempore Romæ Martinus primus, in imperio sedebat Constantinus tertius, de quo supra diximus.

De Suintilla XXVIII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXVIII.

SVINTILLA II. filius Sisenandi, vicesimo octavo loco regnavit anno Domini DCCXL. regnavit annis IIII. cuius tempore concilia Toletana fuerunt frequentata sub beato Eugenio sedis Toletanæ Archiepiscopo Hispaniarum primate, subscribentibus Narbonensi & Tarraconensi Archiepiscopis metropolitanis sub eadem Toletana primatia. Hoc tempore sedit in cathedra Petri Eugenius primus: in imperio vero idem Constantinus tertius, de quo paulo ante diximus.

*B. Eugenius.**De Tulga XXIX. Rege Gotthorum in Hispania regnante.*

CAP. XXIX.

TVLGA sex Gothico regio sanguine descendens regnavit vigesimo nono loco, anno Domini DCCXLV. regnavit annis duob. Hic catholicus & optimus Rex fuit, humilis, liberalis, cultor iustitiæ, dilectus à clero & populo, confirmavit publicis legibus quæcunque decreta fuerant in conciliis Toletanis. Sed peccatis Christiani populi hic Christianissimus princeps intempestive moritur. Hoc tempore sedit Romæ Vitelianus: in imperio vero idem Constantinus tertius, de quo Suintilla primo diximus.

*Obitus Tulgæ Christianiss. principis. Constantinus III.**De Cindasuindo XXX. Rege Gotthorum in Hispania regnante.*

CAP. XXX.

CINDASVINDVS post Tulgam per tyrannidem trigesimo loco regnasse perhibetur anno domini DCCXLVII. regnavit annis decem. Cuius tempore duo apud Toletum fuerunt concilia congregata. Hoc tempore sedit Romæ Deodatus: in imperio vero Constantinus quartus, qui filius fuit Constantini tertii. Hic fuit fide catholicus & deuotus, restauravit ecclesias per hæreticos diruptas, præsertim tempore Heraclii atavi sui. Demum propter hæreses insurgentes congregavit sextam synodum vniuersalem. Constantinopolitanensis insurrexit contra Manichæos, quos pater & auus suus protexerunt. Eo autem feliciter mortuo filius eius Iustinianus eligitur. Huius Imperatoris tempore Regina Persarum nomine Cæsarea clam venit Constantinopolim, vbi baptizata fuit, nec ad virum rediit, quousq; vir eius etiam baptisma gloriose suscepit, secundum Martinum & Sicardum.

*Constantinus IV. Synodus sexta vniuersalis.**Iustinianus Imp.**Cæsarea Persarum regina baptizatur.**De Recinsuindo XXXI. Rege Gotthorum in Hispania regnante.*

CAP. XXXI.

RECINSVINDVS filius Cindasuindi trigesimo primo loco regnavit anno Domini DCCLVII. regnavit annis xviii. mensibus xi. Hic procuravit vt suo tempore sub Eugenio tria concilia Toletana congregarentur, cuius tempore defuncto Eugenio Ildesonus præfuit sedi Toletanæ genere, scientia & moribus præclarus, virgini Maria deuotus, de cuius virginitate præclare scripsit contra quosdam hæreticos Heluidium & Pelagium, quos sua melliflua doctrina mirabiliter confutavit. Quare beata virgo apud Toletum eidem Alfonso matutinale officium celebranti apparuit, choro virginum comitata inquit: Quia fide certa & recta conscientia lumbos tuos virginitate cinxisti. & virginitatis meæ gloriam cordibus fidelium depinxisti, accipe vestem de thesauris filii mei qua in festis solemnibus vestieris. Quo munere Alfonso lætus remansit. Hoc tempore sedit Romæ Paulus primus natione Romanus: in imperio vero Constantinus quintus filius Leonis. Hic annis xvii. imperavit simul cum patre. Fuit autem pessimus. Vnam sacrificavit dæmonibus, habebat consultorem Anastasium falsum patriarcham Constantinopolitanensem.

Constantinus V.

BAMBA de Gotthorum genere descendens, strenuus & mansuetus, trigesimo secundo loco in Regem Gotthorum assumitur defuncto Recinsuindo, anno Domini DCCCLXXVI. regnavit annis IX. mense vno. Hic Paulū Græcum rebellantē captivum duxit Toletū. Hunc Paulū magno exercitu congregato obsedit apud Nemausum, tunc ciuitatē Hispanico principatui subditā, quæ in Gallia Gothica sita est, illumq; cepit, ac eius complices carceribus mancipavit: cuius tempore CCLXX. naues Maurorum littora petunt Hispaniæ, sed Bambæ Regis prouidentia & strenuitate cremantur. Hic liuore inuidorum veneno creditur infectus per Eringium consobrinum Cindasuindi Regis, qua pestifera portione Regis memoria, nec non prudentia confusa est. sed Quiricus Archiepiscopus Toletanus & regni optimates causam nescientes, regi ecclesiæ sacramenta vt deuote susciperet, procurarunt. Tandem paululum ad se reuersus, habitum religionis assumpsit apud cœnobium oppidi de Pampliega Burgenis districtus, quod postea translatum est ad monasterium sancti Petri de Arlanza: ibique vitam immaculatam finiuit. Vixit autem in monasterio annis septem. Nonnullæ vero historiæ Hispanorum quas pias fabulas aliqui putant, asserunt hunc Bambam regem ex aratro assumptum esse ad sceptrum regni. Nam aiunt, post mortem Recinsuindi regis omnes regnicolæ supplicarunt Papæ Leoni, vt preces Deo porrigeret, quem idoneum ad Regendum Hispaniam electuri essent. Leoni igitur summo pontifici oranti reuelatum est, vt eligerent quendam commorantem in partibus occiduis, nomine Bambam rusticum. Qui quæ situs per omnes Hispanias tandem diuino iudicio repertus est in finibus Portugalix, in agro quem cum bobus suis arabat. Cum igitur duo milites eum reuerenter salutassent, dixissent ei à Deo cæli ordinatum esse, vt Rex Hispaniæ futurus esset, ille putans sibi illudere velle, post multa ait ad milites: Quando hic baculus cum quo boues percutiebat, germinabit frondes & fructum, tunc ego Rex vester ero. Quo dicto miraculose virgula illa radices, folia, & fructum produxit. Omnes igitur perterriti diuinæ voluntati non resistentes Bambam ad urbem Toleti perducunt, ibique per Quiricum Archiepiscopum vnctus & coronatus est. Hæc est vulgata Hispanorum opinio, quæ pro eo quod miraculo iuuatur, à multis comprobatur: authenticæ tamen historiæ Bambam ex Gotthorum genere descendisse perhibent, quod tamen huic diuinæ assumptioni non repugnat. potuit enim ex Gotthorum genere descendisse. Plerumque enim vtilius ad Regimen populorum quis assumitur ex laboribus rusticis, quam ex deliciis vrbis. Quare diuina dispositione quæ nouit quid cuique populorum & prouinciarum congruat, sæpe ex agro & pastura Reges assumpsit. Sic Saul patris asinos pascens Rex eligitur. Sic & David de post fœtantes ad regni sceptrum diuino iussu acceptus est. Sed apud Romanos Quintius Cincinnatus Dictator ex aratro ad dictaturam vocatus est. Sic & Tullius Hostilius, qui in pascendo pecore diligens fuit, diligentius atque salubrius Romanum rexit imperium. Adeo vt teste Valerio trita illa in agricultura ætas altissimo maiestatis fastigio fulsit. Sic & Attilius cum à Senatu quæreretur ad imperium, femina agris spargens, non inter vrbium illecebras repertus est. Quare (vt idem Valerius subdit) illæ ex aratro attritæ manus salutem publicam stabilierunt, atque ingentes hostium copias fuderunt. Hoc tempore Bambæ Regis sedit Romæ Leo Papa I I I. in imperio vero idem Constantinus, de quo paulo ante diximus.

De Eringio XXXIII. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

ERINGIUS Recinsuindi nepos trigesimo tertio loco regnavit anno Domini DCCCLXXXV. Hic regnavit annis septē, tyrannice intrauit. erat enim superstes Theofredus filius Recinsuindi, cui regnum debebatur. Hic Cifilonem filiam suam vxorem dedit Egicæ consobrino Regis Bambæ in odium Theofredi, ne impediretur in regno. Hoc tempore tria Concilia Toletana fuerunt congregata sub Iuliano Pomerio primate, viro sciētia & moribus præclaro. His temporibus valida fames Hispaniam inuasit, adeo vt multi cogerebantur per mundum vt profugii peregrinari. Hoc tempore sedit Romæ Benedictus I. Iohannes quintus: in imperio vero Iustinianus secundus. Hic Imperator fuit fide catholicus, plurimum honorauit ecclesias, & diuinum officium frequentauit. Contra hunc conspirauit Leo patricius cum præsidiis Tiberii principis, qui eundem Iustinianum imperio priuauit, eumque lingua & naso truncatum in exilium mittit. Postea vero populo acclamante

Bamba in monasterio Sicam fuit. Fabula pia.

acclamante Iustinianus recuperavit imperium, Leonemque & Tiberium vsurpatores imperii iugulat. Quinimo (vt Martinus refert) tantam in rebelles vindictam exercuit, vt quoties sibi à naso præciso aqua deflueret, toties aliquem aduersariorum occideret.

De Egica xxxiv. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXXIV.

EGICA gener & hæres Eringii trigesimo quarto loco Gotthorum regnum suscepit Anno Domini DCCXCII. regnavit annis decem. Hic postquam Rex assumptus est, filiam Eringii Regis vxorem suscepit, sed comperto quod dictus Eringius in mortem Bábæ conspirasset, eandem vxorem suam à se abiecit. Hic tandem communi morte apud Toletum obiit. Hoc tempore sedit Romæ Papa Sergius primus, & in imperio Leo secundus. Hunc Leonem ab imperio expulit & in exilium misit Absimarus dux, Alia historia habent, quod vincitum in vrbe detinuit. Eo tempore, secundum Martinum, magnū schisma fuit, & synodus congregatur apud Aquilegiam.

*Sergius primus
Papa.
Leo II. Imp.
Synodus apud
Aquilegiam.*

De Vitiza xxxv. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXXV.

VITIZA filius Egicæ post patris obitum trigesimo quinto loco regnat anno Domini DCCCII. Hic regnavit annis nouem, minimum tamen bonus vixit. pessimus namque fuit & flagitiosissimus. Nam Theofredum filium Recinsuindi Regis exilio relegauit, & oculos effodit. Hic Theofredus ex Retilene vxore sua regio genere descendenti genuit Costam & Rodericum, & secundum alios Pelagium. Præfatus Vitiza itaque voluit occidere Pelagium, cuius patrem peremerat, sed ad Cantabriam fugit euadens furiam persequentis, quia per illum diuina prouidentia decreuerat à clade miseram Hispaniam liberare. Hic Vitiza post multa scelera ab eo commissa pœnas luit. Nam Rodericus filius Theofredi quem Vitiza interficere voluerat, fauore Romani Senatus, cui Recinsuindus amicus erat, contra Vitizam rebellauit, & tandem eum cepit, regnoque priuauit. Alii dicunt Costam fratrem Roderici id egisse. Inter cætera flagitia Vitiza hoc addidit. Nam spreta propria vxore plurimis concubinis adhæsit, & omni luxuriæ se dedit, dicens illud sapientis, Non sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra: & vt multitudinem haberet sociam tantæ libidinis, auctoritatiue dedit præceptum, vt clerici possent publice ducere quotquot mulieres valerent nutrire, nec obedirent præceptis apostolicis contrarium iubentibus. Denique restituit Iudæos, quos Christianissimus Sisebutus à regno expulerat. Quorum flagitiorum pœnas persoluit, quia (vt diximus) oculis simul & vica mulctatus est, iuxta sententiã prophetæ: Disperdã habitantes in domo voluptatis & luxuriæ. Hic Vitiza cum à multis argueretur, quod quædam sceleratum virum sibi acceptum, omnibus odio habitū, ad magnas dignitates peruexisset: ad illos, Mentitur, inquit, vulgus, qui me omnium mortalium pessimum arbitratur: imitatus Dionysium seniore tyrannum, qui eum accusantibus quod hominē iniquissimum, ciuibus molestum, ad summos magistratus vocasset: Volo, inquit, eum esse, quem magis quam me ciues odiant. Funestum verbum tali auctore dignum. Ferunt denique Hispanorum annalia quendam Buffonem facetū Vitizæ ioco aut serio dixisse: Cum filius Regis & Rex ipse existas, cur ita agis vt regnū perdas. At ille, vt alter Dionysius Syracusanus, Pater, inquit, sua mihi regna reliquit, non fortunã. Ad quem iterū Buffo ait, Falleris in hoc, veluti in aliis, dum putas fortunam tibi vitia & scelera induxisse, quæ potius ad bonum quam malum impellit. Hoc tempore sedit Romæ Iohannes sextus & Iohannes septimus: in imperio vero Iustinianus secundus, iterum ex exilio reuersus, de quo diximus supra cum de Eringio egimus. Hunc Iustinianum de iniuriis sibi illatis vindicantem homines prouinciæ ab imperio expulerunt, & quendam Philippum elegerunt, qui Constantinopolim veniens Iustinianum cum filio peremit.

*Vitiza captus
regno priuatur.*

*Vitiza Dionysii
amiculus.*

*Iohannes VI.
et VII. Papa.
Iustinianus II.
Imp.*

De Costa Theofredi filio xxxvi. Rege Gotthorum in Hispania regnante.

CAP. XXXVI.

COSTA Theofredi filius, & frater Roderici trigesimo sexto loco regnum Gotthorum suscepit, anno Domini DCCCXI. regnavit annis quinq;, mensib. septē. Hunc Rex Vitiza solita malitia, sicut patrem Theofredū, voluit obcæcare, sed Costa restitit etiã patre viuente, & eum excæcari iussit, sicut ipse fecerat Theofredi patri suo. Attulit autem auxilia Costæ Senatus & populus Romanus, ob amicitiam quam cum Recinsuindo auo suo

habuerant. Nam in bello campestri eundem Vitizam deuicit, & oculis ac regno priuatū Cordubam misit, ubi miseram, sed debitam vitam finiuit. Nonnulli historici, ut Rodericus Tolertanus, nullam de regno Costæ faciunt mentionem, sed immediate post Vitizam Rodericum regnasse perhibent: alii Costam licet paruo tempore, tamen post Vitizam regnasse affirmant. Qui (ut aiunt) propria morte obiit, relictis duobus filiis impuberibus. Sub hoc Costa præfuit Romæ prædictus Iohannes VII. & in imperio sedit Iustinianus secundus, de quo hæcenus diximus.

De Roderico xxxvii. & ultimo rege Gotthorum in Hispania regnante, & de infelici clade Hispania eiusdem Roderici tempore occurrente, & de causis præfate irruptionis, & de malis quæ ex vindicta procedunt, & quare Rodericus dicitur ultimus rex Gotthorum, & de aliis occurrentibus.

C A P. XXXVII.

RODERICVS vltimus Rex Gotthorum ante irruptionem & cladem Hispaniæ, filius Theofredi & frater Costæ, trigesimo septimo, sed vltimo loco regnavit, anno Domini DCCCIX. regnavit annis duobus cum Vitiza, & vno solus. Hic regnavit viuentē Vitiza. Fuit autem Rodericus agibilis valde, sed in bellis infortunatus, moribus non satis ornatus. Hic Rodericus filiam Iuliani Comitæ in suo regio palatio enutritam violenter oppressit, dum pater in Africa legationis officio fungeretur. Erat Iulianus ipse vir nobilis, & de Gotthorum profapia descendens, consanguineus Vitizæ, sed & plurimum audax, & armis strenuus: cuius filia infelix stuprum infelicissimam Hispaniæ cladem attulit. Nec solum huius præclaræ regionis irruptionem hæc fornicaria pestis adduxit. Nam (ut Methodius voluit) quid aliud quam supra & libidines mundum ipsum diluuiū diluere? quid Gomorram & socias villas incendit? Equidem raptus simul & stuprum Helenæ Troiæ euerfionem peperit, Græciamque viris præclaris orbavit. Sed & raptus Dinæ filia Iacob regni Sichem desolationē pertulit. Verū quia (ut aiunt sacri interpretes) altissimus Deus, iustus malorum vindex est, & corruptos hominum mores, supra, ac funesta flagitia solet bellis plerumq; emendare, nonnunquam contere: igitur huius Roderici & aliorum regum Gotthorum peccata, tyrannides, iniustas successiones, cædes, rapinas, & alia scelera vindicare voluit. Non enim durabilis est scelere quæsitus principatus. Vnde noster Lucius Seneca in tragædiis: *Violata nemo imperia continuat diu, moderata durant.* Cum igitur ad perditionē & Hispaniæ euerfionem festinarent tempora, Iulianus ipse ex legatione rediens, stuprumq; filia comperiens, iræ stimulis accenditur, lingua cõfunditur, cor palpitans, facies ignescit, exasperantur oculi, nequaquam cognoscit notos, superiorem non videt, nihil nisi de vindicta cogitat ad quam properat. Quare uxorem, filios, ac res suas ad urbem Ceptæ in Africam traducit, ibiq; habita coniuratione cum Arabibus, tandem obtinuit filius ipse perditionis à Miramomelino principe Africæ, ut quidam Muza princeps Africæ, & alter dictus Tarif, cum Iuliano magnis Arabum copiis suffulti in Hispaniam transfugerent. Quibus Iulianus plurimis nequissimis Christianis sociatus aditum præbuit, & Tarifam, Algeziram, pleraq; alia loca occuparunt, ingentemque prædam in Africam attulerunt. Quæ res maiorem Muza iterum transeundi fiduciam tribuit. Quare idem Tarif Iuliano comitatus cum infinita multitudine Arabum secundo in Hispaniam transfuectat. Contra quos Rodericus Rex Santium nepotem suum mittit, qui victus & interfectus est. Tunc Sarraceni dilatantes potentiam suam, Baticam & Lusitaniam iam diuina indignatione animis & viribus destitutas, sibi subiecerunt. Cumque Rodericus Rex cognouisset stragem suorum, patriæ deniq; inuasionem, cõgregatis copiis suis, Arabibus se obiecit, & prope Xeritium diuersa & acerrima bella commissa sunt, in quibus (ut refert Lucas Tudensis) DCCCVI. millia Arabum diuersis bellis ceciderunt. Sed tandem die quadam dominica, anno Domini DCCCXIII. Iuliano & cæteris perfidis Christianis ac Mauris fortiter dimicantibus, & nouis eis copiis aduenientibus, ut Deo placuit, franguntur acies Christianorū, & Rex Rodericus (ut putatur) extinctus est. nō enim nisi vestigia coronæ & vestium sunt reperta. Tandem Sarraceni per omnes Hispanias debacchantes omnia diruerunt. Nam infra biennium principatū Hispaniæ obtinuerunt præter Asturias, quousq; ira Dei permisit, quæ propter populi Christiani peccata, magis quam manus hostiū pugnat. Nec solum Hispania eam diruptionem passa est, sed magna pars Gallia, præsertim Aquitania, Vasconia, & tota Narbonensis prouincia, in qua Lingua Occitana, quæ olim Hispania Gothica appellata est. Nec facile dici posset, quantus illo infelici tempore sæuiit in Christiana-

Raptus & stuprum Helena euerfionem peperit Troia, & raptus Dinæ filia Iacob regni Sichem desolationem.

10

20

30

40

50

Christianos Sarracenorum gladius. Vbiq; enim per omnes Hispanias Mauri passim sæuebant etenim interficiebant fideles & pecudes, paratus erat ad cædendum gladius, parati qui cæderentur. Vnde Stephanus Papa interpellatus à Rege Roderico pro auxilio, eisdem (vt aiunt) in hæc lachrymosa verba scripsit: Tuæ excellentiæ litteras tristis accepi, lætus relegi. Quis enim (inquit) tam miseram terræ tuæ eladem non lugeat? quæ Barbarorū gladiis tradita pene iam non habet qui in ea viuat, & tamen habet qui cotidie in domino, immo pro domino moriantur. Quæ omnia funesta mala vnus hominis vindictæ rabies induxit. O infelix vindicta, quæ ab ipso vindicante incipit, & ad se vindicta retorquetur, dum primo pœnas in se exigit, quam aliis exsoluat! O infelix vlciscendi libido, quæ hostis iniurias in se vindicat, & suis hostibus offert vlciscendas! O iterum infelix vindictæ rabies, quæ in suos sæuit, vt hostes liberet: suos expilat, vt hostes ditet! O infelix hominis religio, quæ Deum immortalem deserit, & sceleratum Machometū colit, & fidem negat, vt perfidiam induat! O infelix impietas, quæ suam patriam prodit, vt alienam conciliet: ac suos filios vltissima mancipia facit, vt hostes simul & seruos non modo liberos, sed dominos constituat! O rursus infelix ad dulcem patriam crudelitas, quæ proprios expellit ciues, vt hostes inhabitent: ac propinquos interimat, vt exteris vitam donet: fugat domesticos, vt admittat Barbaros! Et (vt paucis agamus) o infelicissima omnium victoria, qua qui victor putatur, victus euadit! Cætera huius infelicissimi Iuliani scelera, ac tantæ cladis & diruptionis calamitates Rodericus Tolertanus sapienti, sed mœsto ac lugubri stylo deplorat. Verum Iulianus ipse perfidissimus pœnas in hoc seculo non euasit, acerbiores apud inferos recepturus. Nam ab ipsis Mauris iuste trucidatus creditur suspitionis & Christianitatis ei notam fingentibus, vt verum sit quod Propheta ait: Impii consumentur ab idolis quibus sacrificarunt. Et iterum in se experiretur quod sapiens ait in Ecclesiastico: Qui vindicare vult, à Deo inueniet vindictam. Et rursus in Ezechiele: Pro eo quod fecit vltionem in Idumæa vt se vindicaret, vlciscar & ego in eum. Sic Ieremias ait: Vlciscar vltionem tuam. Destruit enim Deus omnem inimicum & vltorem, sed præcipue in eos parata est vindicta qui in patriæ perniciem vlciscuntur, dicente propheta, Vlciscar in eos qui destruunt regionem suam. Hinc Gregorius: Si ob illatas nobis cõtumelias implacabiles sumus, vindictæ furor in nos ipsos reuertitur, & inde punimur, vnde alios puniri sperabamus. Fuisset fatius maledicto Iuliano iniuriam contemnere, quam in se vindictam agere, quia iuxta Ambrosium sapientior est qui contemnit, quàm qui dolet. qui enim contemnit, quasi non sentiret ita despicit: qui autem dolet, ideo dolet, quia sentit. Sed iam ad Rodericū redeamus vltimum Regem Gotthorum. Appellatur autem (vt putamus) vltimus Rex Gotthorum, non quod Pelagius & sequentes Reges ex Gotthorū genere non descendant, sed quia reges omnes ab Athanarico, qui primus ex Gotthis (vt diximus) regnavit, vsque ad istū Rodericum, solo nomine regio Gotthorū appellati sunt. Nec enim intitulati sunt Reges Hispaniæ, aut Castellæ, vel Legionis, sed Reges Gotthorum simpliciter. Qui & arma atque insignia deferebant, non Hispaniæ quidem, sed gentis Gotthicæ, aut originalis prouinciæ Gotthicæ à qua processerunt, quæ Dacia & Noruegia putatur, in qua & Gotthica est, vt latius in prima parte tactum est. Post Rodericum vero Pelagius & cæteri qui ei in principatu Hispanico successerunt, etsi ex sanguine Gotthorū (vt diximus) descenderunt, tamen nō Gotthorū titulis, sed Hispaniæ primo, deinde Legionis & Asturiarum, rursus Castellæ regiis intitulationibus sunt appellati, quamquā substantia principatus eadem in vtrisque fuerit. Ea igitur causa fuit, cur Rodericus vltimus rex Gotthorum communiter appellari solet. Post cuius infelicem cædem & occupatas Hispanias prædicti Arabes Muza & Tarif duces Regis Miramomelini trās fretarunt in Africam, cōstituentes Regē principatus Hispaniæ Bellazim filium Muzæ, qui paruo admodū tempore regnavit, & à suis est interfectus. Post illum vero regnarunt in Hispania quindecim Reges intra viginti annos. omnes enim occidebantur ab eisdem Sarracenis vsq; ad principatū Acabat filii Laget, quem Sarraceni in Regem elegerunt apud Hispalim. Hic Acabat astutus & solers admodum fuit. Inuenit enim remedium, quo & principatus eius duraret, & præteritorum regū interfectores puniret. Ea enim die qua Rex electus fuit, decreuit potius ingratus viuere, quam gratus mori. iussit enim electores vt paululum in palatio spectarent: interim vero quibusdam sibi fidissimis ad cameram vocatis, Scitis, inquit, quia inter hos omnes qui me elegerunt, partialitates & discidia sunt, & quilibet voluit Regem ad sui voluntatem eligere, Deo tamen placuit, vt illi prudentia & consilio parentum & amicorum meorum vota sua in me direxerint. Si igitur de me, vt de cæteris Regibus disponūt, fatius mihi foret viuere vt priuatus, quam cito Rex mori. Deliberauit itaq; eos omnes electores gladio cædere. Paratis igitur licitorib. singulos aut binos ad se euocat, & tandē eos eadem hora numero trecentos

Acabat astutus & solers.

interficat. Quo facto cæteri de regno perterriti fuere, nec in eum conspirarunt. Regnavit autem longo tempore & plurimas clades Christianis intulit. Tempore Roderici præfati sedit in cathedra Petri Constantinus secundus, qui ex laico factus est presbyter, & tandem per tyrannicam ambitionem papatus inuasor fuit secundum Martinum: sed tandem à fidelibus, oculis priuatur. Sedit etiam post eum Stephanus tertius. Hic ex Gallia & Italia conuocata synodo, omnia à Constantino prædecessore ordinata deordinauit, & omnes per eum ordinatos degradauit. Huius Pontificis tempore (vt refert Sicardus) in partibus Liguriæ, vir magnæ sanctitatis, Boadinus nomine floruit, qui sæpe futura prædixit, absentia quoque quasi præsentia nuntiabat. Nam cum Rex Luprandus venaretur in sylua, alter ex familiaribus putans ceruum percutere, nepotem Regis Anfusum nomine sagitta fau-¹⁰ciavit. Quem cum Rex vnice diligeret, sancto viro recommisit. Ille vero ad Regis seruitorem ait: Scio quid Rex optat, sed hac hora puer obit in Christo. Significa ergo Regi, magis sibi proficiet mortuus quam viuus. Rex itaque licet doluerit de obitu nepotis, tamen sustinuit æquo animo, Deo gratias agens quod suo tempore vir Dei spiritu prophetiæ lustraretur. Eo deniq; tempore sedit in imperio Philippus secundus, qui (vt diximus) Iustinianum Imperatorem iugulans imperauit annis duobus. Parum vero post eundem Philippum Anastasius Imperator secundus, qui & Artemius dictus est, oculis & imperio priuauit. Hic secundum Martinum & Vincentium hæreticus & nequissimus fuit, omnes-²⁰que picturas & imagines ab ecclesiis præcepit abradi, propter quod Romani imaginem ciuitatis ipsius recipere noluerunt.

Philippus II.
regnat.

Anastasius II.
hæreticus &
nequissimus.

PARTIS SECVNDÆ FINIS.

RODERICI SANTI
EPISCOPI PALENTINI
HISTORIÆ HISPANICÆ

PARS TERTIA.

P R Æ F A T I O.

N superioribus huius historiae partibus ex multis pauca complectentes de salubritate auro Hispanica, eiusque terræ feracitate, auri denique, argenti, cæterorumque metallorum diuitiis & ubertate, nec non gentis fide, religione, strenuitate, amicitia, & humanitate breuiter egimus. Situm rursus & eiusdem præclaræ provinciæ descriptionem respectu aliarum orbis nationum, sed & provinciarum sub ea contentarum succincte contexuimus. Postremo regnorum in ea erectorum originem, tempora, diuisiones & vniones summam ostendimus.⁴⁰

Verum quia inter cætera, quæ fideliter retulimus, Isidorum, Lucam Tudensem, Rodericum deniq; Toletanensem historiographos clarissimos sequentes, id constanter diximus, quoniam ab Athanarico, qui ex Gothis primus in Hispania regnavit, Henricus quartus Rex Castella & Legionis modernus LXXXII. gradibus totidemq; successionibus per rectas lineas distat, quarum successionum gradus XLV. numerantur, supputando quemlibet Regem pro vna successione siue gradu, incipiendo à Pelagio qui primus regnavit post infelicem calamitatem miseramque Hispania cladem, peccatis populi Christiani diuinitus permissam, verius iuste insuetam, qua omnes fere Hispania, & non parua Gallia pars sub Machometi seruitute miserabiliter subacta fuerunt, vsque ad Henricum quartum prædictum, nunc feliciter regnantem, veridica computatione constat, quia prædictæ LXXXII. successiones totidemque regnandi gradus intra eandem familiam continuati fuerunt, intra eandem stirpem,⁵⁰ eandem denique aetatem, idemque genus, nec in eodem Hispania principatu alterius extraneæ familiæ interpolatio inuenta est (Quæ res in nullo cæterarum orbis nationum principatu reperiri facile potest) dignum duximus sub quodam epilogo omnes reges, eorumque successiones, & regnandi ordines, illorū successus, & clariora gesta à Pelagio prædicto vsque ad inclytum Fernandum tertium qui Vandaliam & Beticam à Mauris recuperauit, breuissime recensere. Rursus pro maiore historiae ornamento aliqua præclara gesta ac similia exempla & memorabilia dicta & facta inseremus, tam ex sacra scriptura quam ex veterum Romanorum & Græcorū annalibus, addentes insuper quædam moralia documenta rerū narrationi congruentia, latiore rerum Hispaniarū narrationem historiae Roderici Toletani relinquētes, qui res Hispanicæ vsq; ad Fernandū prædictum inclusiue sapienti & graui stylo perstrinxit.

Deinde

Deinde paulo extensius subsequentium post prædictum Fernandum in Hispaniis regnantium generationes, successiones, & regnandi ordines, necnon successus & clariora gesta describemus.

*DE PELAGIO PRIMO REGE IN HISPANIA POST
eius cladem & desolationem à Mauris, & de genealogia eius, & Regibus
Gotthorum, & de gestis suo tempore.*

CAP. I.

PELAGIUS primus Rex Hispaniæ fuit post eius cladem, & xxxviii. ab Athanarico
10 primo Rege Gotthorū, incepit regnare anno Domini dccxii. regnavit annis xx. Hic
(vt historiæ perhibent) filius Theofredi fuisse creditur. Ipse vero Theofredus filius extitit
Recensuindi Regis Gotthorum, qui fuit pulsus in exilium per Egizam patrem Vitizæ. Et
hic Theofredus pater fuit Regis Roderici, & per cōsequens Pelagii: fuit frater Roderici
ultimi Regis Gotthorum. Alii historiographi aiunt Pelagium ipsum fuisse filium Fasillæ
ducis Cantabriæ: omnes tamē concordant Pelagium per rectam lineam à Regibus Got-
thorum descendisse. Adde quia Alfonso dictus Catholicus, filius Petri ducis Cantabriæ,
ex progenie gloriosissimi principis Recaredi Regis Gotthorum, gener fuit Pelagii. Quo
fit vt ex omni successione Pelagius, & ab eo descendentes, verum Hispaniæ principatum
obtinuerint. Hic igitur Pelagius primus post cladem Hispaniæ principatum in ea tenuit,
20 saltem iure, licet nō plene de facto, vt dictum est: tum quia in eo vno repræsentabatur ius
& successio principatus Hispaniæ, cæteris Regibus Gotthorum & præsertim Roderico
fratre mortuis atque cæsis: tum quia (vt ait Rodericus in Chronica sua) populi Christiano-
rum qui in Asturiis latitabant, in quibus residebat ius eligendi principem, eundem Pela-
gium in principem elegerunt: quamquam illa electio fuit quasi quedam iuris cōtinuatio
potius, quā noui dominii assumptio. Hic Pelagius diuina pietate præseruatus creditur, vt
miseras Hispanias peccatis Christiani populi afflictas, & pene euersas restauraret, ne in-
clytę gentis Gotthicę lucerna in orbe penitus extingueretur, vt de Roboam legimus, quę
ob merita Dauid & patrum suorum Deus in regno Iuda præseruauit. Postquam igitur a-
pud Asturias latuit diuino cōfortatus auxilio, paucorum Catholicorū copia fretus, Mau-
30 ros, quibus vndique circumseptus erat, paulatim insequitur. Tandem eo magis respirans,
incredibilia & plus quam humana bella gessit, adeo vt paucis interiectis annis nō medio-
crem terrarum perditarum partem, iuuante domino, recuperauit. Hic recte primus libe-
rator & patriæ instaurator dicendus, immo lustrandus est. Huic sacerrimo principi cedat
Romanus Camillus, qui (vt aiunt) Romam captam à Gallis liberauit. Cedat & Quintus
Fabius M. qui imperium Italiæ Romanis restituit, ac sæpe conseruauit. Amilcar quoq; si-
leat pater Hannibalis, qui imperium Charthaginensibus restituit. Pelopidas item qui ty-
rannos ex vrbe Thebarum expulit. Brutus denique qui Tarquinium Regem Superbum
à patria ignominiose deiecit. Sed & Dion Syracusanus qui patriam à manibus Dionysii
tyranni liberauit. Thrasylbulus quoque Pelagio inferior est, licet Athenas patriam à xxx.
40 tyrannis liberauit, & Themistocles qui Græciā à manibus Persarum tutatus est. Pelagius
igitur de quo sermo est, postquam magnam Hispaniæ obtinuit partem, contra Mauros
ingentia bella deuicit, & de cætero successores sui non fuerunt intitulati Reges Gottho-
rum, sed Reges Legionis & Asturiarum. Genuit duos filios Fasillam, qui post eum regna-
uit, & Ormifebam reginam vxorē Alfonsi Regis Catholici. Hoc tempore sedebat Romæ
Gregorius Papa ii. in imperio Anastasius, & post eum Theodosius iii. Hic Anastasius ne-
quissimus fuit, qui Philippum Imperatorem prædecessorem suum iugulauit. Theodosius
vero Anastasium deposuit, & fecit presbyterum ordinari. Hic gesta vi. synodorum fecit
describi. Tandem à Leone Papa depositus clericus effectus in pacē quieuit,

*Pelagii progē-
nies.*

50 *De Fasilla ii. Rege Hispaniæ post dictam cladem, & de gestis suo tempore.*

CAP. II.

FASILLA filius Pelagii, ii. Rex fuit in principatu Hispaniæ post illius cladē, & xxxix.
ab Athanarico primo Rege Gotthorū, incepit regnare anno Domini dccxxx. regna-
uit annis ii. Hic magnus venator fuit, & à quodā vrsō quē insequatur occisus. Nō parua
dementia est sese periculis exponere, cui necesse non sit, maxime vero cum feris volūta-
rie contendere, vt de Adonide legimus ab apro interfecto, & Aty Cræsi filio, qui Adrausti
hospitis hasta transfigitur, dum aprū petit. Qui enim feras insequitur, dignū videretur, vt à
feris lædatur, fera enim bestia se natura tuetur, cū persequentē ferit: homo vero cōtra na-
turam agit, eū bestiam non lædentem persequitur. Cuius tempore Gregorius iii. Romæ

*Fasilla Senator
magnus.*

Gregorius iii.

Leo III. Imp. sedebat : in imperio vero Leo III. quo tempore Saraceni Constantinopolim obsederunt, & plurima damna intulerunt. Huic Leoni Imperatori successit filius eius Constantinus V.

De Alfonso primo dicto Catholico III. rege post cladem Hispania, & de eius genealogia & gestis.

CAP. III.

ALFRONSVS primus dictus Catholicus, III. Rex fuit in principatu Hispania post eius irruptionem, XL. vero ab Athanarico primo rege Gotthorū, regnavit XIX. annis. Hic gener Pelagii ex regum Gotthorum genere descendit. Fuit enim ipse Alfonso filius Petri ducis Cantabriae de genere Rechardi gloriosi Regis Gotthorum, qui ante cladē Hispaniae hæresin Arianam extirpavit. Veluti enim fide & opera Constantini Magni in VI. synodo precisa est hæresis Manichæorum in oriente: sic in occidente eadem religione & fide Alfonso Arianam hæresin extirpavit. In Italia vero Gratianum Cæsarem hæresin extirpasse legimus, & ad rectam fidem perduxisse, qui libros beati Ambrosii contra eandem hæresin ab omnibus recipi obtinuit. Incepit autem regnare anno domini DCCXXXI. dictus est Catholicus, quia fidei documēta observabat. Hic in omni parte Hispania multa oppida & castra obtinuit à Mauris. Deinde Astoricam, rursus Legionem ubi sedem regiam posuit, campos etiam Gothicos, & plurima castra in Castella devicit. Sed quid hæc minima commemoramus? Fuit gloriosissimus & victoriosissimus. nam ingentes victorias contra Sarracenos obtinuit, & plurimas provincias, ciuitates, & oppida à Mauris occupata mira animositate lucro fidei adiecit. Inter cætera recuperavit Portum, Bracham, Viseum in Portugalia, deinde Beiar, Ledesma, Zamoram, Salamanticam, Simancas, Duennas, Saldanam, Mirandam, Segobiam, Curugnam: in Gallicia Transmieram, Garnicam, & provinciam Barduliae quæ nunc Castella vetus appellatur, Ordunam, Viscaiam, Bitoria, Pampilonam & Nauarram, Pancoruo, & quasi vsq; ad montes Pyreneos. Deinde Alfonso re & nomine Catholicus omnes ecclesias à Mauris destructas reparavit, quibus calices & ornamenta donavit. Merito igitur hic excellentissimus rex post irruptionem Hispania ac post Pelagium I. instaurator patriæ recte dici potest: ut alter Camillus Romanus, qui urbem à Gallis obsessam liberauit, etiam recipientes aurum pro tributo expulit, & ad epta libertate vocatus est alter Romulus, ut ait Liuius. Rursus idem Alfonso ut alter Iosua amissa patrum suorum hæreditate (ut scriptura commemorat) expugnauit insurgentes hostes, ut consequeretur hæreditatem perditam inuocauit Altissimum, & impugnavit inimicos vndique: & ut alter Natan ornauit templa vsq; ad consummationem vitæ, ut laudarent sacerdotes nomen sanctum domini. Denique Alfonso ipse tam feruentissimi zeli fuit ad augendam Remp. Christianam, ut sæpe dissimulato habitu castra Maurorum exploraret, qui plerunque cognitus fuit, sed mira strenuitate euasit: imitatus Mutiū Scauolam, qui obsessa vrbe à Porſena Rege Hetruscorum iuit in castra Regis, ut eum interficeret, loco cuius occidit Secretarium. Captus igitur & ad Regem ductus constanti animo affirmavit peccasse, quia Regem occidere decreuerat, manumq; in igne positam combussit. Qua animi constantia Rex ab obsidione recessit. Sed iam Regis Alfonso prolem referamus. Igitur ipse Alfonso ex filia Pelagii genuit Froilam & Aurelium, qui regnauerunt post eum successiue. Genuit & Egimadam quæ fuit vxor Silonis, & propter eam regnavit: & Illmarau patrem Veremundi Regis: & Mauregatum ex concubina. Incepit regnare anno domini DCCXXXI. fuit piissimus, & Deo & hominibus dilectus. Suo tempore sedit Romæ Zacharias Papa: in imperio Constantinus quintus. Hic fuit patre peior. quia sacrificia dæmonibus immolauit. Tandem pessimi incendii plaga percutitur, & clamās adhuc viuus igni simul inextinguibili traditus miserabiliter moritur.

Alfonso re & nomine Catholicus instaurator patriæ dici meretur.

Alfonso cum Mutio Scauola comparatur.

De Froila primo, qui tertio loco post cladem Hispania regnavit, & de eius genealogia & gestis.

CAP. IV.

FROILA huius nominis primus, Alfonso filius quartus Rex fuit post Pelagium, sed XLI. post Athanaricum primum Regē Gotthorum. Incepit regnare anno domini DCCLII. regnavit annis XI. Hic contra Sarracenos Galliciam infestantes bella felicia egit, LIII. millibus Arabum cæsis, à quibus ditissima spolia & diuitias consecutus est. Maiorem certe in ea re laudem consecutus, quam Cæsar qui totidem Gallorum: item quam Marius qui Cimbrorum multa millia imperandi gratia occidit, cum hic religionis, non ambitionis causa

causa hoc fecerit. Nauarros rebellantes inuasit, Vascones infestos subdidit. Tandem in Asturiis ab Aurelio fratre suo iniuste regnandi gratia propriis manibus occiditur, idemque frater filium interfecti fratris, nomine Veremundum, quasi pro satisfactione adoptauit, imitatus Ptolemæum, qui teste Valerio Memphitem filium suum, quem ex Cleopatra, eadem sorore sua & vxore, sustulerat, optima spe puerum, in conspectu suo occidi iussit: nec ea seuitia contentus, caput, manus, & pedes eius abscissos manibus contrectauit, naribusque applicans, dicebat: optime olere filium hostemque occisum. Tandem membra ipsa incisa chlamyde cooperta pro munere natalitio matri suæ misit. Demum tantum flagitiū arbitrans beneficio delere, alterum filium parti regni præfecit. Similis regnandi cupiditas
 10 Romulum, Atreum, Polynicem ad tale facinus impulit. Ferunt Hispanorū annalia quendam veteranum militem dixisse Alfonso Catholico patri huius Froilæ, vt modū daret in successione regni. videbat enim Aurelium omne periculum subiturum regnandi gratia. Ad quem Alfonso verba Magni Alexandri retulit, vt ait Q. Curtius. designans enim Froilam, Nefas, inquit, est forti viro alium quam virum fortem succedere, aut tāti regni opes aliis quam fortibus & probatis viris relinqui: & subdit, Talem quippe vobis in regno dimitto, sed futuri periculi timorē non aufero. Tempore suo in cathedra Petri sedebat Stephanus secundus: in imperio Constantinus sextus cum filio Leone quarto. Hic Leo cupiditate ductus à crucifixo cuiusdā ecclesiæ coronam habētis lapides preciosos asportauit. Cum igitur eandem coronam in capite portaret, exierunt lapides & gemmæ, ipseque
 20 febre mortuus est: post quem deuenit imperiū in manus vxoris Irenes dictæ & Constantini filii secundum Sicardum.

De Aurelio quinto Rege Hispania post cladem.

CAP. V.

AVRELIUS filius Alfonso Catholici, quinto loco regnavit post cladem Hispaniæ, sed
 XLII. Rex fuit ab Athanarico I. Rege Gotthorum, regnavit annis sex. Hic post interfectionem fratris sui cœpit regnare anno domini DCC LXVI. Huius Aurelii tempore serui per omnes Hispanias contra dominos surrexerunt, sed Aurelii industria verberati in
 30 pristinam seruitutem sunt redacti. Voluerunt enim imitari Scythas, de quibus Herodotus ait: quia cum persequerentur gentes Cimmericas, Asiam ingressi sunt, & Medos imperio eiecerunt, quod XXVII. annis tenuere. Reuersi itaque in patriam inuenerunt vxores impatientia libidinis cum seruis concubuisse. Quare opus fuit, vt serui cōtra dominos arma sumerent: qui superari non potuerunt, nisi domini eos verberibus, non gladiis comprimerent, fueruntque eiectione cum prole extra patriam. Ex his originem ducunt populi qui appellantur Sindi. De quibus Valerius Flaccus ait:

Serui per Hispanias contra dominos surgunt.

*Degeneresque ruunt Sindi, glomerantque paterno
 Crimine nunc etiam metuentes verbera turmas.*

Hac de causa Scythæ quoscunque capiunt seruos, occidunt. Sic & in Sicilia ingens seditio
 40 seruilis insurrexit cōtra dominos, plus quā triginta millia, quorum insolentiam Fuluius & Rutilius represserunt, & teste Iustino, viginti millia ex eis trucidarūt. In Minturnis vero CCCCL. serui in cruce suspensi fuere. Apud Sueffam quoque quatuor millia seruorum tumultuantium à Q. Metello & Gneo Seruilio oppressa sunt. Regnante autem eodem Aurelio, sedebat Romæ Paulus primus: in imperio Leo quartus.

De Silone sexto Rege Hispania post cladem.

CAP. VI.

SILO frater Aurelii, gener Alfonso Catholici, post Aurelii obitum sexto loco regnavit post Pelagium, sed post Athanaricum primum Regē Gotthorum quadragesimo tertio loco regnum suscepit, regnavit annis octo. Hic vxorem duxit Odifindā sororem Regis Froilæ, & Alfonso filiam, propter quā regnum simul & pacem obtinuit. Nuptiæ enim
 50 sæpe ex regia stirpe conciliant regnum, vt olim accidit multis Regibus Syriæ, Macedonia, & totius orbis. Incepit autē regnare anno domini DCC LXXII. Hic pacē ignobilē firmavit cum Arabibus, sed tandem male ei fuit obseruata, vt in eo verificaretur, Quia qui turpem pacem conficit, honestum bellum patitur. In pœnam quidē perniciosæ pacis iusto Dei iudicio graue bellum & improuisum à Mauris sustinuit, vt de eo propheta dicere visus sit: Decepisti populum tuum, dicens, Pax erit vobis, & ecce gladius. Et iterum, Curabant contritionem populi cum ignominia, & dixerunt pax, & non est pax. Tandem
 correctus de turpi pace vtiliter postea cōtra Mauros bellauit. Deniq; Galleciā rebellantē

domuit. **Eo** tempore sedit in cathedra Petri Constantinus secundus natione Romanus, & Stephanus natione Syrus: in imperio præfuit Constantinus septimus. Hic Constantinus cum matre sua Irene nomine imperavit annis decem, quorum tempore cōgregata est Nicena synodus c c c l. patrum. Hic Constantinus matrem priuat imperio, & solus imperat, vt Ninus iunior matrem Semiramim regno Babylonix. Ipsa vero Irene mater crepto sibi imperio rancore stimulata Constantinum filium exoculans, vita & imperio priuat, & sola tribus annis imperat. Hanc Irenem, quia Carolo nubere voluit, Græci in monasterium intruferunt, & Nicephorum Imperatorem elegerunt.

De Mauregato septimo Rege Hispania post eius cladem, & de gestis suo tempore.

CAP. VII.

MAUREGATUS Alfonsi Catholici naturalis filius Silone defuncto per tyrannidem regnum occupat. nam Sarracenis confederatus eorum auxilio fretus regnum obtinuit. Et sic numeratur septimus Rex à Pelagio primo Rege post cladem Hispania, sed quadragesimus quartus ab Athanarico primo Rege Gotthorum, regnavit annis tribus. Hic Mauregatus Pseudophilippo similis fuit, qui licet spurius, regnum tamen per tyrannidem occupare conatus est, Alfonso Catholico patri suo valde dissimilis. Ille enim talis fuit, vt nullus clarioribus viris fuerit deditior, isto vero nullus turpioribus coniunctior: illo nullus principum melior, isto nullus hostis deterior: illo nullus principū suo tempore castior, isto nullus voluptatibus inclinior: illo nullus liberalior, isto nullus rapacitate auarior: illo nullus animosior, isto nullus timidior. Ipse enim quadam animi malitia in Dei offensam vt Sarracenis placeret, certas virgines pro tributō annuatim mittebat. Qua de re Deo & hominibus ingratus est, & in quinto anno regni prauus in Prauia Asturia provincia mortuus & sepultus est. Cum enim variis voluptatibus & deliciis deditus foret, euenit vt ignauus, imbecillis, ac pusillanimis euaderet. Nam qui tā turpibus seruebat vitiis, necesse erat tam turpia tributa præstaret. Scriptum est enim per Sapientem: Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa fuerit, seruiet ignobiliter. Hoc est certe illud funestum tributum, de quo in Threnis propheta lamentabatur inquit: Contritæ sunt virgines populi mei. Et sequitur, Quis audiuit talia horribilia. & iterū, virgines eius squallidæ, oppressæ amaritudine. Nec aliud tributū deplorabat Ieremias: Audite (inquit) obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum. Virgines meæ abierunt in captiuitatem inimicorum suorū. **Eo** tempore sedebat Romæ Adrianus primus: in imperio Nicephorus Cæsar. Hic imperavit apud Constantinopolim annis nouem, & post eum Stauratius filius eius secundum Sicardum.

De Veremundo primo, qui octauo loco in Hispania regnavit post cladem, & de gestis suo tempore.

CAP. VIII.

VEREMUNDVS huius nominis primus, filius Bilmarai filii Alfonsi Regis Catholici, fuit octauus Rex à Pelagio, ab Athanarico primo Rege Gotthorū xlv. Hic regnare incepit anno domini d c c l x x x i i i. regnavit annis duobus. Hic Mauregato mortuo in regem assumitur. Fuit magnanimus: recolēs tamen ordinem diaconatus suscepisse, regno sponte cessit post duos annos, & consobrinum suum Alfonsum, qui ad Nauarros confugerat, in regno substituit successorē, relicta vxore sua in religione: ex qua duos filios suscepit, Ramirum postea Regem effectum, & Garfiam. Hic Veremundus Imperatorem Lotharium imitatus est, qui partito inter filios regno, seculo renūciauit, vt ante animo cōceperat, & monachus effectus est, magisque orationibus suis quā filiorū armis regno profuit. Imitatus est deniq; Lycurgum, qui filio fratris facto adulto regnum restituit. Hoc tempore sedebat Romæ Papa Leo tertius: in imperio Michael apud Constantinopolim annis duobus. Huius Imperatoris & duorum prædecessorum, videlicet Nicephori & Stauratii, imperium orientale (vt inquit Sicardus) ad nihilum redactum est.

De Alfonso secundo, cognominato Casto, qui fuit nonus Rex post Hispania desolationem, & de gestis suo tempore.

CAP. IX.

ALFONSVS secundus, cognominatus Castus, filius Regis Froilæ filii Alfonsi Catholici, incepit regnare anno Domini d c c c v. Hic nonus Rex fuit à Pelagio primo Rege Gottho

Gotthorum post cladem Hispaniæ, sed XLVI. ab Athanarico primo rege Gotthorum, regnavit annis XLI. Sobrius autem & pudicus admodum fuit, pius & humilis. Ideo recte *Alfonsi elogium.* nomen Casti sortitus est. Quare Deus ei præcipuas contulit victorias, quia scriptum est: Vir humilis loquetur victorias. Nam magna Arabum multitudo Asturias ingressa est, quam Alfonsus Deo duce prostravit, LXX. millibus Arabum cæsis. *Abraham.* Edificator fuit præcipuus ecclesiarum, inter quas Ouetensem & Astoricensem cõstruxit & dotavit: & ut cultus Dei augetur, plurimum fuit sollicitus. Quare auxit Deus domum & regnum suum. gratissima est enim Deo templorum ædificatio & reparatio. Nam ut sacra scriptura commemorat, Abraham quamprimum ædificavit in terra Cham altare Domino, illico *Abraham.* *cc* *cc* re meruit, Tibi & semini tuo dabo terram hanc. Sed & Salomon quia prius ædificavit domum Dei, quam palatium regium, auxit Deus regnum suum, & siluerunt coram eo omnes inimici eius. Demum hic Alfonsus Gotthorum pristinam gloriã pene extinctam ad hominum memoriam reduxit, & ad eandem ecclesiam Ouetensem reliquias sanctas ex Toletis & aliis partibus honorifice transportavit. Hic rursus (ut à multis fertur) vicit Carolum Magnum regem Francorum, & Rolãdum, & ceteros à seculo famosos, dictos Pares, apud montes Pyrenæos, in valle, quæ hodie Hospita vallis dicitur. Iste Alfonsus religione & pietate Constantinum Magnum imitatus fuit, Numam Pompilius superans. Nec mirum si exteriores devicit hostes, qui interiores superavit, carnem videlicet ad libidines provocantem. Nam Hieronymo teste, Iudith castitas hostem Holofernem vincere *Hostis duplex.* *Inditib.* meruit, quæ sæuissimũ sui hostem superare potuit. Hoc tempore sedit Romæ Stephanus quartus, & Paschalis, & Eugenius: in imperio Carolus Magnus filius Pipini secundi. Hic Carolus fuit coronatus à Leone Papa tertio, in basilica sancti Petri, cum regnasset super Francos annis XXXIII. hic primus Francorum Romanis imperavit annis XIIII. & cum Michaelis & Nicephoro imperantibus apud Constantinopolim concordavit, ut inuicem se iuarent, & fratres appellarentur, & Græcus imperator haberet orientem, Carolus vero & successores occidentem.

De Ramiro primo, qui fuit decimus Rex post Hispaniæ cladem, & de gestis suo tempore.

CAP. X.

RAMIRVS huius nominis primus, filius Veremundi Regis prædicti, decimus rex fuit à Pelagio, sed XLVII. ab Athanarico primo rege Gotthorum, regnavit annis sex, mensibus novem. Incepit autem regnare anno Domini DCCCXXXII. Hic dum in Castella pro accipienda vxore moram traxisset, quidam Nepotianus Comes Palatinus tentavit regnum occupare. Cui Ramirus festina & armata manu restitit, & tandem eum fugavit, quem iterum bello cepit, & in monasterio vitam finire fecit. Hic Ramirus adeo dilexit Garfiam Infantem fratrem suum propter virtutes & merita sua, ut eum secum cõregnare fecit, & ita cuncta gubernabat, ut Ramirus. Inter quos fuit singularis vnitas, nec vnquam *40* audita est scintilla discordiæ. Suo etiam tempore gens Normannorum innumera littoribus Galliciæ applicuit, cui Ramirus occurrit, & cum eis conflixit. Tandem septuaginta nauibus Normannorum succensis, & copiis eius fufis, qui euaserunt, in gloriã abierunt. iustus est enim Deus, cui (Iesaiã teste) ingrata est omnis violenta prædatio, & (ut ait Iob) iudicat opera & scelera aliena occupantium, quia dignum est, ut propriis careat, qui aliena rapere conatur, ut illud Prophetæ in se experiatur: Væ qui deprædaris, quia deprædaberis. Hic felix rex cum Sarracenis apud Calagurram decertavit, in quo bello sanctus Iacobus apparuit, & cæsa sunt multa millia Arabum, & Calagurra cum adiacentibus partibus in deditionem Ramiri devenit. Bello inquam apparuit sanctus Iacobus, non fictis, ut olim de Castore & Polluce finxerunt Romani. Merentur catholici principes diuina auxilia, cum *50* infideles persequuntur zelo ampliandi legem Dei, non augendi regna temporalia. Sic Machabæis pro lege Dei sui certantibus contra Timotheum, visus est sensibiliter de cœlo vir Dei Iudæis auxilia præbens, & Iudam incolumem seruans: & iterum contra Lyfiam apparuit sanctus Dei de cœlo in veste candida, hastam contra hostes vibrans. Tandem obiit Ramirus in Domino. Tempore huius regis præfuit sedi Romanæ Valentinus, deinde Gregorius quartus: in imperio sedit Lodouicus primus cognomento Pius, Caroli Magni filius. Hic fuit natura ipsa clementissimus, ideo vocatus est Pius: imperavit annis viginti sex.

*De Ordonio primo qui in Hispania undecimo loco regnavit post eius
cladem, & de gestis suo tempore.*

CAP. XI.

ORDONIVS Ramiri filius regnavit anno Domini DCCCXXVII. & fuit undecimus rex à Pelagio, ab Athanarico vero primo rege Gotthorum XLVIII. regnavit annis decem. Hic genuit quinque filios, Alonsum, Veremundum, Nunium, Ordonium, & Froilam. Hic aduersus Vascones rebellantes exercitum congregavit, quo simul & patriam subiugavit, quam paululum seure rexit, regem quendam Iuda imitatus, qui populum Edom rebellantem, & ne ei foret subiectus summopere conantem, graui seruitute afflixit, dignū iudicans, vt qui humanitatis dulcedinem non sapiunt, acerbatis pocula degustent. Hic Ordonius in reditu Arabes inuenit patriam depopulantes, quos vicit atque fugavit: & iterum Muzam principem Sarracenorum patriam infestantem deuicit, decem milibus militaribus caesis, & Lupus filius Muzæ qui in Toletto principabatur, Ordonio se subiecit. Hic Cauriam Salamanticam recuperavit. Huius Ordonii tempore sedit Romæ Sergius, in imperio Lotharius huius nominis primus, Lodouici filius, qui solus imperare tentauit. Sed fratres eius Carolus & Lodouicus contra eum insurgunt, & magna vtrinque strage secuta pax inicitur. Nam regno diuiso Carolus in Francia, Lodouicus in Germania, Lotharius vero qui maior natu erat, tenuit Italiam, & eam partem Franciæ, quæ dicitur Lotharingia, ab eodem Lothario sic dicta. Deinde Lotharius seculo abrenuntiato habitum monachalem suscepit, & regnum filiis diuisit.

*De Alphonso cognominato Magno, qui duodecimus fuit post illius
cladem, & gestis suo tempore.*

CAP. XII.

ALFONSVS huius nominis tertius, cognominatus Magnus, filius Ordonii, duodecimus Rex fuit à Pelagio, ab Athanarico vero XLIX. incepit autem regnare anno Domini DCCCXXXIII. regnavit annis quadraginta, genuit quatuor filios, Garciam, Ordonium, & Froilam, & hi tres successiue regnarunt: Genuit & Gundisaluum archidiaconum Ouentensem. Contra Sarracenos victoriosus fuit, & plurima sibi loca subiecit. Inter cætera subiugavit Alabam, Colimbriam cepit atque Viseum & alias vrbes in Portugalia, & catholicos terminos dilatauit. Hic amator fuit pietatis & iustitiæ, & bella contra Arabes affiduo gessit, & Galliam Gotthicam, & populos Vasconum, & Nauarrorū non paruas terras quas Arabes detinebant, flamma & cædibus coarctauit, ecclesias plurimas ædificauit, Constantinū & plurimos Christianissimos imitatus, qui firmamentū imperii in religione & fide collocarūt: quod & gentiles Cæsares egerūt, falsos deos colētes. illi enim (teste Valerio) ita se humanarum rerum commercia gentiumque cuncta imperia obtinere existimauerunt, si diuinæ potentiae bene atque constanter fuissent famulati. Tandem hic Alonfus filium Garciam sibi reconciliauit, & contra Arabes eum misit, qui duodecim millia cæcidit. Hic princeps Alonfus etsi catholicus & animosus fuerit, crudelitate tamen simul & ingratitude non caruit, quendam ex regibus Israhel imitatus, de quo scriptura commemorat, quia pietatem & religionem sua crudelitate maculauit. Nam Veremundū, Nunium, Ordonium, & Froilam, fratres suos oculis priuauit, quia (vt fertur) in eius necem conspirabant. Sub hoc Alonso militauit strenuus ac nominatissimus miles Bernardus de Carpio, cuius ad regem fides, ac ad parentes pietas, & clarissimarum victoriarum felicitas nullā obliuione delebitur. Huius Bernardi patrem nomine Sandias Comitem, virum præstantissimum, Rex Alonfus quorundam æmulorum suorum suggestione captiuauit, tanquam parū sibi fidum. Nam (teste Æmilio Probo) est hoc cōmune vitiū apud magnos principes liberaſque ciuitates, vt inuidia gloriæ comes sit, & libenter iis detrahunt, quos virtute eminere altius vidēt. Tanta enim erat patris & filii in rebus bellicis & omnium virtutum genere præstantia, vt cæteri magnates æquo animo eum nō intuerentur: quare Regi de eis obloquebantur. Bernardus igitur sæpe Regē suppliciter exorauit, vt eius genitorem libertati donaret, nec inuidis suis aures daret. id etiam expetebant ingentia patris & nati obsequia eidem Regi præstita, illud præcipue quo idem Rex fidei Bernardi exploratissimum argumentum agnouit. Nam cum apud Beneuentum Alonfus contra Mauros prælium conſereret, quippe qui interfecto eius equo & in terra prostratus, & multitudine hostiū obſessus, extremo foret periculo adductus, nihilominus fidelissimus Bernardus de suo equo descendens Regi assignauit. Quo egregio facinore & insigni fidei experimento

rimento è manibus Arabum Regem exemit, vt alter Ionathas, qui se tunica spoliauit sua, & eam Dauid dedit, ne imminens periculum incurreret: imitatus illum fidelissimum seruum, quem Valerius commemorat, qui vt dominū proscriptū à morte liberaret, permutatis cum eo vestibus & domino per posticum misso, sese dominum quem hostes quærebant; finxit: imitatus denique amicum Bruti, qui videns hostes Brutum inuestigasse, ille falso se Brutum asseruit, vt vere Brutum liberaret. Sed verum est quod Sapiens ait, Quia ingratus sensu derelinquit liberantē se, & vix dimidium reddet qui solidum debet. Rursus Bernardus recolebat aliud nō inferius beneficium. Cum enim ciuitas Zamorensis à Sarracenis obsideretur, præsidis, copiis, ac strenuitate Bernardi ab hostibus liberata est: quo

10° tempore Rex Alfonso eidem Bernardo patrem liberaturum pollicitus fuerat. Verū quia ingrati animus causas semper inuenit, ne referat, & nunquam de reddendo recolit, qui semper de nocēdo cogitat, quia scriptū est per Sapientem: Ingratus etiam si potuerit reddere, aduersabitur: Rex ipse post plurimas preces respondit Bernardo, nullo pacto patrem velle liberare. Ipseque Bernardus, vt alter Quintus Crispinus, quem Valerius commemorat, qui ingratum contra se principem prius monere quam vincere maluit, iterum regem hortatur, vt patrem relaxet. Rex vero comminationem ei mortis indixit, si de ea re amplius loqueretur, vt de eo Sapiens loqui videretur, Quia ingratus conuitia & maledicta reddet ei, & pro honore & beneficio reddet contumeliam. Bernardus igitur suis & amicorum copiis fretus terras regias vastat, & inuictus, sed voluntaria pietate motus, maxi-

20° mas depredationes subditis regis infert. Contra quem rex exercitum mittit. Sed quia pietas ad omnia valet, Bernardus regis exercitū deuicit, & duces exercitus captiuauit, quos eo pacto regi transmisit, vt patris liberationem obtineret. Quorum precibus, simul & omnium regni magnatum instantia rex ipse deuictus annuit, & solenniter pollicitus est patrem Bernardi liberare, si Bernardus castrum del Carpio regi assignaret. Idque egit Bernardus illico libens. Rex vero misit ad urbem Legionenses, vt pater Bernardi duceretur: sed quatuor ante diebus obierat. Quæ res cum regi secreto innotuisset, iussit corpus exanime certis vnguentis & aquis calidis perungi, & optimis pannis vestiri, supra equum vt viuus crederetur, putans promissioni fecisse satis mortuum reddere, qui viuum dare promiserat. Cum igitur rex intelligeret aduentum eius, obuiam ei fecit, & Bernardo patrem affi-

30° gnauit. Qui vt primum eum mortuum cognouit, inconsolabiliter lacrymatus est. Cui rex loco consolationis, quæ pro causa & tempore debita erat, grauiter comminatus est, vt omni mora postposita à regno exiret. Quod sine mora expleuit Bernardus, & ad Carolum dictum Caluum, regem Franciæ, se transtulit. Sed nec inuidiam fugit à suorum conspectu recedendo. Quinimo quanto maior fuit eius gloria, tanto amplius æmulos comparauit, eumque absentem persequebantur. Ille tamen tantam ingratitude, dicam inauditam inuidiam, passus, à caritate patriæ recedere non potuit. in Galliis enim militans saluberrima auxilia patriæ contra Mauros tulit, maiore cōsecutus gloriā odio quam obsequio æmulum. Non parua fuit huius principis ingratitude. Nec aliter Themistocles accidit, qui cum principi Græciæ tantum præsidii & consilii impendisset, vt per eum rex vitam,

40° simul & Græciam recepisset, tamen eo vsque ingratum eum Themistocles sensit, vt pro cuius vita & regno paulo ante triumphauerat, non debitam sibi vicem, sed nec misericordiam reperiens, ab eo effugere cogere. Sic rursus, vt apud Machabæos legitur, Demetrius egit, qui cum de manu hostium Antiochenorum à Ionatha sæpe liberatus esset, paulo post se ab eo alienauit, quem valide persecutus est. Sic & Ioas rex Iuda pro maximo à Ioiada pontifice recepto beneficio maximam ingratitude perfoluit, cum filium eius occidit, vt apud Paralipomena scriptura sacra commemorat. Habent tamen quædam Hispanorum annalia Alfonso regem post hæc omnia sibi Bernardum ob sua ingentia merita reconciliasse, ambosque contra Sarracenos gloriosa simul bella gessisse. Nec aliter Salinatori & Neroni accidisse Valerius refert. Cum enim inuidia Neronis per

50° ingratum senatum missus esset in exilium, Senatus cognoscens ingrate egisse aduersus Salinatorem, qui plurima Romanæ Reipublicæ beneficia præstiterat, illum cum honore reuocauit, atque simul & Neronem consules creauit. Qui pristina inimitiæ obliti apud Metaurum fluuium quinquaginta millia Pœnorum captiuarunt. Sic Marcus Lepidus & Fuluius: sic Scipio & Tiberius depositis grauissimis inimicitis in miram vtilemque Reipublicæ amicitiam deuenere. Refert Lucas Tudensis tempore huius Alfonso tertii apud Cordubam à Sarracenis tunc occupatam, regnasse quendam Machometum nomine, qui cum quadam die ad amœnissimum viridarium variis & odoriferis arboribus & rosis constitum diuertisset, ait ad eum vnus miles: O quam pulcher, quam dulcis, sapi-

60° dus, & delectabilis est hic mundus, si homines nō essent morituri. Ad quē Rex, Erras, in-

quit grauiter in eo quod loqueris. Si enim non esset mors, utique ego non regnassem. Ad quem rursus quidam sapiens qui aderat, Grauius, inquit, tu erras, o rex, dum ideo caram habes mortem, quia tibi regnum attulit. odias ergo mortem necesse est, quia tibi breui regnum auferet. Quare tu magis præ cæteris timere debes mortem, qui magis cæteris perditurus es per mortem. Adde quia si dulce putas regnare, amarissimam puta & mortem, quæ ne regnes efficiet. Mihi igitur crede, o rex, mortem minus timet (teste Romano Vegetio) qui minus delectationis minusque terrenæ habet felicitatis. mors enim quæque suauia spernit, odit alta fastigia, quæ diu stare non finit. Ad quem rex, Quid igitur regnare iuuat? At ille, Ut honore rex solum fruatur & gloria. Cui autem (teste Aristotele) hæc non sufficiunt, tyrannidem exercere, non regnare, dicendus est, nec regnat, quem ratio non regit. 10
Eo tempore sedit Romæ Leo I I I. & Iohannes V I I. demum Benedictus I I I. & Nicolaus primus: in imperio præfuit Lodouicus I I. Lotharii filius, de quo paulo ante diximus.

*Imperiorum finis
vii Seruis.*

*De Garfia primo, qui fuit in Hispania XIII. rex post eius desolationem,
& de gestis suo tempore.*

C A P. XIII.

*Initium impe-
rii Garfia regis
Gotthorū quin-
quagesimi.*

GA R S I A S primogenitus Alfonsi X I I. rex fuit post cladē Hispaniæ, post Athanaricum vero primum regem Gotthorum quinquagesimus. Incepit autem regnare anno Domini D C C C L X X I I. regnauit annis I I I. Hic Arabum terras duris incursionibus afflixit, & breui tempore præclara bella contra Arabes confecit. Inter cætera deuicit & captiuauit Aiolas Regem Maurorum, & cum magna præda rediit ad propria, & cum religiosissimus & catholicus foret, preciosiora spolia ecclesiæ sancti Saluatoris Ouetensis contulit, imitatus Gratianum Cæsarem, qui vota sua Deo dirigens inæstimabilem hostium multitudinem apud Argentariam Galliarum oppidum incredibili felicitate prostrauit, & Romam rediens liminibus sancti Petri partem spoliolum dedicauit: quam siquidem victoriâ cultura rectæ fidei & eximie religionis tribuit. Sic & Iosua ob eius religionem & ad Deum deuotum cultum Gabaonitas mirabiliter cecidit. Gedeon quoque religione plus quam armis deuicit. Garfias igitur post tres annos propria morte obiit, sepultus apud Ouetum. Eo tempore sedit apud sedem apostolicam Adrianus I I. in imperio Carolus I I. cognomēto Caluus, rex Francorum, Ludouici I I. filius. Hic audita morte imperatoris nepotis sui properat & Iohannem Papam V I I. & Romanos sibi concilians, imperator efficitur secundum Vincentium: contra eum tamen a Ludouico fratre suo rege Germaniæ bellum paratur, quia eo inconsulto imperium vsurpauit. Tandem cum ab Italia rediret in Franciam, creditur veneno extinctus. 30

*De Ordonio II. qui decimo quarto loco in Hispania regnauit post cladem,
& de gestis suo tempore.*

C A P. XIII.

*Ordonii pietas
& mansuetudo.*

OR D O N I V S II. frater Garfiæ prædicti, X I I I. rex fuit, & L I. post Athanaricum primum regem Gotthorum. Incepit regnare anno Domini D C C C L X X V I I. regnauit annis V I I. mensibus V I. Hunc Ordonium Alfonsus præfecerat Galleciæ adhuc uiuens. Hic prudens & sagax fuit, in bello captiuum duxit principem exercitus regis Cordubæ, & plurimas alias victorias contra Arabes obtinuit, totam fere Lusitaniam deuastauit, & castrum Alarim occupauit, ecclesiam Legionensem plurimum decorauit & dotauit. Semel tantum fuit victus à Mauris, quo bello fuerunt captiuati Legionenses & Astoricenses Episcopi. Hic Astoricensis Episcopus Pelagium nepotem obsidem dedit, & tandem apud Cordubam per Abderramem regem Sarracenorum martyrio coronatus est. 50
Ordonius ipse à principio tam pius & mansuetus fuit, ut Tito & Vespasiano & Antonino comparari potuerit. Verum quia insolens est regia dignitas & festinata prosperitas, gloriam suam appetitu vindictæ maculauit, & non mediocribus vitiis virtutes pristinas deonestauit. Sed verum est, quia (ut inquit Valerius) sicut aliqui degenerant à parentum nobilitate & dignitate, sic aliqui degenerant à seipsis & pristina virtute & probitate: sicut Nero, de quo quantum ad sui principatus initium dicit Seneca in libro de clementia: Nemo viuens homo vni homini tam carus fuit, sicut tu populo Romano. difficile hoc fuisset, nisi na-

si naturalis tibi bonitas inesset: qui tandem omnium nequissimus euasit. Ordonius ergo vitis accessit, sed infeliciter ei successit. Nam pro eo quod impleuit iram suam iniquitate & dolo, ac loquutus est in fraude pacifica, regni Legionēsis honorem & præminentiam perdere meruit, ut alter Tryphon quē scriptura recolat, ne veritas fallat, quæ ait, propter iniustitias & dolos regna trāsterri de gente in gentē. Hic enim Ordonius crudeliter & impie agens Comites Castellæ qui tūc regi Legionis subiiciebātur, sub securitate vocatos apud Carrionē dolo cepit, & tādē apud Legionē in carceribus occidi iussit. Fuerunt autem quatuor Comites sic interfecti: Nunius Fernandi, & Donus Almudo Aluo, Didacus filius suus, & Fernandus Zul. Quæ res plurimum displicuit Deo & hominibus, & nō parum virtutes Ordonii obtenebrauit. Fatendum est enim, iusta fuit regis indignatio cōtra Comites, qui vocati à rege suo pro iusto & pio bello venire contempserunt: veruntamen tam acrem vindictā inferre non debuit. præsertim cum violatione fidei à se præstite. Nam cum scriptū sit, Quia iustus ex fide viuit, non recte iustitiam exercet qui fidē à se oblatam violat, quæ etiam hostib. seruanda est. Hæc aliter fecit Ioab, ut scriptura cōmémorat. qui vocauit in pace Amasan ad colloquium, & quasi osculari vellet, in dolo eum percussit. Sic & Antiochus rex est locutus verba pacifica cōmorantibus in Ierusalē, & illico in dolo irruit super eos, & percussit plaga magna. Sed & Ismael apud Machabeos legitur Godoliam ducem Ezechie regis apud Masfad à se inuitatum ex insidiis occidisse. Sed tanta fidei violatio per Ordoniū perpetrata, perpetua vindicta punita est. Nam ob eam causam prouincia Castellæ, quæ hæctenus regibus Legionis subiiciebatur, ob illud scelus à subiectione prædicta se subtraxit. Castellani enim regibus Legionis deinceps rebellauerunt, & iudices de nobilioribus patriæ elegerunt, videlicet Nuniū Rasura auum nobilissimi principis Fernandi Gundissalui Comitis, & Laynum Caluum proauum egregii bellatoris Roderici Cidi: ex quibus descendunt reges Castellæ. Dicitur vero Ordonius genuit Alfonso & Ramirum. Huius tempore sedit Romæ Ioannes VII. in solio vero imperii Carolus III. Ludouici Germaniæ imperatoris filius ac nepos ex fratre Caroli Calui. Hic annuentibus sibi quibusdam Romanis imperium adeptus est. Hic Carolus corpore & animo deficiens ab optimatibus repudiatur, & Arnulphum in imperatorem eligunt.

Fides vel hosti seruanda est.

Ordonii progenies.

Ioannes VII. Carolus III. rex. Carolus III. rex. pudicator.

De Froila II. qui fuit XV. rex in Hispania post cladem, & de gestis suo tempore.

CAP. XV.

FROI LA II. frater Ordonii, & filius Alfonsi III. decimus quintus rex fuit post cladem Hispaniæ, sed LII. post Athanaricum primum regem Gotthorum. regnare autē incepit anno Domini octingentesimo nonagesimo quarto, vno anno & duobus mensibus regnauit, genuit quatuor filios, Alfonso III. & Ramirum I. vterque fuit rex: item Ordoniū & Froilam. Hic sæuus fuit (occidit enim multos nobiles) & tandem lepra percussus est, ut alter Sylla Romanus. qui ob eius crudelitatem pediculari morbo percussus extitit. Digne quidem à vilissimis animalibus vita priuatur, qui nobilissimos homines morte affecit. Nihil egit memoria dignum. Eo tempore sedit Romæ Martinus I. in imperio Arnulphus filius Caroli Magni nepotis ex fratre Caroli III. Hic Arnulphus filius Caroli, nō tamen legitimus, tandē imperator efficitur, & pediculis moritur. nam irremediabiliter (ut fertur) ab eius corpore scaturiebant vermes, qua afflictione obiit. Huius tempore Franci imperium perdidērunt, quod apud eos fuerat circiter centum viginti annos.

Froila alter Sylla.

Martinus I. Arnulphus filius Caroli M. nepos ex fratre Caroli 3. pediculis moritur.

De Alfonso quarto, qui in Hispania decimo sexto loco post cladem regnauit, & de gestis suo tempore.

CAP. XVI.

ALFO NSVS IIII. filius Froilæ, XVI. rex fuit à Pelagio primo rege post cladem Hispaniæ, & LIII. post Athanaricum primū regem Gotthorum: cœpit autem regnare anno Domini DCCCXCV. regnauit annis quinq; mensibus VII. Hic ex Ximena genuit Ordonium vocatum Malum: ipse vero Alfonso monachus effectus regnum Ramiro fratri dimisit, & tandē pœnituit. Nam apostatauit à religione & Monasterio S. Facundi. Tandem

*Ordonius Alfonso
si filius truci-
datur.*

iuuit Legionem ubi in Regem se erexit. Sed à fratre Rámiro captus & excæcatus fuit. Rámirus imitatus Ludouicum regem Francorum, qui Carolum Magnum filium suum pro eo quod apostatauit, & plurimis sceleribus genus regum maculabat, carceribus trussit atque excæcavit. Alter enim Iulianus Apostata effectus erat. Ordonius vero filius huius Alfonsi apud Cordubam interfectus est. Hoc tēpore præfuit sedi apostolicæ Stephanus v. & Formosus, & successiue Bonifacius I & II. in imperio vero Ludouicus II. filius Arnulphi. In isto Ludouico cœpit deficere progenies Caroli Magni, & cessauit imperium Francorum, & huius Ludouici tempore Italici cœperunt imperare. Hic Ludouicus propter tyrannorum Italiæ insolentiam non habuit benedictionem imperialem.

10

De Ramiro II. qui in Hispania XVII. rex fuit post cladem, & de gestis suo tempore.

CAP. XVII.

RAMIRVS II. frater Alfonsi, & filius Froilæ, XVI. rex fuit post cladem Hispaniæ, sed LIII. ab Athanarico. cœpit autem regnare anno Domini DCCCXI. regnavit annis XIX. mensibus II. Hic genuit duos filios, Ordonium & Santium, qui ambo fuerunt reges. Hic bellis deditus contra Arabes victorias obtinuit. Nam sociatus nobili Fernando Gundissalvi Comite Castellæ, apud Osmam contra Arabes gloriosam obtinuit victoriam. Huic Ramiro Abenaye rex Cæsaraugustæ obedientiam & tributa dabat, qui tãdem fiducia regis Cordubæ nedum rebellauit, sed Castellam ingressus est vsque ad Simancas, ubi grauiissimo bello commisso, tandem octoginta millia Arabum ceciderunt, & Abenaye proditor captus est. Vix tot millia hominum vno prælio cæsa reperimus, non à Romanis, non à Carthaginensibus, non denique ab Alexandro. Quare putandum est, pieque credendum, angelo duce, vt in castris Senacherib, tantam cædem contigisse. Clariores tamen victorias ac cæsum numerum latius infra tangemus, cum de Alfonso VI. I. agemus. Ferunt Hispanorum annalia, quod cum Abenaye rex Maurorum prædictus cum magnis copiis Castellam intrasset, nonnulli Barones Ramiro persuadebant stipendiis admittendos esse quosdam Barbaros, dictos Alarabes, inimicos Abenaye: illique se velle Christianos iuuare pollicebantur, si eis salaria militaria soluerentur. Plures vero ex militibus Ramiri negabant Barbaris stipendia danda fore. Ramirus vero, vt alter Cato Senior, errare vltimos grauius asseruit. Si enim Barbari (inquit) vicerint, non à nobis, sed ab hostibus mercedem exigent illis soluendam: quod si victi fuerint, nec à quibus stipendium petatur, nec qui petent erunt futuri. Cæterum cum parta victoria contra Abenaye regem Maurorum milites Ramiri de diuidendo spolia cõtenderent, quæ pauca admodum erant, Ramirus singulis militibus singulos nummos argenteos solum distribuit, dicens quod apud Quintum Curtium, Alexandrum in pari casu dixisse fertur: Longe melius fore pauperes domum redire, quam diuites extra eam mori. Sic & Catonem Seniore dixisse ait Polybius. Nam cum libram argenti militibus suis distribuisset, ait felicius esse vt multi cum argento quam pauci cum auro à bello reuerterentur. Habet annalia Hispaniæ contra hunc regem Ramirum rebellasse duos nobiles de regno Legionis, vocatos Fernandū Yuanens & Didacum Nunii, adeo vt Ramirus nullo pacto posset eos à seditionibus retrahere. immo facti sunt vassalli Aceffæ regis Sarracenorū, qui ab eisdem militibus instigatus cōgregato exercitu terras Ramiri hostiliter inuasit. Cui Ramirus adunatis gentibus suis animose occurrit, & vt Deo placuit, Sarraceni victi & cæsi sunt: sed & capti illi duo nobiles, cōtra quos ventilato iuridico processu fertur capitalis sententia. Sed illico plurimi nobiles regni regi supplicarunt, vt eis ea vice indulgeret, supponentes capita sua si amplius rebellarent. Quibus rex Ramirus, vt erat natura clementissimus, Dono, inquit, vobis vitam illorum, experiarque an vincam beneficiis quos minis & terroribus flectere non valui. Quare sua illis bona restituo ac certas illi villas regio munere tribuo. Ipsi itaque milites cōspecta tanta erga eos regis clemētia & beneficentia, deinceps fidelissimi omnium fuerunt. Imitatus est Ramirus illum Principem quem Seneca in de beneficiis recolat, qui cum non posset quendam potentē militē sibi satis conciliare, vxorē cōsuluit, quæ dixit ei: Fac quod medici solēt facere, qui vbi vsitata remedia prodesse nō possunt, tētant contraria. Tu ergo si seueritate nihil profecisti, nunc tēta per viā clemētiæ. Ille igitur vxoris cōsiliū sequēs ei nedū indulgit, sed munera dedit, fuitq; deinceps sibi fidissimus, adeo vt illū hærodē faceret. Hic itaq; actus Ramiri clemētia & beneficētia plenus plures vite Ramiri insidiantes sibi deuotissimos & fidelissimos reddidit, vt verū sit quod idē Seneca ait: Quia grauius errat, si quis extimat ibi tutū esse principē vbi nihil est tutum à principe. securitas enim

*Rebellio duorum
nobiliū de re-
gno Legionis.*

50

enim

enim securitate pensanda est. Rursus hic Rex Ramirus maiores victorias obtinisset, sed à fratre Alfonso impeditus est. Quem quia excæcavit, pœnitentia ductus monasterium sancti Iuliani cõstruxit, ibique fratrem sepeliuit. Salubri cõsilio ductus pœnitentiam egit, ne comminatas sibi cœlitus pœnas lueret, vt à quodam sancto viro dicitur habuisse, dicente Saluatore: Si dixerò impio morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, conuertar ad eum, & si pœnituerit, ego pœnitentiam agam super malo quod cogitauit. Hoc tempore sedit Romæ Papa Romanus, & Theodorus, & Iohannes i x. & Leo v. & Christophorus: in imperio Berengarius & Conradus Alemanus huius nominis primus. Hic successit Ludouico tertio in Germania. Hic coram principibus regni instituit Regem Henricum, filium Othonis ducis Saxonum. Quo effectum est, vt cessaret progenies Caroli in regno Germaniæ.

Theodorus &
Iohannes i x. &
Leo v. & Chri-
stophorus Papa.
Berengarius &
Conradus Ale-
manus Imp.

*De Ordonio tertio, qui in Hispania decimo octauo loco post cladem regna-
uit, & de gestis suo tempore.*

CAP. XVIII.

ORDONIUS III. filius Ramiri, xvi i. rex fuit à Pelagio primo Rege post cladem Hispaniæ, & lv. ab Athanarico primo Rege Gotthorum. cœpit autem regnare anno Domini dcccxx. regnavit annis quinq;. Hic genuit Veremundum paulo post Regē. Hic prudens fuit. Verumtamen frater eius Santius quem Ramirus ex sorore Garfiæ Regis Nauarræ susceperat, fauore & auxilio eiusdem Garfiæ, & Fernandus Gundissalui Comitis Castellani attentauit eundem Ordonium fratrem à regno expellere. Sed Ordonius derelicta Vrraca vxore sua, quia pater eius Fernandus Gundissalui Comes fratri fauebat, duxit aliam in vxorem, in nullo Pompeium imitatus, qui Iuliam vxorem, licet Cæsaris hostis filiam, non modo non repudiauit, sed eo tenacius dilexit, maioriq; honore habuit, sed nec animum Iuliæ patris nec mariti odium mutauit. Tam tenere itaque maritum amauit, vt cum Pompeii vestem cruore respersam de castris adductam vidisset, de salute mariti territa exanimis concidit, partum edidit quem ventre conceperat, & cum magno dolore expirauit. Illa denique viuente dissidia inter Cæsarem & maritum quieuerunt: mortua vero tranquillitas orbis & vrbs sua parta virtute truculētissimo cruore perturbata est. Cæterum quia Gallicia fauebat fratri Santio, Ordonius congregato exercitu Gallecos perdomuit vsque ad Vlisbonam. Tandem facta est concordia inter Ordonium & Comitem Fernandum. Hoc tempore præfuit Romanæ sedi Sergius & Anastasius: in imperio vero Berengarius. De isto Berengario primo & de secundo, ac de Hugone & Berengario i i. nulla fit mentio in Chronica Vincentii.

Sergius & A-
nastasius Papa.
Berengarius Im-
perator.

De Ordonio quarto, qui in Hispania xix. loco regnavit post cladem.

CAP. XIX.

ORDONIUS IIII. cognomento Malus, filius Alfonsi excæcati, xix. rex fuit, & lvi. ab Athanarico primo Rege Gotthorum. Hic tyrannice regnū vsurpauit, ideo non attri-
buuntur ei anni regni, nec cõcurrentia, quia omnia supputantur sub Santio. Hunc Ordo-
niū cum nonnulli hortarentur, vt à tam infesta tyrannide abstineret, & cum Santio com-
poneret, ad eos Ordonius dixisse fertur, Quia regnandi auiditas non nisi gladio amitti-
tur. Imitatus est Ordonius, immo secutus Adriani Imperatoris sententiam, qui (vt ait
Volcatius Gallicanus) dicebat, Quia misera conditio regnantium de affectata tyrannide,
non aliter quam eis occisis credi potest. Hic Ordonius duxit vxorem filiam Fernadi Gū-
dissalui Comitis Castellæ, sed propter scelera eius eam sibi abstulit, & fugatus à regno per
Sātium apud Cordubam occisus est. Recte quidē ab hoste infideli occiditur, qui infidelis
& hostis auxilium inuocat, vt illud prophetae experiatur qui ait: Consumentur impii ab i-
dolis quibus sacrificarunt. dignū enim videtur, vt ab exteris cœdatur, qui suos cedere co-
natur. Hoc tempore sedit in cathedra Petri Anastasius, in imperio Berengarius secundus.

Anastas. Papa.
Berengarius i l.
Imperator.

*De Santio primo, qui primus rex fuit Legionis & magna partis Hispaniæ, & quomodo
Castella fuit liberata à subiectione Legionis.*

CAP. XX.

SANTIUS huius nominis primus, nominatus Grossus, filius Ramiri, & frater Ordonii, xx. rex fuit à Pelagio primo Rege Hispaniæ post cladē, & lvi. ab Athanarico primo Rege Gotthorū. cœpit autē regnare anno Domini dcccxxvi. Hic regnavit annis xii. fuit intolerabili pinguedine grauatus: quare pacē fecit eū Abderame Sarraceno rege

Cordubæ, qui copiam medicorum habebat. Cordubā igitur adueniens & magnifice susceptus, conuocatis medicis antidoto cuiusdam herbæ à grauitate pinguedinis est liberatus. Intolerabilis pinguedo pro morbo habetur iuxta illud Iuuenalis:

Montani quoque venter adest abdomine tardus.

Hunc annalia tradunt herba curatum, verius dicerem maturius necatum. Nam in Iudicum libris dicebat vnus ex Regibus Ægypti: Nunquid possum deferere pinguedinē meam? Dum vero Santius apud Cordubam moram traheret, magnates regni Asturiarum, & Fernandus Gundissalui Comes Castellæ Ordonium Malum in principem elegerunt, qui habuit vxorem Ximenam dicti Comitis Fernandi filiam. Quo audito Santius fretus auxilio Arabum Regis Cordubæ venit in Asturias, & Ordonium Malum fugauit, & dominitis rebellibus regnum recuperauit. Ordonius Malus victum se exhibuit, & in nullo restitit. Quare Comes Fernandus ei abstulit vxorem. Hic Santius deuotus fuit, & cōstruxit monasteria apud Legionem, qui Rex Legionensis existens, ex pacto facto cum Fernando Gundissalui Comite & domino Castellæ, à iurisdictione Regum Legionensium, quibus hætenus obediebat, Castellam perpetuo liberauit. Obiit Santius (vt creditur) ex veneno. adeo enim est infida Regum fortuna, vt vel gladio crebrius, aut veneno eos mori sepe cōtingat. Reliquit autem Ramirum filium suum, qui postea Rex. Eo tempore se debat Romæ Anastasius I I I. & Iohannes X. in imperio Henricus primus. Hic primus dicitur inter Reges Teutonicos. Fuit filius Othonis ducis Saxonix. Quo defuncto filius eius Otho primus in regem coronatur. Aliqui non computant in numero Imperatorum, quia nec benedictionem obtinuit, nec in Italia regnauit.

Regū fortuna infida.

De Ramiro tertio qui X X I. loco regnauit in Legionē, & magna parte Hispaniæ post cladem, & de gestis suo tempore.

C A P. X X I.

RAMIRVS III. filius Santii, X X I. rex fuit à Pelagio primo Rege post cladem Hispaniæ, & L V I I I. ab Athanarico primo Rege Gotthorum. Cœpit autem regnare anno domini D C C C C X X V I I. regnauit annis X X V. Hic quinq; annorum existens de consilio matris cum Arabibus pacem fecit. Interim Normannorum multitudo cum Rege eorum Gunderico littoribus Galliciæ applicuerunt, vrbes & loca vastantes, & cum vellent discedere, nobilis Comes Gundissaluuus Santii, vocato nomine Domini & Iacobi apostoli mirabiliter sunt prostrati, & in ore gladii cæsi, nauigiis eorum succensis. Interim Arabes rupta pace cum Ramiro, patriam Castellæ & Legionensis insequuntur, cædibus & incendiis cuncta vastantes, & venientes Zamoram funditus eam subuerterunt. Ramirus vero duxit vxorem Vrracam. Hic ætate & actibus puer insolenter regebat. Quare Galleci Veremundum filium Regis Ordonii in Regem apud Compostellam creauerunt, cōtra quē Ramirus cum magno exercitu vadit, & prælio cōmisso vterq; inuictus à prælio discessit, non sine graui vtriusq; gentis cæde. Plurima incōmoda hic rex sua imprudentia expertus est, quia Comiti Gundissaluo parum credidit. Scriptum est enim: Rex sapiens stabilimentum regni, & qui spernit consilia, perdet populum suum: Et iterum apud Daniele: Cōsurgat Rex imprudens, & non prosperabitur. Obiit autem morte communi apud Legionem absque liberis. Tempore huius Ramiri Regis Legionis erat dominus Castellæ Garfias Fernandi, filius nobilissimi Comitis Fernandi Gundissalui. Cum igitur iussu eiusdem Garfias Comitis nobiles viri septem Infantes filii Gundissalui Gustii de lara, terras Sarracenorum inuaderent, ex insidiis & proditione perfidi auunculi sui, Roderici Vasti traditi sunt ad manus Sarracenorum. Nam etsi horribile atque infaustum auspiciū conspexissent in via (viderunt enim aquilam seipsam percutientem) multique eidem suaderent, ne vltra procederent: illi tamen non acquiescentes illico obuiarunt auunculo proditori, qui sub pacis velamine eosdem nobiles infantes deduxit ad insidias paratas. Eius enim industria latebant duo Sarracenorum Reges, videlicet Aliquamte & Viara magnis copiis muniti. Commisso itaque bello tandem victi pariter & occisi fuerunt Infantes prædicti. Sepe enim prodigia & auspicia futura indicant. Sic enim ante mortem Iulii Cæsaris (vt ait Comestor) fulgur cecidit iuxta statuā eius quæ Iulia dicitur, & de nomine eius C literam capitalem amputauit, mortē eius præsignans. Rursus iuxta Martianum, I I. de nugis philosophorum: plerunque Deus commonet mortales vel syderis cursu, vel fulminis iaculo, vel prodigiali nouitate, sicut excidium Troiæ stella super domum fascem ducens, viamque significans in Ida se condidit: quo signabatur Troianos ad domum Anchisæ fugituros. Hæc tamen auspicia siue prodigialia signa terrere, sed nec mouere catho-

catholicos debent. Similes enim actus auium & animalium secundum sanam doctrinam contingere possunt, ex corporum supraccelestium dispositione: quo casu signa quædam sunt circa naturalia. Nonnunquam vero accidunt diuina dispositione, quæ ita disponit, ut per aliqua animalia certa futura prænoſtificentur: veluti coruus qui pascebat Heliam. Sed plerunque talia contingunt diaboli illusionē, qui per tales actus animalium decipit, quos prospicit pronos ad talia credendum, ut tandem inducant ad dæmonum culturam, vel ut ipsos fideles terreant, quo facilius ab infidelibus vincantur cum fidei iactura: quæ admodum Hispanica annalia referunt accidisse tempore nobilis viri Fernandi Gundifalui Comitis Castellæ, patris huius Garfiæ Comitis. Nam cū potentissimus Rex Sarracenorū Almanzor adunatis copiis terras Christianorum inuaderet, præfatus Comes Fernandus Gundifalui ei viriliter occurrit. Ea igitur dæmonum deceptione visus est ingens draco in aere volitans, ignesque euomens, atque terribiles vlulatus emittens: cum vero Christianus exercitus nõ parum terreretur, Fernandus Comes eos cõfortans illa dæmonum esse præstigia ad terrendos decipiendosq; fideles, suadens ut in Deo spem poneret. Commisso igitur sequenti die bello Sarraceni victi fuere. Hoc tempore sedebat Romæ Stephanus v i i. & Iohannes x i. & Leo v i i. & Stephanus v i i. in imperio sedit Berengarius i i i. Hoc tempore graue schisma fuit in Italia.

*Draco in aere
volans.*

De Veremundo i i. Rege Legionis & magna partis Hispania, & de vicariis, & de gestis suo tempore.

CAP. XXII.

VEREMUNDVS II. filius Ordonii, xxi. Rex fuit à Pelagio primo Rege post Hispaniæ cladem, & lxx. ab Athanarico primo Rege Gotthorum. Hic mortuo Santio patre suo & Ramiro consobrino, regnum Legionense ad eum deuolutum adeptus est, anno domini dccccxxi. regnauit annis vii. Hic binas successiue vxores duxit. Ex prima Alfonso genuit postea Regem. Hic contra Almanzor Regem Maurorū, qui vsq; ad Compostellam cuncta vastabat, viriliter pugnavit, assistente Garfia Fernandi Comite Castellæ, & eum primo deuicit. Deinde Almanzor reassumptis viribus regnū Legionis potenter ingreditur, adeo ut Rex Veremundus cogere tur fugere in Asturias sanctis reliquiis in Ouetum transportatis. Tandem Almanzor Legionem obsedit, & ciuitas occupatur muris destructis. Deinde cuncta deuastans, fastu & superbia elatus in patriam rediit, Osmam & Berlangã obtinuit. Ne his Almanzor contentus, iterum in Galleciam ingreditur per partem Portugalix, Compostellanam cepit ecclesiam, eamq; dirupit, sed locum ubi erat corpus Iacobi, fulgure tetritus violare non valuit. Sed statim poenam tanti sacrilegii suscepit. Nam incredibili dysenteria percussus vix euasit. Reliqui morte subita perierunt, quorum spolia Veremundus colligi fecit. Tuetur enim Deus quæ sua sunt, tuetur & sancti. Sic enim in libris Iudicum sacra scriptura cõmemorat, quia Barbaros sanctū templum Domini cõtaminantes apprehendit tremor & horror, ne facerent quod cogitarant. Quinimmo Machabæorum principes illico post templi violationem ingenti victoria potiti sunt, dixeruntque, Vadamus mundare templum Domini. Quod & si priscorū gentiliū annalib. credimus, sacra offendetes ii multos dimisere. Sic Dionysius tyrānnum quia templum Proserpinæ violauit, simul & spoliauit, ac Æsculapio barbam euulserat, a regno eius filius deiectus est. Sic & Varro quia parum honorauit sacra templa, Cannensem cladem pati meruit. Item Varro propter sublatas regulas à templo Iunonis Locrinæ insanus factus est. Sic rursus & Quintus Flaminius, quia offendit sacra, Romanis suis memorabilem illam stragem apud Trasymenum perpeſsus est. Denique Nero ipse & Domitianus fidei nostræ hostes poenas luerunt sacrilegiorum in templa cõmissorum. Valens quoque perfidus, quia sacra & religiosos inſequebatur, diuino miraculo in bello contra Gothos viuis celesti igne consumptus est. Legitur denique in Tripartita, quod Pompeio obſidente Hierosolymam Aristobulus & Hyrcanus intra urbem plurimum diffidebant, dū alter ingressum Pompeii impedire, alter ut intraret niteretur. Quæ discordia effecit, ut libere Pompeius urbem caperet. Captiuatis itaq; Aristobulo & filio, Hyrcanū dimisit pontificem & ducem ciuitatis. Interim tamen Romani insolentes ex victoria effecti sacrum templum irreuerenter pollunt, equosque in porticu locant, & sacra multipliciter profanarunt. Quæ de refertur Pompeium ex illo tempore infelicem fuisse, & semper victum qui ante victoriosissimus fuit. De hac violatione sacrorum tangemus infra sub Santio maiore. Tandem igitur reformata pace inter Veremundum & Garfiam Fernandi Comitem Castellæ, ambo personaliter Almanzor inſequuntur, qui iam exercitum magnis copiis auxerat, & apud oppidū Decanatanazor prope Soriam bellū est cõmissum, in quo plu-

Almanzor Legionis regnum ingreditur.

*Veremundus
leges Gothorū
confirmat.*

*Constantini glo-
riofī sententia
elegans.*

*Pœna illorū qui
sacerdotes Dei
inhonorant.*

*Veremundus
moritur.*

rimi Mauri ceciderunt. Quo dolore prostratus Almanzor vitam finiuit apud Medinam Celi. Rurfus in eodem loco filius eiusdem Almanzor post dies paucos victus & fugatus est. Veremundus igitur tantis victoriis plenus rediit gloriosus. Hic postea leges Gothorum confirmauit. Vitiis tamen non caruit. facilis enim fuit ad credendum. Ex qua re sauitias exercuit, præsertim contra Episcopum Compostellanum, in quem taurum ferocem iniecit, qui mansuetus effectus ad Episcopum innocentem accedēs, cornua in manibus eius dimisit. Hic Rex etiam Episcopum Ouetensem incarcerationi, & tamdiu pluuia cessauit, & ingens siccitas terram oppressit, quousque Episcopus liberaretur. Eo itaque liberato pluuia abundanter de cælo descendit. Quo miraculo Veremundus compunctus ecclesiam sancti Iacobi & cætera pia loca per Almanzor dirupta restaurauit, & pœ- 10
nitentiam de consilio prælatorum egit. Cauere catholici principes debēt sacrilegas manus in Episcopos Domini mittere, qui ait, Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari: sed imitari debent. Constantinum gloriosum, qui teste Eusebio Cæsariensi, dicebat, Absit vt nos deos iudicemus. Quid enim mirum si nostra pietas eos dignetur honorare, quibus Deus in suo eloquio honorem tribuens illos deos, aliquando angelos nominauit? Et subdit, Dei ergo solius est eos iudicare, eo per prophetam dicente, Deus stetit in congregatione deorū, in medio autem discernit Deus. Ea igitur de re Princeps ille deuotissimus felicissimus fuit & victoriosissimus. Longe aliter sacra annalia perhibent de his qui sacerdotes Dei inhonorant. Sic Sedechias Rex cum Ieremiam prophetam captiuasset, pessima occubuit morte. Ozias itē Rex quia cōtumelias intulit sacerdotibus, eisque pœnas pollicens, statim lepra in fronte respersus est. quis enim dubitat iniuriam ministris illatam Deo inferri cuius sunt ministri? qui ait, Qui vos tangit, me tangit, & qui vos spernit, me spernit. Tandē Veremundus obiit relicto Alfonso filio & Rege. Hoc tempore sedebat Romæ Martinus I I. & Agapitus I I. & Iohannes X I I. & in imperio Lotharius imperator huius nominis I I. Hic imperauit apud Italiam annis duobus. 20

De Alfonso quinto, qui XXIII. Rex fuit in regno Legionis & magna partis Hispania, & de victoriis, & de gestis suo tempore.

CAP. XXIII.

*Claudia Virgo
Vestalis pudicitiam
suam probat.*

*Obsidio Urbis
Visensis.*

*Arabes à Satio
deuicti.*

AL F O N S V S V. filius Veremundi vigesimo tertio loco post cladem regnauit, anno 30
Domini DCCCCLXXIX. regnauit annis XXVII. Hic genuit Veremundum regni sui successorem, & Satiā quæ nupsit Fernādo filio regis Nauarræ, qui & Rex Castellæ fuit, sed & propter eam regnum Legionis adeptus est. Hic Alfonso prauo ductus consilio cum esset puer, Therasiam sororem suā cuidam Abdalæ Sarraceno Regi Toleti uxorem dedit, vt ei auxilium præstaret contra Regem Cordubæ. Ipsa autem sancta fœmina renuens suasit Abdalæ, ne eā tangeret, alias Christus filius Dei eum percuteret. Rex autem impius talia deridens, eā amplecti tentauit, sed illico ab angelo percussus est quasi ad mortem. Quare vocatis familiaribus sanctam virginem auro & argento ac preciosis vestibus onustam ad Legionem remisit, quæ in monasterio sancti Pelagii vitam cælibem fecit. 40
Quid enim mirum si Christus castitatis amator, virginitatis sectator, virgines suas tueatur? Cum teste Egesippo gentiles virgines falsorum deorum patrocinio tutæ legantur. Claudia enim virgo Vestalis (teste Valerio) cum in suspicionem stupri venisset, & simulachrum deæ matris in vado Tiberis ad probandam suam pudicitiam peteret, fertur cingulo duxisse nauem, quam multa hominum millia trahere nequuerunt. Ex eo tamen Alfonso tentato infelici contubernio, quo magis ipse culpæ reus arguitur, eo magis filia pudicitia iustratur. Hęc enim virgo imitata est Corneliam Scipionis filiam cunctis seculis cōmēdatissimā, quia spreuit nuptias Ptolemæi Regis Ægyptiorū barbarę religionis ac sectę. Pater vero parū imitatus est quosdā Imperatores Romanos, qui quāquā omnia possent, tamē nequaquam cū potētissimis ex terrarum nationibus nuptias fecere: et si Cæsar Cleopatrę reginę Ægypti se vincerit, pœnas (vt putatur) eo scelere luit, & M. Antonius in- 50
terfecto Cæsare non alieno supplicio emēdatus cū eadē Cleopatra fœdus nuptiarū iunxit, filiosq; suos Regibus Iudeorū nuptui dedit. Ex quo flagitio sibi manus inferre coactus est. Hic Alfonso apud Viseum in Portugalia, quę tūc Arabum erat, & quā tenebat obsessam, à sagitta cuiusdā Sarraceni leraliter est percussus, & vitā finiuit. Sed paulo post Fernandus I. Rex Castellę gener eius iterū Visensem ciuitatē obsedit, tandē eā cepit. Sed ballistarium Sarracenum qui Regem Alfonso percusserat, diuersis mortis suppliciis affecit, atque in vindictam necis Alfonso maximam Sarracenorum multitudinem cæcidit. Eo tempore Santius Comes Castellæ apud Cordubā Arabes famoso prælio deuicit. Sedit eo tempore Romæ Benedictus Quintus, Leo V I I. Iohannes X I I. & Benedictus Sextus & Benedi-

Benedictus VII. in imperio vero sedit Otho I. & II. Hic Otho primus secundum Sicardum, primus Imperator fuit Alemanorum vsque ad tempus præsens. Hic Otho apud Medeburg ecclesiam mitissime ædificauit, & in ea fuit tumultus: Otho vero secundus Romæ moritur, sepultus apud sanctum Petrum.

De Veremundo III. qui in regno Legionis vigesimo quarto loco regnavit, & quomodo post istum Castella in regnum fuit erecta.

CAP. XXIV.

10 **V**EREMUNDVS III. filius Alphonfi, vigesimo quarto loco post cladem Hispaniæ regnavit, & ab Athanarico primo Rege Gotthorum LXI. Rex fuit. cœpit autem regnare anno Domini M. VI. regnavit annis X. Hic Veremundus Rex Legionis desponsauit Santiam sororem suam Infanti Garfiæ filio Santii Comitis & Domini Castellæ, qui Garfiæ apud Legionem proditorie est interfectus, vt illud Lucani dici possit:

*Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.---*

Garfiæ proditorie interfectus.
“
“

Deinde eadem Santia desponsata est Fernando filio Santii dicti Maioris, Regis Nauarræ, qui postea (vt paulo ante diximus) fuit primus intitulus Rex Castellæ propter uxorem, quæ erat filia Santii Comitis Castellæ. Et cum inter hos Fernandum & Veremundum dissensio orta fuisset propter successionem regni, bellum inter eos initum est apud Carrionem, & Veremundus regno pariter & vita priuatus, & translatus est regnum Legionis ad dictum Fernandū propter Santiam vxorē suam, qui etiam fuit Rex Castellæ. Et sic regna Castellæ & Legionis fuerunt vnita in persona Regis Fernandi, vt olim Romanorum & Albanorum, item Persarum & Babyloniarum. Igitur vsque ad istum Regem narrata est genealogia regum Legionis. nam Castella regebatur per Comites (vt prædiximus) nec hactenus fuit regio titulo illustrata. Sæpe enim sic disponente Dei prouidentia regna aut eriguntur, aut supprimuntur: nam Aug. teste, regna Deus distribuit, vt ei placet, cui nihil iniuste placet. quando enim voluit, regnū dedit Romanis, sicut dedit Assyriis, vel

20 Persis. Castella igitur erecta est in regnū, cuius sectio siue diuisio à regno Legionis Deo disponente facta est, quemadmodū Alexandrum Macedonē fecisse liber Machabeorum ostendit, qui prouincias pueris suis diuisit, & illi posuerunt sibi diademata. Sic & prouincia Iuda quæ sub regno Israhel fuit, postea regio titulo fuit decorata. Nec id ingratum fuit Deo, quod ex eo liquido patet, quoniam Ieroboam primus regnavit in Iuda, cumque vellet eam prouinciam tanquam per tyrannidē diuisam persequi, & regno Israhel, vt hactenus fuerat, subiicere, prohibitus est populus iussu Dei ne pugnaret contra fratres suos. Vnde subdit August. manifeste comprobari iussu aut voluntate Dei, aut vindicantis, aut sic occultis nobis causis disponentis, quasdam regiones sic diuidi, vt duo regna efficiantur, nonnunquam regius titulus supprimatur, vt dietim conspiciamus in Lombardia

30 & Burgundia, quæ antiquo tempore titulo regio gaudebant. Sic & in Hispania, Valentia, Cæsaraugusta, item Hispalis, Corduba, Toletum, quæ omnia regiis titulis olim iustabantur. Rursus non est obmittendum, quia ab Athanarico primo Rege Gotthorum in Hispania vsque ad Rodericum, cuius tempore Hispania destructa & à Mauris occupata est, Hispania ipsa gubernata fuit sub titulo regio Gotthorum, postea vero Pelagius qui Hispaniam restaurare & recuperare cœpit, licet de genere descenderet Gotthorum (vt diximus) tamen ipse & posterius sui non fuerunt intitulati Reges Gotthorum, sed sumpserunt titulos Legionis & Asturiarum, deinde Castellæ, prout eas à Sarracenis recuperarunt. Huius regis temporibus sedit in cathedra Petri Benedictus VII. & Iohannes XIV. & Gregorius V. & Iohannes XV. in imperio vero sedit Otho III. filius Othonis I. Hic coronatus fuit Romæ à Gregorio V. & (vt fertur) in Italia fuit veneno extinctus, & hi tres Othones per successionem generis regnarunt. Post eos vero Ecclesia Romana instituit, vt per

40 officiales imperii eligatur Imperator. Vnde versus:

Primus Castellæ Rex Santius Maior, Rex Nauarræ.

Deus regna distribuit & dirigit.

*Maguntinensis, Treuerensis, Colonienfis,
Quilibet imperii sit Cancellarius horum:
Palatinus dapifer, dux portitor ensis,
Marchio prapositus cameræ, pincerna Bohemus.
Hi statuunt Dominum cunctis per secula summaum.*

P

De Santio dicto Maiore, qui vigesimo quinto loco regnavit post cladem, & quomodo fuit primus Castellæ propter uxorem.

CAP. XXV.

SANTIVS dictus Maior, Rex Navarra, filius Garfiæ Tremulenti regis Navarra, xxv. rex fuit à Pelagio primo Rege Hispaniæ post cladem, & sexagesimus secundus ab Athanarico primo rege Gotthorum. Huic non computantur anni regni, quia paruo tempore præfuit tanquam Rex Castellæ. Hunc propter uxorem Eluiram filiam Comitis Castellæ aliqui primum Regem Castellæ intitularunt, ut supra dictum est: alii vero Fernandū filium eius propter matrem in Castella & Legionem primum regem effectualiter dixerūt. Vtunque sit Santius dici potuit propter uxorem primus rex Castellæ, quia (ut iura volunt) vir coruscat honore & dignitate vxoris. Sed Fernandus filius eius ex successione efficacius fuit rex Legionis & Castellæ. Hic Santius ex dicta Eluira genuit Garfiam, & ex concubina Ramirum bastardū, de quibus inferius dicitur. Santius itaq; instigatus ab uxore Eluira prædicta, sorore Infantis Garfiæ, qui fuit dominus Castellæ, iustissime condemnauit Comites, Enecum, & Didacum, ac Rodericū Vela, filios Comitis Vela, quia proditorie interfecerunt præfatum Infantem Garfiam dominū Castellæ. Nam post longam obsidionē in castro de Monzon, tandem eos cepit & sententialiter comburi iussit. Cæterū hic Santius Maior bellum graue gessit contra Veremundum regem Legionensem & plurima castra & loca ab eo euicit. Hic cum esset magnus venator, aprum secutus est vsq; in Ecclesiam sancti Antonini, quæ tunc in quadam filua nemorosa sita erat. Nec eo tempore aliqua populatio, nec ecclesia cathedralis ibi erat. Cum vero aper ad altare sancti martyris confugisset, Santius rex conatus est illum venabulo percutere, sed propter irreuerentiam sacri templi & reliquiarum beati martyris diuino flagello percussus, illico obriguit brachium eius, nec potuit bestiam percutere. Rediens igitur ad se & prostratus apud altare, tandem precibus beati martyris vires brachii fuere sibi restitutæ, ipseq; ecclesiam mirifice ædificauit, & opulenter dotauit, atq; in cathedralem erigi obtinuit, & ciuitatem Palentinam ædificare & populare incepit. Hic Santius irreuerenter se habuit volens bestiam apud sacrum altare interficere, imitatus sæuum illum Syllam Romanum, qui Mutium Scæuolam ad templum Vestæ, quo nihil sanctius Romæ habebatur, obfugientē aramq; ipsam amplexantem irreuerenter gladio perfodit, ut ait Augustinus. Quod sacrilegium inultum dii non permiserunt. Summam certe reuerentiam antiqui sacris templis præstabant, nec violentam aut sanguineam effusionem in eisdem templis patiebantur. Nam scriptura sacra quandam securitatem cunctis animantibus polliceri videtur, dicens, ingredietur bestia latibulum suum, & in antro tute morabitur. Adde, quia fugientes præ lassitudine bestias persequi, non est actus fortitudinis. Simile narrat Herodotus de Cambyse, qui in Ægypto contemnens templum, in eo vulnerauit Apim bouem. Quo scelere equo descendens pugione seipsum transfodit. Rursus Meleager quia interemit aprum Calydonium sacrum Dianæ, mortis causam sibi præbuit. Cræsus quoq; cum aper facer se ei in venatione offerret, casu quodam, siue quia rem sacram rex ipse polluisset, filium suum Atym occidit, dum hastam iacularetur in aprum. Vide quæ de irreuerentia templorum & sacrorum diximus supra sub Veremundo 11. Huius regis Santii temporibus sedebat in cathedra Petri Iohannes xvi. & Benedictus vii. qui fuit à papatu eiectus, & fuit teterrimum schisma in Ecclesia, de quo alibi dicemus: in imperio vero sedit Henricus 11. Hic secundum Richardum filius fuit Conradi.

Santii sanitia.
Iohannes XVI.
& Benedictus VII.
Papa.
Henricus II.
Imp.

De Fernando primo, qui vigesimo sexto loco post cladem regnavit, & quomodo in eorum Castella & Legionis fuerunt vnita.

CAP. XXVI.

FERNANDVS huius nominis primus, filius Santii Maioris prædicti, xxvi. rex fuit à Pelagio primo rege Hispaniæ post cladem, & lxiii. ab Athanarico primo rege Gotthorū. Cœpit autem regnare anno Domini m. xvii. regnavit annis xl. Hic (ut diximus) duxit uxorem Santiam filiam Alfonsi regis Legionis, sororē Veremundi. Quo sine filiis decedente Fernando prædicto propter vxorē Santiam regnum Legionis obtinuit. quo euenit ut iste Fernando virtualiter & ex successione primus rex intitularetur in Castella & Legionem. Hic genuit ex Santia vxore Santium, Alfonsum, Garfiam, & Eluiram, & ex concubina Fernandum qui fuit sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalis. Hic Fernando optimus princeps fuit, & valde bellicosus, Colimbriam in Portugalia ab Arabibus occupatā sancto Iacobo visibiliber apparente obtinuit, & maiore Portugaliæ partē suæ ditioni subiecit. Nam (ut ait Lucas Tudensis) dum hic Fernando eandē ciuitatem Colimbriæ à Mauris deten-

tam

tam obsideret, accidit quendam Episcopum Græcum nomine Hostianū limina sancti Iacobi visitrasse. Et cum multis referentibus audiret gloriosum apostolum Iacobum vt militem sæpe visum fuisse, auxilia Christianis ferentem, deridens, Nolite, inquit, apostolum vocare militem, sed pastorem, aut piscatorem. Dum igitur ea nocte dormiret, apparuit ei sanctus Iacobus dicens, Noli Hostiane dicere me non fore militem contra Christi per-
 10^osecutores. quod vt pro explorato habeas, ecce iam equito laturus auxilia regi Fernando, qui per septem annos obsedit Colimbriam, & vt sis certior, conspice claues quibus cras
 hora tertia aperiam portas ciuitatis Christianis. Qua reuelatione perterritus, facto mane
 Canonicis ecclesiæ Compostellanæ reuelauit, & compertū est ita euenisse. Sæpe enim di-
 20^ouino nutu in somniis reuelantur futura, quemadmodum ait Polybius, quia ea nocte qua
 mortuus fuit Athila rex Hugnorum, Imperator Martianus tunc apud Constantinopolim
 residens, vidit in somniis arcum Athilæ fractum. Ex quo sequenti die affirmavit mortuum
 fore Athilam. In domo huius Fernandi nutritus est inclytus vir Rodericus Cidus, qui post-
 ea Valentiam à Mauris obtinuit. Sic & Philippus princeps Macedonum nutritus est apud
 Epaminundam Thebanum. De quo pauca ex multis in sequenti cap. dicemus. Cum autē
 Garfias rex Nauarræ, frater Fernandi torqueretur de fratris sublimatione, & apud Anaia-
 rum ægrotaret, Fernandus rex eum visitauit, sed Garfias eum decreuerat retinere. Cuius
 maleuolam mentē Fernandus agnouit, & incolumis ad propria remeauit, quē infirmam-
 tem rex Garfias frater eius simili modo personaliter visitauit. Fernandus vero vices ei ge-
 20^orens captum custodiri fecit, vt de eo illud Sapientis verum sit: Quia qui fraudem cogitat,
 incidet in eam. Et iterum: Laqueum aperuit, & cadet in ipsum. Sic Andronicus in eodem
 loco occubuit, vbi alios fecerat trucidari, vt apud Machabæos legitur. Sed & Aman eodē
 patibulo quod alteri parauerat, est suspensus. Postea vero Garfias à carceribus euadens
 vindictam procurauit, & congregato exercitu Castellam ingreditur. Cui occurrit Fer-
 nandus cum copiis suis, & inito prælio cum Garfias insolens esset, & suorum animos non
 haberet, in eo bello victus & cæsus est, ne hostes quantumcunq; debiles contemnamus.
 Nec aliter Remus egit. cogitauit enim fratrem regno pellere. Quod ille præsentiens Re-
 mum non modo regno priuauit, sed vita. Fernandus vero fratre occiso & fugato motus
 pietate suis iussit, ne fugientes læderent, corpusq; Garfiæ honorifice ad monasterium de
 30^oAnaioro quod ipse construxerat deportari fecit. Sæpe enim prosperitas hominis causas
 inuidendi reprobis occasionaliter tribuit, sibiq; tandem in perniciem vertitur. Sic Isaac
 cum esset locupletatus, patiebatur inuidias simul & insidias à Palæstinis. Sic & fratres Io-
 seph inuidebant ei, quod prospera ei succederent. Non enim propinquis inuidia parcit.
 Nam & Maria atq; Aaron Moyfi fratri suo inuidebant, quod dux à Deo constitutus esset.
 Regno præsertim inuidia innata est, cuius dignitati multi inuident, plures etiam concu-
 piscunt. quo fit vt plerunq; fratres regnantes non libenter fuerint ante oculos fratrum suorum.
 Hic igitur Garfias iuste pœnas inuidiæ luit, & iniquitas, quam fratri inferre cogita-
 uit, in se reuersa est, vt puniatur in quo delinquit. Sic Saul cogitauit capere Dauid, & ipse
 in manus eius incidit. Sic & Amasan cogitauit occidere Ioab, qui eadem fraude eum per-
 40^ocussit. nam quasi osculari eum vellet, gladio effudit intestina illius. Hic igitur Fernandus
 fratre mortuo, regnum fratris obtinuit, & factus est monarcha Hispaniæ vterioris, scilicet
 Castellæ & Legionis, rursus Galleciæ in qua Portugalia, & Asturiarum. Terra autem Na-
 uarræ inter Iberum & Pyrenæos montes mansit Santio regis Garfiæ filio, qui postea occi-
 sus est. Aragonia vero cum Ripagorcia Ramiro fuit assignata. Hic Fernandus contra Sar-
 racenos qui partem Lusitaniæ occupabāt, personaliter accedit, & multas ciuitates ac op-
 pida fidei lucro dedit. Tandem Fernandus ipse, ne filii super regnis post mortem conten-
 derent, dum viueret, regna diuisit. Nam primogenito Santio Castellam contulit, Alfonso
 Legionem, Asturias, & Transmeram: filiabus vero Vrracæ & Eluiræ contulit Zamoram
 & Taurū, Alfonso fratre id petente. Garfiæ vero totam Galleciam assignauit cum ea par-
 50^ote, quæ dicitur Portugalia. Hic multas ecclesias & pia loca construxit & dotauit. Huic A-
 rabes Celtiberiæ & Carpetaniæ tributa soluebant. Et instante die mortis suæ, quem sibi
 reuelauit beatus Isidorus, feliciter obiit. Vir certe fuit cuius regum externorum compa-
 randus, non solum fortuna ei alludente, sed magnitudine animi, pietate, religione, ac so-
 bolis felicitate. Sepultus est in ecclesia sancti Isidori apud Legionē, quā ipse construxerat.

De strenuitate & nobilitate Roderici Cidi dicti Campiatoris, & de præclaris gestis suis, & quomodo recuperauit Valentiam. CAP. XXVII.

CÆTERVM quia (vt diximus) tempore huius Fernandi floruit æternis victoriis Rode-
 ricus de Biuar cognomento Cidus Campiator, exigunt eius ingentia merita, vt pau-

*Roderici Cidi
prosapia.*

cula ex multis in medium afferamus de eius strenuitate ac innumeris virtutibus, rursus de excellentissimis eius victoriis, quæ totum pene orbem replerunt. Duxit itaque originem Rodericus Cidus ex illustribus & antiquis Comitibus Castellæ, signanter à clarissimo viro Layno Caluo, qui vna cum Nunio Rasura longo tempore per se suosque successores iudicauit Castellam. nam prædictus Laynus genuit Fernandum Layni, à quo genitus est Laynus Fernandi, qui genuit Nunium Layni, à quo genitus Laynus Nunii, à quo genitus est Didacus Layni, qui ex vxore sua Teresa Nunii, quæ neptis erat ex concubina Regis Legionis genuit illustrem bellatorem Rodericum prædictum, qui fuit pater Eluiræ reginæ Nauarræ, ex qua natus est Garfias Rex Nauarræ, pater dominæ Blanchæ, quæ fuit regina Castellæ, vxor Santii regis dicti Desiderati. ex quo matrimonio genitus est Rex Alfonso VIII. Ex qua breui genealogia aperte conspicitur excellentissima Roderici Cidi generis claritudo. Verum magnifica ac inclyta eius gesta tam excellentia & sempiterna sunt, vt ea magnus non caperet liber: succincte tamen quædam pauca summatim tangemus. Fuit Rodericus creatus miles per prædictum Fernandum regem Legionis, ea præsertim die qua Colimbriam à Mauris recuperauit. Præfatus igitur rex cum cognosceret strenuitatem, prudentiam & virtutes Roderici, sciens quod scriptum est per Sapientem, Quia legatus fidelis, sanitas, & ipse est protectio fortis: & iterum, Sicut frigus niuis in die messis, sic homo fidelis ei qui misit eum: decreuit committere Roderico gubernationem Burgenfis ciuitatis & Castellæ. Cum igitur quinque reges Sarracenorum terras Christianorum ei commissas hostiliter ac valida manu ingressi forent, Rodericus multitudine Maurorum non perterritus cum quadam animi latitudine & strenuitate eos insequitur in Domino confusus, qui (vt ait Iob) prout ei placet, dat fidelibus suis victoriam. Tandem eosdem reges Maurorum & eorum copias gloriose deuicit, atque plurimos captiuauit. Deinde superauit simul & interfecit fortissimum militem Martinum Gomecii, qui Calaguram nomine Regis Aragonum occupabat, & ciuitatem ipsam regi Fernando subiecit. Præterea his victoriis non contentus, cæcidit maximum exercitum Arabum prope oppidum sancti Stephani de Gormas, qui magna spolia de terris Christianorum deportabant. Demum vero cum rex Alfonso V. eundem Rodericum ad Regem Sibilie vassallum mitteret, vt solitum tributum reciperet, euenit vt Roderico moram apud Sibiliam trahente, rex Granatæ plurimis nobilibus Christianis sociatus, qui erant ab Hispania exules, durissimum bellum contra regem Sibilie prædictum ageret. Rodericus itaque ad defensionem Regis Sibilie vassalli regis Alfonsi viriliter accessit, tandem regem Granatæ & prædictos nobiles prostrauit, & plurimos captiuauit. Rursus maxima vi & arte castrum fortissimum de Alcozer à Mauris cepit, & parum post, duos reges Sarracenorum eundem Rodericum in dicto castro obsidentes mirifice deuicit, & ingentia spolia reportauit. Post prædicta bellum campestre tribus vicibus gessit cum Raymundo Comite Barcinonæ, & regem Denie & toties eum deuicit, & postremo captiuauit, quem tandem liberaliter relaxauit. Denique Petrum regem Aragonum in campo collatis vtrinque signis strenuissime deuicit atque cepit, quem cum multis nobilibus domus suæ magnifice liberauit. Post has præclaras victorias & plurima alia quæ enarrare operosum foret, cepit sibiq; subiugauit inclytam ciuitatē Valentie. contra quæ rex de Marruecos dictus Vnes potentissimam ex Africa classem parauit, & tandē obsedit Valentiam quinquaginta millibus equitum & centū millibus peditū. Rodericus vero Cidus non expectata longa obsidione ei animose occurrit, commissoq; durissimo bello, demū vt Deo placuit, victi sunt Arabes, magna eorū parte cæsa & captiuata. Rex vero Vnes percussus sese & quos adunare potuit, ad classem recipientes patriam infeliciter petierunt: ipse vero rex ex vulneribus post paucos dies vitam moestus finiuit, iniungens Buchar potentissimo fratri suo, vt tantæ iniuriæ non immemor quantocyus eam vindicaret. Buchar igitur adunata sua potentia Valentiam petit. Tantæ itaq; erant Arabum copiarū, vt (teste Giliberto, qui Africanam historiam contexit) in castris Regis Buchar magna tentoria quinque millia reperiabantur præter papiliones innumeros. Cum igitur exercitus Roderici innumeram Maurorum multitudinem expauesceret, Rodericus ad suos ait: Sinite timere. armorum enim varietas, non militum strenuitas est, quam conspicitis, adducēs illud Titi Quintii cōsulis Romani, qui cum videret milites suos ex aduentu exercitus Regis Antiochi in Peloponnesum non parum pavidos, ad eos valde probe & facete ait: Cum Chalchide apud hospitem cœnarem, mirarerque multitudinem carniū, hospes ad me inquit, eas omnes porcinas esse, sed condimentis atque apparatus differre. Proinde ait, nec vos admiremini Antiochi copias. nam sagittarii astuti, equites, ac pedites, Syri sunt, quos sepe vicistis, nunc tamen solis armis sunt differentes. Qua spe confortati hostem vicerunt. His igitur dictis contra hostes Rodericus Cidus

Valentia obsidetur.

Cidus

Cidus viriliter occurrit. vbi acerrime pugnatū est, nec sine ancipiti fortunæ varietate. Nam Sarraceni de multitudine confidentes, ac priorem cladem mœstissimis animis recolentes, in Christianos primos impetus plus quam viriles dederunt. Sed diuino auxilio nostris opem ferente, in progressu prælii imbecilles animos & minus quam fœmineos habuisse rerum euentus demonstrauit. Nam in eodem bello Sarraceni victi & prostrati sunt. Habent enim illius temporis annalia vltra triginta millia in bello occubuisse, præter captiuos & eos qui in mari submersi sunt. Ipseque Buchar illorum Rex victus & fugatus infelix euasit. Quem cum sui improperarent, quod non à Rege, sed à priuato homine esset victus, Sinite, inquit, talia loqui, non dignitas, sed strenuitas victoriam comparat.

10 Et addit, Quid enim mirum si vnum Regem vicerit, qui plures eadem die superare solet, nec mihi (inquit) pudori est ab eo vinci, qui meliorem me fratrem deuicit. nam si vinci oportet, præeligerem ab Hercule vinci, quam cum Sardanapalo vincere. Imitatus es in his verbis Buchar Darium, qui (vt ait Quintus Curtius) gratum sibi esse asseruit, si Alexandrum vincere non posset, nec sibi dedecori putauit, quod à tali clarissimo duce vinceretur. Rodericus igitur deuictis hostibus ex eo bello ditissima spolia assecutus est, de quibus magnas oblationes ecclesiis & piis locis deuotissime obtulit. Nec in vita hic gloriosus dux Arabes deuicit, sed mortuus, vt eius habent annalia. Ex huius Roderici nobili stirpe procedit nobilis domus de Mandoza, vt historiæ ferunt. Hic certe Rodericus Cidus nunquã reperitur superatus, sed semper victor euasit, non impar Iulio Cæsari, qui (vt aiunt) signis

20 collatis quinquagies dimicauit, & Marco Marcello, qui triginta noue vicibus fuit præliatus, & toties victoria potitus. Quibus hic Rodericus in bellando par fuit, in victoria tanto gloriosior, quanto illi non pro religione, sed pro caduco imperio dimicauit: hic vero nõ pro terreno incremento, sed fidei catholicæ augmento conflixit. Fuit Rodericus tantæ bonitatis, vt quos armis subegit, clementia magis vicerit. Sed vt paucis agamus, quãtæ excellentiæ & virtutis prædictus Rodericus Cidus fuit, inter cætera ex honore ei à Rege Alfonso sexto, filio huius Fernandi, præstito facile cognoscitur. Rodericus enim ex Valætia discedens nongentis electis militibus sociatus, ad curiã Alfonsi Regis apud Toletū accessit, iustitiã petiturus contra Infantes Carrionis propter iniurias factas vxoribus suis, filiabus eiusdem Roderici. Alfonsus igitur cognito aduētū Cidi, obuiam exiuit ei honorifice. Cui

30 vt vberiore exhiberet honorem, leuius semper cum eo per totam viam & urbem incessit, eumque vsque ad eius hospitium sociauit. Cumque sequenti die Rodericus Regem in suo palatio visitasset, quæreretq; à Rege quonam in loco se & suos sedere volebat: ad quæ Rex non tam urbane quã prudenter, Tam ingentia, inquit, sunt merita vestra, vt in nullo alio loco nisi mecum vobis sedere conueniat. Nam merito sedere debet apud Reges, qui solet vincere Reges. Decernimus igitur sedem vestram cõtiguam imposterū sedi Regi, immediatamq; esse debere. Longe certe arbitrato nostro Rex Alfonsus moderatior prudentiorque fuit quam Actius poeta, quem Maximus Valerius commendare nititur, qui Iulio Cæsari amplissimo ac florentissimo Imperatori in collegium poetarum venienti nõ

40 assurrexit, quasi in comparatione studiorum aliquãto inferior esset Cæsaris maiestas. Sed nisi fallor istius humanitas & illius petulantia facile ex eo cõspicitur, dum iste regia dignitate insignitus priuatam virtutem honorauit, ac ille infimæ conditionis vir tantæ maiestati impudenter non assurrexit. Huius Fernandi temporibus sedit in cathedra Petri Romæ Iohannes decimus octauus, & Benedictus octauus. Fuit maximū schisma in ecclesia Dei, de quo alibi dicemus: in imperio vero sedebat Henricus secundus.

Roderici clementia.

Actius poeta taxatur Iulio Cæsari non assurgens.

De Santio secundo, & de præclaris gestis suis, & de cæteris occurrentibus suo tempore, & de eius genealogia.

C A P. XXVIII.

50 SANTIUS secundus, primogenitus Fernandi, vigesimus septimus Rex fuit à Pelagio primo Rege Hispaniæ post cladem, & sexagesimus quartus ab Athanarico primo Rege Gotthorum. Cæpit autem regnare anno Domini millesimo quinquagesimo septimo, regnavit annis sex. Hic cum Alfonso fratre suo concertans, regnum Legionis à patre diuisum vi accepit. Ipse vero Alfonsus metu fratris Santii ad Regem Toleti Maurū dictum Habalmone se transtulit, qui solenniter est receptus. Eo autem apud Toletum manente Garsias alter frater se transtulit ad Agarenos regni Córdubæ, quorū præsidio incepit Portugaliæ Regi Fernando subiectam infestare. Cui occurrit Santius apud Sanctum Anderium. Bello itaq; commisso Santius vincitur, & captiuatur simul, & Nunius de Lara & Garsias de Cabra, plurimis ex suis cæsis. Garsias tamen volens victoriam prosequi San-

tium quattuor suis militibus commisit custodiendū. Interim vero nobilis Aluarus Fannes Minaya qui erat de fidelioribus Santii, recollectis gentibus quas adunare potuit, circuitabat vt leo rugiens, quærens dominum suum. Quem vt vidit, ait ad milites custodes Santii, Dimittite Regem vestrum, ô proditores. Tam animose igitur atque strenue cum illis cōferuit, vt eos vicerit, illorumque equos Santio & ceteris captis assignauit, qui omnes realsumptis viribus ceteros Santii milites dispersos congregant. Interim vero nobilis Rodericus Cidus cum trecentis electis militibus applicuit opem laturus Santio. Iterum ergo confligitur, & post multa Garsias victus est pariter & captiuatus. Fuit denique interfectus Infans Santius nutritius & director Garsia & plurimi alii. Garsias vtique sciuit vincere, sed nesciuit victoria vti. Nec enim parum esse debuit vincere, à quo viribus vinci debuit. 10 Sed verum est quia (vt ait Valerius) sæpe victor ab ipsa victoria vincitur. Idq; accidit cum victor immoderate ipsam victoriam ad insolentiam vertit. Vt enim idem Valerius subdit, decet victorem victoriam temperare, & insolentes animositatis impetus cum pietate & ratione ab animo cohibere, quia (vt aiunt) ipsa optatissima victoria moderatione temperari desiderat. Fatemur, vincere egregium est, sed superuincere inuidiosum. Hinc alius ex sapientibus ait, quia victoriam assequi gloriosum est, sed victoriam insequi periculosum. Libuerat enim Regi Garsia reliquias ipsas victoriae non persequi aut humanitatis intuitu, aut quo testes superessent victoriae suae. Sed iuste ab ipsis belli fragmentis fractus & superatus est, qui victo quippe & captiuato principali hoste, immo fratre contentus non est. nec enim modo hostem, sed & fratrem persequebatur. Quare hostilem 20 decuit animum deponere, ac aduersam calamitatem fraternis lacrymis deplorare, non penitus exterminare, memor illius prudentissimi ducis Abner, quem libri Regum commemorant, qui ait ad Ioab: Nunquid vsque ad internecionem tuus mucro desæuiet? An ignoras quod periculosa sit desperatio? & subdit, Vsquequo nō dimittis persequi fratrem tuum? Sed iam ad Santium reuertamur, qui potitus vltima victoria, Garsiam captiuum apud Lunam castrum in Asturiis vinculis tradit. Hic Santius terras sororis voluit occupare, & cum Vrracam sororem conclusam apud Zamoram teneret, à quodam Vellido proditore proditorie est interfectus. Proditor inquam putabat se rem gratam fecisse Vrracæ sorori illius, tamen acerbissime tulit, & vindictæ operam dedit, imitata Magnum Alexandrum, qui (teste Quinto Curtio) familiarem proditorem atque interfectorem Darii in vindictam proditoris fratri Darii concessit trucidandum, dicens falli eos qui ab eo proditoris præmium expectarent: imo violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem quam seipsum. Santius itaque sic in regna & fratrum dominia ambiens vita caruit atque regnis, parum imitatus Scipionē Africanum, qui adeo Lelio caritate fraterna coniunctus erat, vt supplex rogaret Senatum, ne prouinciæ sors quæ à fratre suo eripienda erat, ad eum transiret, dicens dignitates fratribus se optare non eripere. Santio itaque sine libris decedente magnates regnorum Alfontum qui à facie fratris ad Regem Sarracenorum apud Toletum confugerat, per nuntium secretissimum reuocarunt. Tandem Alfontus præstito iuramento quod Regi Toleti & filio suo amicus esset, liber permissus est ad regna accedere. Qui obtento 40 regno quod perdiderat, atque etiam regnum fratris ac imperii diadema accepit, vt infra dicemus. Huius Santii tempore sedit Romæ Victor secundus, qui imperiali fauore factus est Papa, & Stephanus nonus, & Benedictus decimus, & Nicolaus secundus, & Alexander secundus: in imperio vero sedebat Henricus quartus. Hic fuit filius Henrici tertii, Imperatoris. Hic suscepto imperio secundum Sicardum, patrem suum cepit, ac in vinculis mori fecit. Quare isto Dei iudicio punitus est, quia patrem dehonestauit. Nusquam aut raro legitur tale facinus, nisi de Ioue qui Saturnum patrem captiuauit, & regno spoliavit, si fabulis credimus. Mithridates etiam regnandi gratia contra patrem dimicauit, & Soriafter contra Tigranem patrem Armeniae regem pugnavit. Decessit enim sine filio. Successit ei Lotharius Dux Saxoniae. 50

De Alfonso sexto, qui vigesimo octavo loco post cladem Hispania regnavit, & quomodo ab eo Reges Portugalia ortum & initium habuerunt, & de vxoribus & prole Alfonsi, & quomodo recuperavit Toletum & alia loca à Mauris, & qualiter ecclesia Toletana ex Mesquita fuit consecrata, & de his quæ ob eam rem acciderunt, & de præclaris victoriis & virtutibus eius.

CAP. XXIX.

10 **A**LFONSVS sextus, filius Fernandi & frater Santii, vigesimo octavo loco regnavit post cladem, & sexagesimo quinto post Athanaricum primum Regem Gotthorum. Incepit autem regnare anno Domini millesimo sexagesimo octavo, regnavit annis quadraginta tribus. Ex hoc descenderunt Reges Portugaliæ, ut statim dicemus, & supra diximus in prima parte, capite decimo quarto, ubi egimus de origine Regum Portugaliæ & aliorum Regum Hispaniæ. Hic igitur Alfonsus filium masculum non genuit, sed plures filias reliquit ex sex vxoribus. Ex prima procreavit Vrracam, ex aliis vero genuit alias filias, ex quarum vna quæ fuit Sarracena filia Regis Sibiliæ, vocata Zaida, ad fidem cõversa Maria cognominata, genuit Infantem Santium qui in quodam prælio occisus est, ut statim dicemus. Ex quadam vero concubina genuit Therasiam quæ nupsit Henrico Comiti Lotaringiæ, & dedit eis in dotem partem Galleciæ quæ nunc Portugalia vocatur: ex quibus descendunt Portugaliæ Reges. Nam ille Henricus Comes fuit pater primi Regis Portugaliæ. Hic Alfonsus sextus Rex Castellæ Toletanam urbem variis vastationibus fatigatam post longam obsidionem obtinuit modo qui sequitur. Regnabat enim Alfonsi tempore in Toletis Alemaymon Rex Sarracenorum qui singulari fœdere & amicitia Alfonsi vinctus erat, adeo ut Alfonsus ipse iurauerat eundem Regem & filium suum iuvare, & in vita eorum protegere: idque sibi fideliter observavit. Verum vita functis eodem Alemaymon & filio, Alfonsus solutus à fide præstita durissimum bellum gessit contra eandem urbem. Tandem necessitate famis venerunt Sarraceni in deditiõnem Alfonsi, eo pacto ut Sarraceni ipsi tanquam ciues & vassalli manerent in vrbe, retinerentque domos & agros, rursus illæsa eis maneret Mesquita maior eiusdem vrbis: arces vero & cetera omnia ad manus Alfonsi dederunt. Decevit igitur Alfonsus in eadem vrbe dimittere Reginam vxorem suam & Bernardum electum Toletanum, ipse vero pro occurrentibus rebus ad regnum Legionis se transtulit. Interim itaque Regina ipsa spiritu Dei vigorata, & Bernardus quadam intempesta nocte multis Christianis sociatus militibus, Mesquitam Sarracenorum ingrediuntur, quæ expulsis cunctis Machometi spurcitiis in ecclesiam sanctæ Mariæ dedicata, & per Bernardum deuotissime consecrata est. altareque erectum, & inibi solennia celebravit Archiepiscopus. Sarraceni vero ruptis vestibus, simul & internis visceribus plurimum fuerunt conturbati, & illico lamentabiles querelas per suos legatos apud Regem fecerunt. Quare Alfonsus acerrime iratus, & vehementer contra Reginam & electum indignatus est. Itaque cunctis dimissis rebus Toletum celerrimo gressu petiit. deliberauerat enim & firmo animo fixerat Reginam & Archiepiscopum publice interficere. Et quia sciebat plurimos Barones pro Regina & electo fore ex oraturos, iuravit Rex presentibus legatis Sarracenorum nihil facere eorum quæ pro parte Reginæ & Archiepiscopi sibi foret petendum. dicebat enim iniuriam nõ Sarracenis, sed eidem Regi fuisse factam, asserens quia cum omnis Rex non nisi pacto & fide subditorum regnet, indigne Rex appellari potest qui pacta & fidem subditis non seruat. Tandem Regina & electus intelligentes Regem tam acriter esse commotum, clerum & omnes religiosos processionaliter & Regis filiam inductam cinere & cilicio in medio processionis incedentem præmiserunt. Quos cum Rex vidisset, ut erat deuotissimus, descendit de equo, ut facris solitam reuerentiam ageret, & cum filiam conspexisset nulla paterna pietate flexus: Vah, inquit, matrem sociabis in morte. Iuravi nil agere eorum quæ petitura es. Filia vero quæ iuramentum nouerat, instructa quid diceret, Peto, inquit, domine mi Rex, ut Reginam tibi terreno Regi non parentem, sed cælesti Regi fidelem simul & Archiepiscopum illico interficias. Tunc Rex obstupuit, quinimo tam pia sagacitate deuictus ad filiam ait: Liberaisti, ô filia, à morte matrem, sed perpetuo maritali carebit consortio. Nedum enim verba expleuit, & vidit vniuersos Sarracenos vtriusque sexus sibi obuiam facientes, qui mutato proposito Regi supplicarunt, ut omnino Reginæ & Archiepiscopo veniam daret, asserentes multis retro diebus per certum

vaticinium id ipsum nutu diuino futurum esse. Tūc Rex penitus placatus acquieuit precibus supplicantium, & lætus intrauit ciuitatem. Primo tamen ecclesiam ex Mezquita consecratam deuote visitans, in medio portæ Reginam sacco indutam, & Archiepiscopū pontificalibus ornatum inuenit. Qui Regi aiunt, Peccauimus in te, ô Rex, sed oramus cōsidera peccati causam, & finem respice. Rursus quia felix est culpa quæ tam insigne templum meruit obtinere, felix paucorū transgressio qua multorum peccata purgantur. Tūc Rex manus præsulis deosculans, Reginam amplectens, regale palatium petiit. Commendanda est industria filiæ Regis, qua perniciosum Regis iuramentum in matris beneficium vertit, imitata Anaximenem præceptorem Alexandri. Cum enim (teste Maximo Valerio) ipse præceptor occurrisset Alexandro festinanti ad excidium cuiusdam rebellis vrbs Græciæ, cum primum eum Alexander vidit, timens ne iræ suæ preces opponeret, iurauit non se facturum quod petiisset. Tunc Anaximenes, Obsecro, inquit, vt urbem diruas. Qua solerti industria ciuitas liberata est. Postquam vero Rex Alfonso Toletum & adiacentia loca fidei lucro dedisset, mansit aliquandiu apud eandem urbem regiam cum magna nobilium & militum copia. Verum milites eius balneis & deliciis plus solito se dedere, quemadmodum in eadem vrbe Toletana Sarraceni agere soliti erant. Cum igitur quidam Barbari dicti Alarabes ex Africa transfissent, vastassentque prouinciam Carthaginensem, exercitus Alfonsi eis occurrit, & peccatis Christiani populi ad Alcazar de Consuegra victi & prostrati sunt, ibique interfectus fuit Sanctius Infans filius Alfonsi. Occubuerunt etiam septem nobilissimi Comites, à quo tristi euentu locus ille vsque in hodiernum diem vocatus est Septem Comitum. Rex vero filii mortem æquanimiter tolerauit. Verumtamen cum inuestigasset Rex solertissime, cur nam milites arma & bellicos labores non satis ferrent, à sapientibus respōsum est causam fore potissimam, quia plus solito milites luxuriæ & balneis vacabant. Iussit igitur Rex vt omnia balnea destruerentur, prohibens libidines ac delicias, quæ militum corpora simul & animos effœminant. Demum induxit hastiludia & torneamenta & alia bellica exercitia, qua solertia pristinas vires milites recuperarunt. Imitatus est Rex Alfonso Scipionem consulem in Hispania, qui (vt ait Valerius, & recitat Augustinus nono de ciuitate Dei) vt fortissimos Numantinorum spiritus contunderet, iussit vt omnia quæ voluptatis causa comparata erant, auferrentur. Quo effectum est vt duobus millibus scortorum à castris expulsis, sic Romanorum exercitus à tali luxuriæ sentina vacuatus, recreata virtute animosam Numantiam deleuit.

Anaximenes
præceptor Alex-
andri.

De Geloira & Vrraca filiabus Alfonsi, & de prole earum, & quomodo Alfonso Rex Aragonum duxit uxorem Vrracam, & de eius impudicitia, & qualiter uterque coniunx propter irreuerentiam Ecclesie pessima morte obierunt, & quomodo Aragonenses quendam à se in regem electum regno priuarunt, & Ramirum monachum in Regem erexerunt.

CAP. XXX.

CÆTERVM Alfonso cernens se filiis masculis orbatum, auiditate procreandi filios futuros regni successores quandam nobilem duxit concubinam dictam Ximenam Nunens, ex qua genuit Alfonso Iordanis, sic appellatum quia in flumine Iordanis fuit baptizatus. Nam ipsa cum Comite prædicto viro suo in Syriam transfretauit tempore illius maximi pasagii, in quo Raymundo Comite & Duce Ierusalem, Tripolis & Antiochia lucro fidei accreuerunt. Hic igitur Alfonso de quo agimus, Hispaniarum decus & lumē fuit, dextera eius præsidium patriæ, vt Macedonum Alexander, vt Epirotarum Pyrrhus, vt Hebræorum Moyse, Iosua, & Gedeon, vt deniq; illius antiquæ Hispaniæ Viriatus, qui tot cladibus Romanos afflixit, & nouissime vt Rodericus Cidus Campiator, ac Fernando tertius, de quo in suo loco dicetur. Plurimas denique alias virtutes Alfonsi narrat Rodericus Archiepiscopus in sua historia. Tempore huius Alfonsi Rodericus Cidus Valentiam acquisiuit, de cuius victoriis & clarissimis gestis diximus supra sub Fernando primo patre huius Alfonsi. Hic autem Alfonso iam in senio constitutus cum filios nō haberet masculos, filiam eius Vrracam viduam, quam ex Regina Constātia genuerat, & quam Raymūdo Comiti Barcinonæ uxorem dederat, mortuo Comite qui filiū Alfonso reliquit, Alfonso Regi Aragonum matrimonio copulauit. Ex quo nullum filium suscepit, immo plurimū cum ea discors fuit, pro eo quia (vt dicitur) inhonestam vitam ducebat. quam rem tarde intellexit Rex. Palam enim de eius impudicitia dicebatur, ipse tamen ignora-

ignorabat, quia (teste Seneca) nouissimi incommoda domus nostræ didicimus. Nec aliter de Metella vxore Syllæ narrat Hieronymus, cuius tam nota erat impudicitia, vt Athenis cantaretur quod Sylla ignorabat. Quinimo secreta pudenda domus suæ non aliter quam hostium conuicio didicit. Nec aliter accidit Gneo Pompeio victori vrbis, qui impudicissimam vxorem sortitus est. Ferunt historia quosdam familiares Alfonsi ei suasisse, vt Vrracam vxorem tantopere impudicam repudiaret. Ad quos ille probe & facete ait illud Marci Antonini Cæsaris. Cum enim vxorem de adulterio suspectam haberet, suaderentque plurimi vt eam repudio daret, ille dixisse fertur: Si vxorem dimittimus, reddamus & dotem. Dos autem erat imperium. Alfonsus igitur post multa præclara opera ad Dei cultum & ad fidei defensionem gesta obiit morte communi, & apud monasterium sancti Facundi vna cum Zaida alias dicta Maria sepultus est. Fertur enim eum ante recepisse habitum monachalem, sicte tamen ob fratris sui Santii timorem. Hic magnus ædificator fuit ecclesiarum. Reparauit enim ecclesiam Toletanam, instituit Burgensem, vtramque mirifice dotauit. Post mortem vero Alfonsi sexti, prædicti Regis Castellæ Alfonsus Rex Aragonum in regnis Castellæ & Legionis tentauit regnare propter vxorem, & fuit nõ parua discordia, aliis fauentibus Regi Aragonum, aliis præsidia ferentibus Alfonso filio Vrracæ. Tandem post plurima dissidia & bella obrinuit Alfonsus filius Comitis & Vrracæ. Ferunt Hispanorum annalia hanc Vrracam irreuerentē fuisse ecclesiis & piis locis, sæpe 20 sacra templa spoliando & ecclesiæ ministros vituperando & capiendo. Quare iustissime acerrimas suorum sacrilegiorum pœnas soluit. Cum enim bellum gereret contra Alfonsum Imperatorem filium suum, ingressa est monasterium sancti Isidori Legionensis, atq; à monachis importune petebat pecunias. Cum vero illi dicerent se non habere, iussit militibus vt ecclesiam spoliarent ornamentis & calicibus. Illi non sunt ausi. Quare ipsa indignata templum cunctis iocalibus spoliavit. Cum vero egrederetur limen ianuæ, media crepuit cunctis videntibus, & iudicia Dei laudatibus. Nec dissimili morte interiit Alfonsus Rex Aragonum, maritus Vrracæ. Fertur enim multa sacrilegia perpetrasse, ecclesias spoliasse, & ob eam rem creditur diuino iudicio punitum esse. Nam vltimo bello quod contra Sarracenos apud Fragā conseruit, occisus est, & (vt ait Rodericus Toletanus) nulla 30 eius vestigia reperta sunt. Eodem Alfonso Rege Aragonum sic interfecto (vt ait Lucas Tudenfis) nonnulli proceres & Barones regni Aragoniæ decreuerunt eligere quendam nobilem appellatum Petrum Tares, multorum iudicio probum. Qui vt se vidit in regio throno, se supra se exiulit. Incepit enim despiciere nobiles regni, & leges ac consuetudines patrias abrogare. Cum igitur pro more regni curiæ generales tenerentur, essentque Barones & nobiles vocati, plurimi Aragonenses & Nauarri qui primo venerant, non exierunt, vt est moris, Regi nouo obuiam, nisi solus vnus miles vocatus Petrus Tizon: cæteri vero petierunt Regis palatium, vt viderent an aliquod curialitatis signum Rex eis ageret. Ille vero indignatus iussit portas palatii sibi claudi. Barones vero & nobiles sequenti die curias sine Rege celebrarunt, atq; inprimis Petrum Tares titulo & regno pellere decreuerunt, quia cum in honore esset, non intellexit. Sed verum est illud Aristotelis, quia magi- 40 stratus virum ostendit. Non parum periculi est, priuatos homines in magnis magistratibus non expertos subito ad regale fastigium sublimare. Nam (teste philosopho) nuper ditati & exaltati nesciunt ferre magnas fortunas. Quinimo vt plurimum sunt despectiui, dedignantur enim amicos priores, notos ignorat, histriones honorant, comites contemnunt, grandia loquuntur, sublimia meditantur, rationi subesse non patiuntur, præesse moliantur, sunt denique subditis onerosi, omnibus infesti. Quare (vt inquit Seneca) talibus repente exaltatis facilius est potentiam amittere quam acquirere. Expulso igitur Petro Tares, regnicolæ Aragoniæ communi consensu reuocarunt à monasterio Ramirum monachum presbyterum, filium legitimum Santii Regis Aragonum & fratrem Alfonsi sine filiis præmortui, cui dederunt nobilem vxorem, videlicet filiam Raymundi Comitis Pictauiensis, obtentaque dispensatione apostolica genuit vnicam filiam. Sed non putamus alienum à proposito fore, breui differere quid interim Ramiro & nobilibus suis acciderit. Narrant enim Hispanorum annalia Ramirum fuisse probum virum, & penitus diuinæ contemplationi deditum, sed valde simplicem, agibulum inexpertum. Contigit autem vt necessarium bellum contra Sarracenos consereret. Ille vero armorum & equitandi vsu experts equum ascendit. Nobiles vero scutum in manu eius læua posuerunt, & lanceam in dextera. Rursus dixerunt ei, vt bridam siue frænum caperet. Ille vero, Ponite, inquit, in ore, quia vtraque manus occupata est: & ita actum est. Tandem Sarracenos viriliter aggreditur & eos strenue deuicit. Nihilominus nonnulli Barones de huiusmodi actu & cæteris simplicitatibus tam assiduo & irreuerenter

Nuper ditatoris
& exaltatoris
mores.

irridebant, ut Ramirus ferre æquo animo non posset. Quare deposita monachali simplicitate animum induit plus quam militarem. Nam undecim nobiles ad se apud Oricam vocatos gladio ferire fecit, & ad superstites ait in vulgari Hispanico: *Non sabe la volpeia con quien trobeia*, quod est dicere, Nescit vulpecula cum quo ludit. Quo terribili exemplo cæteri perterriti nedum ab irrisione cessarunt, sed ei insidias parabant. Ramirus vero se & regnum Alfonso VII. Regi Castellæ dicto Imperatori recommisit, quousque filia eius fuit nubilis. Quam accepit uxorem Raymundus Comes Barcinonæ, qui postea fuit Rex Aragonum & Comes Barcinonæ. Deinde dictus Ramirus donauit eidem Regi Castellæ Soriã cum districtu, quæ ante ad regnum Aragoniæ pertinebat. Cunctis igitur pacatis Ramirus rediit ad monasterium, ubi cælibem vitam egit. Barones ergo ac nobiles Aragoniæ quopactō non incusent Regem irridentes, non facile inuenio. Scio scriptum esse, Non irridebis homines in amaritudine animi sui. Unde de Regibus videtur dictum illud Iesaiæ: Illudam illufores eorum. Et iterum: Abominatio domini omnis illufor. Et rursus Sapiens: Iridentes erunt deridentes sine honore. Denique scio, iuuenes iridentes Helisæum vrsi lacerarunt. Sed & viri Sadoch iriserunt principem Gedeonem, sed luerunt pœnas. Iezabel quoque irrisit Achab qui pessima morte obiit. Verumtamen quomodo Regem à tanta crudelitate excusent ignoro, præsertim in monachali innocentia nutritum, qui sæpe illud Senecæ legerat: Nōdum felix es, si te turba non deriserit: si vis beatus esse, cogita hoc primum contemnere contemni. Et iterum idem Seneca, Ad honesta vadenti contemnendus est ipse contemptus. Et Cicero, Nemo contemni timet, nisi qui se contemnendum arbitratur. Hoc tempore sedit Romæ Gregorius VI. & Victor III. & Urbanus I. in sede vero imperii Henricus V. filius Friderici primi. Hic fuit coronatus à Celestino mortuus est in Sicilia. Quo mortuo orta est dissensio in imperio, quibusdam eligentibus Othonem filium ducis Saxoniam, aliis vero Philippum fratrem quondam Henrici Imperatoris.

De Alfonso VII. intitulado Imperatore, qui vigesimo nono loco post cladem regnavit, & quomodo regna iterum diuisit, & de clarissimis gestis suis.

CAP. XXXI.

ALFO^NSVS VII. prædictus nepos Alfonsi ex filia, intitulus Imperator Hispaniarum, vigesimus nonus Rex fuit à Pelagio primo Rege post Hispaniæ excidium, & LXXVI. post Athamaricum primum Regem Gothorum. Incepit regnare anno Domini M. CVIII. regnavit annis LI. Hic diuisit iterum regna. Nam in regno Castellæ instituit primogenitum Santium in regno Legionis Fernandum secundo natum. Diuisio siue partitio regni etsi plerumque fiat ex voluntate Dei aut vindicantis, aut præsentia dissidia tollentis (ut inquit Augustinus) simpliciter tamen regnorum diuisio minime ad perpetuitatem regni cedere compertum est. Regnum quidem (teste philosopho) non nisi vnitate firmatur. Hinc pro benedictione singulari Deus in vno principatu vnicum principem constituit, dicente scriptura per prophetam: Adducam vos de medio nationum in gentem vnã, & Rex vnus erit omnibus imperans. Quemadmodum pro maledictione datum est, ut regnum diuidatur, quia (ut ait Sapiens) propter peccata populi multi principes eius. Sic propter scelera Salomonis & filii Ieroboam eius regnum diuisum est. Fatemur tamen, quia nonnūquam ad vitanda inter fratres intestina dissidia, expedit regna inter eos partiri, idque plurimi imperatores fecere, ut supra diximus. Quæ siquidem regnorum partitio etsi discordiis protunc occurrentibus prouidere videatur, maiores tamen timentur inquietudines. Adde, quia facilius partes diuisæ ab hostibus inuaduntur, quam totum in vnitate roboratum. Hic igitur Alfonsus regna diuisit. In qua re dum filiis præsentibus prouidit, futura scandala non vitauit, quousque regna iterum vnita fuere, ut inferius tagemus. Hic fuit vir bonus, strenuus, & mansuetus, multa castra & oppida à Mauris, signanter Calatrauam cum adiacentibus, suæ ditioni subiecit. Huius Alfonsi tempore, mortuo Alfonso Rege Aragonum, & substituto ei Ramiro monacho fratre suo, Alfonsus Rex Hispaniarum cœpit Aragoniam infestare & ciuitates ac castra citra Iberum occupauit. Tandem in concordiam redierunt, ut Rex Aragonum prædictam patriam in feudo teneret à Rege Hispaniarum, essetque ei pro dictis locis vassallus: quod fideliter obseruauit vsque ad obsidionem Conchæ, in qua fertur Alfonso regi Aragonum homagium remisisse. Hic se Imperatorem Hispaniarum appellauit. nan principatum tenebat a mari oceano vsque ad mare mediterraneum. Sortitus est Alfonsus duas uxores, Berengariam atque Vrracam.

Vrracam. Ex Berengaria genuit Santium & Fernandum, Elisabet & Beatricem. Hæc itaq; Beatrix nupsit Ludouico Regi Franciæ. Fuit hic Rex Alfonsus gloriosus & virtuosus, magnas prouincias & vrbes fidei lucro adiecit, vsque adeo vt Sarraceni ei seruirent in tributo, & ad curias suas, vt subditi, venire cogerentur. Huius tempore Ludouicus septimus Rex Franciæ gener Alfonsi decreuit visitare limina sancti Iacobi, denique voluit Alfonsi sociari curiam accersiti. Fuerat enim eidem Ludouico falso suggestum, reginam Francorum vxorem suam filiam Alfonsi non esse legitimam. Alfonsus igitur sociatus regi Nauiarum Ludouicum apud Burgensem ciuitatem sollemnissime recepit, quem sociauit vsque ad Compostellam, eumq; expleta peregrinatione Toletum conduxit, vbi Rex curias generales indixerat. Interfuit in eisdem curiis Raymūdus Comes Barcinonæ & plurimi alii principes, fideles pariter & infideles, fuitque tanta inibi adunata nobilitas, vt Rex Franciæ palam dixerit non fuisse in orbe similem regis curiam. Alfonsus vero plurima dona Ludouico & militibus suis contulit. Fuitque abunde certificatus vxorem suam legitimam fore filiam Alfonsi imperatoris. Quare plurimum delectatus rediit incolumis & hilaris in Franciam, quem Rex Nauarræ & Comes Raymundus vsque ad Baionam sociantur. Hic Alfonsus iustitiæ zelantissimus fuit. Fertur enim patriam regni sui executores quos Alguaziles vocamus non indigem: ibique ministrabatur iustitia. Habent enim gesta huius regis, quendam rusticum Galecum apud Toletum querelas egisse contra vnum potentem militem bona sua inuadentem. Cui Rex Alfonsus breuem literam concessit, iniungens vt illico miles quæ abstulerat, rustico assignaret. Ille vero pro restitutione minas mortis laboratori intulit. Regem itaque rusticus iterum adit, qui commotus finxit se ægrotum, & interim secreto Galleciam petiit celeri gressu, domumque militis obsedit, quem tandem cepit, & prope eius domum suspendit. Quo singulari actu multi perterriti fuere, & ab inuasionibus & rapinis abstinerunt. Hic Alfonsus Cordubam magno exercitu obsedit. Cui princeps Sarracenus qui eam regebat, de viribus suis diffidens exiuit obuiam, ciuitatis clauis offerens. Alfonsus ergo accepta ciuitate eam commisit cuidam Mauro sibi fideli sub homagio. Tandem procedens per maritima Almeriam obtinuit, deinde Bæzam, ibique relicto filio suo Santio obiit in via ex ægritudine sub quadam arbore, in monte qui dicitur del Muladar. Hoc tempore sedit in cathedra Petri Innocentius 11. & post eius obitum Celestinus 11. & Lucius 111. quo tempore fuit magnum schisma: in imperio autem fuit Conradus 11. & Fridericus primus. Hic Conradus nepos Henrici imperatoris ex sorore benedictionem non habuit.

De Santio 111. Desiderato appellato, qui post irruptionem Hispania trigesimo loco regnavit, & de virtutibus & gestis suis.

CAP. XXXII.

SANTIUS 111. cognominatus Desideratus, primogenitus Imperatoris Alfonsi, xxx. Rex fuit à Pelagio primo rege post cladem Hispaniæ, & lxxvii. post Athanaricum primum regē Gotthorū. Cæpit autē regnare anno Domini m. clx. regnavit anno vno. Hic cum intelligeret mortem patris, concito gressu corpus eius duxit Toletū, ibique honorifice sepeliuit. Hic vxorē duxit patre viuentē Blancā filiā Garciæ regis Nauarræ, qui fuit nepos ex filia nobilis Roderici Cidi, ex qua suscepit Alfonsum, qui post eū in cunabulis existēs regnavit in Castella. Hic Rex Santius multis virtutibus pollebat, & clypeus nobilium dicebatur (erat enim humanissimus) nulli fides eius, nulli victus, nulli auxiliū defuit. Imitatus est Simonē Atheniensium ducē, cuius tanta fuit ad suos caritas & beneficētia, vt nullus inopia rei familiaris mœstus esset, inultos locupletauit, suoq; sumptu extulit, vt eo mortuo nō tam dux quam omnium pater extinctus videretur. Fernandus autē frater Santii, cui pater regnū Legionis dimiserat, licet pius & benignus, tamen quorundam prauis consiliis abstulit feuda & castra quibusdam nobilibus, quæ pater eis concesserat. Illi vero regem Santii Castellæ adierunt, qui congregato exercitu regnum Legionis ingreditur. Fernandus tamen bello captus est, qui tandem fratris arbitrio se commisit. Quem frater conspiciens nudū regalibus vestibus induit, imitatus Pompeiū regem Armeniæ, qui fratrem bello captiuatum genibus flexū iacere nō permisit, sed benignus fratrem recreauit, & diadema quod amiserat, capiti imponere iussit, vitamque simul & regnum contulit, æque pulchrum iudicans & regem vincere & facere. Nec aliter Santius, etsi regno fratris imo suo potiri potuisset, fratrem sibi conciliauit, quem futurū hæredē in spiritu præsensit. Tandē rebus compositis vnusquisq; in patriam rediit. Rex vero Santius consummatus in breui

*Santius Rex
clypeus nobilium
duxus.*

compleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illius. Ideo festinauit cum Dominus adducere de medio iniquitatis. Obiit enim apud Toletum. vocatus est enim Desideratus, quia præmature tam dilectus de terra delectus est. Hoc tempore sedit Romæ Lucius III. in imperio prædictus Fridericus primus. Hic dux fuit Sueuorum & nepos Conradi Imperatoris. Hic coronatus fuit ab Adriano Papa. Cum igitur transisset in orientales partes, & fatigatus magno æstu in quodam fluuio natasset, submersus est, vt dicitur in Chronica Sicardi.

De Fernando secundo, qui post cladem Hispania trigesimo primo loco regnavit in Legionem, & frater eius Santius in Castella.

CAP. XXXIII.

FERNANDVS II. frater Santii & filius Alphonfi Imperatoris, xxxi. Rex fuit à Pelagio primo Rege post cladem Hispania, & lxxii. post Athanaricum primum Regem Gothorum. Cœpit autem regnare in regno Legionensi anno Domini m. clxx. regnavit annis triginta vno. Eodem enim tempore Santius in Castella regnavit, & Fernandus in Legionem, sed non æquali periodo in regnis perdurarunt. Santius enim vno anno, sed Fernandus triginta vno præfuit. Santius itaque cum recte, pie, & iuste regnaverit, licet paucis annis, longo tamen tempore vixisse censendus est. Nam ætas hominum bene distributa, longa est: si male, breuissima. Diu enim non vivit, qui diu impie vivit, dicente Salomone: Si quid impiorum longæ vitæ fuerit, in nihilum reputabitur. Vnde Seneca, Decipitur qui propter canos & rugas in fronte putat diu vixisse. Hic Fernandus, sicut præmissum est, præmature mortuo Santio Rege Castellæ eius fratre, qui Alphonsum filium anniculum reliquerat (vt quidam aiunt) ad regnum aspirabat, aut (vt alii volunt) nepotem sibi vassallum subiicere tentavit. Sed obstetit explorata ac æternis laudibus illustrata erga Alphonsum nobilium suorum fides, præsertim duorum fratrum Manrici & Nunii Comitum de Lara. Cum enim ipse Alfonso mortuo Santio patre in cunabulis agens à nobilibus Castellæ iure in Regem electus atque receptus esset, Fernandus, de quo agimus, patruus eius, manu armata regnum Castellæ ingreditur, & magnam eius partem occupavit. Persequatur enim miro odio Manricum & Nunium Comites prædictos, quibus Santius Rex filium commiserat. Ipsi igitur nobiles viri non valentes aliud efficere, homagio pro tunc ab eis præstito assenserunt Regi Fernandi voto, vt Alfonso tanquam vassallum sibi traderent alendum. Cum igitur Fernandus oppidum Soriæ peteret, vbi erat puer: & esset coram patruo adductus, cœpit plorare. Cui Fernandus ne ploraret, blandiri cœpit. Tunc Comes Manricus sciens quod scriptum est, quia in tempore tribulationis fidelis agnoscitur, omni timore deposito ad regem ait: Puer (inquit) lactari cupit, non seruire, nutricis potius mamillis quam patruus oblectamētis indiget, longe magis puero opus esset lactantis solatio quam patruus palatio, magis optat lac quam sanguinem, longe magis ei expedit ablactatus vagire quàm coactus seruire. Voluisti hodie, o Rex, efficere quod natura non patitur. Cupis enim vt tibi præstet homagii formam, qui formare verba non didicit. Cupis rursus vt tibi seruire incipiat, qui vix viuere inchoavit. Optas vt tibi homagium dicat, qui quid sit quod petis ignorat. Et vt paucis, sed veris, tua pace agamus, vis vt tibi fiat vassallus, qui dominus iure fore deberet. Fac igitur quod tibi libet. Sed vide an liceat nos cedere tempori, non rationi, dum tu respicis pueri ætatem, non tui honestatem. Si igitur placet, puerum ad nutricem adducam quæ cum lactabit, postea iocunde videbit eum Rex. Interim vero quidam miles dictus Petrus Melendi iussu Comitum ascendit equum, & puerum sub mantello abscondit celeri gressu duxit ad oppidum sancti Stephani de Gormaz. Idque cum intimatum esset Regi Fernando qui Alfonso auide expectabat, nimia ira indignatus est contra Comites. Illi vero quodam rubore perfusi, dixerunt se velle Regem quærere, & ad Fernandum adducere. Comes itaque de Lara paulum ceteros præcedens ad oppidum perguit sancti Stephani, puerumque ad arcem de Atienza attulit, nec putavit ire contra homagium, vt dominum suum aut à morte aut seruitute liberaret. Fernandus ergo rex Nunium diffidauit. Ille vero statim se regi præsentauit, quem Rex toruo oculo conspiciens proditorem appellauit. Sed Nunius patienter tulit, dicens id egisse vt dominum suum liberaret, nec credebat contra regni instituta egisse. Fernandus itaque rem deduxit ad consilium, & à cunctis proceribus iudicatum est, Comites minime contra homagium, quinimo strenue & fideliter egisse. Quo præclaro facinore Rex Santius aut à morte aut à seruitute liberatus est. Manricus igitur & Nunius æterna sunt laude commendandi, qui nedum vitam, sed honorem domini sui vitæ propriæ prætulērunt, imitati fi-

10

20

30

40

50

tati fi-

tati fidelissimos illos Ioiadam & Iehoseba, quos scriptura sacra commemorat, qui absco-
derunt Ioas paruum filium in virtute sua & in cubiculo suo, contra Athaliam & cæteros
semen regis extinguere molientes. Sic puer Ptolemæus Rex Ægypti, quem pater eius
Ptolemæus Romanorum fidei commiserat, per eorundem Romanorum fidem & pro-
bitatem (vt ait Valerius) defensus est contra patruos & Ægyptios regnum illius eripere
molientes. Hic Fernandus deuicit in prælio Alfonso qui primus fuit Rex Portugaliæ.
Huius Fernandi temporibus sedebat Romæ prædictus Lucius III. in imperio vero Fri-
dericus primus, de quo paulo ante diximus.

Lucius III.
Papa.
Fridericus I.
Imp.

10 *De Alfonso VII. qui post cladem Hispania trigesimo secundo loco regnavit, & de clarissimâ
eius prole, & bellis & victoriis suo tempore occurrentibus.*

CAP. XXXIII.

ALFRONSUS VIII. cognomento Bonus, filius regis Santii, xxxi. Rex fuit à Pela-
gio primo Rege Hispaniæ post cladem, & lxi. ab Athanarico primo Rege Got-
thorum. Incepit autem regnare in regno Castellæ anno Domini m. clx. & regnavit
annis liii. Hic Alfonso (vt paulo ante prædiximus) patre Santio vita functo inter i-
pso vagitus infantia regnare cœpit. Nec parum fuit miraculi eum in tanta euasissè inno-
centia, cui tot pectora nocentia insidiabantur. Sed nec carebat mysterio illum incolu-
mem posse seruari, quem tanta ambitio, aut tanta inuidia inuaserat. Quare futurum vi-
debat, vt quæ maxima fides defenderat, maxime ipse fidem defenderet, & inter mul-
tos clarissimus euaderet, quem clarissima auspicia futurum clarissimum demonstrarunt.
Hic igitur Alfonso post annos suæ adolescentiæ non sine conflictu, sed cum victoria fe-
liciter exactos, duxit uxorem Leonoram filiam Ricardi Regis Angliæ. Ex qua genuit tres
filios, scilicet Santium, qui obiit in infantia, & Fernandum strenuissimum atq; excellen-
tissimum principem, qui cum esset xxv. annorum apud Maoritum communi morte obi-
it. Deniq; genuit Henricum qui postea regnavit. Genuit rursus plures filias, videlicet
dominam Blancam quæ nupsit regi Franciæ, ex qua genuit sanctum Ludouicum etiam
regem Franciæ. Nec mirum cum ex generoso semine nascatur in quauis specie optima
proles. Fuit igitur singularis felicitas huius Alfonso, tam egregiam claramque obtinuisse
30 prolem, quæ ipsum pene orbem excellentissimis principibus repleuit. Teste enim Ari-
stotele, multitudo & bonitas prolis magnam felicitatem parentibus affert. pro singulari
enim munere concessit Deus Abrahamæ & Iacob, vt viderent filios & filios filiorum suorum,
pacem super Israel. Adde, quia probitas filiorum plerumque deriuatur à patre, & transit
in filios, quia scriptum est: Iustitia illius in filios filiorum suorum. Et sicut (teste Sapiente) "
filius insipiens ignominia patris, ita virtus filiorum gloria & felicitas est patris. Nec enim "
parua fuit gloria Pauli Q. Mutium & reliquos præclaros habuisse filios, qui in eodem ge-
nere laudis patrem ne dixerim imitari, sed excellere visi sunt. Sic & Africanus in re mili-
tari paternis laudibus addidit. Id ipsum fecerunt Timotheus & tres eius fratres Cononis
filii, qui in belli laude doctrinæque & ingenii præstantia non inferiores patre fuerunt. Ii
40 optimam hæreditatem à patribus receperunt, tales videlicet patres obtinuisse. Patres
quoque præstantissimum patrimonium filiis reliquerunt, cum tales filios genuissent. Rur-
sus quid felicius Metelli Romanorum principis felicitate, si prole respicimus? quid præ-
clarior filiis, si patrem non despiciamus? Hic enim Metellus consul, imperator, triumphator,
ex uxore pudica quatuor inclytos genuit filios tribus consulatibus & censuris & vna
prætura. Gyges denique Lydorum rex adeo prole felicissimus fuit, vt Apollinis oraculum
consulere sit ausus, an quisque se filiis felicius foret. Iterum Alfonso genuit dominam
Berengariam, quæ fuit vxor Alfonso regis Legionensis, ex qua genitus est gloriosissimus
Fernandus rex, qui Hispalim, Cordubam, & totam fere Bæticam, & Vandaliam à Mau-
ris obtinuit. Ex eadem rursus Berengaria genitus est Alfonso qui dictus est Infans Mo-
50 linæ. Item dictus Alfonso vii. genuit Vrracam quæ fuit regina Portugaliæ, & Leo-
noram quæ fuit regina Aragoniæ. Hic Alfonso à Mauris in prælio deuictus est apud lo-
cum de Alarcos. Fuit autem dux Maurorum Miramomelinus, qui prosequens victo-
riam multa castra acquisiuit, obseditque arcem de Alarcos, præsertim quia cognouerat
nobilem virum Didacum de Haro dominum de Viscaia post prælium in eadem arce re-
ceptum esse, sciebatque obsessis victualia defecisse. Miramomelinus itaque iurauit su-
per Alcoranum, quod si Didacus de Haro illico sibi non assignaret castrum, omnes gla-
dio feriret. Verum cum apud eundem Miramomelinum exularet nobilis vir Petrus Fer-
nandi de Castro, occasione inimicitiarum cum Nunio & Aluaro Comitibus de Lara,
generis eiusdem Didaci, suscepit idem Petrus Fernandi onus intimandi Didaco votum

Alfonso à
Mauris in præ-
lio deuictus.

regis Sarracenorum. Exposita igitur legatione Didacus necessitate famis compulsus, deliberauit arcem assignare, eo pacto vt omnes secum existentes saluarentur. Quod placuit regi exceptis Comitibus de Lara, qui debebant capti assignari Petro Fernandi inimico eorum: Pacto igitur inito, rogauit Didacus Petrum Fernandi, vt secum duos milites deferret, idemque Petrus iurauit, quod assignato castro Miramomelino, eadem hora omnes existentes in arce liberarentur præter Comites de Lara. Didacus vero mandauit suis, ne castrum redderent post quatuor horas recessus sui. Ille vero assumptis secum eisdem Nunio & Aluaro generis suis exiuit de castro, & infra paucas horas aliud castrum Christianorum securus petiit. Cum itaque Petrus Fernandi lætus admodum esset, putans se habere ad manus Comites de Lara, ac inuenisset eos abiisse cum Didaco, doluit se illusum. Nihilominus seruans quod iurauerat, cunctos qui in arce manserant, illæso abire fecit, datis per Didacum duodecim obsidibus de assignando castrum, vt statim dicemus. Sic itaque auuiditas vindictæ Petri Fernandi optima arte illusa est. Cæterum non aberrabimus ab incepto proposito, si breui inseruerimus quid huius inclyti Alfonsi temporibus eidem nobili Didaco de Haro acciderit. Fuit enim Didacus (vt ferunt Hispanorum annalia) Alfonso regi carus, plurimumque acceptus. nam erat vir strenuus, corporis atque animi viribus pollens. Verumtamen apud semetipsum cunctis fortior videbatur, quinimo bellandi arte, animositate, & fide plurimis se præstare arbitrabatur, vt alter Metellus, quem Salustius in Iugurtha commemorat, qui quamquam gloria & virtute clarissimus, tamen ei erat arrogans atque contemptor animus, quia arrogantia commune nobilitatis malum est. Ea igitur infelicissima die qua rex Alfonso conflagere debebat cum Miramomelino rege Maurorum prope Alarcos, Didacus ipse quatuor problemata publice & arroganter deuouit. Erat primum, nullo periculo dominum suum in bello dimittere: secundum, quod nulla necessitate castra aut arces domini sui hostibus traderet: tertium, quod si vnquam obsides assignaret, illos omnino redimeret: quartum, quod iam conferto prælio, si semel calcaribus equum percuteret contra Sarracenos, nullo discrimine respiceret retro, Sed altissimus Deus cuius est omnis fortitudo & potentia, fregit arrogantiam eius, quia scriptum est: Qui se iactat & dilatat, Deo displicet, & iurgia concitat. Et in Ecclesiastico scribitur: Nec te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiã, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relin-
quaris velut lignum aridum in eremo. Hinc Augustinus in libro de conflictu vitiorum: De sine grandia loqui. Frangit Deus omnem arrogantem, magniloqui cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur. Itaque tantam arrogantiam Didaci de Haro Deus non sustinuit, quippe ea die contra prædicta quatuor aut metu, aut infelicitate, vel necessitate agere coactus est. Nam victo exercitu Christianorum, ipse Didacus plurimos Christianos fugere conspiciens, ad arcem de Alarcos aufugit. At cum cerneret victualia deesse, exiens de castro suis militibus sociatus, impetum in Arabes fecit, vt tandem euadere posset. Verum sui eum deseruerunt. Cum itaque retro respiceret, neminem prope se videns, verecunde satis rediit ad arcem. Rursus eadem die duodecim milites Miramomelino regi Sarracenorum ex pacto obsides assignauit, ipseque sequenti die incolumis, sed infelix, euasit, & arcem infelicius hostibus consignauit. Sic itaque eadem quatuor eadem die nescio an insolentius ac impudentius fregit ac violauit. Nec defuit qui ei palam iactantiam suam impropere dicens, O Didace memor esto, quia in quo multa te acturum iactasti, in eo multos offendisti. Iactantia enim (vt inquit noster Quintilianus) audientibus non modo fastidium, sed etiam odium generat. qui enim se iactant hoc facere, tanquam superiores aut fortiores sibi videntur. Quare supra modum cæteros premere & despiciere creduntur. Hinc & noster Seneca ait, quia magnanimitas si se supra se extollat, facit virum minantem, inflatum, turgidum, inquietum, cunctis odiosum. Tu ergo, ô Didace, illud Scipionis vtinam animo cogitasses, qui militem tacitum esse debere ad exequendum, ad faciendum potius quam ad dicendum proniorẽ. Tu ergo qua die te verbis ostentasti, ea te operibus defraudasti, & qua die vouisti, ea votum fregisti, vt in te illud Sapientis impleatur: Superbia tua extulit te. Et iterum: Est qui hodie extollitur, & cras decidet. Verba tua te polluerunt, sed hostes non terruerunt, quia (vt poeta ait)

*Militem quid
deceat.*

Non semper ferit quodcumq; minabitur arcus.

Heri verbis hostes vicisti, à quibus hodie victus euasisti, vt imiteris Damasippum quem Macrobius commemorat, qui cum polliceretur aprum solus interficere, Cicero quaesiu-
uit an ipsum venabulo vel verbis interficere promittebat.

De

De gloriosa victoria Alphonsi VIII. contra Sarracenos in illo famoso bello de Nauibus Tolosa, & quomodo crux Christi preciosa visibiliter opem tulit, & de innumera multitudine cætorum. Inferuntur etiam copia interfectorum in antiquis bellis & cæterarum nationum.

CAP. XXXV.

LIBET igitur breui differere gesta Alphonsi VIII. post infelicem cladem peccatis populi Christiani susceptam apud locum de Alarcos. Postquam idem Alfonsus à Miramomelino rege Sarracenorum sic infelicitè victus fuit, conspiciens peccatis suis id euenisse, compunctus corde multa pietatis opera fecit. fundauit enim atque dotauit monasterium de Holgis, & Hospitale regis apud Burgensem ciuitatem, & alia plurima monasteria monialium. Fernandus itaq; filius eius cum esset ingentis roboris animi, incessabiliter interpellat patrem Alfonsum, vt Miramomelinum regem Maurorum paulo ante victorem aggredere-
 10 tur. Pater vero cum conspiceret Sarracenos instructos copiis multis, ac in locis saltuosis manere, ad filium ait: Aggredere, ô fili, hostes libens, si plurimos tibi similes in castris meis conspicerè, & hostium vires expertus nō essem: imitatus Paulum Fuluiū, qui contra Macedones cōsul missus, cum essent hostes in locis inaccessibilibus, hortante eum Nafica optimæ indolis iuvene, vt hostes adorirentur: Facerè, inquit, istud, si tua mihi ætas fuisset, aut tibi mea experiētia. Verū pluries expertus sum non tutū
 20 esse, vt recenti infeliciq; clade prostratus aduersus instructam aciem dimicè. Tandē Alfonsus precib. filii atq; sui animi amplitudine roboratus, eundem regē Sarracenorū diffidauit. Interim Rodericum Archiepiscopum Toletanū Romam misit pro cruciata, quam confestim obtinuit. Adueniente igitur die belli, cōgregato & instructo exercitu, Sarraceni in multitudine confidentes, vt moris habent, clamitabant magnis vocibus, & diuersis sonorum & tubarū strepitibus rigeant, vt nostris timorē, suis vero animū darent. Cum vero Alfonsus suos hostiū potentiam formidare conspiceret, ad eos ait quod Salustius in Catilinaria refert: Semper (inquit) in prælio illis est maximū periculum qui maxime timent. Nobis ergo, ô Christi milites, audacia pro muro, spes pro securitate, gloria pro victoria, iustitia pro certitudine vincendi habeatur. Et subdit: Nec vos conturbent hi hostium clamores. illis enim pauor est in animo, quibus effusa vox est in ore. Imitatus est
 30 Alfonsus Magnū Alexandrū, qui (vt Quintus Curtius refert) contra Darium pugnaturus in simili casu ad suos formidātes ait: Quid Barbarorū clamorib. turbamini, qui timoris habent testimonium, non confidentiæ probationē. Nam & canibus infeliciores mos est, quanto plus defecerint vires, eo magis latratibus indulgere. Expletis igitur his verbis, omnes in domino confortati Sarracenos impetunt. Vtrinq; itaq; pugnatum est acerrime, & non sine varietate fortunæ, eo auxilium ferente, coram quo fortuna ipsa aut nihil est, aut nihil potest. Tandem Arabes mirabili strage fusi & cæsi sunt. Fuit hoc bellū famosum dictum de Nauibus Tolosæ, ubi crux Christi visibiliter opem tulit. Meruit hic Alfonsus sua ad Christi crucem deuotione & reuerentia, crucis triumphantissimæ auxilio vince-
 40 re, vt alter Constantinus Constantii filius, qui (vt inquit Cassiodorus) aduersus Maxentiū pugnaturus vidit per somniū signum crucis in cælo flammeo more rutilare, & angelos assistentes atq; dicentes: In hoc signo vinces Cōstantine. Triumphauit autē Constantinus in signo crucis, vt nec solus vnus de suis in bello mortuus atq; captus fuerit. Quo effectū est, vt crux quæ primo apud Romanos suppliciū fuerat, in numismatū figuris sit descripta literis ascribentibus: HOC EST INVINCIBILE SIGNVM DEI VIVI. Fuit itaq; tam
 50 gloriosum hoc bellum, sicut vnquam in Hispania accidisse legitur. Cæsa enim fuere circiter cc. millia Arabum. Stupenda clades, inaudita lues, tot interfectorum hominū multitudo, quæ non miseranda, non deffenda, sed cum summis gaudiis referēda, atq; immortalī Deo gratulanda est. Quis enim Barbarorum miserebitur, quos cum non lædimus, catholicam fidem euertere, nosq; & nostra diripere, suæq; perfidiæ subiicere conspiciamus? Barbari miseratione indigni
 Tantam itaq; cætorum stragem, tantamq; occisorum multitudinem, vt eo bello Alfonsus intulit, nulla referunt annalia. Nam etsi clariora bella truculentioresque præliorum cædes recolimus, huic Alphonsi victoriæ non facile comparantur. Vt enim refert Orosius in primo congressu Alexandri cum Dario sexcentum millia Persarum bellantium fuere, quæ non minus arte Alexandri superata, quam virtute Macedonum. vbi magna cædes fuit Persarum. In exercitu vero Alexandri tantum centum viginti equites, & octo pedites defuere. Parum vero post, Darius cum quatuor centum millibus peditum & centum millibus equitum in aciem prodiit, pugnaque committitur, amboq; reges vulnerantur. Tandem Darius fugit, cæsaque sunt octoginta millia peditum, equi-

tum vero decem millia, capta autem quadraginta millia. Et rursus: Darius spe pacis amissa, quatuor centum millia peditum & centum millia equitum congregauit, & Alexandro ab Ægypto reuertenti apud Tharfum bello opponit. raroque in vlllo prælio, vt in hoc, tantum sanguinis fufum est, totusque oriens in potestatem Alexandri venit. Quantum autem numerus militum Alexandri ceciderit, non tradunt scriptores. Veterum enim mos est, ex ea parte quæ vincit, occisorum numerum non ponere, ne victoriam maculēt damna victoris. Denique contra Pyrrhum apud Lucaniam Curius consul bellum gessit, vbi octoginta millia peditum, & septuaginta millia equitum regem Pyrrhum habuisse ferunt. Ex his triginta sex millia cæsa referuntur. Rursus Regulus aduersus duos Hasdrubales & Amilcarem acerrimum bellum gessit, vbi triginta millia Romanorū ceciderunt. Postea vero anno ab vrbe condita quingentesimo sextodecimo apud Aretium commisso prælio, Attilius consul est occisus, octoginta millibus Romanorum cæsis. Cæterum Sylla Mithridaticum bellum cepit, in quoque prælio cum Archelao confligit, vbi nonaginta millia interfecta referuntur. Parum vero post cū Mithridates adiutoriū Archelao misisset, secūdo prælio quinquaginta millia ex suis interfecta sunt. Itē Iulius Cæsar apud Rhodanum Gallos bis vicit, vbi quadraginta millia Gallorum ceciderūt. Sed & Tiberius priuignus Augusti Germanos bello superauit, vbi centum viginti quatuor millia cæsa & captiuata feruntur. Quod bellum maximū & formidolosum quinquaginta legionibus gestum est, nec fere vllum maius bellum post Punicum fuit. Postremo (vt id Orofius refert) anno vrbis conditæ octingentesimo vigesimo quinto, Vespasianus templum Hierosolymis dirupit, murosque vrbis solo æquat: & ibi sexcēta millia Iudæorum interfecta Cornelius & Suetonius afferunt: Iosephus vero vndecies centena millia Iudæorum gladio & fame periisse, nonaginta vero millia toto orbe dispersa: de Romanis vero vix viginti quinque equites ceciderunt.

*De his quæ acciderunt regi Alfonso VIII. post famosum bellum Nauium Tolosa,
& de ciuitatibus & locis quæ acquisiuit, & de singulari facinore circa
arcem de Zorita, & obitu eius.*

CAP. XXXVI.

SVPEREST igitur vt ad Alfonso præclarissima facta & eius tempore gesta redeamus. Postquam itaque bellum prædictum de Nauibus Tolosæ toto orbe famosum Alfonso feliciter expleuit, creuit ad maiora animus. Vt enim inquit Valerius, felicitate obtentæ victoriæ roboratur nobilis animus atque nutritur, vt clariora semper aggrediatur, illaque cum laudum cumulo perficiat. Prosequitur igitur victoriā sibi à Deo missam, & post multa laboriosa bellica certamina, plurima loca à Sarracenis euicit, lucroque fidei adiecit, præsertim Calatrauā, Alcaram, Concham cum districtu Alarcon, castrū Dominarū, Vbedam, Bæzam, & innumera alia castra & oppida quæ tēpore Alfonso vi. fuerāt à Mauris occupata. Nec putamus alienum à proposito nostro, breui referre quoddam, non dixerim præclarum facinus, sed & dolendum pariter & ridendum exēplum, quod etsi Alfonso non parum afflixerit, tamen sua prudentia & industria in eius vtilitatem & gloriam versum est. Rebellaerat contra Alfonso miles quidam dictus Lupus de Arenis, seque in arcē famosam de Zorita inclusit atq; intrusit, ex qua incōmoda plurima finitimis ingerebat. Cupiebat rex quam maxime castrum simul & militē ad manus habere. Idque cum quidam mimus siue bufo dictus Dominguellus, facetus, sed prudens, qui apud Lupum erat, intellexisset, regem ipsum arcessiuit, sibiq; castrum & militem se daturum pollicetur. Percunctatus à rege quonam pacto id fieri posse cōfidebat, ille, vt erat astutus, rēque diu animo digesserat, regi vtilem, sed funestam malitiam aperuit, vt videlicet pateretur, se aliquem ex regis militibus in facie citra mortem percutere, statimque ad castrum fugeret, vt Lupo Castellano nuntiaret quendam ab eo militē in regis præsentia pro eo interfectum, quia de eodem Lupo detraheret, proditoremque appellasset: qua occasione grate eum reciperet, & tandem castrum ad regis manus deduceret. Annuit rex, sed non reperiēbatur qui se percuti à bufone permetteret. Affuit tandem quidam nobilis & grandæuus miles Petrus Didaci. Is vt rex castrum obtineret, passus est se à bufone in facie percuti. Expleto igitur concepto facinore, Dominguellus concito gressu ad arcē fugit, Castellanoque retulit ob eius honorem in regis conspectu militem occidisse. Quæ res pergrata Lupo fuit, illumque dilectum habuit, & custodibus arcis præposuit. Cum igitur captata die Castellanus in camera raderetur, oblata opportunitate lancea bufo spatulas eius perfodit, & illico interemit, ac per locum ab eo destinatum ex arce exiens ad castra regis deuenit: cui, Expleui, inquit, quæ promisi, Lupum proditorem interfeci. Eoque loquen-

Lupus de Arenis rebellis.

Dominguelli facinus.

te nepos Castellani ad regem accessit, clauisque arcis donauit. Meruit certe Lupi proditio, ut alia prodicione plecteretur, quia scriptum est: Delictum actores insequitur: & dignum fuit, ut ei qui fidem fregit, fides frangeretur ipsa. Sed dum proditio punitur, illius nobilis fidelitas ad cælum usque extollitur, qui facie se perpetuo vulnere truncari permisit, ut domini statum incolumem redderet. Fuit hic Alfonsus miræ patientiæ & longanimitatis, qui sæpe a subditis conuitia impune ferebat. Aiunt enim annalia Hispaniæ iuuenem quendam non satis moribus ornatum, licet nobilem, præturam ciuitatis Toletanæ ab eo postulasse. Rex vero ætatem & mores illi impedimento fore dicebat. Ad quem iuuenis liberior quàm modestior, Et tu, inquit, rex mihi ætatem improperas, qui in cunabulis¹⁰ regnare cepisti. Demum plures agnosco, qui tecum pridie pila & alea luserunt, à te præturis & honoribus exaltatos, sed ut puto ideo illos ad dignitates admisti, quia simul cum eis lusi: me vero ideo repellis, quia cum rege non lusi. Risit rex facetiam iuuenis, & libertatem in lacescendo, in regem præsertim, qui ludendo atque ridendo proscribere solet. Itaque nulla ira commotus armis & equo iuuenem donauit, imitatus Cæsarem Marcum Antoninum, qui cum quendam adolescentem non satis moratum, honorem petentem repelleret, moneretq; ut se bonis artibus muniret, quo postulato honore dignus haberetur, ille libera fronte ad Cæsarem ait: Multos agnoui, ô Cæsar, qui tecum in arena pugnarunt, tecumque gladiatorum arte vsi sunt, quos prætores & tribunos euexisti. Quod²⁰ Cæsar patientissime tulit. Post prædicta igitur clarissima Alfonsi gesta & amplissimas victorias ipse gloriosus Alfonsus à domino vocatus, in quodam rure oppidi de Arenaluo vocato Gutierre munno grauius infirmatur, vitamque finiuit & secum Hispaniæ gloriam sepeliuit. Hoc tempore sedit Romæ Urbanus I I I. quo etiam tempore ciuitas sancta Ierusalem à Sarracenis occupata est. Hoc etiam tempore Constantinopolis à Francis & Veneris capta est. Eo etiam tempore floruit in Hispania sanctus Dominicus institutor ordinis Prædicatorum. Hoc tempore sedit in imperio Henricus V I. & Otho I I I. Hic Otho per industriam Innocentii papæ I I I. imperium obtinuit, Philippo interfecto. Hunc Othonem tandem Innocentius papa excommunicauit & deposuit, quia contra eius voluntatem ingressus est regnum Apuliæ, quod conabatur auferre Frederico regi Siciliae. Principes Alemanniæ Fredericum elegerunt, & Otho schismaticus moritur.

Alfonsi obitus.

Ierusalem à Sarracenis occupata.

De Alfonso IX. qui post destructionem Hispaniæ trigesimo tertio loco regnauit, & quomodo in isto Alfonso iterum regna fuerunt vnita.

CAP. XXXVII.

ALFONSVS IX. filius Fernandi regis Legionis XXXII. rex fuit à Pelagio primo rege post cladem, & LXX. ab Athanarico primo rege Gotthorū. Cæpit autem regnare anno domini millesimo ducentesimo, regnauit annis XXVI. Hic ex domina Berengaria filia inclyti Alfonsi VII. regis Castellæ genuit (ut diximus) excellentissimum regem Fernandum tertium fidei catholice propagatorem, qui Hispalim, & totam Vandaliam, & maiorem partem Bæticæ suæ ditioni & lucro fidei subdidit. In quo Fernando fuerunt regna Castellæ & Legionis iterum vnita, ut apud Romanos mortuo Lepido & Marco Antonio, qui partiti inter se orbem fuerant. Fuit ergo hæc reintegratio regnorum Castellæ & Legionis ad maius firmiterque principatus stabilimentum & quietudinem ingentem, ut sub eodem Fernando tertio dicemus, quia scriptum est in libris Regum: Vnum virum queras, & totus populus erit in pace. Rursus hic Alfonsus IX. genuit etiam Alfonsum dictum Infantem Molinæ. Tandem Alfonsus rex foedus iniuit & renouauit cum nobilissimo Alfonso octauo rege Castellæ olim socero suo, & ab eo plurima castra dono accepit, & plurima dissidia inter utrumque regnum sedata fuere. Tempore huius Alfonsi non accidit cuiusdam fidelissimi militis præclarum facinus, non nisi sempiternis laudibus commemorandum, & à cunctis nobilibus arcium custodibus non modo animo figendum, sed imitandum. Hic enim Alfonsus ab Vrraca nouerca sua, sorore Didaci de Haro domini de Viscaya, non parum offensus, patre Fernando vita functo, eandem Vrracam etiam sibi non satis fidam, simul & Didacum fratrem suum à regno expulit, castrumque famosum de Guiar septem continuis annis obsedit, plurimumque affligit. Cui Didacus de Haro quendam fidelissimum Castellanum præfecit, videlicet nobilem virum Marcum Guterrii, cuius fides, constantia, & animi magnitudo nullis præconiis satis lustrari potest. Cum enim & longa obsidione non modo homines, sed cuncta victualia deessent, Guterrius Castellanus solus, sed³⁰ fofo animo sociatus in castro permanfit. Erantque ei cibi animalium coria, herbarum demum,

Guterrii Castellani cibus.

ac mures, & cuiusvis generis bestia quam occupare poterat. His igitur cōsumptis, Marcus suspensus ad collum arcis clauibus, inedia fameque consumptus ad portam interiorē turre in medio cardinis fere exanimis prostratus decubuit. Sic itaque mansit integra die. Effecit igitur Marcus spiritu & viribus deficiens, quod incolumis patrare solitus erat. Vnde moriens se se in media porta intrantibus obicem opposuit, ut nemo nisi supra eum intraret, cum nullus dum viueret, contra eum ingredi potuerit. Rex vero solitum impetum ad arcem dirigens, neminemque resistentem prospiciens, apponi iussit ad murum scalas. Ascendentes nobilem virum semiuiuum reperiunt, castrum, non se custodientem. Arbitrantes igitur qui ascenderant, Castellā mortuū, ad regis præsentiā supra humeros detulerunt. Lacrymatus est igitur rex ob viri illius ingentem virtutem, curamque de eo gessit, remediisque adhibitis paululum conualuit. Cum itaque rex ob eius egregia gesta ac pertinacissimam fidem plurima obtulisset, Absit, inquit Marcus, ut a te, o rex, aliquid capiam, qui gloriam, qui honorem arripuisti meū. Erat mihi sempiterna gloria in arce mori, quam tu ut viuerem abstulisti. ibo si permittis ad dominum meum libens, ut vitam adimat quam tu inuito donasti. Sed quid agam, fidem ei præsstitisti quam non nisi morte persolvere poteram. Perpetuas igitur contra te, o rex, agam querelas, qui ne fidem persolverem, impedisti. Tandem Marcus à rege dimissus, Didacum eius dominum in Africa exulantem mœstus adiit, à quo gratissime receptus. Cumque rei seriem cognouisset, die vna per celebri cum à multis nobilibus Guterrii fides & constantia ad astra vsque tolleretur, ad eos ait Didacus, Verissimum atque fidelissimum Guterrium extitisse Castellā nemo ambigit, verumtamen castrum libenter reciperem meum Marco fiducialiter commissum. Quod insulsum atque sæuum & inhumanum verbum cum Marcus audisset, seque de fide incusatum, nec illam satis domino præsstitisse putans, illico curiam regis Legionis petiit, vilissimisque vestibus indutus, prolixam barbā negligentemque deferens capillos, inter canes venatorios se in regis aula recepit, atque cū illis panem angustiae in terra pluribus sumpsit diebus. Tandem à quibusdam nobilibus notus relatum est regi, Marcum Guterrii inter eius canes vitam agere. Admiratus rex cū eum efflagitasset, cur illud egisset, ille rem gestam apud Didacum dominum suum enarrauit, effulsis lacrymis supplicans ne rex ipse pateretur, ut profugus & tanquam proditor per mundum discurreret, eique morem gereret, ut fidem ipse seruaret, castrumque ei redderet. Cui rex prudentissimus, Libenter, inquit, te ab eo periculo liberabo. Effecit igitur illico castrum ut erat, armis & victualibus munitissimum ei redderetur, illudque Marcus cum vellet, domino restitueret, ac fidem seruaret. Marcus itaque latus arcem plene possidens ad Didacum scripsit, ut veniret castrum suum recepturus, petens ut fidem homagiumque remitteret. Cui Didacus fidem viri admirans rescripsit, ut arcem regi Legionis traderet, eumque nihilominus à fidelitate & homagio liberans. Consecranda certe & perpetuo illustranda est illius immortalis viri fides, quam non aliter arbitratus est se plene domino soluere potuisse, nisi ut castrum redderet, aut vitam, nec à fide se verbis, sed facto, non fame, sed morte liberatum credidit. Sed nec minus liberalissimi atque magnificentissimi regis extollenda est liberalitas, quæ ut Marci constantissimi impetus fidem seruaret, optatissimum sibi & à se preciosum iocale, non modo precio numario, sed multorum sanguine comparatum Marco restituit. Hic nobilis Marcus imitatus est claros viros Casilinos, qui cum Hannibalis obsidionem paterentur, alimētorum facultate defecti, lora coriaque necessariis vsibus subducta, atque à scutis detractas pelles feruenti aqua resolutas ederunt, & tali cibo uti sustinuerunt, ne fidei constantiam Romanis præsstitam violarent. Nec aliter quidem Cretensium nobilis animus egit, qui in arce obsessus ad vltimam penuriam compulsus fuit, ac iumentorum vrina sitim correxit, quia dum vinci timuit, id passus est quod victor eos pati cogere non potuisset, ut ait Iulius Frōtinus. Sed de eximia fide & constantia antiquorum in custodiendis arcibus latius tangimus in libris de Castellānis & bellorum ducibus, quem nuper edidimus. Hoc tempore sedit in cathedra Petri Innocentius I I I. in imperio præsatus Otho, de quo paulo ante diximus.

Prima iumentorum vrina.

De Henrico primo, qui post destructionem Hispania trigesimo quarto loco regnavit, & de intempestina eius morte.

C A P. XXXVIII.

HENRICVS huius nominis primus, filius inclytissimi Alfonsi V I I I. regis Castellæ & Leonoræ filia Ricardi regis Angliæ, X X I I I. rex fuit à Pelagio primo rege post cladem, & L X X I. ab Athanarico primo rege Gotthorum. Regnare itaque incepit anno domi-

domini millesimo ducētesimo decimo quarto, regnauit annis duobus. Hic cū esset puer
 x i. annorū, statim mortuo Alfonso v i i i. patre suo, in regem assumitur. Matre eius de-
 functa, regni gubernationem suscepit nobilissima domina Berengaria soror sua. Parum
 tamen post Aluarus Comes filius Nunii Comitis specialem curam regis pueri suscepit.
 Hic tempore Alfonsi v i i i. patris Fernandi potentia, diuitiis, & fauoribus existens plu-
 rimum creuerat. Insolens itaque effectus non parua dissidia seminauit, & contra domi-
 nam Berengariam guerram mouit, & tentauit puerum regem filia regis Portugalia nup-
 tui tradere. Quinimmo Aluarus ipse oblitus fidelitatis, immemor beneficiorū, crude-
 lis in patriam, unitatis hostis, plurima discrimina regno attulit, & bellum contra regem
 & matrem Berengariam aperte gessit, quia scriptum est: Homo apostata omni tempore
 iurgia seminat. Et iterum: Semper iurgia quærit impius, & discordias prouocat. Et rursus
 Sapiens ait: Homines pestilentes dissipant ciuitatē. Sed verum est, quia (Aristotele teste
 in i i i i. Politicorum) existentes in excessibus fortunæ, potentia, aut diuitiarum, subiici
 nec volunt, nec sciunt. Quod videre libet in pueris infanti ætate gaudentibus, qui pro-
 pter delicias etiam parentibus & doctoribus subiici nesciunt. Quare subdit idem philo-
 sophus, quia non contingit bene principari, qui sub principe non fuit, aut bene subiici nō
 consueuit. Tentauerat enim Aluarus (vt diximus) Henricum regem puerum filia regis
 Portugalia nuptui tradere, regina & magnatibus regni inuictis. Idque de facto obtinuit,
 & quia se contingebant consanguinitatis gradu, nec ad quietem regni expediebat, ab In-
 nocentio papa i i i. celebratum est inter eos legitimum diuortium, super quo emanauit
 illa famosa decretalis: *Est necesse de donationibus inter virum & uxorem.* Sæpe unita coniu-
 gia inter sanguinis vinculo coniunctos prauos exitus parturire conspiciamus, idque Scri-
 ptura sacra nos docet. Ait enim Daniel in altera visionum suarum, se ferrum vidisse mix-
 tum testæ fictili, quæ licet commiscebantur humano semine, non tamen adhærebant,
 quemadmodum ferrum testæ terrea commisceri non potest. Quod verbum sacri inter-
 pretes de Romano regno exponere visi sunt. Illud enim diuidendum erat in orientale &
 in occidentale. Vt coniungeretur, facta sunt plurima connubia, vt de Marco Antonio &
 Cleopatra, sed plurimis aliis libet reperire, qui licet humano semine commiscebantur,
 non tamen amicitia vinculo sibi ipsis adhærebant. Quinimo eo grauiores surgunt in-
 quietudines. Vt igitur ad Henricum redeamus, celebrato diuortio cum moram traheret
 apud Palentiam, casualiter obiit. Nam eo ludente cum cæteris pueris nobilibus, tegula
 cecidit, & cerebrum eius illisit. Siquidem minus prouide custoditus cum esset, quidam
 ex domicellis tegulam ludi gratia proiciens, regem in capite vulnerauit: ex quo post
 duos dies spiritum exhalauit. Post cuius obitum plurima disturbia Aluarus Comes pro-
 curauit. Sed tandem inclytus Fernandus filius Berengaria, vt iustum & debitum erat, in
 regem Castellæ feliciter est assumptus, quem tamen simul & Berengariam Comes Al-
 uarus insequabatur. Postea tamen diuino iudicio idem Comes per milites Berengaria &
 regis Fernandi filii sui captus est, & qui multos offenderat, & fidelitatem debitam serua-
 uerat, in offensorum manibus iuste deuenit, carceribusque mancipatur: quos non euasit,
 nisi plurima castra quæ occupauerat, restituerat. Sic itaque impletum est in eo illud Sa-
 pientis: Qui in altum mittit lapidem, cadet super caput eius. Aluarus itaque lapidē scan-
 dali misit in altum, vt altum videlicet & eminent sceptrum regis deprimeret: digne igitur
 cecidit super caput eius. Deus enim in laqueo suo humiliauit eum, quia teste Sapiente,
 Qui parat alteri scandalum, offendetur in eo. Superbus Aman & dissipator unitatis,
 qui erat secundus à rege, incidit in scandalum quod regina & Mardocheo parauerat. Sic
 & Camillo consule Faliscos prodicionis supplicium luisse comperimus, quod aliis para-
 uerant. Sedit tempore huius Henrici in cathedra Petri Innocentius i i i. in imperio ve-
 ro Otho i i i i. de quo paulo ante diximus.

De gloriosissimo rege Fernando, qui post cladem Hispania trigesimo quinto loco regnauit in
 Castella & Legionē, & quomodo utrumque regnum fuit in eius persona unitum, &
 de claris eius filiis, & quomodo Beticam totam recuperauit, & de vi-
 toriis & clarissimis eius operibus.

CAP. XXXIX.

FERNANDVS excellentissimus huius nominis i i i. filius Alfonsi regis Legionis & do-
 minæ Berengaria, filia inclytissimi Alfonsi v i i i. regis Castellæ, xxxv. rex fuit à Pela-
 gio primo Hispania post illius cladem, & lxxii. ab Athanarico primo rege Gotthorū.
 Regnauit annis xxxv. Hic mortuo casualiter (vt præmisimus) Henrico auunculo suo, cœ-

pit regnare in Castella anno Domini millesimo ducentesimo decimo sexto, qui viuente Alfonso rege Legionis patre suo regnare incepit in Castella. Postea vero xv. anno regni sui prædictus Alfonso Fernandi pater decessit. cui Fernandes ipse successit in regno Legionis: in regno vero Castellæ successit ex prædicta domina Berengaria filia primogenita inclytissimi viii. regis Castellæ sine liberis masculis decedentis. Itaq; regnum Castellæ dictæ dominæ Berengariæ naturali optimoque iure debebatur. Sic igitur Fernandes ex patre in regno Legionis, ex matre in Castella regnavit, fueruntq; in eius personam regna vnita. Quæ vnio & reintegratio monarchiæ Hispaniæ facta est anno domini millesimo ducentesimo trigesimo secundo. Duxit itaque duas vxores successiue, Beatricem filiam ducis Brabantiæ electi in Imperatorē Alemanniæ, ex qua genuit Alfonso x. qui post eum regnavit. Genuit deniq; Fredericum & Emanuelem, & Philippum, & Santium, & Henricum. Hic Henricus Fernadi filius longo tempore exulauit, tempore fratris sui Alfonso, vt sub eo dicitur. Defuncta vero Beatrice contraxit cum Iohanna filia Comitis de Pontis, ex qua genuit Ludouicum & Leonorā. Hic Fernadus gloriosus rex fuit, qui proprie Augustus dici potest, quia plurimū regna auxit. Laudamus Camillum pro eo quod patriæ fines dilatauerit, sed longe plus Fernadus perpetuis laudibus consecradus est, qui tantæ virtutis fuit, vt & bona patriæ auxerit, & mala in hostes transtulerit. Licet enim in eius personam regna vnita fuerint, postea tamen diuino assistente auxilio, longe maiora regna & dominia lucro fidei attulit. Vicit enim plurima bella cōtra perfidos Machometos, recuperauit denique Hispalim, Cordubam, & partes adiacentes, nec non vniuersam Vandaliā & Baticam. Fuit denique Fernandes religiosissimus. Nec enim tantum laudandus est, quod de nobilissima & antiqua regum prosapia originem traxerit, quantas & quot victorias ingentes consecutus sit, sed de hoc inter cætera prædicandus est, quod inter fulgura palatii & honorum culmina Deum timuerit, ecclesiam coluerit, & inter regalis sanguinis & diuitiarum affluentiam, materiam virtutum non deseruerit, dicente scriptura, Sic protegit sapientia, quod non protegit pecunia. Hic princeps sacrificiis & orationibus assiduus erat, Alexandrum superans, de quo ait Q. Curtius, quia eo sacrificante omnis hominum turba deorū laudibus vacabat, nec ad bella pergebat, quin deos suis precibus cōciliaret, rediensq; de castris primo templa quam aulam petebat. Rursus hic Fernandes armis excitatus fuit, laborum bellicorum patientissimus, toto fere vitæ suæ tempore bellorum contra infideles iustissimo exercitio vacabat. sciebat enim quia (vt Cato Censorinus & Vegetius de re militari referunt) ars & exercitium solēt præstare victoriā. non enim multitudo militum, non numerus annorum, non splendentia auroq; fulsa arma triumphum vincendi comparant, sed bellandi exercitatio & frequens vsus. nutrit enim audaciam cōserendi frequētia, quia eodem Catone teste, nemo facile metuit quod se fecisse sæpe confidit. Quare Fernandes ipse suos milites verbis sapientissimis & congressibus frequentissimis ad armorum exercitium commonebat, inquiring illud sapientis Vegetii: Quia in pugna amplius solet vsus prodesse, quam vires. nam si doctrina & vsus cessat armorum, nihil villanus differt à milite. Rursus semper illud Augustini 3. de ciuitate Dei in ore gerebat, quia per annos septingentos & vnum ab Hostilio Tullio vsque ad Augustum Cæsarem, vna tantum æstate Romani viscera sanguinem non sudauerunt. Denique fuit Fernandes in ordinandis aciebus prudentissimus, in cōgrediendo strenuissimus, denique pius, mansuetus, Deo & hominibus carus, humilimus quoque fuit. Quare merito victoriosissimus fuit, quia scriptum est: Vir humilis loquetur victorias. Sæpe enim totius fere Africæ Mauri contra Fernandum transfretauerunt, Hispaniam valida manu vastantes, quos Fernandes mirabiliter fregit, & contra eos diuina potentia victor euasit. Hic Fernandes, vt alter Alexander quem Iustinus commemorat, tam gloriosus in præliis fuit, vt cum nullo hoste congressus est quem non vicerit, nullam vrbe obsedit quam non expugnarit, nullam gentem aggreditur quam non calcauerit. Fertur, in ore eius ille propheticus versus semper resonabat: Dominus mihi adiutor, & nō timebo, quid faciat mihi homo. Quia igitur in Deo confidit, fugerunt à facie eius inimici illius, & requiem dedit illi Altissimus, & liberauit eum à concussione & afflictione hostium suorum, & per eum contriuit dominus baculum impiorum, virgamque inique dominantium confregit, quicquid animo concepit ac agere cœpit, feliciter Deo adiuuante compleuit, dimisitq; amplissimum principatum Alfonso decimo filio suo à mari oceano vsq; ad mediterraneū, & quicquid in illa infelicissima clade tēpore regis Roderici vltimi regis Gotthorū Sarraceni occuparūt, Fernadus ipse post multa annorū spatia felicissime recuperauit. Regē vero Granatę tributariū fecit. nam (vt ait Cusentinus) omni die mille Morabetinos aureos ei persoluebat, & ad illius curias venire tenebatur, & vocatus etiam

Triumphus causæ.

etiam contra Mauros ccc. milites mittere astringebatur. Fuit deniq; hic gloriosus princeps tantæ moderationis & virtutis, vt nunquam nisi iustis ex causis cuiquam bellum in dixerit, illud Augusti Octauii semper commemorans, videlicet iactantis esse animi & leuissimi ardore triumphandi & ob lauream, id est folia infructuosa, in discrimen per incertos euentus certaminum, securitatem fidelium ciuium præcipitare. Et iterum aliud Scipionis semper in ore gerebat: Malle se vnum ciuem feruare, quam mille hostes occidere. Hic catholicus Fernandus de tot & tam præclaris victoriis non intumescens, nec de tanta dominiorum amplitudine superbiens, victorias ipsas Deo altissimo tribuebat, & incrementa fidei ac Christianæ religionis potius quam terrenæ dominationis mente gerebat, atque pro ea fide assiduis periculis se exponebat. De quo verius quam de Pyrrho dici potest, quia non satis erat illi pro salute pugnare, nisi salutem pro fide contemneret. Hic princeps interrogatus, cur longe plus regni fines auxisset, quam multi eius primogenitores, quippe qui recuperauit quæ illi perdidit: respondisse fertur verbum suo auctore dignum, & sempiterna commemoratione dignum. Patres (inquit) mei fortassis animo gerebāt principatum terrenum exaltare potius quam fidem plantare, augere sibi populum multum, sed non stabilire diuinum cultum: quare decepti sunt in adinventionibus suis: itaque ad cælum oculos vertens, Tu Domine qui scis corda & renes hominum, nosti quia non meam, sed tuam gloriam quæro, non tam caducorum regnorum quàm fidei tuæ Christianæque religionis augmentum desidero. Deniq; semper illud in ore gerebat, quia non propter eius merita, sed propter infidelitatē hostium omnia prospera ei successissent. Sciebat enim deuotissimus princeps, quia sic Moyses, sic Iosua, sic Dauid vicerūt regna. tunc enim prostrarunt hostes, cum pugnarunt animo tuendi & augendi religionem vnus veri Dei. Sic & Iosaphat rex Iuda dicebat militibus suis: Credite in domino pro quo pugnat, & securi eritis. Et Nehemias, Deus, inquit, noster pro quo pugnamus, pugnabit pro nobis, & dabit victoriam, nos ipsi faciamus opus. Nihil profecto tantum ad victoriam confert quam recta bellandi intentio in vera iustitia stabilita. Scriptum est enim, Iustus iuuabitur in die periculi sua iustitia. Et iterum, Iustitia eleuat gentes. Hinc & apostolus bellare admonet per arma iustitiæ & lorica fidei. Nam (vt scriptura commemorat) sancti per fidē vicerunt regna. Iustitia autē belli ex ipsa recta bellantis intentione procedit, dicēte Augustino, illa bella iuste suscipi posse, in quibus non est nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, & libido dominandi. tali quippe intentione bellantibus victoria promittitur. Nam (vt inquit Gregorius) non deerit certantibus optata victoria, si desit in animo humana gloria. Hinc Bernardus, Ex cordis, inquit, affectu, non belli euentu pensatur vel periculum, vel victoria Christiani hominis, quia si bona fuerit causa pugnat, pugne exitus malus esse nō potest. Rursus Ambrosius: O homo ideo non vicisti, quia de tuo præsumpsisti. Qui vero bella etiam contra infideles gerit, non augendæ aut tuendæ religionis gratia, sed amplioribus dominiis potiendi, aut quadam humana gloria, parum victoria fruitur. Sic Romani, qui (vt ait Augustinus) non diligebant gloriam propter iustitiam, sed iustitiā propter humanam & inanem gloriam, ingentes clades passi sunt: & quanquam pro puniendis orbis malis aliquando celeriter bella confecerunt, ipsam tamen victoriam celerius perdidit. Quod facile comperiet qui recolet quam diuturna bella à veteribus gesta fuere, quam varios euentus, quam luctuosas clades, & quam parum diuturnas victorias experti sunt.

De nonnullis incidentibus quæ huius Fernandi tempore in diuersis partibus occurrerunt, & de ortu pestiferæ partialitatis in Italia, videlicet Guelforum & Gebelinorum: & quomodo eo tempore per Iacobum regem Aragoniæ Maiorica & cetera insula Baleares lucro fidei accreuerunt: & de felici obitu huius Fernandi, & quomodo prohibuit sibi fieri statuam: & de diuisione in imperio, & qualiter in discordia electus fuit Alfonso huius Fernandi filius.

C A P. XL.

FERNANDI igitur prædicti tempore varia in orbe occurrerunt digna relatu. Nam seua est orta partialitas in Lombardia inter eos qui fauebant parti ecclesiæ Romanæ & fauentes imperio. Ex quo tempore incepit pestifera partialitas Gebelinorum & Guelforum, quæ fuerunt nomina duorum fratrum in Tuscia, qui in has duas partes se diuiserunt. Gebelinus enim sequebatur partes imperiales: Guelfus partes ecclesiæ, vt Consentinus ait. Rursus eiusdem Fernandi tempore Iacobus rex Aragonum cum Fernandi regis adiutorio summa strenuitate insulas Baleares, quæ Maiorica & Minorica dicuntur à Sarracenis, deuicit, & lucro fidei addidit, vt Consentinus refert. Postquam igitur

Fernandus omnia feliciter peregrisset, tandem vt Deo placuit, licet cum grauissimo Christianitatis damno potius quam suo, beatum dedit Deo spiritum qui eum creauit. Quo die auditæ sunt voces in cælo: En moritur iustus, & nemo considerat. Cuncti fideles ob eius obitum incessabiliter flebant dicentes, Vtinam talis princeps aut non nasceretur, aut non moreretur. Quo nullus ante eum bellis felicior fuit, aut in pace moderatior, in cunctis liberalissimus, in amicos fidelissimus. Habent enim Hispanorum annalia, quia cum hic gloriosus princeps in agonia mortis esset constitutus, à quodam milite interrogatus est, quale sepulcrum aut statuam sibi iubebat apponi. Cui ille, Immaculata, inquit, vt potui, vita mea ac gesta sint mihi sepulcrum & statua, imitatus Catonem seniore, ad quæ cum amici dicerent plurimorum vbique principum erecta fore insignia sepulcra & statuas: ille, Malo, inquit, vt homines flagitent, cur Catonis statua posita non est, quam cur est posita. Rursus cum Fernandus paulo ante eius obitum non ignoraret precium ab infidelibus esse datum pro eius morte, dicebat ad suos, Me (inquit) non quærunt, sed patriam. putant enim Mauri facile Hispanias obtenturos, si Fernandus moreretur, sed & credunt Hispaniam ipsam vinci non posse, si Fernandus non vinceretur. Nec aliter (teste Polybio) Scipio iunior de se dicebat. Recte (inquit) qui patriam oppugnât, me prius volunt de medio tollere. Non enim Romam casuram putant Scipione superstite, nec victum Scipionem si Roma ceciderit. Huius gloriosi Fernandi regis tempore (vt scribit Martinus Cusentinus) quoddam mirabile ad nostræ catholicæ fidei defensionem accidisse fertur. Nã cum apud Toletum quidam Iudæus gratia ampliandi vineam suam rupem comminuisset, in medio saxi concauitas reperta est, vbi liber erat folia lignea habens, descriptus tribus linguis, Hebreis, Græcis, & Latinis: scriptura vero quasi vnus psalterii videbatur. Hic liber de triplici mûdo disterebat ab Adam vsque ad Antichristum. Principium vero tertii libri incipiebat à Christo sic exordiens: *In tertio (inquit) mundo filius Dei nascetur in mundo ex virgine Maria, patieturque pro salute hominum.* Quod cum Iudæus conspiceret, statim cum familia sua sacro fonte renatus est. In fine itaque libri dicebatur, quod tempore Fernandi regis inueniri debebat. Sed de huius gloriosissimi Fernandi regis deuotione, religione, pietate, strenuitate, cæterisque eius innumeris virtutibus & triumphantissimis victoriis parum à nobis in hoc epilogo dicitur. Exigerent enim præclara gesta eius integrum volumen. Accedit, quia Rodericus Toletanus archiepiscopus in hoc Fernãdo III. ætatis sue contemporaneo historiam clausit, cuius vitam, gesta, atque præclara facinora in calce historiarum suarum diserte contexit. Temporibus huius Fernandi sedit in cathedra Petri Innocentius III. qui ad petitionem baronum & totius regni Portugaliæ deposuit, verius suspēdit ab administratione regia regem Portugaliæ, dans illi coadiutorem Alfonsum, de quo habetur M. C. grandi de supplenda neglig. præla. libro v. Post obitum eiusdem pontificis sedit Honorius III. natione Romanus, post cuius obitum sedit Gregorius IX. natione Campanus, & Celestinus III. natione Mediolanensis, Romanum vero imperium gerebat Fredericus II. Henrici quondam imperatoris nepos, qui Othone iam deposito ab Electoribus imperii consilio & præsidio Philippi regis Franciæ Imperator est electus, anno millesimo ducentesimo decimo, vt refert Vincentius. Hic Fredericus coronatus fuit Romæ ab Honorio III. de facto tamen imperauit, non iure. qui tandem depositus & obstinatus anathema Apuliam petit, quem ægrotantem Manfredus filius eius naturalis ad regnum Siciliæ ambiens, timens quia conualesceret, fecit suffocari. Quo mortuo Electores imperii in duos se diuidunt, quidam Alfonsum regem Castellæ filium huius Fernandi alii Ricardum Comitem Cortimbiæ, fratrem regis Angliæ. Quo schismate longo tempore durante, tandem Alfonsus rex Castellæ zelo (vt aiunt) Christianæ pacis succensus & Gregorii Papæ precibus resignauit. Ricardo denique mortuo electus est Rodolfus comes Aneburgensis. Verum licet propositi nostri fuerit genealogiam & ortum regum & regnorum Hispaniæ, clarioraque eorum gesta & successus solum à tempore huius Fernandi vsque ad moderna tempora Henrici quarti nunc feliciter regnantis contexere, pro eo quia idem Rodericus archiepiscopus in sua Chronica præcedentium regum generationes, gesta, atque successus latiore sermone profecutus est: nos tamen quædam præclara ab eo intacta addentes, volumus summam & sub quodam epilogo genealogiam & successiones omnium regum percurrere, qui ante Romanos & post eos in Hispania principatum obtinuerunt, eos etiam qui ex Vandalis, Hugnibus, Gotthis regnarunt, incipientes ab Athanarico primo rege Gotthorum, & demum sequentium regum qui post miseram cladem Hispaniæ, & à tempore Pelagii vsque ad hunc Fernandum inclusiue regnarunt. Contexuimus etiam clariora eorum temporibus gesta, necnon exterorum principum & clarorum virorum accommodata exempla, breuius quam volumus, vt tandem cæteros

cæteros reges qui post eundem Fernandum vsque ad hæc nostrâ tempora in eisdem regnis præfuerunt, successiones pariter & successus aptius continuemus.

PARTIS TERTIÆ FINIS.

10 R O D E R I C I S A N T I I
E P I S C O P I P A L E N T I N I
H I S T O R I Æ H I S P A N I C Æ
P A R S Q V A R T A.

P R Æ F A T I O.

20 **C**OGIT scribendi ratio & rerum magnitudo, ut in hac quarta & ultima parte post enarratas breui stylo genealogias, successiones simul & successus regum Hispaniæ, præsertim Castellæ & Legionis, vsq; ad gloriosissimum Fernandum huius nominis III. qui Hispalim, Cordubam, & totam pene Vandaliam & Beticam lucro fidei catholice adiecit, historiam ipsam continuemus, etiam genealogias, successiones, & clariora gesta sequentium regum post eundem Fernandum vsq; ad Henricum IV. nunc feliciter regnantem. Verum ut historiam ipsam pulchriorem elegantioreq; reddamus, solitum obseruabimus ordinem. Nam ad narrationes rerum Hispanarum aliqua insignia & præclara ac relatu digna gesta & dicta tam ex sacra scriptura, quam ex annalibus Romanorum prætorum & Græcorum similia exempla aptabimus, moraliaq; documenta & sapientum sententias addemus, ut qui hanc Hispaniæ historiam percurrerit, cæterarum etiam partium clariora facta legisse latetur, & aliquid ad humanæ vitæ informationem attigisse videatur. Demum historiam ipsam rerum Hispanicarum alius repetemus, pro eo maxime, quia præfati Roderici Toletani historia regum sequentiũ tempora non attigerit, sed solum in eodem Fernando III. narrationem clausit. Itaq; agemus in hac quarta parte de XI. regib. qui post Fernandũ III. prædictum in Hispania, Castellæ videlicet & Legionis, regnarunt, atq; in prouincijs eidem principatui subditis, & de eorundem regum genealogijs & successione, ac claris gestis. Nec omnia particulatim tangemus, sed solum illustriora. Quilibet enim rex pro rerum occurrentium magnitudine & varietate vnum expeteret volumen, si cuncta contexeremus. Verum quia in occurrentibus, aut recentibus rebus scribere non parum discriminis & difficultatis verti solet, pro eo quod iuxta scribentium varias passionibus plerumq; varia aliquando ficta narrantur: nos veritatem rerum gestarum proscuto sumentes, nec adulationibus, nec odijs vincemur, sed prout ex veridicis Hispaniæ annalibus carpere potuimus, & ab egregijs & omni exceptione dignis personis, ab illis præsertim qui nonnullis ex narrandis rebus interfuere, didicimus, rerum gestarum seriem describemus. Absit enim ut ipsa historiarum

30 notitia quæ ad eruendam veritatem inuenta est, contra eandem veritatem militet. Nam (teste Isidoro) sapientes præterita hominum gesta ad institutionem præsentium historiis demandarunt, quæ etsi summis retro temporibus acciderunt, si tamen veritate nituntur, quam maxime nos dirigunt, atq; quodam certo testimonio admonent, quæ sequi, quæ rursum vitare debeamus. Quosdam enim longe magis prætorum gesta mouent quam visa recenter. Vt enim inquit Gregorius, Ex transacta prætorum hominum vita didicimus, qualiter nos in subsequenti conuersari debeamus. Et Cassiodorus, Instructus redditur animus ad futura, quando præteritorum præclara gesta ad memoriã recolimus. Hinc Poeta ait:

Præteriti ratio scire futura facit.

Ea de re Cicero cum de oratore agit, Historia, inquit, temporum testis est ac lux veritatis, vita memoria, magistra vitæ. Incipiemus igitur ab Alfonso X. filio gloriosi Fernandi III. de quo paulo ante egimus.

50 DE ALFONSO X. FILIO FERNANDI III. ET DE
Violantæ eius uxore, & quomodo tentauit aliam accipere uxorem, & de exitu eius
rei, & de eius nobili prole, & de virtutibus illius, præsertim de solertia in legibus condendis.

CAP. I.

ALFONSVS huius nominis X. glorioso Fernando III. patri eius in regnis successit Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo. Hic LXXIII. rex fuit post Athanaricum primum regem Gotthorũ, & XXXVIII. à Pelagio primo rege post cladẽ Hispaniæ. Regnavit autẽ XXXII. annis, duxit uxore Violantã, filiã Iacobi regis Ara-

goniæ, ex qua cum prolem non susciperet, arbitrans defectum generandi in ea fore, misit oratores ad regem Daciæ petens in vxorem speciosissimam eius filiam dictam Christianam. Ille vero ob celebritatem nominis Alfonsi regis filiam comitatam pluribus nobilibus suis ad eum transmisit, & tandem Hispalim applicuerunt. Interim vero domina regina Violanta ex Alfonso concepit, & peperit inclytam Beringuelã, postea dominã Gualdaiarã. Cum igitur Alfonso intelligeret filiam regis Daciæ ab eo tantopere exoptatam aduentasse, ingenti rubore & verecundia confusus est, nec sciebat quonam modo tantã leuitati consuleret: non tamen illius pudicitiam attentauit, sed summo studio remedia inquirebat. Quod Philippus frater eius conspiciens, qui erat Abbas Vallisoleti & de Cauis rubeis, ac electus ecclesiæ Hispalensis, clericatu dimisso, obtulit se Christianam ducere in vxorẽ. Quæ res gratissima admodũ fuit regi Alfonso, deditq; in dotẽ Aluam & Valdecorneia & alia plurima castra & dominia. Sic itaque perniciosum huius facti initium accommodato fine reparatur. Alfonso igitur Violantam plurimũ dilexit, & genuit ex ea Fernandũ primogenitum, qui postea contraxit matrimoniũ cum domina Blanca filia sancti Ludouici regis Franciæ, vt inferius tangetur. obiit autẽ Fernandus ipse viuente patre. Genuit deniq; idem Alfonso alios filios, Santium videlicet qui postea regnauit, ac Iohannem, & Iacobum, ac Petrum: Berengariam & Leonoram. Ex concubina vero genuit Beatricem quæ fuit vxor Alfonsi regis Portugaliæ, ex qua genuit Dionysium qui fuit rex Portugaliæ. Iohannes vero secundo natus eiusdem Alfonsi regis fuit valde strenuus & animosus in armis, duxit vxorem dominam Margaritam filiam magnifici Marchionis Montisferrati, ex qua duos filios genuit. Hic Iohannes præclara bella gessit contra Mauros, plurimaq; castra & oppida ab infidelium faucibus eripuit. Toto tempore huius Alfonsi exulauit Infans Henricus frater eius (vt ait Cusentinus) quia eundem Alfonso fratrem non satis honorabat, nec vnquam manum regis, vt moris est, voluit osculari. Quare idem Henricus Romæ senator effectus est fauentibus sibi quibusdam nobilibus. Tandem fauens Corradino contra Carolum regem Siciliæ ab eo in regno victus est. Vt igitur ad Alfonso redeamus, fuit hic princeps excelsi ac magni animi, & ad grandia mentem dedit. nam veluti (teste Isidoro) Moises leges Hebræis tradidit, Lycurgus Lacedæmoniis, Solon Atheniensibus, Romanis vero Numa Pompilius prout à numinibus acceperat: sic hic Alfonso legibus condendis deditissimus fuit. Nam conspiciens per diuersa volumina plurimorum principum & populorum leges dispersas fore, eadẽ curiositate, qua olim Romani, vsus est. Illi enim (Augustino teste) post Romam conditam ab Atheniensibus leges Solonis receperunt, quas tamẽ postquam acceperunt, meliores ac commodiores facere conati sunt: idq; vt de legibus Lycurgi Lacedæmonii ferunt, quamuis Lycurgus ipse ex Apollinis auctoritate leges illas se instituisse finxerit, quod Romani credere noluerunt. Qua de re leges vt ab hominibus, non à diis latas admiserunt. Nec aliter Alfonso effecit: leges enim Romanas in regnis suis legi fecit, licet minime eis subiiceretur. Demum ex omnibus summa moderatone & ratione ac æquitatis vibramine septem libros quos Partitas vocat, instituit, & salubriter compilauit, in quibus sacratissimæ leges non solum ad causas hominum decidendas, sed ad diuinum cultum dirigendum augendumq; continentur. Deniq; idem Alfonso rerum in orbe gestarum librum accommodatissimum per sapientes scribi fecit, quem Generalem historiam Hispani appellat. Rursus hic Alfonso ad arma strenuo se vertens, regnum Murtiæ à Carthaginẽ noua vsq; ad Chinchilla à Sarracenis recuperauit, Murtiamq; Christianis populauit, quam ciuitatem plurimum dilexit, & illa fidelissima ei fuit in aduersitatibus suis, vt inferius tangemus.

De liberalitate huius regis Alfonsi & mira ad calamitosos compassione, & quomodo grandi pecunia redemit Imperatorem Constantinopolitanum captiuatum à Soldano Babylonia, & de claris victoriis eius contra Mauros.

C A P. II.

PLVRIMIS quidem virtutibus Alfonso præditus fuit, præsertim liberalissimus, magnificus, atque magnificentissimus erat. Inter plurima igitur illius principis magnifica gesta breui aliqua differemus. Cum enim apud ciuitatem Burgensem, solennissimas nuptias celebraret Fernando de la Cerda primogenito filio suo cum domina Blanca filia S. Ludouici regis Francorum, interfuerunt inuitati ab eodem Alfonso multi principes de maioribus orbis, videlicet Philippus primogenitus eiusdem sancti regis Ludouici, qui postea regnauit in Francia, rursus Eduardus etiam primogenitus Angliæ, qui nepos erat filius sororis Alfonsi: item infans Petrus, primogenitus Iacobi regis Aragoniæ: item infans

Alfonsi proles.

Legislatores.

fans Santius frater eius: item Fredericus, & Emanuel, & Philippus, Infantes, fratres Alfonsi: item Santius, ac Petrus, & Iohannes Infantes, filii eiusdem regis Alfonsi: eratq; tanta inibi congregata nobilitas, quanta à multis sæculis pacis tempore coadunata non reperitur. Quibus principibus tam excelsa, tamq; assidua parabat conuiuia, vt excedere videretur Caium Caligulam & Vitellium, qui (vt ait Suetonius) prandia & cœnas simul regibus pararūt, adeo vt in vna famosissima cœna duo millia electissimorum magnorumq; piscium, & septem millia auium siluestrium in edulium preparasset. Hic Alfonso Metellum excessit, qui (vt aiunt) famosam, immo infamem fecit cœnam, cuius excessum difficilius est referre, quam intelligere. Itaq; non facile credi posset, quanta fuit Alfonsi industria in eisdem festis atq; conuiujs, quantus ministrorum ordo, quāta sedulitas obsequij, quāta vrbalitas hospitis: vbi Alfonsi iussu victualibus in foris dimissis nullus erat custos, vt quisq; quibus vellet frueretur. numularii publice aderant, qui omnibus forensib. quas petebant pecunias dabant, & erant alii deputati, vt si quem male vestitum viderent, illico indumentis iam factis tegerent, ne differendo negare viderentur. Festis vero finitis, incredibilia dona eisdem principibus contulit, nec fuit quisquam ita minimus qui regis liberalitate fraudaretur. Vt igitur paucis agam, tanta fuit eius liberalitas, vt quemadmodū de Rom. pop. Valerius ait, sicut tantum accepisse vix inuidiam vitare potuit, sic tantum tribuisse gloria carere non potuit. Cæterum eisdem nuptialibus festis durantibus allata est opportunitas, vt alia Alfonsi regis excelsa magnificentia & ingens pietas toti orbi claresceret. Cum enim Imperator Constantinopolitanus ob Christiani populi demerita à perfido magno Soldano Babylonix bello victus & captus foret, & decem millibus marcarum argenti eius relaxatio esset composita: Imperatrix vxor eius Romanum Pontificē arcessiuit, qui partem tertiam redemptioni donauit, rex deniq; Franciæ Christianissimus certam quotam itidem persoluit. Poscebat igitur ipsa Imperatrix ab eodem Alfonso, cuius liberalitatem & virtutes audierat, vt sibi atq; tam pio operi subueniret. Alfonso igitur honorifice Imperatricem suscepit, & in regia aula vna cum regina consorte locauit, cumq; conspiceret redemptionem Imperatoris in longum protrahi, considerans illud Ambrosii: Quia illa vera est liberalitas, vt fratres ac proximos tuos non despicias, si eos in manibus hostium cecidisse cognoscas, quoniam melius est vt ipse subuenias, quibus pudor est ab alijs sumptus deposcere, aut alteri postulare subsidium: attendens deniq; quia proprium est liberalis & magnifici libenter ac cito facere, quia (teste Seneca) duplex est benignitas, cui accedit celeritas. Quare idem Alfonso Imperatori simul & Imperatrici compatiens eam ad prandium cum regina fecit inuitari. Illa vero vouisse asseruit, nunquam ad mensam sedere, nisi liberato Imperatore pariter & marito. Rex igitur Alfonso audito tam insigni facinore coniugalis fidei, ei simul & infortunio totis visceribus compatiens ad Imperatricem verba fecit, exorans vt læta & consolata pranderet, pollicēs infra decem dies totam argenti summam liberaliter numeraturum. Addidit denique velle oratores ad Soldanum dimittere qui Imperatricem incolumem conducerent, & pro liberatione instarent. Igitur infra eundem terminum vniuersam argenti summam persoluit: voluit tamen, id quod ab Imperatrice summopere petiit, vt Romano pontifici atque regi Franciæ quicquid ab eis exegerat, illico restitueret: quod & nobilis Imperatrix effectualiter impleuit. Extollenda certe & perpetuis laudibus consecranda est huius principis liberalitas. Quæ enim excelsior magnitudo animi esse potest, quam magnum principem à misera magni principis seruitute abducere, & tantā pecuniam contemneret, vt tantum principem redimeret? Nec enim fratrem & proximum, licet per multa terrarū spacia remotum atq; incognitum, neglexit, quia (vt inquit Gregorius) vera compassio diuini locis non potest, etsi corpore longe disiungitur, mente tamen quem diligit, habet. Hic Alfonso quamdiu humilis fuit, victor extitit, quia scriptum est: Vir humilis loquetur victorias. Cum vero se supra se extulit & arrogantiam induit, infelices successus expertus est. Huius enim regis temporibus rex Granatæ munitus auxilio Maurorum Africae, rupta treuga quam cum rege Alfonso pepigerat, plurima castra regni Murtiæ vi obtinuit, deinde obsedit ciuitatem de Xericio in Bætica, & occupata ciuitate arcem diuersis machinis debellabat, quam nobilis vir Gasias Gomecii Carrillo custodiebat. Diruptis igitur muris interfectisque custodibus, solus Castellanus mansit, qui vltra humanas vires, non dixerim se, sed duo parua mœnia quæ intacta restabant, custodiebat, fecitque grandem stragem in Arabes. Quod rex Granatæ conspiciens, ne interficeretur, sed viuum omnino caperent, districte præcepit, quodque vt facilius explerent, curuatis ferris eum trahebant, qui carnes trahi vndique maluit quam viuus capi. Tandem amplius agere nō valens captiuatus est. Quem rex Granatæ ob eius ingentem fidem libenter conspexit,

eumq; de illatis vulneribus sollicitè curatum incolumem regi Alfonso transmisit. Superavit profecto hic Gomecius duorum Brutorum constantiâ in obsidione Mutinensi. Rursum nec illi par fuit L. Antonius Perusiæ & Q. Cicero, qui obsessi in Gallia fortissime obsidionem tulerunt. nec ipsi Creteneses pares fuere Gomecio, qui in obsidione Metelli ad ultimam penuriam compulsi iumentorum vrina sitim sedauerunt. Sed Gomecius noster Saguntinos nostros imitatus, rores noctis ob aquæ defectum lambebat. Numantinorum quoq; fidem æmulatus est, qui à Scipione obsessi ob victualium defectum humanis carnis pascebantur. Nec aliter egerunt Calaguritani, qui à Pompeio circumsepti vxores & filios deuorarunt. Sic & Aquilegienses qui sub duce Menofilo obsessi à Maximino, pro neruis funes ex capillis matronarum ad arcium & ballistarum vsum fecere, idq; teste Livio Romæ actum comperimus: quo euenit vt Veneri caluæ templum à Senatu constitueretur.

Quomodo Alfonso x. recuperavit oppida de Niebla & del Algerbe, & quomodo inconsulte liberavit regnum Portugalia ab eo tributo quo regibus Castella tenebatur, & de scandalis propterea subortis.

C A P. III.

ALFONSVS itaque x. de quo sermo est, in regni sui initiis oppidum de Niebla in Vandalia per Sarracenos diu occupatum mensibus decem obsedit, illudq; machinis continuo debellauit. Occurrit tamen in castris suis innumera quædam muscarum plaga, quæ manducare homines non sinebant, quin & illas vna cum cibis commanducaret. Ex qua re omnes fere de castris ventris fluxum quem dysenteriam vocant, incurrerunt, plurimique moriebantur. Cum barones & milites regi suaderent, vt ab obsidione discederet, ille tamen perseuerandum dixit in re incepta, vt alter Ioab in obsidione Rabba, qui (vt Scriptura sacra testatur) suorum suasionibus non acquieuit, donec ciuitas, licet cum suorum incommodo, caperetur. Sciebat enim quia (vt Hieronymus ait) absq; perseuerantia nec qui pugnat victoriam, nec victor palmam triumphi assequitur. Vix itaq; Alfonso verba expleuerat, illico duo monachi ad regem accesserunt, monentes ad perseuerantiâ obsidionis, quoniam Mauri victualibus carebant, muri denique rupti erant. Plagam vero muscarum pollicebantur cessare, si eorum consilio Rex annueret. Persuaserunt enim Regi vt publica banna acclamarentur, vt quisquis certam muscarum summam ad quosdam puteos prope castra afferret, duos Turonenses argenteos pro salario obtineret. Qua industria euenit vt infra biduum tribus profundis puteis muscarum spurcitiis repletis, plaga muscalis, simul & dysenteria morbus penitus cessarent. Quare à Sarracenis cognita non modo Regi oppidum dedere, sed & alia castra & oppida ad Comitatum Algarbi spectantia, præsertim Gibraleon, Huelua, Mora castro Marin, & quamplurima alia. Post prædicta vero hic Alfonso quandam filiam bastardam vxorem dedit Alfonso Regi Portugaliæ, cui dotis gratia castra & patriam de Algarbe, quam paulo ante à Mauris euicerat, liberaliter assignauit. Ex quo tempore Reges Portugaliæ Algarbi Reges sese intitularunt. Prædictus igitur Alfonso Rex Portugaliæ ex eadem Alfonso filia genuit Dionysium. Hic factus adolescens cum nobilissimæ indolis valde prudens atque decorus foret. Regem Alfonso auum suum apud Hispalim visitauit, cui enixe & pro singulari munificentia dono postulauit, quatenus regnum Portugaliæ dignaretur ab eo tributo liberare quo Regibus Castellæ & Legionis tenebatur, videlicet vt ad eorum curias Reges vocati accederent, & demum trecentos milites contra Mauros requisiti mittere astringerentur. Rex vero Alfonso etsi rem difficilem conspiceret, paululum substitit: sequutus tamen cuiusdam militis consilium, vt alter Amon filii Dauid, qui consilio Ionadab rem fecit sibi & populo damnosam, vt erat magnificentissimus, nepoti cum suo nec minus totius regni discrimine complacere decreuit. Res igitur ad consilium deducta est. Cum itaque egregius & nobilis vir Nunius de Lara quid sibi videretur, dicere moneretur: Dignum est, inquit, ô rex, vt plurima huic clarissimo nepoti tuo beneficia conferas. id enim natura, id tuorum suorumq; antiqua nobilitas expostulat, & tibi innata profusa liberalitas. Verum vt regnum Portugaliæ ab hoc tributo, non tam personæ tuæ quam substantiæ regnorum tuorum debito, tam facile liberet, neq; decere, nec te id facere posse video. Alfonso igitur rex qui iam rem animo conceperat, contra Nunium verba non satis decencia indignatus protulit, eumq; odio habuit, sicut Sedechias rex Ieremiam odiuit, pro eo quod rem ingratam, sed veram & vtilem ei dixerat. Alfonso igitur cæteros afflagitat, illi vero quo regis voluntas tenderet, conspicientes, regem nepoti complacere debere consulebant: quod & rex sine mora expleuit. Nunius vero ea hora nec petita nec obtenta regis licentia discessit.

discessit. fuit enim res ipsa maiorib. regni ingratiſſima, ne dixerim incōmodiſſima, quippe quæ vnā præcipuam cauſam futuris magnisque diſſidiis attulit. nō enim paulo poſt Philippus Infans frater Regis, & Nuniſ de Lara prædictus, ac Lupus Didaci de Haro, & Stephanus Fernandi de Gallicia, Fernandus itē Roderici de Caſtro, ac Ximenus Roderici dominus delos Cameros, & Aluarus Didaci de Aſturias, ac Lupus de Mendoza, plurimique alii Barones vltra numerum trium millium ſe à naturalitate & fide, ſimul & obedientia Alſonſi regis expediuerunt, eamq; ei ſubtraxerunt. Ad quos placandos cum rex Alſonſus quosdam mitteret, cauſamque diſceſſus quærerent, dixerunt illud Micheæ prophetæ, Volumus reſtaurare regnum & reſtituere, ſicut erat ante. Ad regem itaque
 10 Granatæ acceſſerunt, bellumque contra Alſonſum regem acerbiffimum geſſerunt non ſine maximis cladibus, quod non paruo tempore durauit. Nec abs re. nam Ieremias propheta peſtilentes vocat eos principes qui minuūt ciuitatis & regni iura. Quare de eis ait: Luxit terra, & infirmata eſt pulchritudo populi, quia principes trãſgreſſi ſunt leges patrū, & ius mutauerunt: diſſipauerunt pactum, propter hoc maledictio vorabit terram. Longe aliter dux & princeps Machabæorum effecit, de quo ſcriptura ait, quia dilectiſſimus & honoratiſſimus à populo fuit, quia dilatauit gloriam regni ſui. Quare dilatatus eſt honor eius & fines gentis ſuæ.

Quomodo hic Alſonſus X. fuit electus Imperator Alemania, & de infelici exitu eius rei, & de diſcordia inter ſanctum Ludouicum Regem Francia & eundem Alſonſum ſuper iure regni, & de pace ſecuta.

C A P. IIII.

QVAM QVAM igitur hic Alſonſus x. ob eius ſagax ingeniū & ingentem liberalitatē & ad omnes munificentiam per totum fere orbem cōmendatiſſimus eſſet, vitiis tamē non caruit. Fuit enim non tam magni quam ſuperbi elatique animi, arrogans plurimum, & quadam ſui ſenſus ſingularitate confiſus. demum egregiorum operum æmulator erat. nec enim modo maxima quæq; aggredi conabatur, & illorum erat auidus, ſed potius inuidus videbatur. quicquid enim pulchri, quicquid memoria dignū à quouis geſtum cernebat, acerrime dolebat ab eo geſtum non fuiſſe, aut effici non potuiſſe, imitatus Iulium Cæſarem (vt Suetonius refert) qui cum orbem circumiens Gades Hispaniæ adueniſſet, ibique Alexandri imaginem vidiffet, ingemuit, ſuamque ignauiam deteſtans quod nihil à ſe memorabile eſſet actum ea ætate, qua Alexander orbem ſubiecerat. Et vt paucis agamus, tam cupidus gloriæ fuit Alſonſus, vt aliquando gloriæ ſuæ, vt ita dixerim, indignaretur, ſi alius quouis modo eius particeps erat. plerumque enim duces ac capitaneos ſuos victorias inſignes obtinuiſſe dolebat, imitatus Alexandrum Magnum quem Quintus Curtius recolit, qui audiens Agim Regem Lacedæmoniorum rebellantem, cū poſtea Antipater eius nomine illum viciffet, hoſtes quidē ſuos victos fore gauiffus eſt, ſed Antipatrum viciffet tacitus indignabatur, ſuæ gloriæ detractum arbitrans, quicquid accreuiſſet alienæ. Cæterum Alſonſus de ſe ſupra ſe plerumque præſumebat, & nonnulla non ſatis deliberate tentauit. Eſt enim (vt inquit Seneca) prudētis principis quanta ſit res concupita diſcernere, & non cito facilia iudicare quæ optat, atq; in magnis dubiis rebus non definire, ſed ſuſpenſam tenere ſententiam. Nam Alſonſus ipſe ab aliqua parte Electorum imperii Romanorum Imperator electus eſt, quamquam in diſcordia. Tandem cū re indigeſta nec magnitudine eius penſata ad imperium ſuſcipiēdum pergeret, cognita eius elatione, imperii, ne dixerim confirmatione, ſed nec poſſeſſione potitus eſt: licet (vt quidam referunt) callide actum eſt, vt occasione vitādi ſchiſmatis in imperio, Romani Pontificis iuſſu iuri imperii reſignare viſus eſſet, idq; egit apud Belicardum prope Auinionem. Sic nonnullos duces ſub Aureliano per ambitionem imprudēter ad imperium orbis aſpirari ſe legimus, nec ad concupitam poteſtatem deuenere, ſed pœnas ambitus luebāt. Fuit denique Alſonſus & in cæteris rebus infortunatiſſimus. Nam rediens in Hispaniam non paruas perpeſſus eſt perſecutiones. reperit enim plurimas funeſtas nouitates. Primo inuenit fore mortuum Fernandum eius primogenitum filium. Reperiit etiam Reges Granatæ & Bellamarini dictum à Benyuzaf magnas intuliſſe clades in Vandalia & Bética, vbi ceſſi fuerūt Santius Infans Aragoniæ & Archiepiſcopus Toletanus. Verum cū cognouiſſet Santium filium eius ſecundo natum poſt Fernandi primogeniti mortem viriliter & ſtrenue ac ſumma cum prudentia & dexteritate patriā ab infidelibus defendiſſe, illoſque à Bética expulſiſſe, obtinuit quod omnes ſtatus regni Santium prædictum in primogenitum iuraret & recipere, nō obſtante quod ante eius ad imperium diſceſſum Fernandus primo-

Principis prudentis propriū.

Alſonſus inſolent.

*Discordia inter
Ludouici Regē
Francia & Al-
fonsum.*

genitus fuerat iuratus, & post illum Alfonso dela Cerda eius filius. Aiunt tamen nonnulli Santium præter omnem Alfonso voluntatem ad primogenituram fuisse assumptum. Quinimmo asserunt eundem Santium Alfonso eius patrem ex imperio venientem ad regni gubernationem non admisisse, vt inferius tangemus. Hic rursus Alfonso licet strenuus in armis fuerit, non tamen felix, suo licet tempore aliqua pars regni Murtiæ regno Castellæ cessit. Sed quorundam est opinio, id à patre inclytissimo Fernando effectum fuisse. Rursus hic Alfonso non caruit vitio crudelitatis, sed & ingratitude. quosdam enim nobiles sibi fidissimos æmulorum sugillatione occidi iussit. Huius denique Alfonso tempore non parua orta est discordia inter Sanctum Ludouicum Regem Fraciæ & eundem Alfonso Regem Castellæ. Ludouicus enim filius erat (vt diximus) dominæ Blacę primogenitæ Alfonso VII. Regis Castellæ, ex cuius successione regna sibi deberi prætendebat. Nam rex Ferdinandus III. pater eiusdem Alfonso filius erat dominæ Beringuelæ filiæ secundo natæ Alfonso VI. prædicti. Sed ad sedandam tam pestiferam discordiam matrimonium contractum fuerat inter Fernandum de la Cerda primogenitum huius Alfonso X. & dominam Blancam filiam Sancti Regis Ludouici. Ex qua idem Fernandus genuit Alfonso & Fernandum de la Cerda, neuter tamen in regno successit. Sed Santius secundo natus eiusdem Alfonso X. quem Alfonso ipse in Regem sibi que omnes de regno iurare obtinuit, cum tamen ad eum regna minime (vt aiunt) spectabant, sed ad prædictum Infantem Fernandum dictum de la Cerda primogenitum Alfonso etiam primogeniti huius Alfonso X. nepotem Sancti Ludouici ex filia, vt diximus.

Quare iste Alfonso X. dictus est Astrologus, & quomodo arroganter opera Dei dixit melius fieri posse, & qualiter fuit diuinitus correptus, & de infortunis & incommodis qua ex ea causa passus est, & de cæteris incidentiis suo tempore.

C A P. V.

Alfonsi blasphemias.

NEc solum hic Alfonso X. nominis sui gloriam in legibus condendis, in effundendis diuitiis, cæterisque magnificis gestis ampliare contentus est, sed aut arroganter, aut quia natura ad id eum impellebat, Astronomia delectabatur. Quare & Astrologus appellatus est. Cuius nomine, nescio an sapientia, tabulæ Alfonso & aliæ Astrologicæ considerationes compilatæ sunt, & sub eius regio nomine iustrantur. Rursus Alfonso appetitor erat laudum, sed rebus ipsis magnifice gestis potius quàm adulatoriis sermonibus lætabatur. Cum enim pro adipiscendo imperio (vt diximus) in Alemaniam pergeret, apud Narbonam quendam eloquentissimum oratorem, orationem de eius laudibus habere desiderantem, perorare prohibuit, dicens exornatas verbis laudes ad principes adulationis aut metus fuisse suspectas, addens talia laudum præconia non nisi mortuis qui illustria egerunt, deberi, cum scriptum sit: Lauda post mortem, magnifica post consummationem: imitatus Pescennium Nigrum Imperatorem, qui (vt Ælius Spartianus in eius vita ait) cum quidam eximius orator qua die Pescennius Imperator creatus est, panegyricum laudum suarum recitare vellet, dixit, Scribe laudes Marii, vel Hannibalis, aut cuiuscunque ducis optimi vita functi, & dic quid ille egerit, vt illum nos imitemur. Nam viuentem laudare, irrisio est, maxime Imperatores à quibus beneficia sperantur. Rursus facile est eos ad celos vsque attollere, & diuina de eis scribere, qui proscribere aut necare possunt. Hic Alfonso (vt tradunt Hispanorum annalia) diuina opera quæ perfectissima sunt, & cum summa sapientia, pondere, numero, & mensura creata, iudicare quippe & emendare conatus est. ore enim blasphemus dicebat palam, Si à principio creationis humanæ Dei altissimi consilio interfuisset, nonnulla melius ordinatiusque condita fuisse. O vana, ô funesta, ô superba atque inutilia verba! Non sic Dauid sentiebat dicēs, Mirabilia opera tua domine, & quis cognoscet nimis? Et iterum: Quam magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti. Et Sapiens: Omnia opera Dei bona, nec est qui addat. Nā & redemptoris testimonio ipse Salomon cum tota sapientia sua, qui cuncta ab isopo vsque ad cedrum perscrutatus est, minimū Dei opus nec intelligere, & longe minus iudicare est ausus, inquit, Cū me verterem ad cogitandum opera Dei, vidi esse afflictionem spiritus & vanitatem, cū non possit homo illa explicare sermone. Et iterum idem Sapiens, Plurima inquit, sunt verba hominum, multaq; in disputando vanitatem habentia. Sed & alibi idem Sapiens, Stolidi, inquit, hominis est intelligere viam suam. Quāto ergo stolidior qui opera Dei non modo intelligere, sed emendare conatur. Hinc Apostolus, Superbiā, inquit, in tuo sensu nunquam dominari permittas. Hic igitur princeps de suo sensu cōfidens, hæc arrogatissima, vana, atq; superba verba sepe repetebat: sed non caruerunt diuina ultione. Accidit enim quod

quod miles quidam dictus Petrus Martini de Pampliega Deum timēs, instructor & curam gerens infantis Manuelis, vidit in somniis visionem, quēdam pulchrum aspectu hominem, angelum videlicet albis indutū, ei dicentem latam esse in diuino cōsistorio contra regem Alfonso sententiam, vt exhæredatus moriatur, sed & crudeli morte, nisi pœniteat. Miles vero de visione perterritus causam quæsiuit: cui, blasphemiam, inquit angelus, Alfonso vanamque temeritatem diuina opera corrigere moliētis id meruisse. Monuit ergo eundem militem, vt ad Regem accederet, eumq; ad pœnitentiam hortaretur. Miles vero celeri gressu Regem apud Burgis commorantem adiit, cui cum tremorē visionem retulit, atque ad retractandum quæ tam impiē dixerat, pœnitendumq; summo-
¹⁰ pere monuit. Rex vero qui iam præualuerat in vanitate sua, militem deridens à se expulit, & iterum verba illa sacrilega repetiit: Si tempore creationis humanæ interfuisset, plurima melius ordinari potuisse. Cumque post paucos dies Rex apud Segobiā moram traheret, quidam eremita vitæ sanctissimæ eandem reuelationem habuit. Regem igitur accessit, monetque vt de peccatis suis, præsertim tam damnatis sacrilegisque verbis, pœnitentiam agat, alias sentiret ultionem. Et quia scriptum est, In vanitate cordis sui comprehenditur peccator, Rex ipse Alfonso, vt alter Senacherib, in blasphemia perstitit, &, vt alter Nabuchodonosor, confirmatus est ad superbiam. Quare testante scriptura, cecidit de folio suo, & gloria eius ablata est. Eremitam igitur Rex toruo iratoque vultu contempnit, & vt insipientem abire iussit, iterum verba illa nefanda repetens, Holofernem imitatus Achior increpantem, quia soli Deo potētiam attribuebat. Ea igitur nocte misit Deus
²⁰ tam horribiles & insolitas tempestates & spiritus procellarum, tot denique tonitrua, tot fulgura, tot coruscationes & fulmina, vt cælum cadere putaretur, sed & in cubiculo Regis sagitta fulminea vestes Regis atque Reginae comburens. Rex vero attonitus vix loqui valens, cubicularios custodesque monet, vt illico eremitam illum ad se deferant. Verum tanta erat tempestas, vt nullus palatium exire valeret. vt citius tamen valuerūt, eremitam adducunt. Quem vt Rex vidit, procidens ad pedes eius, Ego, inquit, sum qui peccaui. Eremita vero illud Ecclesiastici imprimis ad eū ait, Homo, accusaris fabula vana & audacia cordis tui. Et iterum: Quis posuit iu visceribus tuis sapientiam? nunquid consiliarius
³⁰ altissimi tu es? ô vtiā Rex memor fuisses verborum Regis sapientissimi Salomonis: Vanitatem & verba mēdaciū aliena fac à me. His igitur verbis Rex ipse simul & metu instantis mortis cum magno animi mœrore eidem eremitæ confessus est, & publice verba nefanda retractauit. Cum itaque lacrymis plurimis pectus conterebat, incipiebat cessare tempestas: quinimmo quanto arctius dolebat, tãto tranquillior serenitas cernebatur: nec ipse à terra oculos leuauit, quousque plenē procellosa rabies conquiesceret. Itaque metuic humilitate consequi, quod superba surpæsumptione demeruerat. Deinde vero vitam mutauit in melius: verum tamen (vt quidam asserunt) ex ea & aliis causis regno in vita exhæredatus est à filio, à quo veniens de infelici cōquesta imperiū non est admissus: ciuitas tamen Murtiæ quæ ille à Sarracenis euicerat, nunquam ab eius obuiam discessit. Ob quam causam Alfonso cum apud Hispalim moreretur, cor suum euiscerari iussit, &
⁴⁰ ad Murtiam deserti, sepeliri que in ecclesia sanctæ Mariæ per eum cōstructa, concedens ciuitati priuilegiū, vt in signum singularis fidelitatis septem coronas in armis & insignibus deferret. Hic Alfonso postquam dicta verba nefanda protulerat, infortunatissimus fuit, quippe qui pro eius arrogantia imperium (vt aiunt) ad quod electus fuerat, perdidit. Adde, quia cū rediret, plurima infortunia passus est, vt prædiximus. Nam Sarraceni plurima bella vicerunt, atque interfecerunt Santium Infantem Aragoniæ, nec non Archiepiscopum Toletanū, Nunium de Lara, & plurimos nobiles & barones regni. Deniq; obiit Fernandus de la Cerda filius eius primogenitus. Et licet (vt diximus) filiū relinqueret, tamen Santius secundo natus regni sceptrum eodem Alfonso viuente (vt ferunt) occupauit, nec eum venientem admisit: sed apud Hispalim regno priuatus diem clausit exitum. Huius Alfonso x. temporibus præfuit Romanæ sedi Alexander quartus, natione Campanus, de ordine fratrum minorum, qui in publico cōsistorio cōburi fecit quendam libellum inter cætera continentem religiosos pauperes de eleemosynis viuētes non fore in statu saluationis, condemnauitque dictum libellum & auctorem eius, videlicet fratrem Guilelmum de sancto amore. Rursum idem Pontifex alium libellum condemnauit, & comburi fecit, in quo asseriebatur legem euāgelii neminem ad perfectum ducere, sed legem spiritus: asseribat deniq; legem euāgelii sic se habere ad legem spiritus, sicut legem veterem ad legem gratiæ: addebat denique legem Christi finiēdo anno domini M.C.C.LX. quo tempore lex spiritus subintrare debebat. Quæ siquidem pestifera hæresis ex verbis Io. Ioachim originē trahebat, & non paucos illis diebus habuit sectatores. Post

eundem Alexandrum præfuit successiue Vrbanus quartus natione Gallicus. Quo mortuo sedit Clemens natione Prouincialis, & rursus Gregorius decimus Lōbardus, & Innocentius quintus Burgundus, & Adrianus quintus Genuensis, & Iohannes xxi. natione Hispanus, & Nicolaus i. Romanus, & Martinus i. Italicus. In Romano vero imperio sedit prædictus Fredericus, quo defuncto circa partes Basileæ, electus est prædictus Radulphus: quam electionem Gregorius Papa quartus in fauorem Passagii terræ sanctæ, ad quod plurimi anhelabant, approbavit. Ad cuius instantiam idem Radulphus crucem suscepit transmarinam. Imperauit autem annis xviii. absque imperiali diademate.

De Santio IIII. filio Alfonsi XXXVII. Rege post Pelagium, & de virtutibus & victoriis eius, & quomodo recuperavit à Mauris Tarifam & alia loca, & qualiter Alfonso patrem venientem de imperio non admisit ad regnum.

C A P. VI.

SANTIUS huius nominis quartus Alfonso huius nominis decimo patri suo in regnis successit anno domini millesimo ducentesimo octuagesimo quarto. Regnavit autem LXXIII. loco post Athanaricum primum Regem Gotthorum, & xxxvii. post Pelagium primum Regem post Hispaniæ cladem, regnavit annis xi. Obtinuit igitur regnum Santius, excluso, licet de facto, Alfonso de la Cerda nepote prædicti Alfonsi ex Fernando primogenito præmortuo, dum ad imperium pergeret. Qui siquidem Alfonsi nepos & filius primogeniti eidem Santio præferendus omnium iudicio videbatur, nihilominus aut fortuna sua, aut populorum consensu, vel (vt creditur) eodem Alfonso propter Santii virtutes & ingentia merita id volente & procurante, vt supra diximus, vel ita Deo disponente, qui regna transfert atque concedit pro sua ineffabili prouidentia, idem Santius regnorum suscepit sceptrum. regnavit autem xi. annis. Hic duxit vxorē dominam Mariam filiam Infantis Alfonsi dicti de Molina fratris gloriosissimi Fernandi i. ex qua domina Maria genuit Fernandum i. post regnantem, Petrū, & Philippum, & Henricum qui fuit mutus. Hic Santius strenuus & animosus fuit, præclaræq; bella contra Machometos confecit, eosque sæpe vicit, ac plurima castra & oppida suæ ditioni subiecit. Inter cætera cum magna perseuerantia & longa obsidione insigne oppidum Tarifam à Mauris feliciter recuperavit. Sed & ultra alias præclaras eius victorias, Regē de Fez, Machometum dictum à Benyuzaf singulari virtute prostravit. ille enim maximam classem, vt trāsiret in Hispaniam, parauerat, contra quem Santius Rex transmisit nobilem virum Benedictum Zachariam Almirandum suum, qui vniuersam classem obtinuit, & cæteris nauigiis combustis tredecim galeas mixtas Sarracenis armis & equis ad nostra littora incolumis deduxit, fugato à Benyuzaf Rege Maurorū, quem nobilis Almirandus insequeutus vsque ad littora Africana dicta Tingitanica. Hic Santius patrē Alfonso parum gloriæ ex imperio reportantem & inde redeuntem, ad regni sceptrū non admisit. Quare vt putatur, non diu regnavit, vt in se experiretur id quod Ruben in patrē peccans passus est, cui Iacob pater ait, Effusus sis sicut aqua, nec crescas, quia maculasti statum patris tui. Et rursus Absolonem imitatus est, non tam in regni ambitione quam sceleris punitione, qui David patrem è regno pellere tentauit, sed infelix fuit eius conatus, dum occubuit insolita morte. Nec Santius ipse primus in orbe fuit qui patrem regnandi gratia à principatu pelleret, cum Darius interfectum legamus à filio Artabano vt citius regnaret. Sed & alius Darius cum à Xerxe patre indulgentissimo Rex esset factus, tamen duobus ei fratribus assistentibus in patrem conspirauit, vt regno priuaret, cuius sceleris pœnas luit. Rursus Tullia Tarquiniū Superbi vxor patrem Seruiū Tullium occidit, super cuius cadauer carpentum inferri iussit, vt sibi & marito Romanæ vrbs regnum accresceret. Denique si poetis credimus, Iupiter Saturnum patrem regno expulit.

Exempla eorum, qui parentes è regno pepulerūt.

De quibusdam crudelitibus Santii, & de bellis, & de scandalis ex ea causa sequentis, & de singulari fidelitate cuiusdam nobilis obfessi in Tarifa, qui passus est filium interfici, ne arcem assignaret, & de eiusdem Santii obitu.

C A P. VII.

SANTIUS quartus, de quo sermo est, plurimis virtutibus polluit, quæ Reges non mediocriter ornant: præcipue tamen in bellis disciplinæ militaris fuit seuerissimus custoditor. sæpe enim pro parua inobedientia milites virgis cæsi, manus amputauit, inobedientesq; in mediis castris securi iussit percuti, nonnunquā propria manu cæcidit. Nam cū

contra

contra Sarracenos bellum gereret, orta semel seditione & tumultu in exercitu, cum per alios sedari non posset, processit Rex Santius nudus sola indutus camisia, ac se in medio suorum inuicem pugnantium iniecit, dicens, O strenui milites, vbi est fides vestra? non in vestros commilitones, sed in me gladios figite, qui vos huc adduxi. At cū ab armis non cessassent, ille inermis vt erat, arrepta lancea duos percussit milites qui principales in tumultu videbantur, dicens, aut Sarracenos vestros hostes, aut me percutite qui vos percussi: nec hodie eisdem infidelibus tantam detis gloriam, & vobisipsis tam funestam ignominiam, vt gladiis vestris, non hostilibus pereatis. Tunc omnes aut metu aut pudore ab armis abstinerunt. Nec parum regii animi magnitudo extollenda, sed admiranda est, quæ eo tempore exigebat obedientiam, vbi obedientia non est, & inter distates gladios

10 Rex ipse milites ferire ausus est, vbi milites Reges suos ferire audent: imitatus Auidium Cassium Imperatorem, de quo Vulcatius Gallicanus pulchre ait. Cum enim in eius exercitu grauis seditio orta esset, ille rustico sagulo tectus, processit dicens, Percutite me si audetis, dum tamen disciplinam militarem non deseratis. Quo viso cūctis ab armis quiescentibus meruit timeri, quia non timuit. quæ res tantum militaris obedientiæ Romanis addidit, tantumque hostibus timorem iniecit, vt pacem ab Imperatore peterent. Santius itaq; Rex difficile putabat principē vincere posse, nisi à suis militibus timeatur. Semper enim in ore gerebat illud de arcu ducis Lacedæmoniorum, vt recolit Iulius Frōtinus, Imperatorem, aut ducem exercitus potius timendum esse, quam hostem. Hinc Marcus

20 Cato dicebat, seditionem in exercitu aut inobedientiam paucorum pœna grauius puniendam fore. Sic Appius Claudius ac Fabius Rutilius, sic & Iulius Cæsar sæpe egerūt, qui orta seditione inter milites paucis percussis castra pacasse, & fidem militum reparasse referuntur. Sed ad Santium vt redeamus, à quibusdam vitiis non abstinuit. fuit enim iracundus pariter & sæuus. & vt cætera omittamus, apud Pacensem ciuitatem vna die quatuor millia ciuium inhumaniter & repentino impetu iussit occidi, pro eo quod ciues ipsi eiusdem Santii timore alios ciues eorum hostes ex ciuitate expulerunt, & quosdam trucidauerunt. Timentes igitur ne Rex in eos sæuiret, Alfonso de la Cerda prædictum, eiusdem Santii ex fratre nepotem, vitæ saluandæ gratia in Regem erexerant. Rursus aliam non mediocrem addidit sæuitiam. Cum enim apud oppidū de Alfaro moram traheret,

30 celeri iudicio, & irato ac turbato animo pariter & vultu, occidi iussit nobilem virum Lupum Comitem & dominum Vizcaia. Captiuauit denique Infantem Iohannem fratrem suum. Quibus ex causis maximæ clades sequutæ sunt. Nam Didacus filius eiusdem Lupi Comitis & plurimi nobiles & barones, ei & dicto Iohanni fauentes, ad Iacobum Regem Aragoniæ confugerunt, apud quem obtinuerunt, vt relaxaret Alfonso de la Cerda filium Fernandi primogeniti Alfonsi decimi, quem in vinculis tenebat, de quo sub eodem Alfonso decimo egimus, quibus Rex Aragoniæ annuit. Alfonso igitur de la Cerda assumpto titulo regio Castellæ regnum armata manu ingressus est, quibus Sātius occurrit, & bella grauissima sequuta sunt, durauitque dissidium tribus annis. Tandem matrimonio pacatum est. Nam idem Iacobus Rex Aragoniæ Elisabet filiam huius Santii, de quo

40 egimus, duxit vxorem. Iohannes vero prædictus frater Santii Regis ab eo læsus, cum se à vinculis liberum cōspexit, ad vindictā infeliciter properabat. Nam Vlisbonam clam petiit, indeque nauigio transfretat in Africam, & Abeniacob Machometum Regem Belamarini accersit, à quo honorifice receptus est: cui suasisit Iohannes, vt si gentes & classem ei concederet, facile ei oppidum de Tarifa assignaret, quod paulo ante rex Santius eius frater euicerat. Concessit igitur ei Abenyuzaf quinq; millia equitum & magnam peditem copiam. Applicantes igitur ad littora nostra, oppidum prædictum Tarifam obsederunt, cuius custodiā gerebat nobilis Alfonso Petri de Guzman. Quare decreuerunt oppidum expugnare, quod sex cōtinuis mēsis, machinis & omni artificio debellabāt. Cum itaque Infans ipse Iohannes & alius Infans Sarracenus frater Abenyuzaf viderent

50 Alfonsi Petri & obsessorum constantiam, nuncios miserē ad eos offerentes pacem, si certam pecuniæ summam persoluerent è thesauro Alfonsi, quem inibi esse putabant. Auditis itaque legatis obsessi omnes quasi vir vnus & vno ore dixerunt: Dicite his qui vos miserunt, turpe admodum esse insignibus ducibus, paratam victoriam pecunia vèdere: nec minus turpe est fortibus viris, libertatem suam precio comparare. Quibus auditis verbis, Iohānes Infans ait ad Sarracenos, Nosco ego homines, nec prece, nec precio flectētur. Imitati sunt Alfonso Petri & sui prædictos illos Hispanos, non minoris fidei & virtutis viros, quos cū apud Ciminiū sic tūc appellatā ciuitatē Lusitaniæ Brutus cōsul Romanus lōga obsidione afflixisset, ipsiq; obsessi pertinaciter arma retinerēt, tētata redēptione per Brutum legatos, illi respōderūt ferrū sibi à maioribus relictū esse, quo urbē suā tuerētur, non aurum

quo libertatem ab auaro imperatore emerent. Cum igitur nec sic Iohānes Infans & Saraceni obsidentes proficerent: Opus est, inquit Iohannes, sanguine, vt Alfonso Petri vincamus. Manebat enim filius Alfonso Castellani eo tempore in eiusdem Iohannis obsidentis seruitio. Missis igitur nunciis ad Alfonso Petri, vt oppidum simul & arcem Iohanni assignaret, alias filium iugularet: Alfonso ipse fidei & probitatis magis quam vitæ filii sollicitus, imitatusque Aulum Fuluium Romanum præclarissimum virum, ad eos qui venerant verba faciens, Dicite, inquit, mittenti vos, quia non Iohanni aduersus patriam filium genui, sed patriæ aduersus Iohannem omnesque mortales. Dicite rursus, quia si filium Iohannes gladio cæcidit, mihi gloriam, filio veram vitam tribuet, eidem vero sæuienti sempiternam ignominiam & ad inferos damnationem. Si vero filius liberatur, vt f- 10 dem lædām, vita eius mors mea est & indelebilis macula, qua idem filius viuēdo morietur. malo enim orbatus filio quam fide viuere, malo denique gloriosam filii mortē quam turpem vtriusque vitam. filios plurimis ex causis inuiti sæpe perdimus, fidem vero & honorem nisi volens nemo perdit. Optat Iohannes, immo hostis, vt similis sui fiam, qui parum æstimat fidem quam non habet. nullam infelix ipse putat iacturam honoris, quem diu ante perdidit. Iugulet igitur filium, vt furori atque perfidiæ suæ, honorique eo faciat satis, daboq; illi gladium quo id triste spectaculū, mihi dulcissimum, expleat. Et dum verba finiret, gladium supra muros, in castra Sarracenorū demisit. Quo ab impio Iohanne suscepto, nunciisque auditis, illico vidente patre & gladio patris filiū transfodit. Consultius profecto Iohannes ipse ob patris ingentem fidem filio de se bene merito pepercisset, imitatus M. Antonium, qui cum nullo pacto centurionē à Cæsaris fide retrahere potuisset, atq; ob eam rem filium eius occidere decreuisset, constanter centurio ad eum ait, nullo filiorum supplicio adduci posse, vt Cæsaris miles esse desineret, & Antonii esse inciperet. Qua perseverantia (vt inquit Liuius) quo constantius vitam filiorum cōtempserit, eo facilius vitam ab Antonio impetrauit. Cum igitur Sarraceni cernerent omnem spem defuisse habendi castrum, infeliciter ab obsidione discesserunt. Caterum ad Santium vt redeamus, pro sedandis dissidiis inter eūdem Santium & Iacobū Regem Aragoniæ, quæ plene per ante dictum matrimoniū non fuerant sopita, arbitri electi sunt: pax tamen non pro tunc sequuta est, sed treugua ad tempus indita. Interim Santius ab hac vita subtrahitur, & obiit morte communi. Filium suum primogenitum Fernandum reliquit regno- 30 rum successorem, quem ex inclyta domina Maria eius consorte genuerat, quam eidem filio dimisit tutricem, vt statim latius tangemus. Hic Santius ob repentinas & iniustas cedes quas perpetravit, plures angustias & persecutiones passus est, velut alter Abimelech, qui vt securius regnaret, nedum fratres, sed plurimos alios gladio cecidit: sed scriptura sacra testante, paruo tempore regnavit, & multa aduersa passus est. Huius Santii tempore sedit in Petri cathedra Honorius III. Romanus, & successiue Nicolaus III. Lombardus. In imperio sedit Rodolphus primus, Comes Nasouæ, qui pugnavit cōtra Albertum Ducem Austriæ filium Rodulphi Regis Romanorum, prædecessoris sui, in qua pugna Rodolphus occiditur anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo octauo, diademate non est potitus. 40

De Fernādo quarto, Rege Castellæ & Legionis trigesimo octauo post cladem Hispaniæ, & de summa pudicitia ac virtutibus dominæ Mariæ matris & tutricis eius, & quomodo obtinuit contra omnes Reges Hispaniarum qui diffidarunt eundem Fernandum impuberem.

C A P. VIII.

FERNANDVS huius nominis quartus, filius Santii prædicti, in regnis Castellæ & Legionis successit, anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo quinto. Hic post Athanaricum primum Regem Gotthorum septuagesimus quintus Rex fuit, & post Pelagium primum Regem Hispaniæ post cladem, trigesimus octauus: regnavit autem annis quindecim. Hic Fernandus ætatis erat nouem annorum, cum regnare cœpisset, sed excellentissima domina Maria fideliter tutelam gessit. Hæc domina Maria vt paulo ante diximus, filia fuit Alfonso Infantis de Molina & neptis clarissimæ dominæ Berenguelæ matris gloriosi Regis Fernandi tertij, qui Hispalim & totam Bæticam à Mauris recuperavit. Hæc igitur Regina Maria Santio marito vitæ functo cum à multis foret monita, vt secundas contraheret nuptias, cum ætas & forma ingens suffragarentur, illa, vt alia Iulia Romana quam Valerius commemorat, Nequaquam, inquit, hoc faciam. si enim maritū bonū sortita fuero, vt ante habui, nolo timere ne perdā: si scelestū & dycolū, quid necesse est post bonū, pessimū sustinere: subdēs, Felix & pudica matrona nunquā præter semel nubit,

Pudica matrona proprium.

nubit, quia ut Porcia Romana, teste Orofio dicebat, multorum connubiorum experientia cuiusdam intemperantiæ signum est. Imitata fuit hæc inclyta Regina Valeriam Mesalorum sororem quam idem Orofius recolat, quæ amisso viro suo cum reueret secundo nubere, & de causa interrogaretur: respondit sibi semper maritum suum viuere, addens eam non esse viduam quæ filium patris imaginem gestantem pro marito colebat: subdēs iterum, quia non prolis, sed potius cupiditate libidinis nubit, quæ superstitem filium habet. Itaq; ad suos reuerfa qui ut nuberet monebant, ait non satis fidos fuisse regi talia commonentes. Nam desiderare eam ad secunda vota transire, nil aliud videbatur quam regiorum domino insidias optare. Igitur illustris ipsa Regina fœminea benignitate deposita, ¹⁰ animum plus quam virilem induit, & quamquã (ut Sapientes aiunt) cæteræ virtutes multum habent admirationis, sed pietas ad filios plurimum amoris, tam exuberans fuit in hac vna matre ad filium pietatis cura, ut non minus admirationis quam dilectionis habere videretur. Nam velut alia Regina Hester omni periculo se exposuit pro liberatione populi sibi commissi. Cum igitur prospiceret propter filii teneram ætatem omnes Hispaniarum reges & alios æmulos cõtra eam & filium surrexisse, siquidem vna eademq; die filius Fernandus prædictus à regibus Aragoniæ, Nauarræ, necnon Portugaliæ, ac Granatæ diffidatus foret: Alfonso deniq; de la Cerda se pro rege Castellæ gerebat: rursus infans Iohãnes titulum regni Legionis vsurpasset: qui omnes crudelem guerram diuersis in regni partibus mouissent, ac valida manu regna filii vastassent. Ipsa tamen Regina Maria iactans curam suam in domino, tanta prudentia tantaque dexteritate harum magnarum quidem ²⁰ tempestatum vitauit naufragium, ut paulo post omnes ipsi eius hostes inceptis rebus non præualerent. Nec modo armis iura filii tuebatur, sed orationibus, ieiuniis, assiduisq; elemosynis, ac suæ regiæ personæ maceratione. Ferunt enim Hispanorum annalia hanc dominam tam strictam in se & filii sui cura parsimoniam & paupertatem seruasse, ut vasa argentea nõ haberet, sed tantum fictilia & lignea. cuncta enim quæ habere poterat, aut pauperibus, aut ædificandis sacris templis, vel stipendiis militum pro regni defensione certantium profusa assiduaq; manu diffundebat. Sed nec procerum & magnatum regni fidelitas quieuit, ac probitas subditorum. videntes enim multitudinem inimicorum, ac regis sui pueriles annos intuentes, sua nobilitate & fide confortati, illustri Regiæ assistentes & præsidia ferentes, animos plus quam viriles assumpserunt. nam vltra illorum eximiã ³⁰ fidem, commiseratio infantilis ætatis regiæ & maternæ pietatis eis animos auxit. Quare contra omnes hostes præualuerunt, imitati Macedones quos Plutarchus commemorat qui puerulum regem suum tam fortibus animis tutati sunt, ut ostenderent suis hostibus, regem, non virtutem Macedonibus defuisse. Quare ob tantam subditorum fidem & matris pietatem ingentem, regem ipsum ab omnibus inimicis dominus liberauit, & præualuit aduersus eos qui tribulabant animam suam. Nam acriores hostes eidem Regiæ & nobilibus suis pacem optatam vltro obtulerunt, alii vero reges, immo hostes, breui tempore à regno pulsi sunt: Rex tamen Aragoniæ qui regnum Murtiæ occupauerat, post plurimas guerras & clades tandem oppida de Oriuela prope Murriam, & Aliquante, Elche, ⁴⁰ & quædam alia castra regni Murtiæ ex arbitrariâ sententiâ vsq; in hodiernum diem obtinuit: residuum vero regni Murtiæ celsit regi Fernando. Tulit autem hoc arbitrium Dionysius rex Portugaliæ pro sedandis disidiis, quamquam oppida prædicta regi Aragoniæ adiudicata ad regnũ Castellæ spectassent. cui arbitrio celsit Regina inclyta, ne filius sub teneris annis agens, tot simul aduersantium persecutionibus affligeretur. Hęc sancta Regina, ut alia Noemi, sollicita & prudentissima fuit in agendis suis, & velut alia Olda prophetissa quam Scriptura cõmemorat, tam prudenter Iosiam regem direxit, ut aduersa ventura sua sapientia in prospera conuerteret. Post plurima itaq; huius nobilis Regiæ pia opera cœnobium S. Francisci Vallisoleti & septem alia deuota monasteria propriis sumptibus ⁵⁰ construxit. Fernandus igitur factus adolescens duxit vxorem Constantiam filiam Dionysii regis Portugaliæ, ex qua genuit Alfonso vndecimum, postea regem Castellæ: item Leonoram quæ vxor data est Alfonso regi Aragonum. Cum igitur Deus vocasset Reginam ad illud infallibile regnum, vbi sine tædio & absq; sine regnatur, illa inter cætera recommisit filio barones & nobiles, qui in eius tenera ætate contra reges Aragonum, Nauarræ, Portugaliæ, & Granatæ, & cæteros hostes militauerant, & præsertim nobilem virum Iohannẽ Alfonso de Haro, qui mira virtute vicerat Iohannem Nunii, quem captiuũ eidem Regiæ & Fernando eius filio præsentauerat. Quæ vna res totalem victoriam hostium Fernãdo attulit. Nam ut dictus Iohãnes Nunii liberaretur, assignauit Fernãdo regi oppida de Palenzuela quod tunc idem rex obsidebat, & castrum Xeriz, Duennas, Tariengo, Lerma, Cannete, Moya, & Histar. Quæ omnia effecerunt, ut prædicti reges & cæteri

*Cœnobium S.
Francisci Vallisoleti & septem
alia monasteria
construuntur*

hostes Fernandi animum perderent, & ad pacem properarent. Verumtamen non satis tam singulare seruitium prædicti Iohannis Alfonsi recognitum fuit per Alfonsum vndecimum huius Fernandi filium, vt statim latius dicetur.

De virtutibus & victoriis Fernandi quarti, & qualiter recuperavit à Sarracenis Gibraltar & alia castra, & quid faceti retulit quidam antiquus Sarracenus, & de subita eius morte, vt creditur, propter certas indeliberatas & festinas mortes nobilium.

CAP. IX.

FERNANDVS igitur sicut ætate, sic virtute crescebat. erat quidem iustus & rectus, curiaque generales pro subleuandis grauaminibus sæpe congregabat. Cumque apud Burgis ex omnibus suis regnis curiæ tenerentur, applicuit nobilis Maria Didaci de Haro filia Lupi Comitis & domini Vizcaïæ, quem (vt diximus) rex Santius quartus apud oppidum de Alfaro occidi iusserat, quæ siquidem Maria Didaci Infanti Iohanni nupserat. Cum igitur dictus Lupus eius genitor sine filio masculino decessisset, dominium Vizcaïæ ad illam optimo iure pertinere dicebat, petebatque sibi iustitiam ministrari, præsertim contra Didacum de Haro patruum suum, prædictæ prouinciæ vsurpatorem. Rex igitur Fernandus auditis hinc inde plene partibus, tulit sententiam qua Didaco de Haro ad eius duntaxat vitam vsufructum Vizcaïæ iudicauit: post mortem vero eius prædicta Maria obtineret eandem Vizcaïam, Durango, & patriam dictam Incartationes: rursus Lupus de Haro filius prædicti Didaci de Haro obtineret Valmasodam, Ordunnam, & Villalua, & Lofa. quam sententiam omnes partes emologarunt. Post prædicta Fernandus rex bella contra Machometos feliciter gessit, illisq; magnas clades intulit. Nam inter cætera famosum oppidum de Gibraltar & de Cannete post longam obsidionem suæ ditioni subiecit. In quorum recuperatione præcipue militauit Iohannes Nunii de Lara. Nec tamen putauit obmittendam facetiam, ridendam simul & notandam, cuiusdam Sarraceni, quam prædicto Fernando retulit. Cum enim oppidum prædictum de Gibraltar venisset in deditionem regis Fernandi, ex pacto Sarraceni vtriusq; sexus exeuntes de castro optabant transfretare in Africam. Inter quos accessit ad regem quidam Sarracenus venerandus centum fere annorum, qui ait ad regem: Nescio quid mihi & tibi sit domine rex, aut cur me tantopere persequeris. Eram ego quondam ciuis Hispalensis, & rex Fernandus proauus tuus cum illam ciuitatem obtinuit, me inde expulit: ego vero contuli me Xericium. Postea superuenit Alfonsus decimus auus tuus, & capta ciuitate me inde expulit nudum & percussum. Tandem applicui oppido de Tarifa vbi domum fabricaui, & dum me tutum putarem, venit Santius pater tuus, & castrum vi & armis obtinuit, & simili modo pulsus fui de domo mea. Postea considerans quod in nullo loco eorum quæ Sarraceni in Hispania obtinent, tutius viuere poteram, quam in hoc famoso castro de Gibraltar, decreui in eo dies mœstos finire meos. Nunc vero tandem tu venisti, & castrum obtinuisti. Exoro igitur excellentiam tuam, digneris mihi & familiæ meæ scapham aut paruum aliquod nauigium concedere, vt in Africam transeam, finiamq; dies meos paucos & malos cum aliqua quiete, nec dietim videant oculi mei tot gentis nostræ clades. Rex vero Fernandus subirridens simul & compatiens, donauit eum muneribus, concessitq; nauigium pro se & illis miseris quos ipse delegit. quo humanitatis præclaro facinore à vicinis oppidis cognito, sese sine sanguinis effusione Fernando dedere. Nec alia arte Q. Metellum Celtibericas Hispaniæ gêtes expugnasse legimus, qui quosdam Celtiberos intercepti humanitatem propinquæ victoriæ præferens, non solum eos incolumes remisit, sed ab obsidione discessit. quo tam clementi facto nõ vnus ciuitatis mœnia, sed omnium Celtiberorum urbium animos cepit, effecitque vt ad eas redigendas in Romani populi deditionem multis obsidionibus opus non esset. Postremo hic Fernandus etsi victoriosus fuit, & multis virtutibus polluit, quibusdam tamē vitiis nõ caruit. Fuit enim in credendo de tractoribus præptus, & ex quadã, vt putatur, rigiditate iustitiæ in puniendo celer. Ex qua re à Deo punitus creditur. Nam cū apud oppidum de Martos duo nobiles de Caruaial coram eo de prodicione accusarentur, rex ipse præcipiti iudicio præcipitari eos de altissima rupe iussit. Illi tamen sese innocentes asserbant. Quare cum humanum deesset auxiliū, ad diuinum recurrerunt, & propter iniustam mortem citarunt, vt infra triginta dies coram diuino compareret tribunali, rationem de tam iniqua morte redditurus. Adueniente igitur die citationis, cum esset rex apud ciuitatem Giensensem, post somnum meridiano repertus est mortuus. Alii ferunt morte communi expirasse. An autem hæc subita mors à casu, vel à fortuna, an ex prædicta obuenerit causa, iudicio diuino relinquendum est.

Facetia ridicula.

est, cuius iudicia abyssus multa. Abstinere profecto debent principes à festino & præcipiti iudicio. Hinc rex & patriarcha Iob, Causam, inquit, quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Vbi Gregorius: Ad ferendam mortis sententiam præcipientes esse non debemus, nec temere indiscussa iudicare. maiora enim crimina credenda non sunt mox, cum audiuntur: sicut Scriptura commemorat de Phitifare qui leuibus verbis coniugis credulus, sententiam tulit contra Ioseph. Nec aliter egit tyrannus ille quem Seneca in libro De ira commemorat, qui irato & festino iudicio tres occidit innocentissimos milites: vnum quia rediit de via sine socio, quem dicebat ab eo interfectum. Et cum ducetur ad supplicium, venit socius, quem cum executor iustitiæ conspexisset, viuum duxit ad principem. Ille vero festinus & iratus, ait ad primum, Te iubeo interfici, quia damnatus es. Secundo dixit, Te simili sententia damno, quia causa damnationis socii fuisti. Tertio, videlicet licitori, dixit, Te quoq; occidi iubeo, quia mihi imperanti non paruisti. Huius Fernandi regis temporibus sedit in cathedra Petri Celestinus V. & successiue Bonifacius VIII. natione Campanus, & deinde Benedictus XI. Lombardus, & Clemens V. Burgundus. Vacauit sedes duobus annis & totidem mensibus. In imperio vero præfuit Rodolphus II. de quo paulo ante egimus.

De Alfonso XI. qui post cladem Hispania trigesimus nonus rex fuit, & de prole sua, & de victoriis eius contra reges Bellamarini & Granata, & quomodo recuperauit Alcala la real & alia castra, & de eius repentinis cædibus quorundam magnatum, & de magna ingratitude contra eos commissa.

C A P. X.

ALFO^{NSVS} huius nominis vndecimus, filius Fernãdi quarti, successit in regnis Castellæ & Legionis, cœpit regnare anno Domini millesimo trecentesimo decimo. fuit autem septuagesimus sextus rex ab Athanarico primo rege Gotthorũ, & trigesimus nonus à Pelagio qui primo regnavit post cladem Hispaniæ. Regnavit autem annis quadraginta. Hic duxit uxorem Mariam filiam regis Portugaliæ, ex qua genuit Petrum qui post eum regnavit. Sed ex nobili foemina Leonora de Guzman genuit Henricum & Fredericum filios naturales. Primum fecit Comitem de Trastamara, alterum magistrum S. Iacobi. genuit etiam Santium & Telium Comites, Petrũ & Didacum, quos vltimos paulo post Petrus eius filius occidit. Hic Princeps strenuus & valde animosus fuit, plurima præclara bella contra infideles gessit. Deuicit enim Almohazen Machometum, & demum Yuzef reges Bellamarini & Granatæ. nam lucro fidei & suæ ditioni adiecit Alcala de beneay quam nunc Regalem appellamus, & plurima alia castra & oppida. Hic Alfonso iuuenis satis regnare cœpit, & quorundam prauo consilio aliquos magnos viros de se & regnis suis bene meritos inhumaniter gladio cædi iussit. Oblitus enim maximi & acceptissimi obsequii quod Iohannes Alfonsi de Haro dominus Delos cameros Fernãdo regi patri suo paulo ante in bello contra reges Aragonum & Nauarræ sedulo & vtiliter præstiterat, vt supra diximus, eundem Iohannem Alfonsi apud oppidum de Aguseio interfici iussit, vt verificaretur quod vulgo dici solet, quia sæpe magno & peculiari seruitio magna succedit ingratitude. Rursus non minor fuit sæuitia & ingratitude quam in nobilem virum Gundissaluum, Martini magistrum de Calatraua iniuste exercuit. qui cum principalis capitaneus esset, in confinibus regni contra Mauros Granatenses bellũ campestre conseruit cum Abomalich, vocato Infante Picazo, filio regis Almohazen, qui ex Africa cum magnis copiis ex condicto quorundã perditissimorũ Christianorũ transierat, vt ciuitates Delas Algeziras, & Gibraltar obtineret, & nõnulla alia Christianorũ oppida & castra inuaderet. In quo bello pugnatũ est acriter & nõ sine varietate fortunæ. Sed diuino assistente præsidio, prædictus Infans Picazo & plurimi Sarraceni occisi sunt, & non pauci capti. Et post tam insignem victoriã Alfonso rex suauis & cõsilio Alfonsi Fernandi Coronel, eiusdem Iohannis Alfonsi æmuli, Iohannem prædictum acerrime persequutus est, obseditq; in quodam castro suo, & tandem idem Iohãnes Alfonsi confusus de sua innocentia deq; suis seruitiis regi & regno præstitis, inductus vexillis & cæteris Vanderis quas paulo ante in bello contra Infantem Picazo obtinuerat, regiæ pietati, immo morti se obtulit. Rex vero irato nec satis deliberato animo iniuste & inhumaniter eũ occidi iussit. Profecto non mediocris fuit regis Alfonsi ingratitude, nec dissimilis ei quam Solon passus est ab Atheniensibus, quibus non solum leges dedit toti orbi consecrandas, sed ciuitatem dominam Græciæ fecerat: ab ea tamẽ patria quam defendit, profugatus in Cyprum exilio datus est, nec in ea humarus est quam lustrauerat. Hæc igitur cædes &

ingratitude Alfonsi plurimum honoris & gloriæ ei abstulerunt, quas quidam potius ex iuuenili impetu æmulumq; consilio quam sui animi prauitate putant accidisse. Verum non mansit inultum tam iniquum Alfonsi Fernandi Coronel cōsiliū. nam pari forma, qua Alfonsus eius persuasione magistrum prædictum de Calatraua occidi iusserat, eadem seueritate Petrus huius Alfonsi vndecimi filius prædictum Alfonsum Fernandi Coronel occidi fecit apud oppidum de Aguilar de la Frontera, vt verum sit quod Saluator in Euangelio dicit, quia qua mensura mensi fueritis, remetientur & vobis. Nec aliter euenit superbo & insolenti Aman, sicut Scriptura testatur, qui præcepto regis Assueri eo supplicio occubuit, quod parauerat innocenti Mardocheo. Sed & Andronicus eodem genere pœnæ quo iniuste occiderat Adoniam summum sacerdotem, vita priuatus est. 10
Contra similes ait Ieremias ad prophetas Babyloniæ, Reddite iuxta opus suum, & iuxta ea quæ fecerunt, facite illis.

*Quomodo Alfonsus emendatus de seuitia plurimum fuit humanus & magnificus,
& sublimauit quendam Aluarum Nunii de Oforio, & de pessimo eiusdem militis sine.*

C A P^U XI.

VERVM licet hic rex Alfonsus vndecimus, aut iniquis consiliis, aut prauorum hominum æmulatione, seu iuuenili calore aliqua iniusta egerit, postea tamen plurimum 20
pœnituit, & se errare cognouit: quinimmo deposita crudelitate, humanitatem & benignitatem induit, idque in eo bello ostendit quod contra Portugalenses gessit. nam offensus à rege Portugalix, qui ciuitatem Pacensem iniuste obsederat, regnum Portugalix valida manu ingressus est: pietate tamen & humanitate motus militibus iussit, ne pauperes innocentes in aliquo læderent. Cumq; sui commilitones, trecentos nobiles Portugalenses bello captiuos cepissent, ipse Alfonsus in propria eos ad castra Portugalensium incolumes deduxit, ne à suis offenderentur. Quod cum vidissent maiores regni Portugalix, tanto beneficio magis quam armis victi suaferunt regi, vt cum Alfonso rege clementissimo concordaret. quod & actum est, pax inter eos sequuta est. Nec aliter Camillum Romanorum consulem egisse Valerius ait, qui cum quosdam Faliscos ex hostium exercitu 30
interciperet, eos incolumes in patriam remisit. Qua animi magnitudine & moderatione illorum animi sunt capti, quorum mœnia non nisi magno sanguine expugnari poterant. Deniq; dictus Alfonsus liberalis & munificus fuit, & plurimos exaltauit, inter quos quædam Aluarum Nunii de Oforio plurimum & breui tempore sublimauit. Nam inter cætera contulit ei plurima castra, oppida, & villas, creauitq; eum Comitem de Traстамара, adeo vt ex humili statu vnum de maioribus regni eum constitueret, quippe qui secundus post regem erat. Verumtamen cum dictus Aluarus fortunam suam non satis agnosceret, sed & insolens esset, tentauit superbo & temerario animo ducere in vxorem dominam Leonoram regis Alfonsi sororem. quod rex ipse conspiciens, cernensq; non satis provide Aluarum tam celeri motu ac præcipiti ascensu exaltasse, quippe quem iam contumacem 40
in pluribus conspiciebat, veluti qui impinguatus & dilatatus contra eum qui fecit illum, calcitrabat, commemorans deniq; quod eiusdem Aluari consilio occidi iusserat nobile Iohannem dominum de Vizcaya consanguineum suum, decreuit prudenter deprimere quæ leuiter exaltauerat. periit enim rex ipse, vt Aluarus assignaret castra & fortalitia quæ sibi contulerat. quod Aluarus pertinacissime renuit, quinimmo erectus in superbiam regi resistere tentauit, vt de eo Scriptura in lib. Ester dicere videatur, Multi (inquit) bonitate & principum honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam, nec contenti sunt gratias non agere de beneficiis, sed in dominum profiliunt. Alfonsus itaq; formato contra eum legitimo processu, eum fuisse proditorē publice declarauit. Paulo post accidit eundem Aluarum moram trahere in quodā oppido suo de Beluer, quod fuerat hæreditarium 50
prædicti Iohannis domini de Vizcaya eiusdem Aluari consilio interfecti, cumq; dictus Aluarus arcem vellet ingredi, custos dictus Ramirus Flores permisit eum intrare, & claua quâ manu gerebat, caput Aluari concussit atq; elisit, & ex muro demisit cadauer in terra, veluti idē Aluarus fecerat dicto Iohāni domino Vizcayæ, quæ suo consilio apud Taurum rex interfici iusserat. Ramirus vero illico corpus nudum ligatum asino regi obtulit. Is plurimum lætatus corpus exanime cõburi fecit, bonis suis omnib. confiscatis. Sic itaq; actum est, vt, sicut Ieremias ait, vices ei redderetur iuxta opus suum, & id sibi fieret quod aliis effecit, velut de Andronico legimus quem propter iniustam cædem Adoniæ sacerdotis, eius consilio admiffam, Antiochus purpura exutum fecit vita priuari.

De præ-

De præclaris victoriis Alfonsi undecimi contra Reges Granatæ & Africa, & de preciosis spoliis quæ in bello habuit & Romano Pontifici transmisit, & quomodo post longam & constantissimam obsidionem recuperavit ciuitates Algeziras, & quomodo quidam Sarracenus tentauit in tentorio Regis Alfonsi eum proditorie interficere, & de singulari clementia qua usus est erga eum, & quomodo populauit prædictas ciuitates.

CAP. XII.

ALFRONSVS itaque vitam suam recolens & delicta iuuentutis suæ ad pia & iusta opem
 10 Ara conuertere cupiens, omnipotenti Deo per quæ Reges regnant, solenniter vouit
 bellum contra infideles indefinenter gerere, primitiasque victoriarum ei offerre. Cum
 igitur Almohazen Machometus Rex Marrochitanus & Bellamarini sociatus Rege Gra-
 natæ cum magna Pœnorum copia obsedisset oppidum nostrum de Tarifa, & XXI. ma-
 chinis muros perforasset, occurrit illi Rex Alfonsus comitatus Alfonso Portugaliæ Rege.
 Acerrimo itaque bello conferto pugnatum est ingenti contentione, cumque diu vtrinque
 dubia sorte cæderentur, tandem vt diuinæ bonitati placuit, Reges ipsi Maurorum victi &
 cæsi fuere. In castris vero eorundem Arabum plurima preciosa spolia inuenta sunt, de qui-
 bus deuotus Rex Alfonsus recognouit ipsam victoriã obtinuisse nõ viribus suis, sed Deo eã
 20 tribuente: imitatus Patriarcham Abraham, qui habita quinque Regum præclara victoria,
 obtulit summo sacerdoti Dei altissimi decimam spoliõrum belli: & velut alter strenuissimus
 Gedeon, qui deuictis hostibus eorum spoliis in templo oblati, benedixit dominũ dicẽs,
 Abs te est domine victoria ista: & tanquam sancta ludith, quæ post Olofernis necem atque
 victoriam obtulit in templo Dei preciosa spoliõrum: Dauid quoque, qui gladium quo su-
 perbum Goliath decollauit, sanctificauit domino in templo sancto suo. Horum itaque sa-
 30 cra vestigia secutus Alfonsus summo Pontifici illius temporis donaria ex hostium spoliis
 deuotissime transmisit, centum videlicet Mauros in bello captiuos, & totidem equos, ita
 vt singuli Sarraceni singulos equos per capistra, & in altera manu paruũ vexillum depor-
 tarent, quos præcedebat miles quidam Regis nũcius, vexillum Regis Sarraceni bello cap-
 tum deferens. quæ siquidem præclara encænia Romanus Pontifex hilari vultu conspe-
 40 xit, & sequenti die processione solenniter facta gratias Altissimo de tanta victoria persol-
 uit. quod vtique vexillum hodiernis temporibus in ecclesia sancti Petri huius almæ vrbis
 cernitur. Rursum sanctum eius propositum prosequens, postquam castrum de Alcala la
 real & alia plurima à Mauris recuperauit, forti & constanti animo obsedit ciuitates delas
 Algeziras, viginti duobus mensibus, & in ea obsidione gẽtes suę innumeros labores per-
 pessa sunt. Nam inter cætera singulis diebus trium mensium pluit, & iterum cessante plu-
 uia, ignis Maurorum calliditate in castris Regis Alfonsi proiectus adeo inualuit, vt magnã
 victualium & cæterarum rerum partem consumeret, fameseque ob eam rem valida exer-
 citum Regis affligebat. Verum tamen, vt potuit, suppleuit regia prouidentia, & per mare
 aliquanta victualium copia exercitus reparatus est. Admonebant tamen permulti Regem
 50 vt saltem verba bonæ spei militibus daret, quo facilius famem sufferre possent. Ille vero, vt
 erat promptus in dicendo atque perfacetus, Catonis senioris verbum rẽtulit in simili ca-
 su. dicebat enim difficile esse ad ventrem vacuum orationem habere qui aures nõ habet,
 quippe qui plus delectatur coquorum fumo quam oratorum elegantia. Exercitui tamen
 suo compatiens ea victualia quæ mensæ regiæ erant reseruata, militibus distribuit, hortãs
 vt ea die paruo illo cibo potirentur, ipseque merito pro eis ieiunaret qui pro eo in tãta fa-
 me constituti erant. Cumque sine intercessione ciuitates debellaret, Sarraceni inter quos
 erat Infans frater Almohazen videntes constantiam Alfonsi, veluti quem nec inundatio
 aquarum, nec flammarum incendia, nec impatientissima famese a proposito reuocabant,
 obtulerunt ei ciuitates eo pacto, vt ipsi libere ultra mare transfretare possent. Rex igitur
 60 Alfonsus easdem Algeziras muris & fossis reparauit, ex Mezquitis ecclesias fecit, aliasque
 de nouo construxit atque dotauit, & vrbes ipsas Christianis populauit. Verum inter cæ-
 tera huius Alfonsi egregia & præclara facinora prætermittendum nõ putamus illud stu-
 pendum & pene admirabile moderationis & clementiæ signum quod in eadem obsidio-
 ne delas Algeziras Alfonsus exercuit. Cum enim vidissent Sarraceni Regis constantiam,
 & se fame afflictos, & ea de re obsidionem ferre amplius non posse, vnus pertinacissimus
 Sarracenus ex obsessis ad cæteros loquens, Nunquam, inquit, periculũ sine periculo vin-
 citur. Ego igitur pro legis zelo & vestra salute meam vitam morti exponam. Exiens ita-
 que de ciuitate gladioque ancipiti inter diploidem & tunicam absconso castra Regis Al-
 fonsi petit, & cum in manus custodum incidisset, ait ad eos vt se ad Regem deferrent, cul-

Victoria a Deo.

*Alfonsus Papa
donaria mittit
ex hostiũ spoliis.*

*Clementia Al-
fonsi signum ad
mirandum.*

nonnulla, vt eadem die ciuitates acciperet, locuturus erat. Ante igitur quam ad Regem duceretur, vt primum illum vidit quidam grandæuus miles Hispalensis, expoliari eum & perquiri fecit, repertoque gladio ad Regem ductus est, à quo Rex discursum deliberatæ proditiōis intellexit. Cum itaque grauibus suppliciis plecti cuncti clamarent, Alfonsus singulari humanitate fretus illum incolumem Regi Bellamarini in Africa constituto trāsmisit præmiandum, veluti qui salutem patriæ vitæ suæ præposuit. Rex vero Sarracenorum qui (vt creditur) rei inscius erat, crudelissima eum morte affecit. Egregium certe facinus, si a catholico esset principe gestum. Imitatus est hic Sarracenorum Rex Magnum Alexandrum, apud quem, vt Quintus Curtius ait, cum vnus ex Darii familiaribus qui eundem Darium prodiderat, quippe & interfecerat, duceretur, illum fratri Darii cruciandū tradidit. dicebat enim Alexander falli eos qui proditiōis ab eo præmiū expectarent: immo violatæ fidei neminem acriorem fore ultorem quam se ipsum. Sed illius Sarraceni qui se vltro morti obtulit, nescio cur saltem mentem liberandæ patriæ non magis commendem, quam Iuliani Christiani perfidissimi, qui tempore Roderici Regis vltimi Gotthorum patriam prodidit. Ille enim (vt ait ex Valerio Augustinus de ciuitate Dei) velut alter Paulus Decius cum videret Remp. Rom. pene prostratam, caput suum pro eius salute deuouit, & in medio hostium sibi mortem petens comparuit. Iulianus vero vt alter Sylla qui aduersus patriam ita gladium strinxit, vt tantum suorum sanguinem oculis viderit, quantū nefas est audire. Sed certe vtrumque pulchre, sed impari laude, Cicero primo de Offic. tan- gere videtur. Omnem (inquit) caritatem superat ad patriam amor. pro qua quis bonus vir mortem non dubitat appetere, si patriæ mors sua est profutura? sicut nulla detestabilior inhumanitas quam eorum qui lacerauerunt cum scelere patriam, & in ea funditus delenda occupati sunt.

Qualiter Alfonsus undecimus prædictus obsedit famosum oppidum & castrum de Gibraltar, & de peste superuenienti in eius castris, & de singulari perseuerantia in obsidione, in qua tandem obiit peste, relicto Petro filio regni successore, & de lamentabilibus, sed memorabilibus verbis Alfonsi ad suos tempore mortis prolatis, ac de aliis prudentissimis sententiis & futuris vaticiniis cuiusdam Græci sapientis ad Petrum cum summa libertate habitis.

CAP. XIII.

SE D iam ad Alfonsum redire libet. Porro hic gloriosus princeps commemorans quod famosum oppidum de Gibraltar suo tempore in deditiōem Sarracenorum deuenerat, quidem culpa, verius proditiōe sceleratissima cuiusdam Vasce Petri de Neyra eiusdē oppidi custodis, qui castrum prædictum Sarracenis assignauit, & in Africam ignominiose & infeliciter transierat: decreuit Rex ipse Alfonsus cum vniuersis copiis suis obsidiōem ponere dicto oppido. Verū post septem menses tam valida pestis in castris defæuit, vt non dixerim die integra, sed vix peste percussus horam finiebat. adeo enim totus exercitus afflictus erat, vt aut egris compateretur, aut suspiraret mortuis: veluti de simili peste Orosius refert sub Fabio Maximo & Quinto Decio consulibus Romæ accidisse. Quare cuncti magnates & milites consulebant Regi, vt ab obsidione pro tunc discederet. Rex vero constantissime reuicit, & velut alter fortissimus Machabæus ait, Si appropinquat tempus nostrum, moriamur in virtute propter nomē domini. melius est enim nos mori quam videre mala gentis nostræ & sanctorum. Subdebat rursus Alfonsus ipse, viros magnanimos timore mortis non debere ab obsidione cœptisque rebus discedere, præsertim victualibus Sarracenis deficientibus. non enim equo animo audiebat discessum ab obsidione, pro eo quod infortunio suo attribuebat, eius tempore castrum illud ad manus venisse Maurorum. Tandem in dies inualecente peste, ipse constantissimus Rex glandula pestifera percussus est. Ad eum igitur iam in agonia cōstitutum magnates ac sibi dilecti accesserunt, & vt fieri solet, lacrymosis oculis dicebant, Cui nos commendatos relinquimus? quasi dicerent, si filio tuo Petro nos commēdas, gladio nos committis. Ille vero sensum verborum intelligens, Deo, inquit, summo Regi vos committo. Rursus cum illi subiicerent, Cui denique committis Petrum filium tuum? Ille ingemiscens, Vobis, inquit, si bonus erit: sed id me pluris quam mors angit. Cum enim qualis futurus sit, non ignorem, doleo acerbissime talem vobis relinquere hæredem & dominum, qui meliorem vobis filium dimisisse optarem. Et tandem subdebat, Licet enim Adriani Cæsaris sententia fuerit, quia successorem nemo odit, ego fateor, Petrum vt filium diligo, vt successorem non amo, nec vt Regem

Regem futurum lætor. Sed cum natura & fors ipsa tulit, qualiscumque futurus sit, necesse video Rex yester sit. Ea de re vos omnes ei committam, non quia bono, sed quia filio. Orate igitur Deum ut eius mores in melius commutet, & sæuitiam in mansuetudinem vertat, quia (teste Salomone) ipse est qui cor Regis dirigit, & quocumque voluerit vertat illud: ipse rursus Regis Assueri crudelitatem in clementiam conuertit. Verum cum nonnulli consolandi, verius assentandi gratia ei dicerent, Noli, ô Rex, contristari, quod hucusque Petrus dyscolus visus sit. Iuuentus quidem aliquid insolentia habere solet, sed speramus, prouectior ætas, sed & probitas tua a qua degenerare sibi pudori erit, ipsa denique regia dignitas mores mutabunt suos, nouumque & tibi similem eum reddent. Sed utcunque sit, recordare, inquit, Philippi Alexandri patris sententiæ, quam Q. Curtius commen-

10 dat. nam etsi male de filio sentiret, moriens tamen ait, minime se ægre mortem ferre, cum
 20 filium superstitem & Regem relinqueret. Quibus Alfonso, Erratis, inquit, ille ut tyrānus
 & tyranni filius locutus est. tyrannidis enim illa (ut aiunt) misera conditio est, ut auidius eā
 ad posteros relinquunt, quam ipsi iocundius exerceant aut deserere possint. Reges enim
 qui natura regnāt, filios non tam Reges quā bonos relinquere peroptant. quid enim glo-
 riæ, quid honoris patribus accreuit ex Neronis, ex Caligulæ, ex Domitiani imperio, qui
 parentum memoriam & laudes suis ipsi sceleribus perpetuo macularunt? Scriptum est e-
 nim, Confusio & ignominia patris, impius filius. & iterum, Dolor patris indisciplinatus fi-
 lius. Quibus dictis & ecclesiæ sacramentis deuote receptis se Deo committens, animam
 20 beatus efflauit. obiit autem die sancto Veneris quo Christus crucem ascendit, anno eiusdem
 Saluatoris millesimo trecentesimo quinquagesimo. Voluit enim Alfonso, licet cum
 suo periculo, Reipub. Christianæ consulere, ut alter Codrus, de quo Valerius commemo-
 rat, contra quem cum Peloponnēsés bellum gererent, Athenienses responsis acceperunt
 illos futuros victores quorum dux periret. quod Codrus audiens, sciēter se hostibus inie-
 cit, ut occideretur, malens mori ut hostes vincerentur, quam viuere hostibus non supera-
 tis. Alfonso igitur vita functo, cuncti regnicolæ luxerunt eum planctu amarissimo, sed au-
 xit mœrorem, quia dissimilem filium sucepturi, immo passuri erant. Habent enim illius
 temporis annalia, quendam sapientissimum Græcum eiusdem Alfonso consiliarium, visa
 expertaque ab eo Alfonso Regis & Petri filii morum disparitate, mortuo Alfonso publice
 30 sed lacrymabili voce super funus dixisse: Desse (inquit) ô misera Hesperia, tanto principe,
 immo patre patriæ orbata, gemitus incessanter emitte. Vno enim eodemque tempore ag-
 noscere coges, qualem amiseris principem, & qualem habeas, aut qualem habere de-
 bueras. vtrumque ergo inconsolabiliter deplora, impari tamen dolore. Patrem inquā in-
 ternis singultibus plange, quia talis est à te Princeps ereptus, sed filium vehemētius desse,
 quia talis est super te erectus. patris acerba merito tibi mors fuit, sed filii vita acerbior. pa-
 ter tuæ fuit vtilitati donatus, filius vero tuæ punitioni prædestinatus. patris vita tibi fuit so-
 latio, filii tēdio erit atque supplicio patris obitus tibi fuit dolori, filii vero vita tibi erit mœ-
 rori. Sed forte quia patrem piissimum nō satis coluisti, tam dyscolum atque sæuum filium
 40 pati meruisti. ut enim talem haberes patrem postulabat ordo suorum meritorum, sed ut
 talem filium patereris, exigebat culpa subditorum. Sæpe enim, ut sancti interpretes aiunt,
 pro meritis subiectorum deprauatur vita rectorum, quia scriptum est: Dabo eis Regem
 in furore meo. Sic & ecōtra pro meritis præsentium bene disponitur vita seruientium.
 Sed est quo paululum consolers, si consolatio dici potest. non enim tu sola es quæ has
 bonorum & iniquorum principum sustines vicissitudines. Sed nec est Petrus solus qui à
 præclaris parentibus degenerat. Abraham si quidem Dei amicus plures pessimos filios ha-
 buit. Dauid quoque præter Salomonem iniquos filios genuit. Sed & ipse Salomon, cui do-
 no Dei nemo in sapientia comparatur, flagitiosissimum Roboam filium genuit. Taceo de
 gentilibus, ut de filio Scipionis Maioris, qui adeo dissimilis fuit patri, ut eum non imitans,
 sed gloriam maculans, à militibus Antiochi Regis, contra quē pater pugnabat, se capi per-
 50 misit. Sic & filius Fabii Maximi egit, qui rāta fuit nequitia atque sæuitia, ut senatus ipsum
 bonis & honore paterno priuaret, existimantes indignū quod honores tam honorifice à
 patre quæsitam causam tantis vitiis in filio præberent. Ea igitur verba cum Petrus cogno-
 uisset, iratus ad eundem sapientem, Incipiam, inquit, in te veritatem quam dixisti exsequi.
 Quare gladio eum feriri iussit. Exoratus tamen Petrus, ne in ipsum quasi in patris funus
 sæuaret, distulit dicens: Volo ut in tua vana sapientia mentiaris, & do tibi veniam, qua cun-
 cti agnoscant, quia longe insolentior atque imprudentior est qui talia principi impune di-
 cit, quam princeps ipse qui talia audit, & impunita relinquit. Ad quem Græcus sapiens in-
 trepide ait. Optarem id ex virtute ageres, sed quia omnis crudelis timidus est, in me ideo
 iniuste non sæuis, ne iuste in te populus sæuiat. Vtinam mentitus essem in miseris subditis

*Alfonsi obitus.**Fabii Max. filii
nequitia.*

tuis, vt mihi vera dicenti tuam exerceres nequitiam. Sed pro dolor non est illis mentita iniquitas tua, & qui videbunt, annuncient. Tandem iniquitas tua finem dabit, quia scriptum est, Qui seminat iniquitatem, metet eam. Et iterum, Iniquitates suæ capiunt impium. Quare in verticem tuum iniquitas tua descendet, atque in memoriam redibit malitia tua, quia propheticum illud experieris, Et ecce crudelitatis tuæ ultor erit fraternus gladius: & iterum, Tradam impium in manū proximi sui, quia de te alius propheta ait, Propter crudelitatem tuam visitabit Deus regnum tuum, & dabit illud proximo tuo meliori te. Quibus dictis euauit à conspectu satellitum Regis, & transiit in Africam, vbi plurima (vt aiunt) vaticinatus est de futuris. Sunt qui asserunt ex illa hora Petrum tetendisse infidias cunctis fratribus suis, quorum aliqui impias eius manus nō effugerunt. Qua vero arte Petrus Rex tentauerit Græcum prædictū ad se reducere, & qualia responderit, infra sequenti cap. habetur. Temporibus huius Alfonsi vndecimi, præfuit in sede Romana Iohannes vigesimus secundus, & successiue Benedictus duodecimus, & Clemens sextus Gallicus. Imperauit autē eo tempore Albertus Dux Austriæ, filius Rodulphi Regis Romanorum, qui apud oppidum Aquisgrani electus est. Hic misit solemnes oratores ad Bonifaciū pro obtinenda confirmatione, quam idem Pontifex multis rationibus concedere renuit pro ea vice, dicens eum reum læsæ maiestatis. Tandem in odium Regis Franciæ eum confirmauit, subiiciens sibi quantum potuit, regnum Franciæ. Hic Albertus regnauit decem annis, tamen sine corona. Tandē occisus fuit à nepote filio fratris, anno Domini millesimo trecentesimo octauo.

Iohānes XXII.
Papa, Benedi-
ctus XII. &
Clemens VI.
Gallicus.
Albertus Dux
Austriæ Imp.

De Petro huius nominis primo, Rege Castelle & Legionis XL. post irruptionem Hispania, & de causis odiorum inter eum & Blancam Reginam eius consortem, & quomodo & per quem fuit maleficiatus, & de sinistris successibus huius rei, & an maleficio & arte magica odium vel amor induci posset.

CAP. XIV.

PETRVS primus huius nominis, Alfonsi vndecimi prædicti filius, immediate ei successit in regnis anno Christi redemptoris natiuitatis M. CCC. L. Hic septuagesimus septimus Rex fuit ab Athanarico primo Rege post cladem Hispaniæ, & illius miseram irruptionem. Regnauit autem annis XIX. qui longissimi regnicolis visi sunt. Huius principis vitam, gesta, atque vtinam egregia facinora, describere nonnulli, non tam (vt opinor) extollendi quam laceffendi desiderio. Nos vero non libenter hanc assumimus prouinciam, verum cogit inceptus dicendi ordo, vt historiæ veritas respondeat, vt qualis quisq; fuerit, qualiaue egerit, talem & talia nudo, sed vero ac libero calamo describamus. Optarem quidem eiusdem Regis gesta tam clara forent atque insignia, vt clariora nos atq; illustriora literis aut scriptis facere possemus: sed verum est, quia (vt aiunt) habet hoc cuiusq; principis obscura gesta, vt etsi excusari forsā aliquādo possint, laudari tamē minime. Et quod non parum Regum ipsorum miseram conditionem ostendit illud est, quia quantalibet illorum sint clara facinora, per pauca tamen detestanda aut non felicia, per optima ab eis gesta deturpent, vt verum sit, quia in paucis offendens factus sit omnium reus. Hic itaq; Petrus donis naturæ locuples satis fuit, statura procerus, vultu decorus, corporis viribus præpollens & robustus, plus quam regē decet. Sed & quibusdam animi dotibus non caruit, si illis recte vti voluisset. fuit enim ingenio velox, astutus, & affabilis, in persuadendo promptus & dulcis, armis deniq; strenuus, in congregiando primus, rebus bellicis tritus, superbos atque inobedientes, raptores, viarumque infidiatores miro modo persequabatur. Sed ea virtutum dona præclara quidem eius generis sunt, vt ornatum non felicem principem reddant. Quibusdam enim capitalibus vitiis sorduit, non vtique à parentibus traductis, sed (vt aiunt) à sceleratis familiaribus inductis. In primis igitur Petrus imitari patrem non studuit, quinimmo nequiuit pater tantam gloriam acquirere, quantam filius scœdauit. Duxit igitur Petrus vxorem Blancam filiam ducis Borbonii, quam paulo post nuptias apud Vallemoleti dimisit, licet de facto, & de celeri gressu pergat in Montaluam, vbi degebat Maria de Padilla sibi admodum dilecta concubina. Verum quia apud multos non satis notæ sunt odiorum causæ inter Petrum Regem & Blancam eius consortem, quæ repudio occasionem dedisse videntur, & à diuersis diuersa narrantur, decreuimus rem ipsam breui cōtexere, sequentes historias nō modo à scriptoribus Hispanis editas, sed ab exteris famosis historiographis descriptas: inter quos insignis historicus Ptolemæus de Luca rem ipsam luculento, sed lacrymabili stylo describit. Petrus igitur eodem Ptolemæo teste, Blancam Regi-

Reginam à principio tenerrime dilexit, veluti quæ venustate corporis & morum integritate pollebat, sed (vt aiunt) inimico humani generis procurate, implacabile odium Petrus contra Reginam innocentem cõceperat, maleficiatus (vt creditur) industria Mariæ de Padilla, quam prius concubinam dilexerat. nam illa videns per Regem contemptui habitam, machinata est per tritos in arte magica Regem ipsum in Reginæ odium deducere. Quam rem per certa maleficia dæmonum quidam Iudæus se facturum obtulit, qui etiam singulari odio contra eandem Reginam conspirauerat, pro eo quod deuotissima catholica Regina effecerat apud Regem, ne Iudæi in Regis curia fauores, officia, & honores obtinerent: quinimmo apud eundem Regem pene cõcluserat omnes Iudæos à regno pellendos, vt in Francia actum erat. Modus autem inducendi odia & maleficia (vt aiunt) talis fuit. Donauerat Regina Petro pulcherrimam zonam auream, multis gemmis & preciosis lapillis ornaram, quam Petrus Reginæ amore sæpe deferebat. Maria vero de Padilla Reginæ æmula callide operata est, vt zona illa ad manus magici Iudæi aliquandiu perueniret. Quæ tali maleficio affecit, vt dum quadam festiua die Rex illa præcingeretur, à cunctis intuentibus atque à se ipso non zona aurea, sed quodam horribili serpente præcinctus videretur. Rex vero merito perterritus cum quæreret quidnam res illa esset, à nonnullis Reginæ æmulis & forsitan factioni assentientibus responsum est, zonam Reginæ talem pulchritudinem peperisse. Ex qua hora Petrus infestissimam Reginam habuit, nec amplius illam videre, nec cum ea conuersari voluit, vt de eo verum sit quod de Amon ad Tamar scriptura

10 commemorat, quia maius erat odiū quo eam oderat, amore quo ante eā dilexerat. Quinimmo adeo contra eam inflammatus Petrus extitit, vt processus in eam formare iuberet. Quæ res molestissima fuit plurimum & ingrata cunctis regni statibus, innocetem Reginam scientibus, præsertim Henrico & cæteris Petri fratribus, qui omnes conati sunt nendum Reginam defendere, sed efficere vt ad maritalē consortium reduceretur: sed eo magis animus sui natura sæuus ad iram & ad vindictam prouocabatur. Quare nõ paucos prælatos & nobiles à regno fugauit, ac alios gladio percussit, totumque regnum nobilium sanguine cruetauit ac implacabili dissidio conturbauit. Ea igitur re ad Innocentii v. i. notitiã deducta legatum destinauit, videlicet Guillelmum sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconum Cardinalem, vt Regem ipsum cum Regina atque regni magnatibus conciliaret. Legatus

30 vero Regem inflexibilem reperiens, parum profecit. Regina vero mœstissima, quæ innocentiam suam ostendebat, neque audiebatur, præ tristitia & mœrore, paucis post dieb. vita functa est. Sic igitur in nostra misera Hispania verificatum est illud Naum propheta vaticinium. Ecce corruet ciuitas propter fornicationem meretricis speciosæ & gratæ, habentis maleficia, quæ vendit ad gentes & familias in maleficiis suis. & sequitur, Propterea dicit Dominus exercituum, reuelabo pudēda tua, & ostendam regnis nuditatem tuã. quod ad literam calamitosa Hispania experta quippe & passa est. Nec id nouum est. vt enim diuinæ legis interpretū sententia est, peccatis hominum permittit Deus similia fieri. sæpe enim (vt ait Canon) per maleficos occulto, sed nunquam iusto iudicio, Deo permittēte, & diabolo præparante, dæmones ipsos in humana corpora & illorum cogitationes potestatem exercere compertum est. Fit enim ipsa dæmonis potestate quædam in imaginatiua

40 hominis fortis impressio, ex qua amor & concupiscentia viri ad vnā mulierem applicatur, & ab altera aufertur. Rursus dæmones operando extra nos & intra nos possunt facere, vt vna eademque res sub vna figura, & demum sub alia videatur. Extra nos enim facile agit dæmon in aere materiam specularē. Constat itaque ista specula sensibilia fieri posse talis dispositionis, vt res aliter refulgeant, & sub alia figura quam sint. Cum itaq; dæmones in aere possint eandem materiam specularē formare secundum similem dispositionem quæ est in speculis, ostendētibus rem non secundū figuram quam habent: per consequēs poterit efficere, vt refulgeat res in materia speculari non secundum figuram quam habet. Prohibendo ergo per positionem alicuius obstaculi mihi in sensibus, quod lineæ à re

50 visibili non veniant ad oculum meum secundum rectum incessum, sed solum per reflexionem ab eadem natura speculari in aere facta, faciet vt res appareat mihi alterius figuræ quā sit. Hinc pulchre Augustinus libro decimo octauo de ciuitate Dei: Nemini dubium est arte dæmonū effici posse, vt videantur esse quæ non sunt, non quidem realiter cõmutando, sed phantasiā hominis alterando: quæ etiam cogitando per rerum innumera-

60 bilia signa variatur, & cum corpus nõ sit, tamen similes mira celeritate formas capit sopitis ac oppressis hominum sensibus: ad aliorum sensuum nescio quo ineffabili modo figuram corpoream posse produci. Hæc Augustinus. Sed & intra nos id ipsum dæmones agere possunt, quoniam per inordinatū motum spirituum potest res apparere alterius formæ quam sit. Constat itaque dæmones posse ipsos spiritus mouere inordinato motu & diuer-

so. quo fiet vt vna vice res appareat vnus figuræ, alia alterius. Zona igitur Petri eadem in substantia existēte, dæmonis arte effici potuit, vt serpens videretur, quippe & moueretur. Verum quia (vt ait Sapiens) in insidiis suis capiuntur iniqui, referunt historiæ eundem Iudæum ac tanti sceleris cōplices paulo post iuste ab eodē Petro ob alias causas gladio fuisse cæfos. Itaq; inuenit aliquando Petrus iuste quos puniret iniustus. quid enim tam iustū, quam vt odio habeantur qui odia feminant? vt recte de iis Propheta dicat: Consumentur ab idolis quibus sacrificarūt. & iterum, Inueniatur iniquitas eius ad odium. & in Ezechie- le scribitur, qui oderit sanguinem innocentem, sanguis persequitur eum.

De prole Regis Petri, & de moribus & vitiis eius, & de plurimis sæuitiis quas in fratres, propinquos, & suos nobiles & regnicolas exercuit.

CAP. XV.

PETRVS ergo Rex de quo agimus, prudens satis & bellicosus admodum fuit, sed & in armis strenuus: & quod mirabile dictu est, in bellis ipsis plus quam expediebat, audebat, sed pacis tempore plus quam oportuit, timebat. quo effectum est, vt publicis & cæpestribus bellis magis quam ciuilibus eius potuit laudari fortuna, quam tandem deturpauit, posuitque maculam in gloria sua. Petrus ergo expulsa (vt diximus) Regina Blanca concubina adhærens, aut natura ipsa, vel astrorum constellatione quæ eum ad sæuitiam impellebat, aut (vt diximus) maleficio prædicto infectus, vel potius peccatis populi exigentibus, quæ plerumque agunt, vt diuina iustitia in prouincias peccatrices sequatur, dicente scriptura per Prophetam, Tradam eos in manu dominorum crudelium: & rursus, Dabo eis Regem in furore meo: Et iterum: Erit eis Rex Assur virga furoris mei: postquam regno præfuit, agere insolentius cœpit. Incredibiles enim cædes & crudelitates in fratres, consanguineos, & regnicolas exercuit, adeo vt post Neronem aut Caium Caligulam omnes sæuitia & crudelitate vicerit. Plurimis denique aliis vitiis (vt aiunt) respersus fuit. Ferunt enim nonnulli sibi persuasum fuisse, gladio suorum debere occumbere. Quare Petrus ipse vt alter Herodes quem Titus Lilius commemorat, sic in vniuersos efferbuit, vt si aliquis superesset, suspectus sibi foret, nec putauit se tutum, nisi genus deficeret humanum: Domitianum pene imitatus, qui (teste Suetonio) sic gladii necem pertimescebat, vt nō nisi occidendo tutus apud se putaretur, & quod erat omni timore timidus, speculum lapideum, illum quocunque ibat, procedebat, vt à tergo per imagines conspiceret quid retro in eum tentaretur. Verum quia (vt sapientum est sententia) nunquam per scelera tutum est iter, quo magis in cunctos Petrus sæuiebat, eo magis omnes timebat. Vt inquit Philo- sophus, cum timor quædam sit tristitia ex phantasia futuri mali, qui in alios sæuit, futurum est eos timeat quos lædit. Hinc noster Seneca, Necessè, inquit, est multos timeat, quem multi timent. Adde quia scriptura teste, ob scelera & flagitia mortales viribus corporis & mentis debilitantur, quia scriptum est: Peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est. Nec aliter Petrus Rex licet viribus corporis alias robustus, fortis ac strenuus extitisset, sceleribus tamen suis animo debilis, & sibi ipsi pauidus effectus est, quia teste scriptura, pauor iis qui operantur malum. Tandem igitur ab ipsa sua sæuitia victus est. Nam scriptura sacra testante, sicut clementia roboratur thronus Regis, sic crudelitate deprimatur. Hinc Seneca, Errat si quis existimat ibi tutum esse Regem, vbi nullus est tutus à Rege. Hic itaque primo cum regnare incepit, apud Burgensem ciuitatem quendam nobilem Baronem dictum Garciam lasso dela Vega ac quosdam honorandos ciues vana quadam suspitione impie occidi iussit, deinde Hispalim adueniens, omni pietate nudatus, vt alter Nero, qui Britannicum fratrem interemit, & alter Bassianus cognomine Caracalla, qui fratrem Getam regno & vita priuauit. Sed verum est quod Sapiens ait, quia vir crudelis propinquos abiiciet. Denique Petrus impie imitatus est Pharaartem Regem Parthorum, qui præter patricidia in patrem simul & in filium admissa, triginta insuper proprios fratres trucidasse legitur, non veritus tanto ac tali sanguine regnum male partum stabilire. Sic Petrus Rex gladio feriri iussit Fredericum magistrum sancti Iacobi, & Iohannem, atque Didacum, eius fratres impuberes, nullius doli aut culpæ conscios. Nec his contentus sæuitiis apud Bilbao oppidum Vizcayæ Infantem Iohannem de Aragonia fratrem eius consanguineum occidi iussit, ne illi dominiū principatus Vizcayæ assignaret. eidē siquidem Iohanni principatus ipse optimo iure debebatur, veluti qui contraxerat cū Iohanna de Lara, filia Iohannis Nunii de Lara domini Vizcayæ. Rursus iussit interfici Alfonso Fernandi Coronel, eiusdem Regis timore in castro de Aguilar rebellantem, & nobiles

Petrus Rex Domitianum imitatus.

nobiles viros Martinum Ægidii, filium Iohannis Alfonsi de Alburquerque: & domū Petrum Aluari de Oforio apud oppidum de Villanubla fecit iniuste interimiri. Nec his sæuitiis placatus, inclytas Reginas Aragoniæ materteram suam, & dominam Blancam eiusdē Petri vxorem, quam in arce Xericii captiuam tenebat, denique Elisabet & Iohannam de Lara sorores eius consanguineas, ad quas prouincia Vizcayæ ex paterna successione spectabat, vita pariter & principatu priuauit, omnesque gladio iussit occumbere. Quo euenit, vt inclytam & nobilem familiam Comitum de Lara penitus extingueret. Quæ utique domus antiqua fuit in Hispania, in qua claruerant Gundifaluus Gustius, & Mudarra Gundifalui eius filius, & plurimi excellentes viri, & durauit vsq; ad tempus huius Regis Petri, qui has duas nobiles sæminas solum ex ea familia superstites iussit occidi. Cessauit itaq; verius expirauit eadem domus Comitū de Lara, saltem quoad dominiū & tulum. Nam prædictæ nobiles mulieres fuerunt filia Iohannis Nunii de Lara domini Vizcayæ: licet nobilis domus moderna de Manriquez ex prædicta stirpe descendunt. trahunt enim originem à nobili Comite Manrique de Lara domini de Molina: & ea de re Caldaria ferūt in armis & insignibus suis. Rursus vt ad Petri sæuitias redeamus, occidit apud oppidum de Alfaro nobilem Gutterrium Fernandi de Toledo, fugauitque dominum Vascum de Toledo archiepiscopum fratrem suum, cuius bona occupans tandem apud Portugaliām exulem mori fecit. Plurimos deniq; alios magnates nobiles & ciues perimi iniuste fecit, adeo vt omnibus Hispanis timori esset atq; tremori. Nam Rex Granatæ ei tributarius erat atque vassallus, ad illiusque curias vocatus accedebat. Dum hæc agerentur, Rex Petrus qui nunquam iniuriæ obliuisceretur, memor illorum verborum quæ Græcus sapiēs tempore obitus Alfonsi patris ei libere dixerat, vt sub eodem Alfonso supra retulimus, per nuncios rogauit Regem Tunicii & Fez, quatenus eundem sapientem patris sui consiliarium sibi que acceptum secure transmitteret, quem honorare pollicebatur. Idem etiam sapienti prædicto significauit. Ille vero maiore fretus libertate, illud Solonis sapientissimi respondisse fertur, qui, vt ait Laertius de vita Philosophorum, cum plurimum honoraretur à quodam tyranno, vt secum maneret, Solon vero migrare in aliam ciuitatem decreuisset: interrogatus a pluribus, cur cum Rege habitare noller à quo tantum honoris sibi offerebatur, ille inquit, Sapientes ac virtute præditi apud tyrannos necesse est dediscant philosophiam, quæ ubique veritatem defendere iubet. Demum vero quantalibet sapientia vigeant qui tyranno obsequuntur, similes tamen sunt calculis computatorum, quorum vnusquisque quandoque plura quandoque pauciora designat. Sic tyranni quandoque magnum & clarum virum honorant, quandoque autem sublimant indignos honore, sed paulo post vtrumque sine distinctione meritorum in bursa recludit, nonnunquam mittit ad ignem.

De detestanda cæde Regis Granatæ iussu Regis Petri facta, & de aliis homicidiis nobilium & ciuium apud Toletum factis, & de irreuerentia eius ad matrem.

CAP. XVI.

PETRO itaq; rege regnante, cum intestina dissensio & implacabilis discordia esset in regno Granatæ quibusdā Sarracenis fauentibus regi dicto Mahomato, aliis opitulantibus. Regi dicto Rubeo, vassallo & fœderato eiusdem Petri: hic Rex Rubeus ad Regem Petrū Hispali commorantem cōfidenter accessit, primo quidem veniam de cōmissis, si aliquando offendisset, deinde contra hostem suum auxilia petiturus. Petrus vero sæuitiæ avaritiæ rapacitatem addens, putansq; eundem Regem Rubeū magnos attulisse thesauros, de nece eius iniquo cogitat, sed iniquius necat, insitq; eum turpiter capi, ac cuncta sua confiscari: & vt maiori opprobrio esset, illū supra asinum per urbem deportari fecit, præcone acclamante, eum prodicionis causa occidi iussum. Vt igitur Rex ipse Petrus maiorem ei honorem afferret, decreuit eius esse lictorem cuius decuerat esse defensorem. Arrepta itaque lancea corpus Regis Rubei perforauit. Ille vero Arabica lingua, sed profusa altaque voce, Funestum, inquit, triumphum & turpem victoriam hac die explesti, ô Petre, dū sanguinis & auri mei sitibundus, armatus inermem ad te confugientem occidis. Quæ vna turpis cædes vltra cetera Petri regis scelera funestissimam ei ignominiam attulit, dū crudelitati auri cupidinem addidit, imitatus illum omnium mortalium pecuniæ auidissimum Septimuleium, quem Maximus Valerius commemorat. Is cum Gracchi amicitia fœdere foret coniunctus, audiens Opimum sic dictum consulem spondidisse tantum se auri soluturum quantum Gracchi caput pōderasset, si ei à corpore abscissum offerretur: Septi-

Crudelitas Petri cum auri cupidine cōiuncta Septimuleium imitatur Petrus Rex

*Augusti clemē-
tia insignis.*

muleius lucrorum indagator, nouorum maleficiorum inuentor, caput Gracchi abscidit, liquatoque plumbo cauatam partem capitis, vt ponderosior esset, impleuit, atque per vrbem pilo fixum consuli Opimio obtulit. Quid igitur Petrus turpius aut cogitare aut agere poterat, quam eum occidere qui in eum tutissimum refugium posuerat, & se illi tutandum præbuit, ne ab aliis læderetur. Parum certe imitatus est Augustum Cæsarem. Ad quem cum Herodes rex ab eo victus supplex venisset, seque ei cum summa fiducia commisisset, atq; coram eo coronam deposuisset, dicens, Ad te venio, Auguste, spe salutis de tua virtute præsumens: ad eum Cæsar, Immo saluus esto, & nunc omni timore deposito regnato certius. volo enim tuum augere, non auferre regnum, cum tu nostram amicitiam tanti fecisti, vt etsi nos aliquando offendisti, de nobis & virtute nostra confideris. Sunt tamen qui aiunt, Regem Petrum pro sceleris sui defensione dicere solitum, Regem ipsum Rubeum fidem illi fefellisse, quia præsidia non misisset, cum Petrus bellum gereret contra regem Aragonum. Nec solum Petrus ipse regem Granatæ prædictum auaritiæ causa interemit, sed plurimos alios, præsertim dominam Blancam de Villena, quam vt in dominiis eius succederet, securi percussit. Rursus quendam ditissimum Iudæum appellatū Samuelem Leui, sibi dilectū Almoxarifum ac thesaurariū, gladio feriri iussit, à quo (vt aiunt historiarum) sexcenta millia duplarum auri extorsit. Itaq; crudelitas quæ altera ex tribus causis hominibus inesse solet, odio videlicet, ira, aut cupiditate, in Petro omnes simul causæ occurrerunt, & odio, iræ, ac timori auaritiæ superaddidit, quia (vt ait Ouidius) auaritia ferro & sanguine aurum quærit. Sed nec omittendum est aliud non inferius huius Petri facinus. Cum enim prædictus Henricus frater eius ante incepta inter eos intestina bella baronum, magnatum, ac omnium statuum regni consilio, apud Toletum eundem Petrum Regem moneret, vt dominam Blancam vxorem suam ad se reduceret, & Mariam de Padilla concubinam pelleret: idem Petrus falsa suspitione arbitrans quosdam honorabiles Toleti ciues seditionis in eum conscios, illos publice occidi impie iussit, pro eo quod amicitia coniuncti erant baronibus qui eundem Petrum, vt concubinam pelleret, monuerunt. Nec aliter scriptura sacra Saulem egisse commemorat, qui cum in Dauid sæuire optaret, falso suspicatus est Dauid & filium Ionathan in illius mortem conspirasse. Tandem inter eos quos Petrus ea die neci dedit, aurifabrum quendam probum & antiquum virum iugulandum decreuit, cuius filius pietate naturali motus Regi Petro supplicauit, ne patrem innocentem occideret, aut eundem filium loco patris morti substitueret. Petrus vero, vt erat totus sæuus iraque repletus, iussit patrem liberari, & filium in fontem interfici. Quæ res non parum addidit sceleribus huius principis, à cunctisque funesta iudicata est, fecissetque longe cōsultius vtrumq; liberare quam ambos innocentes damnare. Longe certe aliter Senatus Romanus effecisse fertur, qui Gracchum & Claudium cōsocios ad se delatos absoluit, pro eo quod Gracchus licet absoluendus foret, eandem pœnam iurauit se subiturum quam Claudius. Tanta igitur fidelitate perspecta digne vterque liberatus est. Nec in hoc quieuit huius Petri Regis crudelitas. Nam cū domina Maria eius mater metu illius in oppido de Tauro se recepisset, Petrus Rex eam obsedit. Tandem illa descendens de arce pietati filii se cōmisit. Nonnulli vero magnates qui cum ea erant, putantes se tutos fore, si matrem comitarentur, simul cum ea ad Regē venerunt. Petrus vero deposita omni ad matrem reuerentia, & in eius conspectu iussit occidi nobiles viros, videlicet Petrum Stephani magistrum de Calatraua, & Rodericum Gundissalui de Castaneda, & Alfonso Tellez Giron, & Martinum, & Alfonso Tello. Regina tantam crudelitatem conspiciens a tonita quasi mortua cecidit, & perterrita tristis & mœsta parum vixit.

Quomodo Henricus & alii fratres Regis Petri fugientes eius sæuitiam, Regem Aragonum petierunt, & de bellis inter eos habitis, & qualiter Henricus regium titulum assumpsit.

CAP. XVII.

CLAMABAT ad superos tanta hominis sæuitia, adeo vt sicut scriptura commemorat, ad cælos pertingeret tanta crudelitas: & quia scriptum est, Crudelis propinquos abiicit, suscitauit Deus contra eum propinquos ipsos. Nam & vota populi hoc petebant, vt ab ipsis propinquis & iis quos læserat, ipse abiiceretur, dicente Sapiente: Angelus mittitur cōtra eum. Henricus igitur & Telius ac Santius eius fratres, & Infans Fernandus Marchio de Tortosa frater consanguineus eiusdem Petri, conspicientes, quia (vt in libro Hester legitur) ferendus non est qui pietatem humanam sua crudelitate commaculat, decreuerunt vitæ eorum cōsulere, & tantæ sæuitiæ resistere. Illi ergo & nonnulli maiores regni ex propin-

propinquorum mortibus plurimum vlcerati, ad regem Aragonum confugerunt. Quia ex causa graue admodum bellum inter eundem Petrum Regem Castellæ & Petrum regem Aragonum subortum est, fueruntque acerrimæ clades vbique secutæ. Sed Petrus rex Castellæ graniora damna regno Aragoniæ intulit. Nam prædictum regnum personæliter ingressus gladio & igne cuncta consumpsit, ciuitatem Valentia obsedit, vineis & arboribus deuastatis, ac viridariis & solatiofis vndique domibus diruptis. Eandem urbem adeo arctauit, vt in suam deditiõnem perduxisset, nisi miraculose (vt aiunt) inopinatus succursus aduenisset, plurimique ex suis vt ab obsidione discederet, non suassissent. Tandem inde ad alia loca se conuertens, Tyraonam cepit, quam Gundissaluo de Luzio commisit. Is vero non modo imprudenter, sed infideliter agens, vt cuiusdam domicellæ caduca temporalique pulchritudine potiretur, perpetuam indelebilemque turpitudinem & ignominiam incurrit. Nam eandem Tyraonensem ciuitatem & arcem Regi Aragonum tradidit, eo pacto vt illi daret vxorem eandem pulchram domicellam, filiam Ximeni de Vrrea, cum dote XL. millium florenorum. Cepit denique rex Petrus plura alia castra & oppida in Aragonia. Tandem Innocentius VI. Papa legatum misit ad Hispanias pro componenda inter eos pace, videlicet dominum Guillerum de Bononia Cardinalem. Is vero cum inter vtrumque regem de pace ageret, adiit Petrum Regem Castellæ, qui post multa dixit à bello velle cessare, si rex Aragoniæ iugularet quendam Frances Empellores, qui certas contumelias eidem Regi Petro dixerat. Perebat rursus vt ab Aragonia pelleret præfectos Marchionem de Tortosa, & Henricum, Teliũ, & Santium fratres eius, & cæteros eius vassallos qui ad eum confugerant, & restitueret oppidum de Oriuela & nonnulla alia castra ad regnum Castellæ spectantia. Quæ omnia legatus prædictus Regi Aragonum exposuit. Sed ille quibusdam annuit, videlicet quia expelleret solum à regno Comites fratres Petri regis Castellæ & cæteros eius vassallos, si debita eis stipendia persoluerentur. Quæ cum Petrus Castellæ intellexit, ira commotus celeri iudicio Comites fratres eius & cæteros nobiles in Aragonia degentes condemnauit, bona confiscauit. In quare plurimum sibi nocuit, quia spem redeundi quam ante sententiam habuerant, post latum iudicium amiserunt, creuitque acerbius odium & acrius bellum. Rupto igitur omni tractatu pacis, Rex Aragonum, & Henricus, & Comites ac cæteri magnates partes eorum fouentes, inito consilio ex Galliis quasdam vagantes gentes, quas societates siue companias appellant, quantocius euocarunt. Quibus aliisque copiis aduentantibus regnum Castellæ forti manu ingrediuntur, & Calagurram occupantes, Henricum in regem sublimarunt. Cognito igitur per Petrum Castellæ regem, quod frater regium titulum assumpsisset, à ciuitate Burgensi in qua tunc moram trahebat, animo prostratus in Vandaliã, deinde in Galliciã se recepit. Et quia (vt Sapiens ait) viscera impiorum semper crudelia cogitant, cum esset apud Compostellam, venerandus pater Suerus Archiepiscopus Compostellanus Petro præsentem, nec prohibente, impie occisus est.

40 *Quomodo Rex Petrus & princeps de Gales cum copiis Anglicorum pugnaverunt cum Henrico, qui tunc victus ex Francia gentes colligens Petrum insequitur, & tandem eum occidit, & de aliis dignis rebus pro tunc occurrentibus.*

CAP. XVIII.

REBUS igitur sic fluctuantibus, rex Petrus ad Baionam urbem in Vasconia, tunc dominio Angliæ subditam, se contulit, quæsiturus ab Anglicis auxilia. Illico igitur applicuit princeps de Gales primogenitus regis Angliæ, magnis copiis munitus, regi Petro præsidia allaturus, cuius potentiam non parum verebantur Barones Henrico fauentes. Sed fertur Henricum forti animo eos ad bellũ confortasse, dixisseque verbum quod rex Agis ad Lacedæmonios retulisse Polybius asserit. Cum enim apud Mantineam cõtra plures hostes pugnaturus esset, ait eum qui multis vult dominari, opus esse vt cũ multis quoque pugnaret. Itaque Henricus barones suos bono animo esse rogauit, asserens futurum esse vt plus laboris in illis spoliandis quam vincendis habituri erant. Nihilominus sefellit eum opinio sua. Nam contra hostes Henricus rex potenti & armata manu profiliit, bellumque acerrimum commissum est, & tandẽ Henricus Comitis Teli fratris sui culpa atque ignauia pugnare nolentis victus est, plurimis captiuatis, præcipue Eneco Lupi de Horosco, quem in vinculis trusum, vt creditur, regis Petri iussu quidã miles Anglicus indigne, immo turpiter interemit. Sic igitur prostratus quippe & fugatus Henricus Franciam

petit. Collectis igitur pluribus gentibus sibi à Rege Franciæ concessis, regnum Castellæ potenter ingreditur, cui magna Hispanorum manus occurrit. Tandem non paruum Hispaniæ partem occupat, Toletumq; obsedit. Cumque Henricus intelligeret Regem Petrum in oppido de Montiel moram trahere, illum valida manu insequitur, & conferto prælio Petrus victus est, magna vtrinque strage secuta. Petrus itaque fugatus in arcem oppidi se recepit: Henricus vero castrum murari vndique fecit. Petrus tandem iniquam conditionem sortitum intelligens, petiit colloquium cum Henrico fratre. Verum (vt quidam aiunt) obsides postulabat, quia longe pluribus nobilibus Henricus comitatus erat. Ad quem Henricus dici iussit: Dicite crudeli tyranno, quia ipse effecit, vt & ipse solus esset, & ego bene & fideliter sociatus: imitatus Titum Quintium consulem Romanum aduersus Philippum Macedoniæ regem missum. Nam cum idem Philippus consulem alloquitur, ptasset, nec ausus esset, quia, vt dicebat, cum multis Romanis erat, Philippus vero solus erat Macedonibus: tunc respondit Quintius, Tu (inquit) solum te fecisti, quoniam fratres, cognatos, & amicos occidisti. Quare dignum est, vt solus maneat, quia solus in orbe esse voluisti. Cum vero quadam intempesta nocte Petrus ad tentoria Beltrandi de clarequin Comestabilis Franciæ clam aduenisset, qui (vt aiunt) verbum de Petro liberando dederat, Henricus inscius eius securitatis, sed conscius Petrum ibi adesse, paucis comitatus sine mora tentoriū Beltrandi solus ingreditur, eundemq; Petrum regē aggreditur, & tandem pugione confodit. Alii tamen referunt vtrumq; Beltrandi calliditate & studio actum esse, qui & Petro fictam tribuit securitatem, & Henricum vt fratrem simul & hostem cæderet, euocauit. Nec defunt alii asserentes intra arcem Petrum ab Henrico eodem Beltrando conscio fuisse occisum, simul & quorundam suorum factione. Aiunt historici quendam sapientem Afrum apud eum gratia legationis manentem eo iam mortuo dixisse: Si Petrus Rex fidis ei hominibus, quibus se quasi fidentissimis & prudentissimis dederat, aut carere potuisset, aut probatis vt licuisset, indubie nedum immunis à periculo, sed victor euassisset. Vt cunque sit, libuit diuinæ iustitiæ, vt tali morte, sed & à propinquo occumberet, qui nec propinquis pepercit, nec alienis: decebatque vt tam multi de eius vnus nece lætarentur, quam plures de plurimorum propinquorum mortibus doluerunt, quia (vt Sapiens ait) qui feminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ suæ consummabitur. Et Augustinus de vita Christiana, qui sanguinem innoxium effuderunt, ita Dei iudicium sentire, vt ipsi postmodum sanguinem fundere cogentur suum, qui fundebant libenter alienum. Impleta est igitur in eo illa Domini sententia, quia qui gladio percutit, gladio peribit. Super quo verbo Cyprianus: Excusatio nulla est, si secundum tuam sententiam iudicaris, & quod feceris, ipse patiaris. Hinc noster Seneca: Mala exempla in caput semper perpetrantium redierunt, quia iustum est, vt quod quis alieno excogitauit supplicio sæpe excipiat suo. Et Ouidius: --- *Nec est lex æquior vlla,*

Quam necis artifices arte perire sua.

A fratre igitur occiditur qui fratres occidit, velut in Thebano bello contigit, in quo frater fratrem per insidias interfecit. Quare regnum Macedoniæ & Persarum ob nimiam occidentis crudelitatem, illi simul cum vita ablatum est. Nec aliter egerunt Caius & Domitianus, Commodus & Heliogabalus imperatores Romani, qui propter cruentam sæuitiam ferro ipsi perierunt. Sic & Sylla dictator, qui in crudelitate felix appellari voluit, sed illico amissa imperandi potestate, celeri infuetoq; morbo decessit. Sed vtinam hic Petrus rex solus tam sæui fratricidii pœnam luisset. Sed non parum timendum est, ne velut in altero Cain fratrem Abel occidente, in septuplum puniatur, id est, vsque ad septimam generationem successorum punitio extendatur, Deo sic disponente, qui peccata prædecessorum punit in futuras generationes. Ait enim in Leuitico: Addam punitiones vestras in septuplum propter peccata vestra. Ferunt aliqui ad Petrum ipsum sic vulneribus confossum & in extremis laborantem accessisse quendam bufonem, aut histrionem, eidem Petro familiarissimum, qui non tam miserans quam vindicans, nec tam mœstus quam lætus, ait ad illum, ô Petre, velim memor sis verborum quæ tibi sæpe ioco dicebam, quoniã necesse est vt à lupis occidatur, qui lupos occidit. Nec hac derisione contentus, iterum ait, Crede Petre, qui sic vixit, vt tu, non potuit aliter mori quam vt tu, & qui sanguine tuo nõ pepercisti, à sanguine tuo occubuisti, sæuior Domitiano, crudelior Nerone, irrecõciliabilis amicis, incredulus familiarib. cunctis iniquus, tibi iniquior. Sicut ergo fecisti, sic pateris. dignū enim est, vt qui omnes occidit, omnes eius morte lætentur, & qui in omnē sexū desequit, vterq; sexus de eius cede cõgaudeat. Cui Petrus quasi exanimis, Si aliis, inquit, fui sæuus, tibi tamen benignus, qui incestu simul & homicidio te liberaui. Sed verum ais, me iuste mori, qui te iniuste viuere feci. patior item, quia in eo te amaui, in quo nequissimus

simus es. vestiui sæpe preciosis indumentis nequitiam tuam. morior denique, quia non naturæ donauit, sed tuæ arti nequissimæ. Nam fateor, si homo tantum esses, & histrio adulatorius non fuisses, non tibi donassem. Morior rursus, quia honorauit in te vitium, non naturam. Vtinam hic princeps tam recta in vita egisset, quam vera in morte referebat. Sed mortis doloribus pressus sapienter loquitur, qui in vitæ gaudiis delectatus imprudenter operatus est. O infelix princeps ille! perpendebat satis quod tolerabat, intelligebat quod amiserat, sed sera fuit eius cognitio. Vtinam memor dum viueret fuisset, quia misericordia & veritas custodiunt regem, & ut noster Seneca ait, in quamcunq; domum ingressa fuerit clementia, eam tranquillam felicemq; præstabit. Sed in regia domo quo rarior, eo se-
 10 curior atque nobilior. Sed ut paucis agamus, illud poeticum semper verum fuit, quia

Instabile est regnum quo non clementia regnat.

Sic igitur ea Petri acerrima morte finitum est illud acerrimum bellum, & Henricus in regem à cunctis populis gratanter & cum omnium regnicolarum applausu assumitur. A nonnullis asseritur Petrum perpendisse quendam sibi familiarissimum insidias parare: quare multis audientibus dixisse fertur, Nihil est cur mori non debeam, si à me ipso cauere me oportet: ut alter Dion tyrannus, qui cum à Dionysio sibi fidissimo insidias parari intellexisset, ait, mori longe præstantius fore quam viuere, vbi non hostes solum, sed etiam amicos atque coniunctos cauere oportet. Tempore huius Petri regis Castellæ ciuitas nostra de Algezira ab Arabibus penitus destructa & desolata est. Huius Petri primi
 20 temporibus præfuit Romæ Papa Urbanus v. Lombardus. Imperabat autem primo Henricus Comes de Luzenburg, strenuus & fortis, qui electus fuit statim Alberto occiso. Qui Henricus parum in imperio vixit. Nam rediens ab vrbe, vbi de speciali commissione Clementis v. à tribus Cardinalibus coronam receperat, in Tuscia apud bonum conuentum obiit, anno Domini M. CCC. XII. Eo igitur mortuo Electores in discordia duos eligunt. Nam aliqui eligunt Fredericum ducem Austriæ, filium Alberti regis prædicti, alij vero Ludouicum ducem Bauariæ. Inter quos grauissima fuit contentio. Tandem in quodâ bello Fredericus captus est, & Ludouicus ius imperii vsurpauit. Dum hæc agerentur, Papa Iohannes xx i. processum format contra Ludouicum, quia confirmationem petere contempsit, declarans electionem nullam. Ipse tamen Ludouicus quorundam potentum Italiae fauore urbem ingreditur, & à præfecto vrbis susceptus est. Tandem pessimo ductus consilio, Iohanne Papa viuente, de facto eligi fecit quendam fratrem Petrum de Corbario in Papam. Post obitum vero Iohannis xx i. & Benedicti duodecimi Clemens sextus eligitur, qui eundem Ludouicum iterum reprobauit & damnauit, præcepitque Electoribus, ut eligant, qui Carolum primogenitum regis Bohemiæ concorditer elegerunt, & Romæ coronatus est.

De Henrico II. Castellæ rege & Legionis XLI. post cladem Hispania, & de calamitatibus, quas passus est post interfectionem fratris, & qualiter prædicta fratricidia Petri, & sua in eis & eorum posteritate punita creduntur.

CAP. XIX.

HENRICVS huius nominis II. interfecto ab eo rege Petro fratre suo, illico à maioribus & à toto fere Hispaniæ populo Rex cum summo gaudio est assumptus pariter & receptus. Fuit autem ab Athanarico primo Rege Gotthorum septuagesimus octauus, & à Pelagio primo rege post cladem quadragesimus primus. Cœpit autem regnare anno Domini M. CCCLXIX. & annis octo regnavit, non computatis duobus quibus cum fratre simul & discordia præfuit. Nobiles autem aliqui partiales regis Petri, qui eius mortis tempore aberant, propter fidem eidem Regi Petro præstitam Henrico non obedierunt: quinimo Hispanias deserentes, maluerunt (ut dicebant) non modo patriam, sed vitam, quam fidè
 30 deserere. Quosdam tamen ex eis Henricus captiuauit, quibus plurima donaria conferebat, si ei obedirent. Illi tamen potius in carceribus mori, quam Henrico subesse præelegerunt. Barones & magnates ei obedientes magnis dominiis donauit, eosque plurimum sublimauit, & ex illo turbulento tempore nobiles & Barones Hispaniæ longe quam ante ditiores & potentiores effecti sunt, non sine regiæ coronæ diminutione. Fertur quosdam Barones paulo ante Petro adhærentes, Henrico potius metu quam affectu obsequentes, ei sæpe exprobrasse, quod eum in regem recepissent. Ad quos ille ait, vtilius eis fore talem obtinere regem, quam ei tales habere subditos. Nec aliter Paulum Fuluium impari casu respondisse legimus, qui cum à Romanis, aut temporis necessitate, aut ob eius ingentes virtutes, Consul multis inuitis electus esset, ait Senatui se gratias non habere,

quoniam non ideo electus fuisset Imperator, vt ei imperio opus esset, quin potius illis tali imperatore. Obtinuit igitur Henricus pacifice omnia regna fratris. Hic Henricus duxit uxorem Iohannam filiam Infantis Iohannis Emanuel, quæ ex materna linea proneptis fuit Infantis Fernandi primogeniti Alfonsi decimi, qui viuente patre decesserat: ex qua genuit Iohannem primum qui post eum regnavit. Rursus etiam genuit dominam Leonoram, quæ fuit regina Nauarræ. Cætera gesta & clariora facinora huius regis Henrici tacta sunt sub Petro fratre eius, & aliquid dicitur sub Iohanne primo, filio huius Henrici. Obiit autem Henricus apud sanctum Dominicum dela Calzada Calagurritanæ diocesis. Hic Henricus post interfectionem fratris, in se & filiis non paruas calamitates perpessus est, quas vtinam regia posteritas & totius regni communitas non sensissent. Nam vt
 cætera taceamus, non diu, nec pacifice regnavit, quinimo bella grauissima cum Portuga-
 lenfibus, demum cum Anglicis surrexerunt, quæ Iohannem Henrici filium & regnum acer-
 bissime affligerunt, vt statim dicemus. Clamabat enim ad cælum tanta vtriusque fra-
 terni sanguinis cruenta effusio. Sed vt Henrici vltimum fratricidium tangamus, quam-
 quam ad vindicandas Petri fratris sæuitias, illiusque puniendæ flagitia, à Deo vltor Hen-
 ricus datus esse credatur, ipseque Petrus iuste pœnas soluit: Henricus tamen (vt nonnulli
 sapientes aiunt) sola ambitione & regnandi gratia iniuste fratrem occidisse creditur, nec
 illius scelera istius fratricidium excusant. non enim Nabuchodonosor infidelis & tyran-
 nus iustus fuit, quia defæuit Dei voluntate in populum Israhel, de quo Deus ait: Quid
 » dabo seruo meo Nabuchodonosor regi, pro eo quod seruiuit mihi apud Tyrum? odio e- 20
 » nim populi Israhel iusta fuit eius exterminatio, sed iniusta respectu sæuientis. Vnde Gre-
 » gorius: Infelix populus Israhel, cuius comparatione rex infidelis, seruus Dei appellatus
 » est. Petrus igitur rex meruit talem vltionem, sed Henricus regnandi cupiditate fratrem oc-
 cidere non debuit quo ad præsentem iustitiam: diuina vero inscrutabilis est, quæ plerun-
 que vindictam exigit delinquentium, per eos qui tueri, non occidere tenentur. Nihilomi-
 nus (vt aiunt) vindicta in posteros, ne dixerim verèda, sed infligenda erat. Hinc in libris
 Regum dixisse Deum ad prophetam legimus: Propter peccata Baasa regis Israhel demet-
 tam posteriora eius, sicut regis Ieroboam. Et iterum illud quod proposito simile videtur.
 Nam ad Achab regem dixit Deus, quia occidisti, & possedisti, demetam posteriora tua,
 vt regis Ieroboam, infligendo pro pœna regni diuisionem & alienationem. Qua de re 30
 nonnulli aiunt in eo Henricum punitum, in quo deliquit. agit enim plerunque diuina iu-
 stitia, vt qui propinquum regno priuat & vita, parum ipse regno fruatur & vita. Sic Atha-
 lia in tantam exarsit libidinem regnandi, vt omne semen regum occideret: illa tandem
 paruo regnavit tempore, vt alter filius Gedeonis qui interfecit septuaginta fratres suos, vt
 solus regnaret, sed non diu post regnavit, quinimo quædam mulier cerebrum eius igno-
 miniose collisit, vt scriptura sacra commemorat. Sic & Ioram filius Iosaphat regnandi cu-
 piditate occidit omnes fratres suos gladio, sed parum regno potitus est. Sic & Selum Prin-
 ceptus Israhel occidit Zachariam Regem sibi propinquum, vno tamen mense solum regno
 potitus est. Rursus in Henrico eius posteritas & regni vnitas multata creditur, quia in eo
 regni diminutio incepit, dum priuatis donationibus regni magnam partem inter nobiles 40
 paritus est, veluti ob Salomonis peccatum regnum Israhel diuisum & diminutum credi-
 tur. Fatemur, commendanda est liberalitas in principe erga benemeritos, sed fugienda
 prodigalitas, præsertim in principatus diminutionem. Hinc Seneca, Dabo, inquit, egenti,
 sed non vt ipse egeam: succurram perituro, sed vt ipse non peream. Et rursus: Ea regis de-
 bet esse munificencia, quæ dantis honorem non lædat, de quo aliquid tangemus sub Hen-
 rico quarto.

Munificencia
 Vera Regis.

*Quod pro reipublicæ quiete plerunque quadam potius toleranda quam vindicanda sunt,
 & de malis quæ sequuntur ex talibus vindictis, quod ostenditur plurimis
 auctoritatibus & exemplis.*

CAP. XX.

PROPOSITI nostri non est Petri Regis, de quo egimus, sæua & cruenta excusare flagitia, sed illa pro reipublicæ quiete nonnunquam toleranda asserimus, non ambitione, non humana præsumptione, nec priuata auctoritate vindicanda, dicente Gregorio: Admonendi sunt subditi, ne dum præsentium culpas considerant audaciores contra eos fiant. & subdit: Nam si qua enim valde regentium praua opera fuerint, ea apud semetipsos diuidicent, vt tandem diuino timore constricti ferre ab eis iugum subiectionis non recusent. facta enim præsentium à subditis ferienda non sunt, etiam si recte reprehendenda videantur.

deantur. Cur enim ferendus non fuit Regis Petri furor? cur non paululum crudelitas toleranda? non enim diu permanere potest quod violentum est. nam (ut quidam Sapiens ait) si bonum ciuem patria habeat, malum tamen principem diutius non habebit. quid enim si populus talē merebatur principem? Si enim scriptura teste, omnis potestas à Deo est, siue ad bonorum exercitium, vel ad iniquorum pœnas: illud consequens est, quia cū sœuum Regem populus patitur, diuino imperio, non humano paret. Fortasse patientia populi hunc principem mitescere fecisset. Quæ enim patria? quæ regio? quæ ciuitas sœuissimos nō est passa Reges? Quis enim dubitat Romanos multos pertulisse Caligulas ac Nerones, Domitianos, Galienos, Maximianos, Iulianos deniq;, & Dēcios, pietatis hostes?

10 Syria Sardanapalum tolerauit, Persia Cyrum. Græcia atque Asia Alexandrum tulit, Sicilia Dionysios. Non est habendus fidelis subditus qui subiici nequit, etiā à principe læsus. Nam ut ait Seneca, cum Socrates per medias Athenas pergeret, & à quodam principis satellite alapa percussus foret, licet pro eius summa auctoritate ad vnā illius vocem lapidari princeps potuisset, substitit, ne sua vindicta populi quietudo turbaretur, neue causam aduersus principes rebellandi quouis modo dedisse videretur. Illud solum verbum dixisse fertur: Molestum ei fore, quod nescirent homines, quando cum galea, vel sine ea prodire deberent. Subdit denique idem Seneca, quia optimis ciuibus & fidelibus subditis expedit, non omnia regum facta & gesta ad iniuriam recipere. Sed tutum atque saluberrimum est, ut multæ nos iniuriæ transeant, ex quibus plerasque non accepit, qui necessitati parens tolerare animo duxit. qui enim vult esse quietus, non sit ad maiorum vindictam curiosus. Rursus idem Seneca ad Lucilium inquit: Sic viuendum est cum Rege, quemadmodum subditos nobiscum viuere optamus. Si enim in mentem veniat, quantum tibi in seruo liceat, cuius necis & vitæ tu dominus es, veniat in mentē tantum principi tuo in telicere. Refert enim Valerius, quod cum Syracusanus nobilis plurimas à Dionysio perpeffus foret iniurias, eumque amici ad seditionem monerent, patienter id ferendum dixit à principe, Forfan, inquit, quia nos simile egimus, cum in dignitate essemus. Sed verum est, quia subiici nolunt qui diuitiis abundant, dicente Aristotele in Politicis, quia qui sunt in excessibus bonorum fortunæ, potentia, & diuitiarum, subiici nec volunt, nec sciunt. quod pueris accidit, qui propter delicias nec doctoribus, nec patribus subiiciuntur.

30 Exorandus itaque & placandus est Rex, non necandus. nullum enim tam ferocem, tam sœuum natura genuit, qui non assidua obedientia & obsequio leniatur, præsertim quia raro sœuit Rex absque ciuium culpa: quia scriptum est, Propter peccata populi dabo Deus Regem hypocritam. & iterum, Dabo inquit, vobis Regem in furore meo. Saul enim Rex etsi malus, sœuus, & iniquus erat, tamen Dauid ad quem regnum Deo iubente spectabat, non est ausus eum tangere, licet ille vitæ eius insidiaretur, & iniuste & Deo reprobante regnasset: dicens, Abiit ut tangam Christum domini. Vnde ait Augustinus, quod Saul non habebat innocentiam, sed habebat sanctitatem, non vitæ sed officii & dignitatis. quare subdit, quod Dauid Saul Regem honorauit viuum, & vindicauit occisum. Rursus in veteri testamento legitur punitos esse qui occiderunt Ioas Regem Iuda, quamuis idololatram & iniquum. Sed coniurantes contra regem Amon, licet reprobū & idololatram, iusto tamen Dei iudicio percussi sunt, quia in Regem & dominum suum surrexerunt. Quod si immensa est sœuitia Regis, consulunt sacri interpretes recurrendum esse ad summum Regem, ut cor regis crudelis conuertat in mansuetudinem, sicut regis Assueri crudelitatem in mansuetudinem vertit, ipse enim ait: Liberabo gregem meum de ore eorum. Fatentur tamen nonnulli philosophi morales, quod si sit excessus aut sœuitia intolerabilis principis effecti tyranni, tunc ad fortium virorum fortitudinem pertinet talē tyrannum interimere, seque pro liberatione multitudinis periculo exponere. cuius rei exemplum in veteri Testamento facile reperitur. Nam Ehud regem Moab qui graui seruitute populum Dei premebat, sagitta infixā in eius femore interemit, & factus est populi iudex.

50 Addunt denique quod nonnunquam expedit communitati bene ordinatæ principem corrigere, si delinquat & non principetur secundum leges, maxime si id agat per contemptum: cum (ut aiunt) ad communitatem multitudinis pertineat illud agere, cuius oppositum est communitatis destructio. Rursus asserunt huiusmodi sapientes, quemlibet de populo posse occidere eum quem scit & videt procurare desolationem totius communitatis, si non habet aut non potest principem adire qui id agat, quia (ut asserunt) illud non ut priuata persona, sed ut persona communis vel princeps agit. Ista fuit quorundam sententia in tertio Politicorum. Quibus veris existentibus nonnulli asseruerunt, Henricum licite occidere potuisse Petrum, in tā periculosam tyrannidē cōuersum, præsertim quia non ut priuata auctoritate, sed ut publica, veluti qui iā Rex electus & assumptus fuerat, illud e-

gisse licite potuisse asserunt. Sed nisi fallimur, hoc Christianæ mansuetudini non congruit, cum Apostolus Petrus nos moneat non solum principibus bonis, sed dyfcolis subditos fore. Supradictam vero opinionem philosophorum moralium de principe per electionem assumpto, non utique de eo qui per successionem regnat, intelligendam fore, non incongrue dici posset: sed hunc scrupulosum labyrinthum non ingredimur, nec aliquid temere asseueramus, sed rem gestam & scribentium varias sententias inserimus. Quem articulum latius discussimus in lib. monarchiæ nuper à nobis edito, vbi diffuse agimus, quado, qualiter, & per quem Reges & principes puniri aut corrigi possint. Ut igitur ad inceptam historiam redeamus, illud non omittendum est, quia nec Regis Petri multiplicata homicidia, nec huius Henrici de quo agimus fratricidium, inulta mansere. Scriptum est enim, si utique est Deus iustus, iudicabit eos in terra. Atque ut paulo ante diximus, vtinam solos auctores pœna teneret, nec ad posteros transisset. Huius autem Henrici tempore, eo apud Burgensem ciuitatem manente, in quodam tumultu populari Infans Sancius frater Henrici Regis sagitta interfectus est. Rursus regnante eodem Rege Henrico anno primo regni sui, qui fuit M. CCC LXX. Iohannes Palæologus Imperator Constantinopolitanus plurimis nobilibus & sapientibus viris sociatus, Romam venit ad Urbanum Papam quintum, à quo honorifice receptus est, paulo minus ac si Romanorum Imperator fuisset: & post modestissimam discussionem quorundam articulorum in quibus deuiare videbantur ab ecclesia Romana, tandem deuotissime vnitatem eiusdem Romanæ ecclesiæ acceperunt, & in solenni processione Græci ipsi symbolum decantarunt, Spiritum sanctum à Patre & Filio procedentem asserentes, iuraruntque Romano Pontifici obedire & statuta apostolica vsque ad vltimum apicem obseruare. Super quo ipse Imperator bullam auream assignauit, quæ in archiuis apostolicis reperitur. Eiusdem Henrici 11. tempore post eundem Urbanum sedit in cathedra Petri Gregorius XI. natione Gallicus. Post eius obitum schisma in ecclesia grauissimum exortum est. Nam Cardinales qui erant cum Gregorio, post illius mortem elegerunt Bartholomæum archiepiscopum Barensem, quæ Urbanum sextum appellarunt. Sed paulo post Cardinales cæteri apud Ananiam elegerunt Robertum Cardinalem Gebenensem qui vocatus est Clemens septimus, asserentes propter violentiam electionem primam fuisse nullam. Huic Clemēti adhæserunt Hispani. Exinde vero continuatum est deterrimum schisma in Dei ecclesia, quod quadraginta annis durauit, vsque ad Constantiense concilium, quod incepit anno Domini M. CCCXVII. in qua generali synodo electus est Martinus V. Imperauit autem huius Henrici tempore Carolus prædictus filius Regis Bohemiæ.

*De Iohanne primo Rege, Castella & Legionis XLII. rege post Pelagium,
& de clarissimis vxoribus & filijs eius, & de bello cum Portugalesibus & de causis eius.*

CAP. XXI.

IOHANNES primus successit Henrico prædicto in regnis Castellæ & Legionis. Fuit autem octogesimus Rex ab Athanarico primo Rege Gotthorum, & XLII. à Pelagio primo rege post cladem Hispaniæ. Incepit regnare anno Domini M. CCC LXX IX. regnauit annis vndecim. hic primo duxit vxorem dominam Leonoram, filiam Petri regis Aragonum: deinde illa mortua, Beatricem vxorem sortitus est, vnicam filiam Fernandi regis Portugaliæ. Quod matrimonium seminarium & incensuum fuit grauissimi belli postea exorti, de quo statim dicetur. Licet matrimonii vinculum ad sedanda hominum dissidia augendamque caritatem institutum sit, vt illico dicemus, grauioribus tamē scandalis sæpe causam tribuit, præsertim si non recto animo sit. Sic enim Saul filiam Michal desponsauit Dauid dicens, Dabo eam illi, vt fiat ei in scandalum. Et (vt quidam sapiens ait) sæpe coniugii celebritatem infelix deturpat euentus, & cantus, & epulas, & choreas luctus sequuntur, nec non lacrymæ, & tumultus, vt Egisthus in filiorum coniugijs expertus est. taceo quod quædam vxores ferro, aliæ veneno viros extinxerunt. Sed & genitoribus suis causam mortis dedere, indeq; inceperunt clades, vbi cessare debuerunt. quod facile est conspiceret, cū inter coniunctos sanguine connubia contrahuntur, vt latius sub Henrico primo diximus. Rursus Iohānes ex Leonora filia regis Petri genuit duos clarissimos viros, Henricum videlicet primogenitum, auum moderni Henrici regis, ac Fernandum secundo natum, qui postea rex Aragonum effectus est. Hi duo excellentissimi fratres Henricus & Fernandus, fuerunt duo orbis luminaria, & omnibus Hispaniis reges & reginas attulerunt, vt statim subiiciemus. Ex Beatrice vero secunda vxore Iohannes nullum filium suscepit. Tempore huius regis Iohannis duo grauissima bella ei & regnis suis successerunt. Primum bellum

bellum fuit cum Portugalensibus. Nam Iohannes rex Castellæ regnum Portugaliæ ad se & uxorem suam Beatricem prædictam iure pertinere dicebat, quia aliquem legitimum filium Fernandus rex Portugaliæ non dimiserat. Portugalenses vero nonnulli Iohannem bastardum filium regis Portugaliæ, magistrum ordinis militaris Dauis, solenni voto professum in regem vocant: alii vero eiusdem regni nobiles regi Castellæ adhærent. Grauiâ inde dissidia sequuta sunt. Nam Iohannes rex Castellæ ius vxoris prosequens, Portugaliam manu potenti ingressus est, & Vlisbonam obsedit, sed obsistente peste obsidionē leuauit. Sequenti vero anno cum Iohannes bellum continuare decreuisset, superueniente ei diuturno morbo res belli infelicitè successerunt. Nam eo ægrotante aliqui magnates cum rege manserunt, nonnulli vero cum aliqua parte exercitus concito atque improuiso gressu Portugaliam sunt ingressi, qui non spectatis cæteris nobilibus Castellæ, rege denique ignorante, quadam temeraria audacia ac iuuenili impetu ad bellum properarunt, putantes in manu sua esse victoriam, quam dolebant venturis nobilibus attribui. Cum igitur forent fessi, veluti qui ea die longam viam fecerant, tandem pro parte profugati sunt, non paucis cæsis. Merito quidem suæ arrogantia pœnas soluerunt. licet enim à regio nuntio atque à prudentibus expertisque viris monerentur, ne ea die prælium conferebant, illi tamen elati animo contempserunt, dicentes vt alter Pharaõ: Nescio dominum, & Israhel non dimittam. Quare confusi sunt in medio castrorum inimicorum suorum. Tam certos denique de hostibus se putabant, vt Portugalenses futuros captiuos vendere posse arbitrarentur: vt alter Nicanor de quo scriptura commemorat, quia tam securus de victoria contra Iudam sibi videbatur, vt Iudæos venderet, antequam eos in campo conspiceret. Sed tandem superbia eorū humiliata est, quia scriptū est, Deiecisti eos, dum eleuantur. Sed verū est quod Valerius ait, quia qui hostes despiciunt, sua pericula despiciere videntur. nam dum suis confidunt viribus, alienas iusta extimatione prosequi non valent: quare plerumq; sentiunt vltlices. Sic Olofernes egit, qui iurauit omnes de populo Israhel exterminare, sed ab eis victus & cæsus est. Sic & Benadab Assyriorum rex, vt habetur in libris regum, dixit ad filios Israhel: Hoc faciant mihi dii, & hoc addant, si suffecerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui sequitur me. Verum tamen pulchre responsum est illi: Ne gloriatur accinctus æque vt discinctus. Itaque qui in potentia & viribus gloriabantur, experti sunt quod propheta ait: Humiliasti, sicut vulneratum, superbum. & iterum: Gemuerunt superbi gigantes, vt comprehendantur in superbia sua. & Ieremias ait: Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui qui apprehendere niteris altitudinē. Fertur quod Portugalenses conspicientes bellum tunc potius inchoari quam finiri, non tam delectati præsentī victoria, quam futuram cladem timentes, legatos ad Iohannem regem Castellæ ægrotantem mittunt pro fœdere & pace. Iohannes vero corpore debilis, sed animo fortis, victus victoribus dixit: Non habebitis (inquit) aliās pæcis conditiones, nisi aut regnum dimittatis, aut vitam. Quam verborum arrogantiam & vindicandi libidinē ingratiā fuisse Deo putandum est, eamque non inultam dimisit, dum paulo post ad eandem vindictā suspirans improuise interiit morte, quia scriptum est, qui vindicare volunt, à Deo inuenient vindictam, vt statim dicemus in sequenti capite.

Hostis non despicendus.

De secundo bello inter Iohannem Regem Castellæ & ducem Alencastria, & de causis eiusdem belli, & de cladibus & malis ex eo secutis, & tandem de felici concordia per matrimonium, & de festina morte eiusdem Iohannis, & de illius virtutibus & accidentibus suo tempore in ecclesia Dei.

CAP. XXII.

SEDATO igitur hoc intestino & graui cum Portugalensibus bello, successit aliud cum Anglicis non minus acerbum. Nam dux Alencastriæ & Clocestriæ, filius regis Angliæ, regna Castellæ & Legionis ad se pertinere dicebat ex parte vxoris Constantiæ, filia regis Petri, quæ secundum consuetudinem Hispaniæ succedere debebat. Iohannes vero rex sese iure & facto defendebat. dicebat enim inter cætera, quia dato quod domina Constantia ducissa Clocestriæ fuerit maior filio regis Petri, constabat tamen nec Petrum ipsum, sed nec Alonsum eius genitorem nec Fernandum III. auum suum aliquo iure fuisse legitimos reges prædictorum regnorum, pro eo maxime quia Alonsus X. qui fuit electus Imperator Alemanniæ pater Santii III. qui Tarisam recuperauit, antequam genuisset eundem Santium, genuit Fernandum de la Cerda, qui contraxit matrimonium cum domina Blanca, filia legitima sancti Ludouici regis Franciæ: ex qua genuit duos filios, Alonsum

de la Cerda, qui se intitulauit Regem, & Fernandum: & cum Alfonso absque liberis decessisset, successit ei Fernandus frater, qui ex domina Iohanna filia Iohannis Numnez de Laragenuit quandam filiam, quæ contraxit cum Iohanne filio Infantis Emanuel, qui ex ea genuit dominam Iohannam vxorem legitimam Henrici I I. patris prædicti Iohannis primi. Ex qua supputatione regna liquido pertinebant ad eundem Iohannem ex materna successione, nec quouis modo regna spectabant ad ducissam Clocestriæ prædictam, nec ad Regem Petrum per consequens, nec ad reges supradictos. Dux vero Alencastriæ & Anglici plurimorum Hispanorum ac Portugalensium turba sociati, in iure dictæ Constantiæ confisi, exclusa quauis alia via iuris, de facto Hispanias per partes Galliciæ ingressi sunt. Quibus rex Iohannes strenue occurrit, & grauia bella secuta sunt, quæ longo tempore durarunt. Tandem inspirante altissimo pacis auctore, & per bonorum virorum mediationes concordia matrimoniali contentio feliciter fuit sopita. Sic enim David reconciliatus est Isboseth filio Saulis, quia Michal eius soror, David vxor data est, licet à principio in scandalum sibi data sit, vt supra diximus. Sic denique inter Herodem Antipatrum & Hyrcanum dissidia pacata fuere, quia Mariannem Hyrcani filiam Herodes duxit vxorem. A proposito igitur incepto ne discedamus, pro his grauissimis sedandis calamitatibus Henricus III. filius primogenitus eiusdem Iohannis primi contraxit cum domina Catherina filia prædictorum ducis Clocestriæ & dominæ Constantiæ eius vxoris filia regis Petri. itaque quod Henricus prædictus appellaretur Princeps Asturiarum, & Catherina Principissa. Et sic omni iure regna Castellæ & Legionis fuerunt consolidata in personam Henrici III. filii eiusdem Iohannis primi. Post prædicta vero feliciter gesta Iohannes rex cum esset apud Alcalá de Henares, quadam dominica die ante prandiū equitauit equū quendam non satis domitum, & cum extra oppidum cursum faceret, equus ipse tam fortiter cepit, vt supra regem caderet. Taliter eum inter sellam & terram oppressit, quod infra paucas horas mortuus est. Nec dubitandum est displicuisse immortalis Deo, hūc Principem dominicæ festiuitati non satis honoris tribuisse. Nam scriptum est: Benedixit dominus diei septimo, & sanctificauit illum. Nec enim solum ab omni opere cessare prohibuit, sed & à venationibus & vanis ioculationibus. tāta enim censura septimam diem obseruari Deus præcepit, vt hominem deprehensum die sanctificata colligere ligna, licet domui suæ necessaria, lapidari iussit. Hinc Origenes: In die sanctificationis desine ab omnibus secularibus operibus, nihilque mundanum geras, sed spiritualibus operibus vaca. Adde quia non solum corporea exercitia in his diebus inhiuit, sed ipsas animi cogitationes, dicente Propheta: Reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi. Igitur nonnunquā huius præcepti transgressores grauitè punit dicens: Quiescere faciam omnes dies festos à terra: quod sit temporales infligendo pœnas. ait enim per Prophetam: Cōuertam festiuitates in luctum vestrum. Et iterum apud Machabæos: Dies festi erunt vobis in luctum. Tradunt enim annalia Anglorum, quia rex quidam Angliæ die dominica ante missarum solennia venatum perguit, cumq; Sacerdos sacris indutus diu Regem expectasset, auditæ sunt angelorum voces summa cum harmoniæ suauitate missam officiantes. Tandem rediit rex, sed non incolumis. Nam post leporem currens equus cecidit, regique cervicem simul & tibias fregit. Hic igitur Iohannes Castellæ rex deuotissimus & catholicus fuit, & omnibus Ecclesiis cathedralibus donaria & redditus perpetuos contulit. Rursus dolens vehementer de schismate in Ecclesia orto, licet Henricus pater suus decreuisset nulli contententium adhærere: hic indignum iudicans catholicum Principem fore acephalum, attendens quia secundum sententiam sanctorum patrum schisma fouere dicitur, qui à communionem sedis apostolicæ se suspendit, congregari fecit prælatos & viros in iure diuino & humano doctissimos, & cæteros regni status, & post longam concertationem declaratum est, vt Clementi VI I. apud Ananiam electo obedientiam præstaret. Demum vero eo mortuo præfatum Castellæ regnum adhæsit Petro de Luna appellato Benedicto XII. vsque ad concilium Constantiense. Imperauit autem eo tempore Carolus filius regis Bohemiæ, qui pergens in Italiam imperialem suscepit coronam ab Urbano V. Fuit hic Imperator doctus satis & multarum literarum peritus.

*Sabbati Solati
pensa in Iohann-
no Rege.*

*Carolus Regis
Bohemia filius
fuit doctus.*

*De Henrico III. Iohannis filio, XLIII. Rege Castella & Legionis, & de clarissimis filiis eius,
& de Infante Fernando eius fratre minore natu, postea Rege Aragonum, & de inclita eius prole.*

CAP. XXIII.

HENRICVS III. Iohannis prædicti primogenitus filius, regnorum Castellæ & Legionis gubernacula illico suscepit. Cœpit autē regnare anno Domini M. CCCXC. & computando

tando

tando ab Athanarico primo rege Gotthorum, LXXXI. à Pelagio vero qui primo regnavit post eadem Hispaniæ, XLIII. regnavit autem annis XVI. In cæteris regibus regnandi tempus descripsimus: in hoc vero glorioso Henrico non tantum regnandi, quantum vivendi ordinem differemus, nec quam multum regnaverit, sed quam pie, quam bene, & iuste vixerit, afferemus. Qui etsi parvo tempore in mundo fuit, longissimo tamen tempore vivere & regnare censendus est. paucis enim diebus vitam mortalem sortitus est, qui magnis præmiorum cumulis floruit. quo fit ut quatenus ad dierum numerum attinet, brevis fuit eius vita, sed quo ad fructum & præmium, longissima. Ad quem sensum putamus Sapientem dixisse, quia iustus cito perit: impius autem multo vivit tempore in malitia sua. Unde

10 Cyprianus ait: Magis lætandū est, quod iustus brevem, sed fructuosam vitam transegerit, quam quod longam non viderit. Henricus igitur XII. annorum erat cum regnare cœpit, teneros tamen annos supplebat summa illius grauitas & prudentia. Cæteri enim illi sensus erant. Hic tempestiue duxit vxorem, videlicet dominam Catherinam filiam ducis Clocestriæ & Constantiæ filia regis Petri, per quod matrimonium pax auctore Deo sequuta est inter Hispanos & Anglicos, ut supra diximus. Hic Princeps pacificus fuit, quietus & mansuetus, consilio & maturitate ac omni virtute præclarus: vacabat tamen plurimum quietudini regnorum ex præteritis tumultuationibus non vsquequaque sedatis. Cum igitur nonnulli eum hortarentur, ut reformaret regnum, violentias coherceret, quia ibi iustitia non vigeat, & vnusquisque quod libebat, non quod decebat, ageret: Henricus quæ fuit

20 quænam foret eius rei causa. Illi aiunt, quia in his tui regni initiis neminem punis flagitiosum, putans decori esse regibus à sanguine abstinere. Verū tamen ut sapientes volunt, pro salute corporis humani, cuius instar habet cuiusq; regni respublica, plerunq; modicus, sed violentus cruor extrahitur, ne totius compagis corporis sanguis effundatur. Ad quos Hæricus, Verum, inquit, attulistis, sed videte si à vobis ipsis incipiendum sit. Videte iterum an vos ipsi viueretis, si illico peccatorum vos censura plecteret. Nam ut noster Seneca ait, sequissime aduersus peccantes erigimur, & ipsi eadē committimus. decet igitur ut putamus, lenitiuis remediis corpus depurgare, antequam igne & ferro vlcera cauterientur. Quare æquanimitè à regibus subditorum errata pro loco & tempore toleranda sunt, qui meminisse debent quod fortasse ipse, aut sibi propinqui & dilecti habeant, in quo tolerari desiderent. Quod pulchre Augustinus non negauit inquiens, quia contra omnia vitia humana, vel cauenda ne existant, vel sananda cum extiterint, nihil vtilius putandum, quam aliquando seueritati detrahere. Accedit quia ut sapientes volunt, pulchrū est principi eos plerunq; tolerare quos amat. Verum si, ut dicitis, plurimum inualuit hominum malitia, non parū discriminis & periculi est repente atq; districte punire. Imitatus est Henricus Antoninum Pium quem Iulius Capitolinus refert, qui cum in simili euentu à suis suaderetur de reformando reipublicæ statu: Video, inquit, hoc tempore parū de iusto, parum de honesto hominibus inesse, adeo ut nec vos ipsi insontes sitis. Verum tamen ad id agendum multis opus est gladiis, multis securibus, ut in antiquū statum publica forma redigatur, quippe plurimis carorum modorum lamentis atq; mortibus ad eum statū quem cupitis, perueniendum est: si tamen Deus vitam donauerit, cum tempore iniqua purgabimus tempora. Quibus sapientissimis verbis ad quos loquebatur, admonuit, & insontes ad reformationis spem vsq; perduxit. Hic igitur Henricus de quo sermo est, ex prædicta Catherina Anglica duas primo filias, videlicet Mariam & Catherinam genuit. de vltiori enim progenie desperatus, quia valde infirmus, vxor vero pinguiissima erat: tandem quodam modo miraculose, diuina sic disponente clementia, idem Henricus præter omnem suam & cunctorum de regno spem, genuit Iohannem II. patrem istius moderni Henrici regis. de qua re tota Hispania nimium exultauit. Fernandus vero Infans, frater Henrici minor natus, continuo cum eo erat, habens in regno Castellæ amplum patrimonium castrorum & villarum, quod Iohannes pater & idem Henricus frater ei concesserunt. Sortitus est igitur Fernandus infra regnum vxorem nobilissimam quidem & ditissimam dominam Comitissam de Alburqueque eius consanguineam, filiam Comitis Santii ex recta linea regia descendente. Ex qua dum moram in Castella traheret, & longe ante quam regnum Aragoniæ obtineret, genuit amplam & gloriosam prolem, videlicet Alfonso postea Aragonum & Sicilia Regem: item Iohannem modernum Aragonum regem: tertio Infantem Henricū magistrum sancti Iacobi: quarto Infantem Petrum, qui apud Neapolim machina interfectus est: quinto Infantem Santium, qui magister de Alcantara postea effectus, & in iuuenili ætate obiit: sexto Mariam: septimo Iohannam, clarissimas filias quæ altera Castellæ, altera Portugaliæ reginæ felicissime fuerūt, & matres modernorum Regum Castellæ & Portugaliæ. Itaq; ex prædictis duobus fratribus, Henrico videlicet &

*estus brevis
vni.**Respub. instar
corporis habet
humani.*

*Felicitatis co-
munes periculum.*

Fernando, progenies admodum gloriosa processit. Sed verum est, quia omni glorię atque felicitati proximum est periculum atque permixtum discrimen, ut inde męror plerunq; contingat, vnde procedit & gaudium. Evenit enim ut Hispania eodem fonte dissidia sentiret, quo quietem, quo gloriam putavit suscepisse. Nam tantę nobilitatis & virtutis prolem Hispanię capere non potuerunt, quo effectum est, ut ea ipsa tam excellens & magnifica proles Hispanias omnes plurimum tumultuantes redderet, ut patebit illico. Quę res non modo in Hispaniis singularis sæpe conspicitur, sed vbique communis. Quocunq; enim in regno plurimi cuiquam regi filii nascuntur, totidem regno futura parantur discrimina. Hinc in libris regum scribitur, Melior est vnus quam mille filii impii. Et Iob ait, Si multiplicati fuerint filii, erunt in gladio. Rursus scriptũ est, Propter peccata terrę multi principes eius. Rursus vbi multi potentes, multi sunt & oppressi. Fertur quendam regem Francorum plures genuisse filios, & cum magnates regni in natiuitate cuiuslibet filii, vt moris est, publica festa agerent, primogenitus regis non satis ob eam rem lætus, interrogatus de causa męstitiæ: Multos, inquit, vos ipsi festiuatis lætantes, quos aliquando patiemi ni deuorantes. Ego etiam doleo futura dissidia, quia ii omnes non tam fratres, quam mihi hostes nascuntur, eruntque multi bellantes aduersum me, vt non mentiatur propheta: Filius matris meę pugnat contra me: subdens, vnus filius regis, vnitas est regno, plures vero plures discordias generant, quia scriptum est, Effusa est contētio inter principes. Hic Fernandus Infans obedientissimus fuit fratri Henrico regi, nec vnquam ei loquebatur nisi flexis genibus.

*De præclaris virtutibus huius Henrici III. demum de filiabus eius & quibus nups-
erunt, & de inopinata & festina morte dicti Henrici, & de
occurrentibus suo tempore.*

CAP. XXIIII.

AD eundem igitur Henricum III. redeunt paucula quædam ex multis eius virtutibus commemorare libet. Fuit siquidem hic princeps deuotissimus & Deum timens, orationi valde assiduus, ecclesiam & eius ministros venerans, mansuetus, humilis, iustus & rectus, paruis & magnis iustitiam ministrabat. Raro quempiam puniebat, non vtique vt delicta impunita relinqueret, sed vt de gente Bragmanorum Polycrates ait, tam iustus erat, vt opus punitione aut vindicta non esset, vbi nulla fiebat iniuria. Ob eius igitur ingētes virtutes non modo à subditis, sed ab extraneis & forensibus plurimum amabatur, adeo vt tantum auctoritatis, famę, & nominis apud exteras gentes nemo habuit. nulla aut rara tributa siue tallias indixit, licet militibus & Baronibus integra stipendia persolueret, ac munifica beneficia conferret. tam liberalis fuit, vt quos non posset officiis & honoribus præponere, locupletes teneret. Salaria multa auxit benemeritis: sed & plura illis subtraxit, quos aut inhabiles, aut male versatos videbat accipere, dicēs vt alter Antoninus Pius, quę Iulius Capitolinus refert, nihil esse sordidius, imo damnosius quam quod respublica grauetur ab his qui nihil in ea suo ingenio aut virtute conferrent, quia iuxta Aristotelis in Politicis sententiam, improprie ciuis dicitur qui parum aut nihil ciuilitatis aut vtilitatis reipublicę potest afferre. Cuiusmodi sunt sordidi, aut inutiles homines, quos philosophus imple *βαραύτους* vocat. Plurimas denique Henricus expensas fudit, tam in ædificando, quam desolata castra reparando, præsertim in fronteria Sarracenorum & regnorum suorum limitibus. Nam fortalitium & arcem Murtiæ, palatium denique de Miraflores prope ciuitatem Burgensem, & latissimum campum siue parcum murari fecit, vbi postea Iohannes II. filius eius, deuotissimum cœnobium Cartusiensium construi fecit, & ibi sepeliri voluit. Rursus hic Henricus munificus atque magnificus fuit, præsertim in recipiendis & honorandis oratoribus ad illum venientibus, quos liberalissime donabat, adeo vt nullus in largitione effusior esset, nec in cunctis hominum officiis moderatior. Se enim ipsum quo volebat, versabat. Nam cum tristibus seure, cum remissis iocunde, cum senibus grauiter, cum iuuenibus exemplariter & comiter. Cæterum hic prudensissimus princeps viros doctos atq; consilio & experientia tritos plurimum dilexit atque euexit. Dicebat enim longe plus reipublicę conferre sapientum cōsilia quam arma fortissima, maiora illustrioraq; intellectu quam gladio confici. Vnde Sapiens & rex Salomon id ipsum expertus ait: Melior est sapientia quam vires, & vir prudens magis quam fortis. Demum idem Henricus illud Ciceronis in Officiis semper in ore gerebat, quia Solonis erudita consilia nō minus Atheniensibus profuere, quam Themistoclis armata victoria. Nam ille triumphus semel ciuitati profuit, sed illa sapientia & consilium semper proderit. maioris enim vir-

tutis

*Consilia sapi-
entis plus Reip.
conferunt quã
arma.*

tutis esse dicebat, consilio providere nequid aduersum ciuitati accidat, quam armis prohibere ne veniat. qui enim armis hostes superant, à fortunæ varietate ducuntur, quinimo vt ait Seneca, similes sunt nauigantibus, qui fortunæ flatibus agitati non eunt, sed feruntur. Quare idem Cicero subdit, qui sapientia & consilio rempublicam dirigunt, plus agunt quam qui corpora iaculis hostium exponunt. Similes enim sunt gubernatibus nauem, qui longe plus agunt in puppi sedendo, quiescendo, sed dirigendo, quam laborando, remigando, aut bellando. Denique Henricus curiosus plurimum fuit scire cunctorum principum, etiam paganorum gesta, ad quos diuersos oratores mittebat. Nam ad Taborlanum Soldanum, Moratum, & cunctos vtriusque Asiæ, sed & Indiarum principes oratores & dona misit, & à quibusdam eorum recepit: in quibus rebus non paruas fecit impensas. Et quod non parum admirationi fuit, paruo tempore amplissimum aggregauit thesaurum, non sibi, sed bello contra Arabes diffundendum, quamquam ad filii sui commoda non admodum esset affectus, dicens illud Constantini Imperatoris, Longe melius publicas opes à priuatis possideri, quam intra vnum claustrum reseruari: addens ditissimi regni regem, inopem esse non posse. Cum enim miles quidam ab Henrico iocandi gratia quæreret, quam causa diues euassisset, respondit nulla re ærarium cuiusuis principis cumulatus augeri, quam si iustitiæ sit cupidus, non pecuniæ. Cuius rei Salomon testis erit, de quo Scriptura ait, quia pro eo quod in sapientia & iustitia populos gubernabat, præcessit omnes qui ante eum fuerunt reges, diuitiis & potentia, vsque adeo vt tanta in domo eius argenti abundantia fuerit, quanta & lapidum, nec aurum in precio erat. Deniq; Henricus tanta caritate subditorum facta gerebat, vt & omnia & omnes quasi sua essent, curaret. Sub eo omnes prouinciæ & ciuitates floruerunt. Bonos iudices & rectores nõ mutauit. dicebat enim duplicem irrogare iniuriam, si bonis viuentibus gubernatoribus alios substituisset: primam ciuitati, quam optimo & noto priuabat rectore: alteram iudici, qui nõ nisi ob eius probitatem remoueri videretur. Nihilominus sicut prouinciis bonos præfides & rectores præponebat, eadem animi virtute & sæueritate in eos acerrime animaduvertebat, quos in gerendis magistratibus & officiis, nedum delinquentes, sed ditatos cõspexit. dicebat enim eos iudices nõ indigere alio syndicato, aut alia pessimi regiminis probatione, nisi quod pauperes magistratum accepissent, sed locupletes inde euassissent. Imitatus est Henricus Antoninum Pium Imperatorem, vt Capitolinus ait, qui quædam prætorem designans, paruo tempore in officio ditatum, ad Senatum ait, Audistis prætoris nostri filios indutos purpura, quem antequam prætor fieret, mendicum & pauperem nouimus, sed subito diuitem factum. & subdit: Vnde quæso nisi de visceribus reipublicæ & pauperum sanguine. Quare similes in officiis locupletatos, non iudices aut rectores, sed spoliatores dixerim, qui creditas sibi ciuitates arbitrantur, vt luxurientur, & diuites fiant, vt alios pauperes efficiant. Non sic de Valerio Valerius Maximus narrat, qui post tres cõsulatus Romano populo acceptissimos, tam pauper mortuus est, vt patrimonium eius ad explendas exequias non sufficeret. Sic & de Marco Menenio, qui post plurima officia immaculate gesta, ob paupertatem sepultura caruit, nisi ex collecta publica funus honorabile habuisset. Sic rursus & Scipio post res felicissime gestas in Hispania, in summa paupertate decessit, nec tanta pecunia ab eo relicta est, quæ maritandis filiabus suffecisset. Quales autem debeant esse iudices, rectores, & præfides, qui ad regendas prouincias & vrbes à quouis principe vel republ. deputantur, & de illorum laude si bene præfunt, aut vituperio si inique, latius egimus in eo libro quem nuper edidimus dictum Speculum vitæ humanæ, S. D. Paulo Papæ II. dedicatum. Caterum de huius gloriosi Regis prole breui aliquid differendum est. De Iohanne igitur eius filio post eum regnante statim latior erit sermo: de filiabus tamen hoc loco aliquid dicere libet. Maria itaque prima Henrico fuit filia, quam sortitus est vxorem inclytus atque perexcellens Alfonsus Rex Aragonum, eiusdem Mariæ frater consanguineus, filius Fernandi huius Henrici fratris. Hęc domina Maria nõ tam patris effigiem quàm virtutum paternarum congeriem imitata est, & quoniam (vt volunt sapietes) magistratus & potentia virum ostendunt, qualis hęc domina fuit, illius regimen & administratio patefecit. Cum enim Alfonsus vir eius assiduus guerris extra Hispanias occuparetur, præsertim in Italia circa acquisitionem regni Siciliæ, dicta Maria cõstitutata est gubernatrix regni Aragoniæ. In qua administratione tanta iustitia & moderatione vsa est, vt prouinciã sibi decretam in summa pace & iustitia teneret. Certis enim in hebdomada assignatis diebus, viduas solum, orphanos, pupillos, & oppressos audiebat, quibus iustitiam simul & alimoniam ministrabat. Tanta deniq; castitate, pudicitia, & honestate flagrauit, vt totius munditiæ speculum vocaretur. Fastus & ornatus, sed & conuiuius nobilium simul & domicellarum suarum strictissima censura per eam castigatus est.

Constantini Imperatoris
dictum elegans.

“

“

“

“

etiam in capite
magis etiam

Maria Henrici
filia munditiæ
speculum dicta.

Et licet Alfonso xxv. fere annis ab ea diuertisset, illa tamen patiens & obsequens fuit. Hæc denique præclara regina pacem inter Iohannem fratrem suum & Iohannem tunc Nauarræ regem & fratres eius sæpe composuit. Exigeret rursus ordo pollicitus, vt de altera filia huius Henrici, Catherina videlicet, sermo fieret, verum sub Iohanne secundo eius fratre statim de ea aliquid tangemus. Sed iam libet redire ad eundem Henricum. Cum igitur, vt diximus, bellum contra Sarracenos animo suo plurimum fixum esset, & iter versus Granatam ageret, inualefcentibus infirmitatibus quibus, licet iuuenis, assiduo affligebatur, relicto filio Iohanne hærede & regnorum successore, cui simul & sororibus, vt diximus, tutores locupletissimos dederat, susceptis denique sacramentis ecclesiæ, apud Tomiletum obiit, ipse quidem feliciter: infelicissime tamē eo Hispani populi caruerunt. Raptus enim est ne subditorum malitia mutaret intellectum eius, aut æmulum fictio deciperet animum eius. Cuius mors non minus damnosa Hispanis fuit, quam Thebanis regis Epaminundæ obitus, ex quo tanta gloriæ & honoris regno perditio sequuta est, vt non iam perdidisse Regem, sed ipsi periisse cum eo viderentur. Erat autem Henricus xxvii. annorum cum Deo beatum spiritum reddidit, die videlicet sanctissimæ natiuitatis redemptoris nostri, & in breui vitæ spatio tempora virtutum multa compleuit. Et vt cum Hieronymo loquar de alio principe agente, vtinam gloriosi huius iuuenis Regis præconia, cæterorum principum rugosa senectus imitaretur. Hic princeps parui corporis, sed magni animi fuit, Grandia cogitabat, si præmatura mors eum non rapuisset: adeo vt illud sibi conuenire videatur, quod quendam ex militibus Alexandro dixisse ferunt: Si dii (inquit) corpus tuum exiguum auiditati & desiderio animi tui fecissent par, orbis totus te capere non posset. Hic gloriosus Henricus non tam filio quam patri prouidens, idoneos & omni exceptione maiores tutores reliquit, videlicet dominā Katherinam reginam consortē suam & Fernandum Infantem, vt statim latius dicemus. Eidem vero Iohanni filio suo nutritium & personæ suæ directorem deputauit nobilem & fidelem Baronem Iohannem Alfari de Osorio. Cum igitur ob pupillarem Iohannis ætatem non parum disturbii timeretur, fertur Henrico in extremis laborati quosdam fidissimos Barones cum lacrymis commemorasse, non mediocre imminere periculum circa regni successionem, pro eo quod Henricus ipse Iohannem filium in cunabulis vagientem relinqueret. Fernandus vero Infans Henrici frater, maior natu erat eodem Iohanne: sed & ab omnibus regni statibus admodum amabatur. Non ergo abs re formidandum erat ne ad regnum aspiraret, veluti quem nimia proles, item regnicolarum fauor, sed & ipsa regnandi auiditas, quæ non imbecillia, sed fortissima pectora tentat, ad eam rem facile impellere poterat. Addebant rursus illud Aristophanis præclarum verbum, dicentis, aut potius fingentis Periclem principem Atheniensium ab inferis remissum, & publice vaticinantem atque clamantem, non oportere in vrbe nutrire leonem, qui cum se filium leonis conspicit, sibi coronam à natura largitam. Ad quos Henricus moribundus, sed animo fortis, Sinite, inquit, timere. scio enim neminem esse regis filium, qui non se regem decies in nocte somniet: nec desunt qui id ipsum adaugeant dicentes, aut potius blandientes, quia si filius, ergo hæres, nihilq; (vt aiunt) Regis filio, vt rex fiat, deesse, nisi regnandi animum. Ea tamen aliena sunt à Fernandi integritate. Nosco enim illius innocentissimam naturam, cuius fidem ac ingentem probitatem expertam habeo. Sum quidem certo certior Fernandū fratrem de generare minime posse à parentum nobilitate, sicut nec à se ipso. Quod vero dicitis eum à populo dilectum, id ipsum liquido demonstrat, quantæ sit fidei & probitatis. nihil enim magis ad amicū trahit quam explorata fidelitas, quia scriptum est, fideles in dilectione acquiescent ei. Difficile enim foret Fernandum ab omnibus diligi, nisi quædam naturalis sibi bonitas & innata fides adesset. Illa enim est cinctura renum eius. Quare non est in Fernando timenda improbitas, sed admiranda atque imitanda fidelitas. Qua constanti fiducia Henricus omnem formidolosam cunctationem à suorum mentibus euulsit. Huius Henrici tertii tempore sedit in cathedra Petri schismate durante præfatus Clemens septimus, & Benedictus decimus tertius natione Hispanus: apud Romam vero præfuerunt prædicti Bonifacius nonus & Innocentius sextus. In imperio vero sederunt Carolus antedictus, & eo viuentē Vladislauus præfati Regis Bohemiæ filius electus fuit, quem electores vt dilapidatorem deposuerunt, eligentes Robertum ducem Bauariæ Comitem Palatinum. Hic Vladislauus imperio priuatus, peruersam hæresin Hussitarum in regno Bohemiæ fouit atque defendit. Præfatus vero Robertus sic vt præmissimus electus, per Bonifacium nonum confirmatus & coronatus est. Fuit autem iustus & bonus, qui Italiam est ingressus contra Iohannem Galeatium ducem Mediolani, à cuius gentibus fugatus est, & inglorius in Alemanniam rediit.

*Henrici obitus.**Corona à natura largita.*

*Clemens VII.
 & Benedictus
 XIII. Bonifacius
 IX. & Innocentius VI.
 Vladislauus deponitur ab Electoribus.
 Hussitarum hæresis.*

De Iohanne II. Henrici filio, Rege Castellæ & Legionis XLIII. post cladem Hispaniæ, & de Katherina matre & Fernando patruo tutoribus eius, & de præclaris victoriis Fernandi tempore infantiæ Iohannis, & qualiter recuperavit Antequeram, & de singulari fide & ingentibus virtutibus Fernandi.

CAP. XXV.

IOHANNES II. filius Henrici prædicti, incepit regnare anno Domini millesimo quadringentesimo septimo. hic ab Athanarico primo Rege Gotthorum octogesimo secundo Rex fuit, à Pelagio vero primo Rege post cladem Hispaniæ quadragesimus quartus. hic princeps ex omni parte nobilissimus fuit, nec solum ex clarissimo Gotthorum genere originem traxit, sed ex illustri prosapia Imperatorum Romanorum & Græcorum ac nobilissima & sacra domo Franciæ. Inter cætera quidem matrimonia quæ inter has inclytas domus sæpe celebrata fuere, illud vnum non parum vtramque familiam iustitavit. Fernandus enim dictus de la Cerda Alfonsi decimi Regis Castellæ primogenitus vxorem duxit filiam Sancti Ludouici Regis Francorum, quem Bonifacius octauus canonizauit, ex qua genuit Alfonsum de la Cerda qui auus fuit Regiæ Iohannæ consortis Henrici secundi, quæ proauia fuit huius Iohannis secundi. quo fit vt Iohannes ipse per rectam stirpem descendens, septimo gradu distet à Sancto Ludouico. Rursus hic Iohannes trahit originem à Regibus Angliæ. Vt enim supra actum est, Iohannes ipse nepos est Iohannis Ducis Alencastriæ filii Eduardi, vltimi huius nominis Regis Anglorum. A cæteris vero Hispaniarum Regibus nedum descendit, sed ipsi ab eius stirpe descendunt. Ex dignitate itaque & excellentia progenitorum & eorum antiquitate (vt ait Aristoteles in Rhetoricorum libro) cognoscitur summa nobilitas cuiusuis principantis. Accepit autem regni sceptrum cum esset in cunabulis, nondum viginti menses expleuerat, & die natalis Domini quæ pater obiit, in regem eleuatus est. Regnavit autem annis quadraginta septem. ex dispositione paterna duos idoneos quidem ac solertissimos tutores sortitus est, Katherinam videlicet matrem, & Infantem Fernandum patruum suum, quo postea in Regem Aragoniæ assumpto, tutela ad Katherinam matrem in solidum rediit. In qua tutela Olympiadem Pyrrhi Regis Epirotarum filiam imitata est, quæ post mortem mariti Alexandri, filios Pyrrhum & Ptolemeum literarum studiis instrui fecit, quibus & regnum conseruauit. Sic & Zenobia Odenati vxor defuncto marito regnum Syriæ gubernauit, dum filii laudatis studiis & moribus vacarent, nec modo regnum seruauit, sed auxit. Nec solum Regina ipsa Katherina prudentissima, sedula in filio alendo atque erudiendo erat, sed in regni gubernatione vigilantissima. cuncta enim nobilium, Baronum regni, ac prælatorum consilio agebat, sed præsertim duorum fidelium clarissimorum virorum nedum fide, sed ætate, prudentia, & experientia probatissimorum, quos Henricus Rex eorum ingentibus virtutibus dilexit, videlicet Iohannem de Velasco & Didacum Lupi de Astuniga, quorum hodie nobilissima proles parentum nobilitatem imitatur. Quinimo qua fide, qua integritate, qua obseruantia patres & aui eorum, eadem & nepotes rempublicam tutati sunt. Nec aliter egerunt cæteri potentes & regni magnates. Tandem Katherina vt Deo placuit, paulo post vita functa est. Iohannes igitur XIII. ætatis suæ anno constitutus, sine tutoribus agens, de assensu prælatorum & omnium statuum regni gubernacula suscepit. Duxit autem vxorem illusterrimam Mariam consanguineam suam, filiam Fernandi patru prædicti, ex qua genuit duas filias in infantia defunctas. genuit rursus excellentissimum Hæricum quartum, nunc feliciter regnantem. Post obitum vero Mariæ duxit secundam vxorem Elisabeth filiam Iohannis Infantis filii Iohannis Regis Portugalix, ex qua genuit inclytos Alfonsum & Elisabeth, nunc superstites, quos Altissimus conseruare dignetur. Huius Iohannis tempore dum iocunda infantia gauderet, Fernandus patruus eius atque fidelissimus tutor & solertissimus militiæ dux, guerram contra Sarracenos à patre & fratre præmortuis inceptam feliciter continuauit, & in propria persona proficiscens multis Hispaniæ nobilibus sociatus, regnum Granatæ potenter ingreditur, vbi fructuose admodum & cum summa eius laude pugnatum est, multasq; Sarracenis clades intulit. Cui etsi à Mauris magna auri pœdera oblata fuissent, ille respuit, dicens quia sanguinem illorum, non aurum sitiebat, & vt alter Scipio Æmilianus, non quantum auri pondus afferre potuisset cogitauit, sed quantum gloriæ & amplitudinis, si tantum aurum contempisset. turpe enim dicebat si quid eorum fidei & virtuti deberet, pecunia ematur. quo euenit vt crudeliore contra eos postea guerram gereret. Tandem urbem dictam Antequera de nobilioribus regni Granatæ per annum fere obsedit. Cumque ex Africa innumera Arabum multitudo transfretasset, vt urbem ab obsidione

liberaret, persuadentibus militibus ne vitæ suæ atque illorum ea diē finem imponeret, respondit se ideo venisse, non vt salutē suæ, sed vt Christianæ religioni longiores terminos faceret; nec modo illi cura erat de vita, dum ciuitas esset euicta: addens quia nec vr-
bis obsessæ altissima mœnia, nec terribilis classis copiæ eum terrebant, quippe qui vel vr-
bem ingredi, vel prope urbem sepeliri spiritu firmo delegerat, honestam mortem exti-
mans turpi meticulosæque vitæ præferendam. Illico igitur urbem oppugnat, à qua cum
Sarraceni non paruo numero egredientes castra impeterent, Fernandi tamen virtute &
industria captiuantur. Suadebant igitur multi eos omnes occidendos, vt inclusorū vires
frangerentur. Fernandus vero vt alter Lucius Papius quem Plinius cōmemorat, omnes
dimittendos fore asseruit, vt ipsi beneficio, cæteri humanitate & exemplo obligarentur. 10
Tandē armorum vi eandem adeptus est urbem, multis Arabū millibus in expugnatione
cæsis, ipsamq; urbē Iohannis nepotis sui regno adiecit, cui vniuersam victoriā fidelissime
attribuit, velut alter Ioab princeps militiæ Dauid, qui (vt ait scriptura sacra) cum instaret
captio ciuitatis Rabba, quam diu Ioab ipse obsederat, misit ad Dauid vt veniret capere vr-
bem, & regi, non sibi honor victoriæ deferretur. Eadem deniq; die Sarracenorum copias
qui de Africa ad succursum vrbs venerant, gloriose deuicit, rediitq; felix ad Iohannem
Regem, qui non paulo post tantæ fidei & probitati præmium contulit, præsertim in asse-
cutione Regni Aragoniæ, vt statim tangemus. Iohannes igitur rex sicut ætate, sic virtuti-
bus crescebat, Deum timuit, ecclesiam, & viros ecclesiasticos, & religiosos, & doctos plu-
rimū amauit & decorauit, diuina officia frequentabat, vt statim dicemus. Hic Iohannes 20
natura mitis & clemens erat: veruntamen seditionibus & magnatum ambitionibus pro-
uidens, Fredericum ducem Beneuenti in vinculis trudit, Alfonsum etiam eiusdem Fre-
derici fratrem exulem fecit à regno. Postea vero inualescentibus seditionibus nonnullos
Comites & Barones tumultuantes trussit in carceribus, quos postea benigne liberauit. Ve-
rum quia huius Iohannis tempore vacatio regni Aragonum occurrit, dignum duxi con-
tentiones super regno ipso occurrentes breui inferere.

*De vacatione Regni Aragonia tempore dicti Iohannis Regis Castella, & de competitoribus
in dicto regno, & qualiter Fernandus idem regnum obtinuit captiuato
Comite Vrgellensi.*

C A P. X X V I.

IO H A N N E igitur prædicto regnante, sub tutoribus præfatis agente, vacauit regnum A-
ragoniæ per regis Martini obitum sine filiis decedētis. Super regno igitur magna admo-
dum contentio & grauissima altercatio orta est, fueruntq; plures competitores, videlicet
hic Iohannes secundus de quo agimus, & eius nomine Katherina eius mater & tutrix: itē
Fernandus Infans patruus Iohannis: Dux etiam Andegauiz: Comes denique Vrgelli. Hi
omnes ad regnum prædictum Aragoniæ aspirabant, & vnusquisque successionis iure sibi
regnum deberi asseribat: omnes tamen (vt aiunt) ex materna sceminaque stirpe ius præ-
tendebant, alius successiones antiquas, alius propinquiores adducebat. Quæ omnia in
præsentiarum adducere, historiæ seriē de qua intendimus, rationem excederet. Ea tamen 40
contentio quæ inter infantem Fernandum & Iohannem Regem Castellæ eius nepotem
magis domestica videbatur, cum omni honestate summaque virtute & prudētia acta est
& modestissime gesta, adeo vt nulla exterior disputatio aut contentiosa altercatio secuta
est, & vt paucis agamus, facile fuit vincere volentes. Tanta enim erat virtus, tanta Fernā-
di probitas & fides, & tam ingens ad illum erat caritas Reginæ matris Iohannis, exube-
ransq; cunctorum nobilium regni Castellæ ad eum amor, quod nedum Fernandus nul-
lum in adipiscendo regnum impedimentum sensit, sed opimatissima atq; grauissima præ-
sidia adeptus est, quibus pacifice regnum adeptus est. Scriptum est enim: Mansueto & fi-
deli da honorem iuxta meritum suum. Fatemur non parum rebus Fernandi adiumento
fuisse, Iohannem nepotē eius infantia gaudere. Si enim perfectē fuisset ætatis, forte res ipsa 50
alios habuisset successus. Cōclusum est ergo per reginā & magnates regni Castellæ incly-
tum Fernandum futurū debere & oportere esse Regem Aragonū, quippe potentia, the-
saurus, vires, omnia deniq; præsidia fuere sibi pollicita & publice proclamata, vt illud Ar-
taxerxis Regis Persarū quod apud Hester legimus, de Fernādo dictum videatur, Cōgno-
scāt (inquit) omnes, qui fideliter Regi obediūt, dignā pro fide recipere mercedis coronā.
Fretus igitur idē Fernāduus his potentiis facile fuit regnū Aragoniæ nācisci, quia (vt aiunt)
cedunt regna victricib. armis. Adde quia Fernandi ingentia merita longe plus quā arma
pugnabāt. Teste. n. Seneca, certius virtutib. quā virib. victoria cōparatur. Resistebāt tamē
Valentini plurimū, & Aragonenses simul & Catalani, quorū plurimi Comiti de Vrgellis
fauebant,

30

40

50

fauebant, veluti intra regnum nato & dilecto. Tandem post multa prælia hinc inde commissa, quod necessario armis futurum erat, summa cum virtute per viam compromissi & iuris sopitū est. Fuere igitur iudices, olim Papa Benedictus, sic in sua obedientia nominatus, ac frater Vincentius Ferrarii, postea per Calixtum II. canonizatus sanctus, & nonnulli alii. Hi vero summa cum sapientia & prudentia cuncta librantes, statum rerum, ac pericula prompta, iura deniq; Fernandi Castellæ Infantis prædicti considerantes, eiusq; potentia, progeniem, virtutes deniq; innumeras, & humanitate intuentes, eidem Fernando pro quodam necessario expediendi regnū adiudicarunt. Qui regni sceptrū nactus, Comitē Vrgellensem prædictū intra regnum existentem, & magnas habentē sequelas vitæ cepit atq; incarceravit. Hic Comes Vrgelli avus fuit ex filia Petri de Portugalia & fratris eius Iacobi Cardinalis, sancti Eustachii proxime defuncti. Hūc Comitē Vrgellensem Fernando sub compedibus ligatū misit in Castellam ad fortalitiū de Huruenna prope Palentiam. Sic itaque pacifice & feliciter deinceps regnum Aragoniæ cum adiacentibus partibus obtinuit, & ad dictum regnū se transtulit, vxorē, filiumq; Alonsū primogenitum, & filias duntaxat secum ducens, cæteros vero filios, videlicet Iohannem, nunc modernum Aragoniæ Regem, & Henricum magistrum sancti Iacobi, ac Petrum intra regnum Castellæ nepoti suo regi Castellæ recommissos dimittens, suū & vxoris patrimonium eis diuisit.

De singulari religione Iohannis Regis Castellæ & Fernandi Regis Aragonum circa extirpationem schismatis in Dei ecclesia, & de congregatione concilii Constantiensis.

CAP. XXVII.

REGNANTE eodem Iohanne secundo in Castilla & Legionē inualuit plurimum schisma illud pestiferum & inueteratum, de quo hæcenus diximus. Erāt enim in ecclesia tres Romani pontifices intitulati, Benedictus videlicet Aragonensis de domo Lunæ, & Iohannes, nec non Gregorius, sic in suis obedientiis nuncupati. Ad cuius schismatis extirpationem, præfati, Iohannes Castellæ, Fernandus Aragoniæ Reges, summa vigilantia & solertia studuerunt. Et licet prædictum Benedictum, olim Petrum de Luna vocatum, intra Hispaniā natum, & ibi manentem carissimum haberent, & rursus Benedictus ipse Galliæ & omnium Hispaniarum præter Portugaliā obedientia potiretur: vñionem tamen ipsam cunctis possibilibus remediis profecuti sunt. Quinimo vñionem & pacem ecclesie affectibus suis præferentes cum prædicto diuo Sigismundo Cæsare tractatus iniere, & actum est vt prædictus Sigismundus Hispaniā bis peteret. Qui sese mutuo intelligentes, assistente deniq; Christianissimo rege Franciæ, nonnulla apud Narbonam concordata capitula concludere, ex quibus congregatio concilii Constantiensis secuta est. Pro quo adunando Sigismundus in Alemaniā rediit: prædicti vero reges, Iohannes & Fernandus, iuxta eadē capitula, Benedictum summo opere rogant, monent, atq; contestantur, vñitati ecclesie consuleret, & ad resignandum titulo Papatus animum daret, vel se Constantiam personaliter conferret. pollicebantur enim sibi omnimodā securitatē, quinimo Alonsū filium eiusdem regis Fernandi primogenitum cum eō mittere promittebant. Sed Benedictus ipse piis eorundem regū precibus durior effectus, vtramque viam renuit: sed resignandi præsertim verbum quam impatientissime audiebat. Huius duritiē etiam flectere omnes Hispaniæ prælati & clerus plurimum studuerunt, idq; per suos repetitos oratores postularunt, sed neque profuerunt. quinimo quanquam subtractionē obedientiæ eidem comminati essent, nullo pacto animus eius flecti potuit. Considerantes igitur præfati gloriosi principes, quia, teste Augustino, melius est vt pereat vnus, quam vt pereat vñitas. & iuxta Ambros. In corpore Christi nullā habet societatem, qui vniuersum corpus diuidere conatur, quippe nec ad eternā potest peruenire requiem, qui se ab ecclesia separat per cōtentionem: deliberarunt ab vno acephalo disungi, vt vniuerso iungerentur. Concordarunt igitur iidem deuotissimi Hispaniæ principes, eundem Benedictum potius deserere, quam vñitatem ecclesie impedire, quæ in promptu erat, ne per eorum adhærentiā quouis modo vñitas differretur. Quare decreuerunt ambo Reges publice eidem Benedicto obedientias subtrahere. Qui hæc præsentiens per mare furtim ex Perpiniano Penifcolam petiit, in regno Valentæ, oppidū intra mare situm, quod ordinis est sancti Iohannis, quod per quendam suū nepotem tenebatur, ibiq; paucis eum sequentibus nedum vitam, sed fidem simul & famam amisit. Interim vero congregatur Constatiæ synodus œcumenica super eodem extirpando schismate, ad quod solemnnes oratores prædicti Reges transmissere. Post quorū accessum & adhæSIONEM, concilium plenū robur & firmitatem obtinuit,

Synodus Constantiensis.

& factis rite & recte processibus eundem Benedictum sæpius monitum & citatum damnauit, aliis Antipapis libere cedentibus. Quo facto patres in eadem synodo congregati post plurimas saluberrimasque constitutiones, reformationem ecclesiæ vniuersalis in capite & membris concernentes, mature atque digeste editas, ad electionem Romani Pontificis procedentes, dominum Martinum Papam quintum, Romanum de domo Columnæ, vnanimiter elegerunt. Sic igitur vnitas ecclesiæ Dei feliciter reddita est.

De inclita Maria vxore prima Iohannis Regis Castellæ, & de grauibus dissidiis inter eum & Iohannem Regem Nauarræ & Infantem Henricum, & de causis eorum, & de Aluaro de Luna & miro affectu Iohannis ad eum.

CAP. XXVIII.

IOHANNES igitur rex Castellæ & Fernāndus eius patruus vltra naturale & propinquissimum sanguinis vinculum quo erant copulati, per matrimonia, vt diximus, longe magis præfatam necessitudinem adauxerunt. Nam Iohannes ipse duxit vxorem Mariam filiam Fernandi. Rursus Alfonso primogenitus Fernandi duxit vxorem Mariam Iohannis Regis Castellæ sororem, & sic erant omnes fratres consanguinei. His igitur compositis Fernandus Rex Aragonum prope Barcinonam in oppido Igualada morte communi obiit, relicto filio Alfonso in regno Aragoniæ successore, qui ex Maria vxore nullum filium genuit, sed ex quadam domicella Valentina procreauit filium Fernandum nunc Regem Siciliæ. Iohannes vero Rex Castellæ ex Maria vxore, vt diximus, genuit Henricum quartum nunc regnantem. Restabat Iohanni Regi Castellæ maritanda alia soror Katherina, speciosissima quidem. Alfonso denique Regi Aragonum etiam restabant duo fratres, Iohannes & Henricus, & soror Iohanna. Iohannes igitur & Henricus fratres Alfonso Regis residebant in Castella apud curiam Regis Iohannis. Cōtendebant igitur ad inuicem quis Katherinam vxorem sortiretur vtriusque consanguineam. Tādē obtinuit eam Henricus Infans, tamen, vt paulo post compertum est, præter mentem Iohannis Regis Castellæ, Katherinæ fratris. quæ res incentiuum fuit multorum malorum, vt infra patebit. Sæpe tamen graues seditiones in republica oriuntur ex causis similibus. Narrat itaque Aristoteles Politicorum quinto, quod duobus viris potentibus propter quandam speciosam & locupletem mulierem in quadam Græciæ ciuitate dissidentibus, dum quilibet illam obtinere conaretur, omnes ciues diuisi sunt, quibusdam vni, aliis alteri fauentibus. quo euenit vt politia ciuitatis mutaretur de aristocratia in oligarchiam. Simile narrat accidisse apud Delphos, & iterum apud Mitylenæos. Rursus non paruas seditiones pariunt contracta inuitis parentibus connubia, & longe maiora dissidia oriuntur, si inuitis patribus aut fratribus rapiuntur, quemadmodum accidit Regi Sichei filiam Iacob inuitis fratribus rapienti. Nam & apud Machabæos legitur de quibusdam, qui cum clandestinas nuptias celebrarent, præter mētem domini nuptiæ eorū versæ sunt in luctū. & vox Musicorū in lamentum. Iohānes Infans frater Alfonso prædictus sortitus est vxorē dominā Blancā Reginam Nauarræ, relictam Regis Martini, factusque est Iohannes Rex Nauarræ. coruscavit enim titulo regio ex Regina vxore sua, ex qua genuit vnum filium masculum, Carolum principem Nauarræ, & duas filias, Blancam videlicet, quæ data fuit nuptui Henrico Regi Castellæ moderno, & alteram quæ nupsit Comiti de Fuxo. Iohanna vero, soror vtriusque Regis Aragonum & Nauarræ, data est vxor Eduardo Regi Portugaliæ, ex qua genuit Alfonso Regem modernum. Iohannes vero prædictus Rex Castellæ ex Maria sorore dictorū Regum Aragonum & Nauarræ, postquam, vt diximus, genuit Henricum modernum Regem Castellæ, duas postea filias habuit, quæ in cunabulis obierunt. Hic itaque Iohannes secundus Rex Castellæ cum esset adolescens, carissimum habuit Aluarum de Luna secum connutritū, ex nobili genere & antiqua familia de Luna regni Aragoniæ, quōdam Papæ Benedicti, alias Petri de Luna nepotem, qui adeo fuit ei dilectus, gratus & acceptus vt longissimo tempore regem & regna libere gubernaret, vt latius statim dicemus. fecitque primo eū Comitē S. Stephani, deinde plura dominia & terras illi donauit, & tādē procurauit, vt magister fieret S. Iacobi. Hic regni magnates & nobiles nō satis (vt aiūt) honorabat. Rursus, præter paucos sibi aut cōiunctos, aut fidos nō permittebat apud regē alios familiariter commorari. Verū cum inter ceteros conspiceret nobiles viros Petrū de Acūna nunc Comitē de Buendia, ac Gomeciū Carillo, fratres domini Alfonso Carillo Archiepiscopi Toletani, à Rege nō parum diligi, eos à regio conspectu simul & fauore honeste abegit, alios inferioris sed probæ fortunæ viros Regis obsequiis substituens. Et vt paucis agamus, idem

16

20

30

40

50

idem

idem Alvarus prudens, sagax, & astutus plurimum fuit, quia vt Redemptor ait, Filii huius seculi prudentiores sunt filiis lucis. Fuit denique simulans ea velle quæ nollet. His vero quos oderat affabilis, & quasi beneuolus apparens, balbutiens, sed facetus eloquio erat, repentinis responsionibus aut consiliis melior quam meditatis, vt alter Tiberius. Verum ^{Alvarus alter Tiberius.} fuit in bellis strenuus insuper & animosus. Nec defuerunt qui dicerent eum magis felicem quam strenuum aut fortem. Denique plurimas virtutes participabat, si eas cum magis expediebat, non deseruisset, aut illis recte vti voluisset. Fauit ei fortuna longo tempore, & tandiu cuncta ei prospere obuenerunt, quamdiu regio honori & bono publico animum dedit. Quo tempore plurima tam bello quam pace præclara quidem eius consilio & animi magnitudine acta sunt. Demum vero cum status sui incrementa (vt aiunt) supra modum quæreret, & vt paucis agam, cuncta suo arbitrio vellet, virtutes pristinas sua dominandi cupidine obumbravit. Nam iuxta Hieron. Philosophorum sententia est, moderatas esse virtutes, excessus vero ultra modum atq; mensuram inter vitia computari. Et teste Bernardo, cuiusque viri illa summa prudentia est, non supra se extolli, non euadere in longius, non extendi in latius, tenere medium, si non vult perdere finem. Huius Aluari causa multa tumulosa & misera in dictis regnis acciderunt. Iohannes enim Rex Nauarræ & fratres illum à Rege Castellæ expellere conantur, illeq; id ipsum contra eos tentabat. Accedit quia animus Iohannis regis læsus erat, pro eo quod infans Henricus cum tumultu, & eo inscio Katherinam sororem suam in vxorem, vt prædictum est, acceperat. Quare creuit dissidium, veluti scriptura sacra testante, occasione Dinæ filia Iacob, quam contra mentem patris Sichem rapuit, facta est magna discordia in terra. Alfonsus vero rex Aragonum, & Iohannes rex Nauarræ, ac Henricus fratres prædicti, etiam implacabiliter stomachati erant, quod Alvarus eorum æmulus ita acceptus esset regi Castellæ, & eorum incommoda procuraret, conabanturque expulsionem Aluari à regis Iohannis curia & præsentia.

De intestinis dissidiis inter Iohannem Regem Castellæ, & Alfonsum & Iohannem Reges Aragonum & Nauarræ, & fratres suos, & quomodo Infans Henricus fuit bis captiuatus, & de concordia inter eos facta per medium legati Apostolici & inchoyitarum Reginarum Castellæ & Aragonia.

CAP. XXIX.

VERVM quia sanguis naturaliter, sicut cum turbatur leuiter, transit facile in contrariam speciem cruoris, ita inter sanguine iunctos cum parum læditur ipsa teneritudo amoris, facile transit in graue odium rancoris. Vt enim quidam Sapiens ait, sicut nullus amor æquior fraterno, sic nullum vbi cœperit, iniquius odium, nulla acrior inuidia, nullum denique periculosius bellum. Nam teste Valerio Maximo, propter priuatas dissensiones cuiuslibet reip. status ruinæ exponitur. Frustra enim bellum foris quæritur, cum domi & intra mœnia geritur. Quare idem Valerius subdit, quia vbi pertinax inter coniunctos intercidit odium, plus alter alteri, quam vterque contrariis castris certior hostis efficitur. Ex his itaque quas supra enarrauimus, & aliis non leuibus dissidii causis, animus Iohannis regis Castellæ non mediocriter vlceratus erat, quippe de quibusdam infantis Henrici simultatibus commotus, illum diris carceribus captiuari iussit. Creuerunt itaq; dissidia nondum ciuilia & intestina quæ inter ciues esse solent, sed plus quam ciuilia quæ inter sanguine deuinctos exoriuntur. Tale quippe bellum raro sopitur, nisi altera occumbente parte, vt Romæ accidit in Gracchiana seditione, & demum in Cæsaris ac Pompeii dissidio. In quibus funestis bellis sæpe parentes in filios sæuiunt, filii in patres, & fratres in sibi vterinos & germanos. Sed inter hos principes eo magis se alebat contentio, quo Henricus Infans strictius carceris vinculis tenebatur, & quo Alvarus à Iohanne Rege arctius amabatur. Quare Alphonus & Iohannes reges Aragonum & Nauarræ instant, monentque Iohannem regem Castellæ pro liberatione Henrici fratris & expulsionem Aluari, hortantes vt Iohannem regem Nauarræ & Henricum consanguineos suos secum ferre vellet, eoque tractaret vt iura sanguinis poscebant. Iohannes vero rex Castellæ eundem Henricum liberavit, & consanguineos prædictos complexus est, eos exhortans vt à tumultibus cessarent, nec Aluarum persequerentur. Henricus igitur liberatus à vinculis eo fortius Aluarum persequeretur, & gentium copias aggregauit. Tam implacabile quidem inter Henricum & Aluarum erat odium, vt alter eorum illud Ciceronis in Catilinam diceret. Cum enim à quibusdam ciuibus Ciceroni dictum foret, à Catilina incendium sibi paratum fore, ait, Si aqua non potero, ruina vrbis extinguam. Execrabile certe verbum, quo priuata eo-

rum odia reipublicæ gratia peperisse excidia liquido annalia Romana ostendunt. Longè aliter duos Atheniensium duces de imperio altercantes egisse Orosius narrat, qui dum ob illorum domesticam discordiam regni periculum imminere conspicerent, communi vtriusq; voto ad Senatum populi rem transferunt, depositis priuatis odiis. Iohannes rex animo prospiciens Henricum nullo pacto auerti posse, quin Aluarum insequeretur, etiam cum suo & regni discrimine eum iterum captiuare iubet. Sed iteratis precibus & monitionibus Alfonsi & Iohannis rursus liberatur. Fertur Henricum sic relaxatum adductum fuisse ad Iohannis regis Castellæ præsentiam, quem ut vidit, oblitus iniuriarum sic alloquitur: Precor te consanguinee carissime, non sit inter nos ciuiliis discordia quos natura coniungit. noli rursus iniuste persequi eum qui te iuste plectere posset. veniam iterum tibi optimam dono: tu autem mihi bonam exhibe mentem, ama indulgentem tibi, non intumescas crebra venia mea, quam assidua tua insolentia in ultionem ducere posses. non te (inquit) cõturbet quod Aluarum de Luna diligam. amor enim non odiendo, sed obsequendo quaeritur, nec à persequente, sed obediente inuenitur. nemo inuitus amat, raro quis lacessitus diligitur, sed & ut Q. Curtius ait, nullus fideliter diligit quem sæpe fastidit. Aluarus non propinquus amat, tu coniunctus odis. Fac oro, ut te amem: ego vero agam, ne me odias. longe plus te quam Aluarum diligam, si plus tu quam Aluarus diliges. Verba certe optimo principe digna. In qua re Iohannes imitatus est Alcæum poetam qui (ut ait Laertius in vita Philosophorum) cum multas iniurias Pittaco philosopho intulisset, Pittacus adeptus principatum, ad Alcæum tremebundum ait: Mihi pro vindicta, tibi vero pro pœna illud solum sufficiat, quod tibi auxilii vel fugæ præsidio deficienti veniam do, cum tamen iniuriarum, quas mihi sæpe intulisti, præmia posses reportare. Me igitur parcitem persequi desine, quem iuste pati posses habere ultorem. Quibus verbis finitis Henricus supplex gratias agit de clementi venia, omnem obedientiam pollicetur. Nihilominus paulo post Iohannes rex Nauarræ & Henricus ægre ferentes quod Aluarus indies magis ac magis exaltaretur, & Iohannes rex Castellæ in eorum contumeliam & despectum illum totis viribus defendere conabatur, intra regnum gentes coadunabant, & populos commouebant contra Aluarum. Quæ res fieri non poterat, quin scandalum generaretur in regno. Commotus rex Iohannes, maxime quia aliquas gentes de regno Aragoniæ in suum auxilium ducebant, ea de re cuncta loca, castra, & dominia prædictorum Iohannis & Henrici ad manus suscepit. Igitur Iohannes & Henricus ad fratrem Alfonsum regem Aragonum recurrerunt. Qui adiunctis secum populis Aragonensibus & paucis Castellæ magnatibus cum magno exercitu & potentatu Castellam ingredi deliberat, obtenturus patrimonia fratrum, & expulsurus Aluarum prædictum. Confidebat enim in nonnullis regni Castellæ nobilibus, qui tandem ei minime auxilia præstiterunt, imo regem suum Castellæ secuti sunt. Iohannes vero Rex Castellæ cum dicto Alfaro & tota Castellæ potentia occurrit eidem Alfonsi regi. Quod intuens Alfonsus aliquantulum retrocessit, & quia Alfonsus regnum Castellæ manu potenti ingressus fuerat, Rex Iohannes eum insequens regnum Aragoniæ ingreditur. Nam apud oppidum Hariza vterque infedit exercitus, magnus valde, qualis à centum annis non fuit in Hispaniis congregatus. Reginæ itaque Castellæ & Aragoniæ uxores & sorores permixtim vtriusque Regis dolebant interno dolore, quia vtroque euentu non nisi miserum exitum timebant. necesse enim erat vnamquamque de victoria dolere, cum aut maritum, aut fratrem vinci oportebat, & ut de Sabinis feminis Augustinus commemorat, quarum patres & fratres simul cum maritis bellabant, sic calamitosæ. Sed inclytæ Reginæ ordinatis aciebus triste spectaculum mœstissimamque palæstram cernere verebantur, nec aliud superesse videbatur, quam vel sanguine fratrum dotarentur, vel maritorum cæde viduarentur, & qui vinceret, miserabiles à sororibus amplexus extorqueret. Timebant quoque miseræ ipsæ Reginæ, ne auderent flere fratres deuictos, ne offenderent maritos victores. Quare pro sedandis tam funestis dissidiis summopere laborant, antiquos illos Romanos imitantes, qui teste Valerio Maximo cõuentum instituebant, & Charistia appellarunt, ut si aliqua inter cognatos & affines querela esset orta, adhibitis pacis fautoribus tolleretur. Ad pacandum igitur dissidentes maritos simul & fratres præclarissimæ Reginæ omnem adhibent conatum, Iuliam Cæsaris filiam & G. Pompeii uxorem imitantes, cuius summa virtute & prudentia patris ac mariti intestina dissidia, quamdiu illa vixit, quieuerunt. Ea vero mortua, orbis & vrbis tranquillitas perturbata est. Assistebat tandem eisdem nobilibus Reginis dominus Cardinalis de Fluxo, legatus à bonæ memoriæ domino Martino V. super hac re ad Hispanias missus. Post multa igitur placuit pacis auctori, quod inter eos treugæ positæ sunt, & deputati fuerunt sex iudices ex vtraque parte, qui eas omnes differentias sua sententia complanarent. inter quos pro parte Alfonsi Regis Aragonum alter ex deputatis fuit

beata

beatæ memoriæ sanctissimus dominus Papa Callistus secundus, tunc Episcopus Valentinus, qui per quinque continuos annos in vna diætâ apud Agredam cum aliis mansit deputatis. Tandem auctore Deo conclusa atque firmata est pax perpetua inter eos, & Iohannes rex Nauarræ & Henricus fœderunt in Castellam. Demum vero eo tempore Eduardus rex Portugaliæ moritur, relicto paruulo filio Alphonso & tribus filiabus. Alphonso regnū obtinet, sed super tutela oritur discordia inter reginam & Infantem Petrū, fratrem Eduardi regis. Post multa vero Infans Petrus licet de facto, puerum ad se recepit, atque ut tutor gubernat. Regina recedit à Portugalia in Castellam, & reginam sororem & fratres adiit. Interim crescit Alphonso, & (ut aiunt) de consilio aliorum patruorum, qui Petro fratri inuidebant, iniuriam matris vendicans, in xv. ætatis suæ anno Petrum tutorem à se expellit. Qui cum resistere conaretur, per regem & patruos in bello campestri occiditur, expulsis filiis à regno, inter quos fuit nobilis dominus Iacobus, postea Cardinalis Portugalis.

De clarissima victoria Iohannis Regis Castellæ contra Sarracenos Granatæ, & de iterata discordia inter Iohannem regem Castellæ & Iohannem Regem Nauarræ & Infantem Henricum, & de iis quæ acciderunt in oppido de Medina, & de fuga Aluari de Luna.

CAP. XXX.

FACTA itaque hac felici pace inter Iohannem regem Castellæ & Alphonsum regem Aragonum & fratres suos, Alphonso rex Aragonum Italiam petit & in conquesta regni Siciliæ: cuius progressum infortunia, deinde prospera gesta tam promiscua secundarum ac aduersarum rerum vicissitudine fortuna tentauit, ut quemadmodum de Cæsare Augusto Valerius ait, non sit facile discernere calamitosior, an beatius fuerit. Verum quia Alphonso aduersa infatigabili labore sustinuit, quinimo fortunam ipsam sæpe in eum fauentem cum pudore superatam in sui auxilium summa prudentia & perseuerantia conuertit, merito ut putamus, inter felicissimos computandus est. Cuius latius gesta enarrare modo propositi non est, qui solum de Hispanicis rebus agere decreui, eo maxime quia apud Italos tam recens, tam clara, tamque illustris est eius memoria, ut non secus de diuo Alfonso, quam de quodam huius seculi sydere splendore loquantur. Iohannes vero rex Castellæ cum accepisset, perfidos Sarracenos non parua intulisse damna terris suis, ut erat catholicus & deuotus, in propria sacrum templum beatæ Mariæ de Guadalupe visitauit, ubi oblati Deo muneribus ac diuo auxilio confortatus patriam Sarracenorum valida manu ingreditur, imitatus Samuelem, qui dum offerret holocausta, Philistæi castrametati sunt ciuitates Israhel. Sed veniente Samuele ad bellum, illico intonuit Dominus fragore magno super Philistin, & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israhel. Nec aliter Iohannes eosdem Sarracenos magna clade percutit, & plurima castra & oppida ab eis vi & armis obtinuit: inter cætera Huestam, Ximenam, & Vellam, & plurima alia. Deinde urbem Granatam populatissimam obsedit, licet non facile obsidionem patitur. Sarraceni vero in grandi & incredibili numero sese diuidentes, alii intra muros vrbis, alii extra inter hortos difficiles aditus habentes sese receperunt. Cumque exercitus catholici ad mœnia vrbis Granatæ accederent, Sarracenosque impeterent, illi freti commoditate loci in multitudine confidentes, diuersis partibus prælium cum nostris conseruerunt, durissimum quidem. Tandem diuino præsidio opem ferente occubuerunt ex Sarracenis fere decem millia: cæteri vero terga nostris ostendentes intra urbem sese muniunt. Quia igitur tempus hyemale appropinquabat, variisque aliis causis Iohannes rex Castellæ exercitum suum dissoluit, & in Castellam cum felici & gloriosa victoria rediit. Post hæc quia inuidia hostis humani generis (teste Augustino) semper optima & sancta opere intercipere conatur, veluti qui de fidei incrementis dolet, inuidens vnitati fidelium in terris, quam ipse vulnerauit in cœlis, nouas intestinasque iterum inter Iohannem regem Castellæ & Iohannem regem Nauarræ & Infantem Henricum complicesque suos discordias seminat. Illi enim, ut prius, conabantur Aluarum expellere, & regni gubernationi intendere, quibus etiam præsidio erat inclytissima nobilis Maria regina Castellæ, & filius eius excellentissimus Henricus primogenitus, tunc Princeps Castellæ, cum nonnullis eiusdem regni nobilibus. Congregatur igitur exercitus prope Medinam. Rex vero Castellæ intra oppidum prædictum cum Aluaro & paucis se recepit. Illi ergo non nisi libertatem regis prosequi acclamabant, quam miro modo oppressam Aluari artibus & potentia asserebant. Tandem ad nonnulla capitula concordie deuenitur, signanter circa expulsionem Aluari non modo personam, sed regis animum, ut diximus, opprimentis. Dum itaque tractatus ipse penderet, quadam intempesta nocte, nescitur quo pacto, datus est aditus oppidum obsidentibus. Regina igitur Ca-

stellæ, & Princeps filius suus, ac Iohannes rex Nauarræ, & Infans Henricus, & ceteri magnates, Rege & Aluaro ignorantibus manu armata, sed animis mitissimis absque alicuius offensione oppidum ingressi, regem humiliter adeunt. Quem cum magna salutantes reuerentia, & coram eo genua flectentes, supplicant, moleste ne ferret quod Aluarius qui tot dissidiis non modo causam dabat, sed eius regiam personam oppressam tenebat, caperetur. Iohannes vero rex tumultum præsentiens, paulo ante Aluarum auisat, ut illico solus vitam seruet. Qui fratre suo Archiepiscopo Toletano comitatus, equorum velocitate fretus euasit, & pro aliquo tempore Maria regina ac rex prædictus Nauarræ & Infans Henricus regem comitati sunt, eumque ut libere gubernet cum summa moderatione effecere. quo effectum ut inter ipsos tumultus dissidium cessaret, & ut in simili Augustinus de Gracchorum tumultu refert, eo ipso loco ubi Princeps aut victus aut captus putabatur, ibi victor liberiorque euaderet, & qua die rex atrocius potuit irritari, eadem mansuetior feliciorque quo vellet pergeret.

De reditu Aluari ad Regem, & de bello apud oppidum de Olmedo, in quo Iohannes Rex Nauarræ & Henricus & sibi adherentes fusi fuerunt, & tandem de concordia sequuta, & de felici exitu illorum qui contra Regem arma mouent.

CAP. XXXI.

SED nec quieuerunt penitus dissidia. Paulo enim post inclyta domina Blanca, regina Nauarræ, vita functa est. Quare Iohannes rex Nauarræ uxorem duxit nobile ac plurimis virtutibus præditam Iohannam, filiam domini Friderici Admirandi Castelli ex regio genere descendens, cunctorum Hispaniarum Regum consanguinei, ex qua genuit Fernandum ac Iohannam nunc superstites, & alios qui in tenera ætate vita functi sunt. Fernandus itaque per obitum Caroli eius fratris primogenitus, Aragoniæ princeps effectus est. Verum idem Iohannes longe ante genuit plures filios, naturales tantum, inter quos Alphonsum, deinde Iohannem nunc Cæsaraugustanum Archiepiscopum procreauit. Interim vero Iohannes rex Castellæangebatur absentia Aluari. anima enim eiusdem Regis colligata erat Aluaro, fiebantque multi tractatus secreti inter regem Castellæ & Aluarum & alios Barones regni, ut Aluarius rediret: qui tandem assentientibus regina & fratribus suis ad regem venit. Rex itaque Nauarræ & Henricus & complices hoc ferre non valentes, nouis denique succrescentibus dissidii causis, iterum exercitum congregant, idque Iohannes rex Castellæ agit. Adunati sunt igitur utrinque exercitus prope oppidum de Olmedo. Rex vero Nauarræ, Henricus Infans, & complices prædicti, non contra Castellæ regem, sed contra Aluarum pugnare velle dicebant. Tandem præter spem bellandi nonnulli iuuenes nobiles utrinque se impetere leui bello incipiunt, quod moderni Scaramuzam vocant, paulatimque sese aluit prælium, Henrico id ipsum desiderante, in quo rex Nauarræ, Infans Henricus, & sibi adherentes fracti & victi sunt, & aliqui ceciderunt. inter quos Infans ipse Henricus nobilissimus lætaliter percussus est, ex quo post paucos dies obiit, in regno Aragoniæ vno superstite filio legitimo ex nobili filia Ludouici Pimentel Comitis Beneuenti. Nec potuit Henricus aduersa fata fugere, & qui ad bellandum ardentior omnium fuit, primus omnium occubuit. Fertur Iohannem Nauarræ plurimosque Barones infanti Henrico suasisse, ne ea die confingerent. Ad quos spiritu forti illud Epaminundæ Græciæ Imperatoris dixisse aiunt, Si principari vultis, his ludis vobis utendum est, non palæstricis armis, non minantibus verbis: quodque si hodie non pugnatis, ut hosti seruiatis necesse vobis deo: longe denique melius fore asserens animas in acie viriliter effundere, quam in cathenis satis ab eo expertis turpiter consumere. Eo igitur expleto congressu, rex Nauarræ ac nonnulli Comites & Barones Castellæ ei adherentes Aragoniam satis celeri gressu petierunt. Non legimus prosperos illorum exitus qui contra Principem cui fidem dederunt, seditiones aut bella mouent. Scriptum est enim: Noli stare contra faciem regis, & non coneris contra itum fluuii. Et iterum, Ne dicas, quid faciet nobis rex? Sicut & rugitus leonis, sic & terror regis. Iusta est enim regis indignatio in eos qui regem inquietant. quanquam enim Ieroboam filius Ioas, rex Israhel, prauus & idololatra foret, displicuit tamen Deo rebellio contra eum facta, quinimo acriter punita est. Rursus teste Iosepho, cum alter ex regibus Ægypti, postquam Senatui fidem præstasset, arma contra Gneum Pompeium sumeret, prælio interceptus, arma non contra Senatum sumpsisse assererat, nec ut aliena caperet, sed sua tueretur. Cui a Pompeio responsum est, nihil sua interesse, an rex Ægypti iuste, vel iniuste periret, dummodo periret, nec satis fidem seruasset, qui bellare tentasset. Sed de fide & obedientia Baronum & militum ad Principes suos latius tangimus in lib. Speculi

culi vitæ humanæ in prima parte, vbi etiam agimus, quales erga nobiles Principes ipsi esse debeant: scripsimus deniq; in commento super bulla depositionis regis Bohemiæ. Igitur post prædictam victoriam Iohannes patrimonii omnium prædictorū qui victi & fugati fuerant, confiscatis, nonnulla Aluaro prædicto cæterisq; regni magnatibus donat, aliqua sibi retinens. Tandem per obitum Henrici Magistratus sancti Iacobi vacans Aluaro confertur. Iohannes vero rex Nauarræ ex eo tempore Castellam non est deinceps ingressus, sed in Aragonia mansit, fratris Alfonsi nomine regnum Aragoniæ gubernans. Postea vero per bonorum virorum mediationes facta est concordia inter Iohannem regē Castellæ & regem Nauarræ prædictum, vt dimisso patrimonio in regno Castellæ, certam annuam florenorum pensionem à rege Castellæ perciperet. Eo tempore nobilissima Maria regina Castellæ felicem Deo spiritum reddidit. De cuius sanctimonia, honestate, & humilitate, & immensis virtutibus ac sempiternis laudibus plurima à me dici possent, quippe & deberent, nisi pro eo suspectus iudicaretur, quia eiudem dominæ & Henrici filii obsequentissimus extiti familiaris, quippe qui matris sumptibus literarum rudimenta, filii quoque fauoribus & præfidiis honorum vltra condignum incrementa suscepi.

De ingenti affectu Iohannis Regis Castellæ ad Aluarum de Luna, & quomodo ob Aluari insolentiam amor in odium mutatus est, & de mobilitate regalis animi, & de præclaris exemplis ad eam rem.

CAP. XXXII.

AVGEBATUR indies Iohannis regis ad Aluarum de Luna ingens dilectio & incredibilis caritas, nec est facile dictu quam tener pariter & tenax ad eum fuerit regis amor. Nam iuxta Sapientum sententiam, necessitas amorem indicat, & ingens periculum caritatis ardorem ostendit. Iohannes vero rex vt Aluarum protegeret atq; efferret, nullū personæ regiæ periculum, nullū amittendi regnum discrimen pertimuit, quippe quem nulla necessitas, nulla quoq; vxoris, filii, & coniunctorum instantia, ab illius dilectione retrahere potuerunt: vt de eo Sapiens dicere visus sit, quia qui diligit, omni tempore diligit. Vsq; adeo eum carissimum habuit, vt ipsum mentis eius arbitrium quod liberum Deus vocat, quia liberum hominibus, nullius videlicet mortalis voluntati subiectum cōcessit, Iohannes ipse in Aluari voluntate reponeret. Ex qua vna re cuncti plurimum mirabantur, quid sibi vellent, aut vnde procederet tam ingens ad hominē caritas, coniectabantq; non tam fore virtutis dilectionem quam maleficam fascinationem: quia (vt Sapientes aiunt) eadē odisse, eadem cupere, eadē metuere, incertum est an amicitia sit, vel factio. Arbitrati sunt itaq; non abs re animum regis fascinatū, aut prauis artibus ab Aluaro diu fuisse oppressum. Noui ego viros quidem religiosissimos atq; doctissimos, qui non sine mortis metu sepe suaserant Iohanni regi, vt suo honori consuleret, addentes quia cum Aluarus ipse pristinos mores & modum mutasset non obsequendo, ipse rex mutaret animum saltem moderate diligendo, præsertim quia (vt dicebant) nonnulla illius scelera manifesta videbantur. Quare Augustino teste, si talibus hominibus amicitia iungeretur, necesse foret eorū culpulis ligaretur. Ad quos Iohannes ipse, vt erat doctus, dicebat Sapientum fore sententias, si eos quos diligimus, in vitia ruere conspiciamus, non confestim dissoluendam fore amicitiam, quippe & si incorrigibiles reddant, non esse rumpenda amoris fœdera, sed paulatim dissuenda, ne (vt pulchre inquit Tullius) non solum amor depositus, sed odium susceptum videatur. Quare secundum Ciceronem ipsum vtilius esse dicebat sensim dissuere quam repente præscindere. Quam sententiam summa prudentia rex ipse secutus est. spectabat enim vt Aluarus ad se rediret, cerneretq; animo quam certis, quamq; assiduis periculis sint proximi qui regibus assistunt. Quis enim regi Dauid acceptior? quis pro meritis amatior Ioab principe militiæ suæ? quem tamen testimonio eadē iussit, dicens ad Salomonem filium suum: Nosti quid fecerit mihi Ioab, & quid fecerit duobus ducibus, scilicet Abner & Amasan, quorum sanguinem fudit in pace: quare non deduces canities eius pacifice ad inferos. Sed vt sacra linquamus exempla, quis acceptior apud Alexandrū quam Lysimachus? quis apud Tiberium quam Serranus? vtriusq; tamen amplitudo nota est & ruina. quis Neroni Cæsari carior fuit Seneca nostro ac nepore Lucano? mox tamen ab eo mori coacti sunt. Gallus Augusto admodū gratus acceptusq; fuit, cui paulo post capitali odio extitit. Pisonem quoq; iussit occidi Otho quo cum antea mira familiaritate coniunctus erat. Bellisarius deniq; vt Cæsarium annalia tradunt, tam carus Iustiniano merito fuit, vt qui Romam simul & Italiam à Vandalis & Gotthis occupatam Iustiniano cum ingenti gloria restituit, Africam sibi subegit, eum deniq; Cæsarem mille periculis & sedi-

Seneca Neronis dilectus.

tionibus liberavit: quare Cæsar ipse Bellisarium ad Constantinopolim accedentem singulari triumpho iustravit. Tandem non secus eum quam perfidissimum hostem insecutus est. Sed quid hæc recolimus? Annalia plena sunt his periculis, quibus versantur regum amicitiis confidentes. Nec sapientum sententia fallit, quæ ait, quia multis periculosior fuit regis amicitia quam odium. Illam tamen homines summopere quærunt, quo fit, teste Perarcha, ut periculum ematur periculo. Non enim credunt mortales, cum amantur oditi posse. Sed utinam illud Aristotelis animo gererent, quia facilius amor dissolvitur quam nascatur. nec enim amor nisi virtutibus nobis utique raris comparatur, sed vitiiis quæ facile sequimur, dissolvitur, quo utique longe promptiores mortales sunt ad concipienda odia quam figendas amicitias. Adde quia teste Sapiente, corda mortalium licet inscrutabilia sint, regum tamen plus quam cæterorum hominum occultis nobis diuinis iudiciis variabilia atque vertibilia sunt, dicente Scriptura sacra: Sicut diuisiones aquarum, sic cor Regis. Hinc vnus ex sapientibus ait, quia ut fortuna, sic voluntas regum varia & inconstans, ac semper incerta, veluti quæ semper à multis concutitur, sed tandem à Deo dirigitur. Nec enim mysterio vacat, quia scriptura sacra testante, cor regis in manu Dei est. Licet enim iuxta Sapientem, corda omnium mortalium intueatur Deus, ipseque viseret & dirigat cogitationes hominum, peculiarius tamen diuina prouidentia iuxta eius beneplacita corda Regum dirigit, & singularius quo vult vertit illa, nonnunquam ut per regum ministerium bonorum hic merces augetur, aliquando ut hominum scelera per eos in hoc seculo vindicentur: quemadmodum conuertit cor regis Nabuchodonosor in iram contra Iudæos, ut illos propter eorum scelera perderet. Sed hæc pauca de iis qui regum fauoribus & amicitiiis confident, dicta sufficiunt: de qua re latius agimus in eodem libro quem nuper edidimus, dicto Speculum vitæ humanæ.

*Deus corda
regum.*

*Qualiter Aluarus de Luna prædixit ruinam suam, quem tandem Iohannes Rex
Castellæ apud ciuitatem Burgensem incarcerationi & decollari
publice iussit.*

CAP. XXXIII.

UT igitur ad Aluarum redeamus, in se ille expertus est quod fertur sæpe aliis dixisse. Cum enim felicem cuncti eum prædicarent, quod regem pariter & regnum regeret: Improvide, inquit, iudicatis, cum ædificium ante finem operis laudatis. Nostis quia maledictus qui confidit in principibus. Sic itaque quodam præfagio infelicem futurum eius euentum prædixit, quem venturum non credebat. Quod etsi ioco dixerit, serio in se expletum est, ut de numero illorum esset de quibus in Euangelio dicitur, videntes non videant, & intelligentes non intelligant. Paulo enim post iusto iudicio diuina iustitia animum regis Aluaro deditissimum conuertit in iram. iustum enim videbatur ut qui fauore & gratia principis abutitur, eandem gratiam idem princeps vertat in odium, veluti in libro Ester scripturæ sacræ interpretes de Assuero & Artaxerxe & Aman quasi pro hoc casu scribere visi sunt, quorum summa ad Aman dilectio versa est in summum odium. ait enim Scriptura in hæc verba: Multi bonitate principum & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam, & non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederunt, moliuntur insidias: nec contenti sunt gratias non agere de beneficiis & humanitate in se collata, sed Dei cuncta cernētis arbitrantur se euadere posse sententiam, in tantâ vesaniam prorumpentes, ut eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt ut omni laude digni sint: falsis suggestionibus conentur subuertere, dum aures Principum callida fraude decipiunt, ut eorum prauis consiliis regum studia deprauentur. Et sequitur: Vnde prouidendum est paci omnium prouinciarum regni. quod de Aman dictum intelligatis, qui pietatem nostram sua ambitione commaculans, peregrinus à nobis susceptus est, & tantam expertus est humanitatem, ut pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus. Quare recepit non à nobis, sed Deo reddente quod meruit. Hæc sunt ad literam verba sacræ scripturæ. Quæ omnia Iohannes rex quasi pro se & Aluaro scripta reputauit. Conspiciens denique Iohannes rex simul & dolens quod Aluarus ipse nullum sibi moderationis frænum poneret, sed cuncta suo arbitrio regeret, subditos opprimeret (quippe qui in ipsis sacris Christi passionis diebus quibus homines culpas donare, non exigere, nec punire solent, Alfonso Petri de Biuero regis maiorem computorum officialem & dilectum consiliarium insolito mortis genere, videlicet præcipitio mori iusserat) & (ut aiunt) Regi à quo sublimatus est, debitam & consuetam præminentiam & reuerentiam non seruaret, regisque fami-

lia &

lia & honor decreceret, & suæ domus fastus augetur: frementibusq; atque instigantibus plurimis regni nobilibus & clamantibus etiam populis, decreuit post maturam deliberationem bonum regnotum suotum vni homini & quidem insolenti tore præferendum. Quare assistentibus quorundam magnatum & potentum secretis consiliis & præsiidiis, præcipue nobilis viri Petri de Astuniga Comitris Placentini & Aluari de Astuniga eius primogeniti, arcem Burgenfis ciuitatis obtinentium, præfatum Aluarum eius rei inscium sagaciter & sine aliquo tumultu apud eandem ciuitatem Burgensem incarcerationi, & tandem facto legitimo processu in oppido Vallisoleti publice iugulatur, caputq; eius in foro per triduum mansit. Nouimus nos virum vita & sapientia integerrimum, qui Aluarum in foro ad supplicium adductum consolabatur, inter cætera dicens ea lege humanã prosperitatem atque vitam ipsam quam illico dimissurus esset, suscepisset, vt aliquando ab eo auferri deberet: quia nostro Seneca teste, nihil fortuna eripit, nisi quod dedit, immo vt Julius Celsus ait, quos fortuna beneficiis lultrat, ad duriorẽ casum reseruat. Cui Aluarus, Recolo, inquit, quod mihi alias dixeris, quia hæc terrena & humana prospera velocius atque celerius amittuntur, quam acquiruntur. Quare ego etsi aduersitatem post tantam felicitatem aliquando timuerim, non tamen omnimodam ruinam, etsi secundarum rerum iacturam, non simul & vitæ exterminium. Quæ vna res inconsolabiliter me angit atque conturbat, adeo vt non putem aliquem mortalem vnquam fuisse aut esse posse miseriores, & tam repente similem casum perpeffum. Ad quem vir ille religiosissimus, 20 Falleris, inquit, Aluare. ideo ita credis, quia omnia tibi in hanc vsque diem ad votum venere, nihil aduersi vnquam passus es, adeo vt nunquam liceret te ipsum experiri. Sed verum est quod sapientes sapienter aiunt. nam eum omnium miserimum vocat, qui vitam transegit sine aduersario, pro eo quia nimia felicitate torpescit. Tu ergo felicitatem quam sine mortu in prospera ac longa vita tua habere non potuisti, hac breui vita, horula quæ tibi restat, facile cõparabis, si peccata tua memineris, & corde contrito te Deum offendisse dolueris, & mens tua ad æterna suspiret, quam tantopere fallacia terrena deceperunt. Rursus volo cogites plurimos dignitate, gradu, atq; potentia teipso fortunatiores, longe maiora fortunæ iacula repete fuisse perpeffos. Duos inter innumeros tibi adducam. Nam quidam 30 Samiorum potentissimus rex, vt Polycrates ait, adeo fortunatus extitit, vt aliquid aduersi aliquando experiri optaret. die enim quodam anulum preciosum sibi admodum carum voluntarie in mare proiecit, vt qui inuitus nihil aduersi pati poterat, quid tamen foret aduersitas, libens agnosceret. Sed illico anulum ipsum capto pisce qui illum deglutierat, recuperauit, & (vt alii aiunt) piscis ipse in mari existens eundem anulum in ore gestans, regi q; arridens ostendit. Ipse tamen rex non multum post miserabiliter ab Oronte præfecto Darii in captiuitatem ac miseram seruitutem redigitur, liberis coram eo occisis, ipseque in altissimo monte cruci affigitur auib; & feris deuorandus. Huic addamus Alexandrũ, virum supra omnem humanam naturam magnanimo animo præditum, ac vltra cunctos mortales fauente fortuna felicissimũ. Cui tantum eadem fortuna concessit, vt nullius hostis arma etiam ipse inermis timeret, cum nullo hoste congressus est quem non vinceret, nullam urbem obsedit quam non expugnaret, nullam gentem adiit quam non calcaret. In dimidio tamen dierum suorum, ipsa flante prosperitate, ad extremum victus, non virtute hostili, sed insidiis suorum & tumultu ciuili, vt refert Quintus Curtius. Quibus verbis auditis, Aluarus in Domino confortatus ac puto corde compunctus, oreq; deuotissime confessus, ceruicem plus quam virili animo lictoribus parat, seq; impavidus ac omnium iudicio libens morti offert, quam cuncti formidant mortales, nec vultu mutatus, nec verbo: apud quem viluit prioris vitæ prosperitas, vt preciosa illi foret imminentis mortis aduersitas. Astantes itaq; vt pro eo preces ad Deum funderent, enixe precat; est, monens deniq; ne fallacibus fortune fauoribus credant, sed nec regum mortalium amicitias confidant, sed regi superno se dedant, apud quem non est transmutatio, nec in illo aliquis fallitur, nisi seipsum fallat. Sic 50 igitur spiritum exhalauit securam ac beatam mortem adeptus, qui dubiam periculosamq; vitam sectatus fuerat. quo euenit vt cum eo longe clementius ageret diuina bonitas, quam si summo fauoris & maiestatis fastigio obiisset. Namq; à pœna & misera sorte huius seculi liberatus est, quem mundus punisse credidit: quinimo felix migravit ad cælum, quem calamitosum infelicemq; vulgus appellabat. Quantæ igitur prudentiæ Aluarus fuerit dum viueret, ex eo considerare libet, quia tam sapienter mori sciuit. Vt enim beatus inquit Augustinus quemadmodum viuere non nouit qui bene mori ignorauit, sic prudenter vixisse cõsensus est quæ mori in Domino certum est. Nec putandum est illum dum viueret, quibusdam meritis caruisse, qui tam beate mori meruit. Dimisit igitur nobilem prolem, videlicet Iohan. de Luna Comitẽ S. Stephani, & filiam speciosam, quã duxit vxorẽ nobilis vir Enecus de Men-

Mors cunctis mortalib; formidabilis.

Aluari proles.

doza Comes de Saldanna, filius clarissimi viri Didaci Furtado de Mendoza, Marchionis sanctæ Iulianæ. Alvaro igitur vita functo rex Iohannes prædictus partem dominiorum suorum filiis prædictis reliquit, partem vero sibi retinuit: thesauri vero & iocalium tres sibi partes retinens, quartam uxori Aluari filix Comitæ Beneuentani & filiis liberaliter & clementer concessit. Cæterum cum Alvarus viueret, capellam & sepulchrum in signe in sanctissimo templo Toletano mirifice construi fecerat, quod ab Infante Henrico Petri dirutum fuerat: Iohannes tamen rex humanitate & pietate fretus restaurari permisit, licet plurimi id maxime dissuadebant, ne tam superba statua in eo emereret templo, in quo Hispaniarum reges humiliter tumulantur: addentes indignum videri, ne capite truncatus inter regio diademate coronatos tam elato sepulchro fungeretur, eo præsertim, quia sepulchri intitulatio rerum maximarum iactantiam præ se ferebat. Ad quos Iohannes, Vera, inquit, aut falsa sint quæ de se Alvarus scribere iussit, intacta maneat, quia dignum putamus ut morientes cum aliud non possint, quæque volunt, de se scribant. Adde, quia volo ut eius non deleatur memoria, qui tam facile à me dilectus est, cunctique agnoscant sagacem atque potentem Alvarum à me cædi potuisse. Sit denique posteris exemplum in signe, hominem tam maxime regi acceptum ab illo ob eius insolentias vita fuisse interceptum. Imitatus est Iohannes Seuerum Imperatorem, de quo Ælius Spartianus ait, quia cum iussu Pescennii dicti Antonini Nigri epigramma Græcum in eius sepulchro Romæ apud campum Iouis descriptum esset, potentiam præclarasque illius res complectens, Seuerus eius successor eradi prohibuit, quanquam præfecti & officiorum magistri id suaderent, addens, Si talis 20

» Pescennius fuit, sciant omnes qualem sæpe deuicerimus: si talis non fuit, putent omnes nos talem vicisse, effecisseque ne mansuetissimo præsideret imperio, qui arrogantissima de se qui humilis est descripsit.

*Seueri Imp di-
bonna elegans.*

De virtutibus Regis Iohannis & de eius felici obitu, & de erectione Henrici IV. filii eius in Regem, & de obitu Alfonso Regis Aragonum apud Neapolim.

CAP. XXXIV.

POSTREMO Iohannes rex Castellæ prædictus cum omnia prospere egisset, ut Deo placuit, postquam regnavit fere quinquaginta annis, diem suum clausit: parum tamen bonis regnavit: qui certe nunquam tam diu regni sceptro potitus esset, aut tam carus suis regnicolis fuisset, nisi magnis naturæ & virtutis donis abundasset, & Deo placita foret vita & conuersatio illius. Reliquitque hæredem & dominum regnorum suorum ferè in summum atque excellentissimum Principem Henricum I. primogenitum suum quem Iohannes ipse antequam moreretur, in Regem assumi & leuari præcepit, & ei thesauros proprios & quos ab Alvaro habuerat, ad manus dedit. Fuit hic Iohannes I. religiosissimus Princeps, catholicus, ac officiis diuinis & contemplationi plurimum deditus, orationi assiduus, prædicationis verbi Dei avidus, gaudebat plurimum sacris ecclesiæ ceremoniis. Demum diuinis literis & moralibus disciplinis operam dabat, cum doctis viris sæpe conferebat, disputationibus lætabatur, quibus se sæpe sua benignitate interuenire iussit. Verum inter disputantes alteri opinioni quæ magis sibi placebat, tenaciter adhærebat. quo fiebat ut docti viri sæpe contra opinionem propriam cum rege adulando sentirent, quemadmodum de Fauorino Grammatico Ælius Spartianus recolat in vita Hadriani. Nam cum Hadrianus Imperator acriter reprehendisset quoddam Grammaticæ documentum, illique Fauorinus cessisset, arguentibus amicis Fauorinum non recte Cæsaris opinioni fauisse, contra Grammaticæ auctores: ille risum iocundissimum mouens ait, Non recte vos amici suadetis, qui non patimini me Hadrianum doctiorem omnibus credere, qui omnibus plus potest, vultisque ut eum errare dicam, qui habet triginta paratas legiones fama celebres. Demum Iohannes historiis instructus fuit, callens ingenio, scripturis sacris delectabiliter vacabat, adeo ut plerumque nocimento foret, quod plus quam regi expediret, lectioni operam daret. Doctos viros dilexit atque promouit. nam & simplicia ingenia commendabat, erudita vero mirabatur, execrabatur cum legebat superbiam dominantium: regiam tamen maiestatem nedum seruauit, sed auxit, quietis ac pacis amator fuit, cui tanto vigilatius in hærebat, quanto maioris est laudis pacatam tenere suam rempub. Modestius regnum rexit, quam felicius ampliauerit, sed nec parum est parta tueri. Cessabat in eo rapacitas, procul erat auaritia. illa opes vastat, hæc gloriã dicebat semper, Malo subiectos abundare quam fiscum, quia potentissimi regni Princeps pauper esse non poterat. Raro irascebatur, tarde sæuebat. Demum pauperibus & miseris pius fuit & compatiens, nec facile coram eo cuiusquam Principis vel maior legitur liberalitas, vel pietas iustior. Plurimis denique virtutibus fuit: quibusdam

busdam tamen vitiis non caruit. Credulus enim nimium fuit & suspectissimus, obrectatores non tam alto animo despiciebat quam auide audiret. Nec defunt qui gloriæ eius vulnera inferūt, dicentes minus diligentem fore, quam principem expedit, aut tantę reipublicę decuit. Quæ res illum non latuit. Dicebat tamen in tanta tempestate nescire se quid sit diligentia, cum scriptum sit: Qui nimis emungit, elicit sanguinem. Postremo prodigalitatē non penitus cohercuit. immensis enim donationibus regnum affixit, tantoq; sibi, imo regno daunosior, quanto quibusdam præter condignum effusior. In qua vna re tanto magis detraxit regiæ maiestati, quanto minus prouidit subditorum egestati. Rursus paulo post mortem eiusdem regis Iohannis, Alfonso rex Aragonum & Sicilia, consobrinus eius, ætatis suæ anno LVI II. apud Neapolim vitam finiuit, non gloriam, relicto regno Aragoniæ & partium adiacentium fratri suo inclytissimo Iohanni prædicto moderno, tunc Navarra regi: in regno vero Sicilia instituto hæredē successore Fernando eius filio naturali, sed legitimo, nunc feliciter regnante.

De schismate in ecclesia Dei extirpato apud Constantiam tempore huius regis Iohannis, & de infelici exitu congregationis Basiliensis, & cæteris occurrentibus suo tempore.

CAP. XXXV.

CIRCA huius Iohannis II. tempora, & præsertim ab initio regiminis sui, fuerunt in cathedra Petri diuersi & aduersi intitulati Romani Pontifices, videlicet prædictus Benedictus XIII. schismate durante, & in Italia sedebant prædicti, Innocentius VI. Gregorius X. & Alexander V. & Iohannes XXIII. tandem in Constantiensi concilio electus est dominus Martinus V. natione Romanus, vt statim dicemus. Fuit autem electus anno Domini M. CCCXVII. præfuit Romanæ ecclesiæ annis XIII. quo diem suum claudente, electus est in summa cōcordia dominus Eugenius III. nationē Venetus, vir iustus & religiosissimus, qui passus est in Papatu plurimas persecutiones. Nam tempore suo congregatum est concilium apud Basileam in Germania, principaliter pro extirpatione hæreseon Hussitarum, & reformatione morum, & pace in populo Christiano componenda. Ad eandem igitur synodum Iohannes rex prædictus, vt deuotissimus Princeps misit solennes oratores suos, videlicet Aluarum Conchensem Episcopum, Alfonso Burgensem spectabilem virum, Iohannē de Silua, postea Comitem de Cisuentes, & quosdam alios insignes & doctos viros, qui pro ecclesiæ vnitæ in defesse laborarunt. Tandem præter eorū & omnium Principum assensum, nonnulli nomine concilii de facto deposuerunt eundem dominum Eugenium Papam III. & elegerunt Amadeum ducē Sabaudia Felicem appellantes. Quam electionem catholici reges & Principes non receperunt, præsertim idem Iohannes Rex Castellæ, qui pro veritate, & honore, & auctoritate Romanæ ecclesiæ, & eiusdem Eugenii iustitia & innocentia, misit me Rodericum Episcopum Palentinum, tunc in minoribus agentem, oratorem suum ad Imperatorē Fridericum & plurimos Reges & Principes, vbi magnæ disputationes & altercationes interuenerunt. Et ibidem manens librum edidi, videlicet dialogum de auctoritate Ro. Pontificis, & iterum alium librum intitulatum de remedio schismatis: de quibus materiis latius tango in libro defensorii ecclesiæ nuper à nobis edito iussu sanctissimi domini Pauli II. Pontificis maximi. Præfuit autē idem Eugenius annis XVI. quo mortuo fuit assumptus Nicolaus V. natione Ianuensis, qui annis VII. præfuit: obiit autem eo anno, quo dictus Iohannes rex Castellæ. In imperio autē tunc sedit Sigismundus filius memorati Caroli de Lucenburgo, rex Vngariæ, & frater ducis Vladislai, alias Venceslai. Quo superstite, suasu & instantia Papæ Iohannis XXIII. post obitū fratris Roberti Imperator est electus, & per eundem Iohannē Papam postea cōfirmatus. Hic Sigismundus, vt prædiximus, præcipuus fuit in congregando conciliū Constantiense. Nam triplicē funiculum contendentiū de Papatu, diuino auxilio & summa subtilitate dissoluit, mediante eodē concilio. Nā colligationes impietatis quibus tanquā funibus peccatorum circūplexi fuerant, elisit, & cum propter durū & inueteratū schisma, cætera ecclesiæ mēbra ægritudine laborarēt, hic deuotissimus Imp. sua singulari deuotione & vehemēti religione nullis infortuniis siue periculis, nullis laboribus peregrinationibusq; pepercit, sed propriis cōmoditatibus Christianæ religionis bonū præponens, vt in vnā animorū sententiam, in vnum votū tota vniuersalis Ecclesia deueniret, efficaciter laborauit, assistentibus & eandem vniōē promouentibus Carolo Christianissimo rege Francia, & prædictis Iohanne rege Castellæ & Alfonso Aragoniæ. Defuncto autem eodem Sigismundo, tempore huius Iohannis regis Castellæ electus est rex Romanorū Albertus dux Austria, gener Sigismundi, qui mira felicitate subito eleuatus, intra sex menses Vngariæ & Bo-

Eugenius qui diu regnauit.

Sigismundus Caroli de Lucenburgo filius Imp.

hemiæ regna, & deinde imperium consecutus est, fugauitque ex Vngaria Turcos, & in regno Bohemiæ Hussitas cohercuit, Polonosque inde abegit. Sed qua celeritate creuit, eadem defecit. peponibus enim in Vngaria delectatus, dysenteriam incidit, ex qua secundo imperii anno mortuus est, relicta vxore prægnante, ex qua Ladislaus rex Vngariæ & Bohemiæ genitus est, qui his proximis diebus non sine suspitione veneni interiit. Tempore rursus huius Iohannis I. Regis Castellæ defuncto prædicto Alberto rege Romanorum electus est Fredericus dux Austriæ, nepos Alberti, qui à Nicolao V. Romæ est coronatus, de quo statim dicemus.

De Henrico IIII. filio Iohannis, XLV. Rege post cladem Hispania, & quomodo in initio regni sui quietauit omnes differentias cum Iohanne Rege Nauarra, & demum quomodo post præstam reuerentiam Callisto Papa II. suo tempore assumpto regnum Granatæ ingreditur.

CAP. XXXVI.

HENRICVS huius nominis IIII. successit Iohanni secundo patri suo in regnis Castellæ & Legionis. Hic ab Athanarico primo rege Gotthorum LXXXIII. Rex est, & à Pelagio primo rege post cladem Hispaniæ XLV. incepit autem regnare de mense Iulii M. CCCCLIII. quem pater viuens erigi & sublimari in regem fecit, qui regnat de presenti, cui altissimus diu & feliciter regnare permittat. Erat autem ætatis xxxi. annorum cum regnare incepit. Hic ante acceptum regnum Princeps erat Asturiarū, & plurimas ciuitates, castra & oppida à patre obtinebat, quæ omnia cum summa subditorum beneuolentia gubernauit. Deinde in principio regiminis vertens animo illud sapientum Atheniensium, qui malis præteritis fatis docti dixerunt, summopere elaborandū esse, ne tenerum principatum domestica dissidia inuoluant, quæ si se alant, difficile sedantur: decreuit paci & regni sui quieti vacare, imitatus Dauid regē, qui in initio regni sui fecit amicitiam cum Abner, & ex eo tempore tranquillum tenuit regnum. Sic & rex Alexander in principio regni pepigit fœdus cum Ionatha pro stabilimēto regni sui. Igitur Henricus rex nō sine singulari quadā prudentia & moderatione quietauit maximas dissidii causas & differentias, quæ hæctenus inceperant inter Iohannē patrem & Iohannē regē Nauarræ auunculū suū, præsertim super patrimonio & bonis eiusdem Iohannis regis Nauarræ, quæ hæctenus in regno Castellæ obtinuerat. Inter cætera enim fuit concordatum, vt eidem Iohanni regi Nauarræ certa assignaretur pecuniarum summa, in regis Castellæ redditibus. Quosdam deniq; nobiles & Barones qui Iohannis regis Nauarræ partes sequuti fuerunt, & extra regnum vagabantur, sibi humanissime reconciliauit, eisq; bona restituit, inter quos fuerunt nobiles viri Almirandus ac Gomecius de Sandoual, Comes de castro & eius filii. Verum quia interim vinculis tenebatur nobilis vir Fernandus Aluari de Toletō Comes de Alua, pro eius relaxatione nobilis Garsias eius filius primogenitus plus quam humanis conatibus infudabat, plurima quidem vt patrem liberaret, nedum sagacitate, sed virib. & armis mirabili audacia aggressus est, atq; parua militū manu confecit. Fateor publicarū legum rigiditate damnata, sed summa caritate & paterna pietate iustrata. Tandē quia facile fuit superare volentem, Henricus rex innata ei humanitate fretus, & Garsias strenuitate placatus, patrē liberauit, patriamq; restituit. In ea igitur magnatū & nobilium recōciliatione & liberatione plurimū profuit prudentia & sagacitas domini Iohan. Pacheco Marchionis Villenæ, qui pro eisdem cōponendis rebus se ad oppidum de Agreda personaliter cōtulit, vbi & Iohannes rex Nauarræ conuenit. Henricus igitur his rebus pacatis cum bellū contra Sarracenos institueret, sequutus Sapientis consilium, qui in Ecclesiastico ait, Ante iudiciū para iustitiam: decreuit ante bellū ipsum quod videtur esse quoddam iudiciū dubii euentus, parare iustitiā, videlicet Deo & sanctæ matri ecclesiæ debitam. Vnde Nicolao V. Ro. Pontifice vita functo, & illico felicissimæ recordationis Callisto II. ad Pontificatū electo, decreuit S. Romanæ ecclesiæ debitā impendere reuerentiam, & me Rodericum Episcopū Palentinum eius consiliariū, tunc decanū Hispalensem, suum oratorē Romā misit, eidē summo Pontifici Christi vicario obedientiā exhibiturū: imitatus Samuelem, qui primo obtulit Deo sacrificium oblationis & obediētix victimas, & securus perrexerit ad bellū contra Philistæos. Sic & rex Arad primo vota sua Deo obtulit, misitq; thura subiectionis & reuerentiæ summo Dei sacerdoti, deinde castra hostiū deleuit. Machabæus quoq; oblati Deo victimis obediētix hostes deuicit. Imitatus deniq; Metellum & Posthumiū illos præclarissimos viros, quos Liuius cōmemorat, qui contra hostes exercitū egredi nō sunt passi

passi, nisi primò religioni morem gererent dicentes, quia ita maiores sui orbis regimen se habituros existimarunt, si diuinæ potentia bene atque constanter fuissent famulari. Quare nò satis tute bellicoso certamini se còmississe videbantur cerimoniis dei Martis desertis. Henricus igitur auidus còtra infideles belli gerendi, exercitū parat contra Sarracenos, & in propria persona regnum Maurorum ingreditur, plurimis Baronibus & regni nobilib. comitatus, fruges, messes, ac oliueta, necnon vineas Granatæ & Malicæ & locorum adiacentium deuastauit. Demum aliqua castra suæ ditioni subiecit. Cuncta denique strenue & magnifice egit, quæ deuotissimum & religiosissimum Principem in augendo fidem decet. Qua igitur fide, qua deuotione & industria catholici Principes bellum gerere debeant contra infideles, & an ad id teneantur & compelli possint per Rom. Pontificem, tågimus in libro commenti super bulla cruciatæ indiçte per sanctissimum dominum Pium Papam 11. Post prædicta Henricus Hispalim rediit, duxitque vxorem dominam Iohannam, filiã Eduardi Regis Portugalix: facto tamen primo diuortio apostolica auctoritate à dominã Blanca filia Iohannis Regis Aragonum consanguinea sua, quam prius duxerat vxorẽ. Expleuit autem solennia nuptialia Dominus Archiepiscopus Turonensis orator missus per dominum Carolum vi. Regem Franciæ ad eundem Regem Henricum. Deinde Henricus ex eadem Iohanna reginã genuit inclytam filiam Elisabeth, quam cuncti regni status in primogenitam iurarunt simul & receperunt. Rursus Henricus cui animo fixū erat bellum contra Mauros, iterum maioribus copiis regnum Granatæ magna nobilium Comitū & Baronum copia munitus potenter aggreditur: inter quos fuerunt nobiles & inclyti viri Iohannes de Guzman dux Metinæ, Iohannes Pacheco Marchio de Villena, Petrus Giton eius frater magister Calarrauẽ, Fredericus Admirandus, Enecus Lupi de Mendoza Marchio & Comes strenuis filiis suis sociatus, Aluarus de Stunniga Comes Placentinus, Iohannes Pimentel Comes Beneuenti, Fernãdus Aluari de Toletto Comes de Alua, Iohannes Manrique Comes de Castanenda, Rodericus Manrique Comes de Paredes, Gabriel Manrique Comes de Osorno. Nec defuerunt nobiles viri Petrus de Velasco primogenitus Comitis de Haro, necnon Fernãdus de Velasco, & Alfonsus etiam de Velasco, fratres germani eiusdem Comitis de Haro, scientia & moribus clari, & plurimi alii Comites & Barones, quos nominare operosum esset. Manserunt interim regis & regni ordinatione gubernatores dominus Alfonsus Carrillo Archiepiscopus Toletanus, & Petrus Fernandi de Velasco Comes de Faro, viri nobilitate, sapientia, & omni virtutum genere præstãtes, qui singulari prudentia & moderatione creditum gubernationis officium cum summa laude & commendatione expleuerunt. Henricus igitur tanta nobilium societate munitus per totum regnum Granatæ libere transiit. Sarraceni sese intra muros vrbium receperunt. Multasq; clades & vastationes eis intulit, ac nonnulla castra & loca sibi subiecit.

De dissidio inter Iohannem Regem Nauarræ & Carolum filium suum cui Henricus fauebat, & quomodo Henricus regnum Nauarræ potenter ingreditur & multa loca expugnavit. Deinde qualiter principatum Catalonia Iohanni Regi Aragonum rebellantem Henricus Rex Castella non acceptauit, & de causis huius rei, & quomodo Rex Franciæ & idem Rex Henricus mutuo se viderunt, & de inutili effectu illius dietæ.

CAP. XXXVII.

CÆTERVM exigentibus populi Christiani culpis, ac instigante humani generis hoste, interceptum est bellum contra Mauros & quædam similtates domesticæ & bellicorum nouæ opiniones insurrexerunt. Suborta siquidem fuit quædam intestina dissensio inter eos quos natura ipsa vnã personã reputat, videlicet inter Iohannẽ regem Aragonũ & Carolum filium suum Principẽ Nauarræ, patre dicente dum viueret, Nauarræ Regem intitulari ac libere gubernare debere: filio Carolo asserente, ex dispositione matris, pactis etiã super ea re initis, proprietatẽ & dominium regni, eiusq; administrationẽ post pubertatis annos ad eum spectare. Henricus vero Rex Castella Carolo fauebat. Tandem post plurima & varia quæ in eare interuenerunt, Carolus apud Barcinonam vita functus est: sed & paulo post soror eius domina Blanca eandem viam vniuersæ carnis ingressa est. Ex quo tempore adauçta est super regno Nauarræ discordia. Rex enim Henricus ex certis causis ius ad illud prætendebat: Iohannes vero Rex id ipsum ex filiorum successione assererat. Comes etiam de Fuxo, Iohannis Regis Nauarræ gener filii sui nomine

Catalani
belles.

regnum tuebatur. Henricus tandem valida manu Nauarram in propria aggressus, expugnauit non paruam Nauarræ partem, videlicet Vianam los Archos, sanctū Vincentium, Laguardia, Lerin, & plura alia castra, quorum aliqua nunc suæ ditioni subduntur. Dum hæc agerentur, Catalani rebellant contra Iohannem Regem Aragonum, elegeruntque in Regem & dominum eundem Henricum Regem Castellæ, cuius vexilla apud Barcinonam erexerunt, monetamque suo nomine cuderunt, eundem Henricum exorantes vt eos in subditos acceptaret, gentesque armatas ad debellandum Iohannem Regem cōcederet. Ad quos Henricum dixisse fertur illud Alexandri ad Dariū, aduersus magnas vires & magnos hostes, non aduersus calamitosos velle pugnare. Ad eos rursus verba agens, Bonum, inquit, Principem habetis auunculum meum. Quo sermone, vt alter Spartanus quem Valerius commemorat, principandi repulsam summo honori adæquauit, & propinquam sanguinis necessitudinem regnandi cupidini prætulit. Verum Henricus ipse conspiciens Catalanos sibi deditos plurimum affligi à Iohanne Rege Aragonum & gentibus Ludouici Regis Franciæ, qui eidem Iohanni colligatus & fœderatus erat, eorundem Barcinonensium & plurimorum Baronum regni Castellæ assiduis precibus instigatus, nonnullas gentes armorum ad tuitionem eorum in Cataloniam transmisit. Pugnabatur itaque per totam Cataloniam, fiebantque miseræ cædes, deprædationes, & calamitosæ clades. Tandem actum est vt pro his componendis rebus præfati illustrissimi Reges Franciæ & Castellæ se simul viderent, & mutuo loquerentur. Venit ergo rex Franciæ ad suam Baponensem ciuitatē. Henricus vero cum maximo apparatu & fastu plurimis Baronibus & Prælati sociatus apud oppidum suum Fontis rabidi se contulit. In finibus itaq; vtriusq; regni ambo potētissimi Principes cōuenerunt (vtinam sic animis, sicut corporibus) & aliquando inuicem sunt locuti. Fuit autem prima eorum confabulatio circa dimidiū Aprilis huius præsentis anni Domini M. CCCCLXIII. Verum quia facile fuit suadere volenti, acquieuit Henricus, vt Rex Franciæ arbitraretur in factis Cataloniæ, cuius arbitrium Henricus acceptauit. Ferunt tamen nonnulli dietam illam nō paucas dissidii occasiones inter eosdem Reges parturisse, vt rerum exitus comprobauit, adeo vt qui pro vnitae conuenerant, diuisi discederent, & qui licet inuisi & incogniti vnanimis accesserunt, cogniti, vlceratis tamen animis, disiuncti sunt, & qui aliis pacem componere venerant, inter se dissidia seminarunt, & dum alienas lites extinxerunt, suas suscitarunt. Et quanquam verū sit (vt ait Cicero) quia amicorum præsentia, conuictus, & consilia amorem augent, plerumque tamen ex ipsa magnorum Principum mutua contractione & confabulatione odia nascuntur, præsertim cum erga ea & propter illa adunantur quæ adipisci vterque non potest. Vt enim pulchre Scipio dicebat, cum de honore & gloria agitur, infida est Regum amicitia, quippe inimicitias maximas inter amicissimos extitisse sæpe comperimus. Sed & vt idem Cicero subdit, raro atque perdifficile amicitia in illis conseruatur, qui in maximis honoribus & principatibus tumescunt. Hinc Plautus nocitura asserit sæpe inter potentes & gloriæ audios similia colloquia. ait enim conuentus, debæchationes, & conuictus non quæro, vt amorem pariant, vtinam nihil odiorum darent. Subdit igitur, quia tener ac mollis est Principum animus, & ad querelas procliuior. Et velut rosa vel lilium, si negligentius tangantur, diutius perdurant, si vero tenacius manibus contrectantur, cito liquefcunt atque marcescunt: sic est de Principum amicitia. Verumtamē eorundem Regum summa virtute paulo post omnis dissidii causa sopita est, & pristina vtriusque regni fraternitas renouata. Sed iam redeamus ad Regem Henricum & eius ingentem moderationem. Quanquam enim (vt diximus) Catalani & nonnulli Aragonenses ei subiici velent, nihilominus vertens animo excelsa merita quondam Fernandi Regis Aragonum patris Iohannis, sed & attendens quia magni animi est magna contemnere, eam ipsam regnandi facultatem à cunctis mortalibus tantopere exoptatam ille summa & plus quā humana virtute non admisit: quippe collatam ipsam dulcissimam regnandi cupidinem singulari temperantia & incredibili moderatione correxit, non vtique virtuti & potentia suæ diffidens, sed quia præclarum, magnificum, & magni animi indicium dicebat, regnandi auiditati modū adhibere. Nam teste vno ex sapientibus, ea tuta est potentia quæ viribus suis frenum imponit, asserens illam laudatissimam fore potentiam, ipsam potentiam nonnunquam temperare. Addebat quia vltra humanitatis & virtutis præmia, illa maxima est potentia, nolle regnare cum posset: sæpe illud nostri Senecæ recensens, quia nulla in Principe præclarior splendet virtus quam ipsa moderatio, quæ nil aliud est quam cum summa prudentia secundas res nō statim, nec effuso gaudio apprehēdere. Verteabat enim animo modestissimus Princeps, quam inuidiosa, ne dixerim periculosa, sit regnorum cumulatio, dicente redemptore per Prophetam: Væ vobis qui aggregatis agrum ad agrum, domum

Amicitia Principum qualis.

domum ad domum, vsque ad terminos terræ. nunquid soli vos estis in terra? Abimelech enim filius Gedeonis, vt sacræ scripturæ testatur historia, cum ad accumulanda regna aspirasset, & per agnatos ex matre eum attinentes id iure posse impelleretur, tamen ea regnandi ambitio infelicem ei exitum præbuit. De quo Sapiens dicere visus est, Eleuatus ad modicum, & non subsistet. Quare Henricus oblatam regnandi promptitudinem cohercuit, imitatus Publicolam Valerium sempiterna laude & commendatione dignū, qui cum cerneret imperii insignia populi voce ad se translata, inuidiosū tanti principatus fastigium ingenti moderatione despexit: imitatus rursus Cæsarem Tiberium qui plurimos sibi delatos summos honores recusauit, coronamq; deposuit: imitatus deniq; Diuū Vespasianum, qui cum apud Ierosolymam obsidiones seruaret, ad imperium post Galbā & Neronem occisos eleuatus est, qui adeo restitit, quousque gladiis vibrantibus atq; minantibus compulsus est id inuitus assequi quod libens respuerat. In qua re (vt aiunt) magis periculo cessit, quam voluntarius accessit. Recolebat quidem Hēricus oportere eum offendere quem natura impellebat defendere. fratrem si quidem matris à regno expellendum cogitabat, quo nil scelestius, nihilque inhumanius putabat, imitatus Africanum Scipionem qui oblatum ei à Senatu regnum, supplex rogauit ne ea prouinciæ fors fratri suo eriperetur, vt ad eam transfiret. Laudamus superiorem Africanum quod tantum laboris habuerit in honoribus & principatibus recusandis, quantum egerat in merendis. Illi tamē Henricum anteponamus, qui recusauit regna oblata, cum mereretur accepta. quo effectum est vt quanto in ea re fuerit moderatior, tanto euasit gloria superior. Verum de regū & Principum moderatione & temperantia, ac reprimēda libidine, diximus latius in prædicto libro Speculi vitæ humanæ, & in libro de remediis afflictæ ecclesiæ militantis, & in tractatu de confutatione sectæ & superstitionis, & illius erroribus.

Qualiter tempore huius Henrici quarti famosa oppida de Gibraltar & Archidona, & plura alia loca recuperata sunt Mauris expulsis, & de virtutibus huius Henrici & pijs eius operibus, præsertim qualiter fuit magnificus & liberalis. Demum agitur, qualis liberalitas est laudanda, & qualis improbanda in principibus.

CAPVT XXXVIII.

TEMPORE huius Henrici quarti sua vigilantia & prope singulari prouidentia, inter cetera castra & oppida quæ à Sarracenis euicerat, & suæ ditioni subiecit, famosum oppidum de Gibraltar cum arce inexpugnabili lucro fidei catholicæ cessit, Maurisq; expulsis, Christianis populauit, quos plurimis beneficijs & priuilegijs donauit. In cuius obsidione & felici recuperatione inclytus Iohannes de Guzman dux Metinæ strenue atque præcipue militauit, tantoque auidius, quanto tenacius animo gerebat genitorem suum in eiusdem oppidi obsidione vita fuisse priuatum. Rursus eiusdem Henrici temporibus castrum de Estipona prope Malicam non sine graui discrimine & periculo clarissimi viri Iohannis Pacheco Marchionis de Villena & suorum è manibus Arabum ereptum est. Deinde oppidum de Archidona post longam obsidionem, plurimis Arabibus cæsis, strenue cum præcipua laude obtinuit nobilis Petrus Giron Magister de Calatraua. Hic Henricus maximos thesauros congregauit, licet longe minores, quam patris tempore tallias & tributa subditis imponeret. Sed quid hæc huius Principis laudes tacere cogor, ne familiaritas, necnon ingens ad eundem Principem deuotio, fides, & obsequendi desiderium, suspicionem ingerat. Adde quia sapientis est consilium, Ante mortem ne laudes quenquā: sed laudandus est quis post labores, magnificandus post consummationem. Nam scriptū est: Septies in die cadit iustus, & resurget. & rursus: Nescit homo an odio vel gratia dignus sit. Quæ res agit vt non sine timore ac tremore laudetur, qui tot ruinis proximus est, vt latius tetigimus in capite quinto huius quartæ partis. Verum quia (vt ait Plato) in Republica bene instituta Priucipes alendi sunt laudibus, & iuxta Poeram crescit laudata virtus, sed & Salomon in prouerbis ait, Vir fidelis multum laudabitur: & iterum, Qui graditur sapienter, ipse laudabitur: non indigne, vt putamus, Princeps virtute præditus laudandus est, vt sese virtutibus alat & sustentet, vt si à via veritatis & virtutis corruat, sciat tam tute obgesta obscura posse deturpari, quam ob clara laudari, ibique molestus accedet vituperator, vbi gratus accessit laudator. Ne tamen penitus tacendo veritatem offendam, pauca ex multis breui disseram. In primis hic excellentissimus Rex, vt optimum decet Principem, literis instructus est, diurnisque officijs plurimum delectatur, ecclesiasticum statum ac reli-

gioforum ordines diligit, veneratur, & colit, ecclesias, monasteria, & pia loca construit & abundanter dotat. Inter cætera monasterium de Miraflores prope ciuitatem Búrgensem Cartusienſium ordinis, in quo Iohannes pater ſepulturam elegit, mirifice conſtruxit & abundanter dotauit. Taceo miram ſtructuram à primo lapide deuotiſſimorum cœnobiorum del Partal, & reliquum ſancti Antonii prope Segobiam, & aliud ſancti Hieronymi prope Maioritum. Plurimis denique aliis monaſteriis & piis locis regnorum ſuorum non paruos reditus perpetuos contulit. Denique magnus eſt ædificator regalium ædium, caſtrorum, & arcium in diuerſis regni partibus, in quibus noua conſtruxit ædificia, vel vetera reſtaurat, nec puduit in eis magnum fu-diſſe theſaurum. liberalis denique admodum eſt, multos publice priuatimque ditans & honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognouit. Teſtes ſunt non pauci quos plurimum exaltauit. Semper illud ore gerit à ſapientibus dictum, nullam maiorem Principis eſſe felicitatem, quam multos feciſſe felices. Quæ vna res etſi multorum inuidiam habere potuit, gloria tamen carere non potuit. Fatemur tamen non fore commendandum Principem qui patrimonium regni incõſulte largitur. præſertim vbi nulla impellit neceſſitas, nec Reipub. ſuadet vtilitas. Nam (vt inquit Cicero) quid enim leuius quam id agere quod diutius agere non poſſis? Vnde ſubdit, non eſt commendanda effuſa largitas, ſi quod alteri largiris, alteri extorqueas: illi dare, iſti nocere. Adde quia iuxta ſapientum ſententiam, qui vltra modum fundit quæ ſunt Reipublicæ, cito veniet ad littora paupertatis: quinimo ei aſſimilatur qui hoſtibus contra ſe dat victoriam. Vt enim pulchre Philippus dicebat ad Alexandrum, & Cicero refert, Quid tibi iſta profuſa largitas confert, per quam Macedones, non te Regem ſuum, ſed miniſtrū & præbitorem putent: quod ſordidum eſſe Regi non ambigis. & ſubdit: Largitiones immoderatas rapinæ extorſionesque ſequuntur. Cum enim in dando egere cœperis, alienis bonis manus cogere inferre. non ergo putes laudabile, nec magnificentum, vt beneuolentiæ comparandæ gratia prodigus exiſtas. Non enim tantum amoris aſſequeris eorum quibus dederis, quantum illorum odia quibus ademeris. Ea de re Principibus non eſt ita claudenda res familiaris, vt eam benignitas aperire non poſſit. Tunc enim laudata eſt liberalitas, cum pro dignitate & virtute cuique tribuitur, quod eſt fundamentum iuſtitie: quia, teſte Cicerone, nihil eſt liberale, ſi non ſit iuſtum. Donent ergo Principes ratione & honeſtate præuia, atque in primis ita largiantur, vt nec aliis, nec ſibi noceant. nec enim liberales aut magnifici ſunt, qui cupiditate gloriæ aliis eripiunt quod aliis largiuntur, nedum quosdam, immo multos lædunt, vt in paucos profuſi exiſtant. Tanta ergo ſit in Principe liberalitas, quæ teſte Didymo ad Alexandrū, in largientis incõmoda nõ redundet. Sed & tanta exiſtat, vt neſcia ſit pati diſpendium, ne paulo poſt idem ſit egens, qui fuit largiens, rideatque qui accepit, lugeat qui donauit: ſed ea moderatione penſentur beneficia, vt quod transfunditur, non minuat, ſed augeat donantis maiestatem, vt in face, ex qua quanto plura ſuccendis, tanto magis facultatem recipit plus lucendi.

Principis felicitas.

Prodigalitatis malus.

Liberalitas in Principe qualis eſſe debeat.

De ſtrenuitate huius Henrici quarti, & de eius humanitate, pietate, & manſuetudine, & de cæteris illius virtutibus, præſertim de temperantia & ſobrietate, & quomodo fugiebat ornatum regium & quæuis mollia delicamenta. Deinde quomodo plurimos nobiles exaltauit. Rurſus qualiter delectabatur venationibus, & de incommodis huius exercitii, ſi nimium frequentatur.

CAP. XXXIX.

HENRICVS igitur nequaquam his virtutibus contentus, animoſus eſt atque ſtrenuus, in bellicis denique exercitiis plurimum tritus & fortunatus, in congreſſibus ac bellicis periculis primus: imitatus alterum ex Cæſaribus, de quo annalia ferunt nunquam militibus dixiſſe, Ite, ſed, Venite. Rurſus bellicorum laborum patientiſſimus eſt, & longiſſimas vias ſæpe incredibili celeritate confecit, armorum & equitandi peritiſſimus, ſæpe inclinantem aciem ſolus reſtituit, obſiſtēs fugientibus, ſingulos nedum retinens, ſed in hoſtes conuertens. Deinde humanus, manſuetus, ac humilis, longe plus quam temporis malitia exigit. Denique clementiſſimus ac ſæuitiæ deteſtator. Errori facile veniam dat. Pius quoque & plurimum miſeris compatiens. nam vt alter Adrianus Imperator, ſeruitores etiam paruæ conditionis inſirmos ſæpe viſitabat, atque de ſua menſa cibos miniſtrabat, medicos prouidebat. omnia denique pietatis officia ad cuiuſq; optimi priuari hominis officium pertinentia agit, oblitus regii ſaſtigii. Imitatus deniq; Antoninum Pium Imperatorem, de quo ait Iulius Capitolinus, qui cum militem ſecum educatum egrotum ſæpe viſitaſſet,

rasset, atque vilia obsequia, sed pia præstasset, & propterea multis displicuisset, quasi Regem hoc non decuisset: ille ridens ait, quia nec dignitas nec imperium tollit affectus, nec pietatis opera dignitatis fastigio derogant. Sed & ultra pietatis opera tantæ est mansuetudinis, atque tam placidæ est lenitatis, ut quos maiestatis quoque contra se reos conspexerit, non facile punit, & aduersus se insurgentes diuino quodam animo dimittit in eadem familiaritate quam ante habuerit. Et ut paucis agamus, cunctis benignus & communis est, adeo ut quemadmodum de Traiano legitur, non pauci, nec parvæ auctoritatis viri eam, quia communis plurimum foret, sæpe inculpabant dicentes illud Valerii Maximi, Reges suis subditis familiarissimos ac communes esse non oportere, quia quicquid in excelso fastigio positum est, ut sit venerabilius, humili & familiari consuetudine vacuum esse conuenit. Ad quæ Henricus respondit, talem debere esse Principem priuatis, quales esse sibi Principes priuatus optasset. Nec putabat humanitate ipsam quoque regiam dignitatē perdi, sed augeri, illis non assentiens qui credunt auctoritatem Principis emolliri, si familiarem se suis reddit, cum per eam modestam quidem subditis carior fit. Cæterum cum sæpe à multis lepide argueretur, quod non regio, sed communi uteretur habitu: respondit quia regalis dignitatis alius debet esse testis quam purpurea aut præciosa vestis, addens quia factis turpe videbatur Principi non rerum aut virtutis excellentia, sed solo habitu velle à priuatis differre. Rursus Henricus omnibus æquus, ad iram tardus, ad misericordiam pronus, vanæ gloriæ contemptor, rarus in sermone, & loquendo patiens auditor. nullius imprudentiam despicit, prudentiam in quouis homine, etiam humilis conditionis plurimum commendat. Hic Henricus suos secumque connutritos vehementer dilexit, sed inter cæteros dum puerilibus & teneris annis ageret, duos secum nutriuit nobiles iuuenes de antiqua & clara familia ortos, videlicet Iohannem Pacheco & Petrum Giron, quos suis virtutibus carissimos habuit. naturaliter enim (ut inquit Aristoteles) nobiscum connutritos & conuersatos diligimus nostra eis communicantes. Illos itaque plurimum sublimauit. Nam alteri Marchionatum de Villena, deinde Magistratum sancti Iacobi de Spata: alteri Magistratum de Calattaua conferri obtinuit, ac plura alia dominia contulit. Nec prædictis regia liberalitas & munificentia contenta est, sed & plurimos alios nobiles ut virtuti deditos viros exaltauit, inter quos plurimum dilexit Michaellem Lucas & Beltrandum de la Cueva. Hunc Ducem de Alburquerque, alterum Comestabilem creauit, imitatus Magnam Alexandrum, qui (ut ait Iosephus, & apud Machabæos legimus) licet uxorem prægnantem & cognatos relinqueret, eos tamen nobiles qui secum nutriti fuerant in iuuentute sua, in tantum dilexit, ut eos adhuc viuens plurimum exaltauerit, quibus & regna diuisit. Sed & Augustum imitatus, de quo aiunt annalia quia suos tantum dilexit, ut eos tam magnificis exererit honoribus, ut pene suo æquaret fastigio. Denique hic Henricus elegit sibi consiliarios excellentes viros in utroque statu: inter ecclesiasticos dilexit plurimum etiam antequam esset assumptus, dominum Alfonso de Fonseca, primo Episcopum Abulensem, demum Archiepiscopum Hispalensem, dominum Ludouicum de Acunna Episcopum Burgensem, & successiue regnum adeptus acceptum habuit dominum Petrum Gundisalui de Mendoza Episcopum Calagurritanensem, postea Saguntinensem, viros eximia nobilitatis, doctrinæ & prudentiæ, & plurimos alios nobiles præstantes viros. Rursus ut cæteras Henrici virtutes omittamus, temperans admodum & sobrius est, blandimentorum & balneorum inscius, eos plurimum deridens qui capillorum tantam curam gerunt, ut pigmentis & assiduus lotionibus, licet non sine capitis discrimine, tam crebro terguntur, quousque flauos crines, aut calamistratos conficiant, & quos natura nigros effecit, arte aureos reddere conantur: damnans Aurelii Commodi Imperatoris clementiam, qui (ut ait Iulius Capitolinus) tam diligens, ut capillos coloris aurei faceret, fuisse fertur, ut capiti aurum respergeret, quo magis coma illuminata flauesceret. Sed nec minus vituperat Commodum Antoninum etiam Imperatorem qui eodem Iulio teste, septies & octies caput in die lauabat, atque in ipsis balneis edebat. Quibus delicamentis nihil corporibus humanis funestius atque crudelius esse potest, veluti quæ corpus debilitant, animosque effœnant, atque ad res bellicas imbecilles & fragiles homines reddunt. Nam ut pulchre Seneca ait, qui blandimentis balneorum cæterisque corporis delicamentis permademus cuncta dura & difficilia iudicamus. agunt enim ut quod non diu possumus, breui frui desinamus. Demum in sobrietate ciborum & potus Henricus tanta parsimonia vitur, ut imitetur Augustum Cæsarem, qui vulgarem panem & caseum bubalinum manu pressum & cætera lacticinia appetebat. Vini potum Henricus abhorret, memor quia Dei voce vini vsus Regibus prohibetur eo dicente, O Samuel noli vinum dare regibus, ne forte obliuiscantur iudiciorum Dei. Idque agit non repugnante natura, sed suadente virtute. Inter-

Reges cur suis subditis familiares esse non oporteat.

Henrici encomium.

Commodi Imperatoris clementia taxata.

Vini vsus Regibus prohibetur.

rogatus sæpe cur vino non vteretur, cum posset, ait nihil pulchrius suauiusque in homine quam illud sumere quod delectat: imitatus Romulum vini parcissimum, qui cum in conuiuio parum biberet, & amici dicerent, ò Romule, Si omnes sic biberent, vilius esset vinum: immo, inquit, carius, si quantum & quale quis vellent biberet. Aiunt denique eundem Henricum facerem, sed æterna commendatione dignum dixisse verbum. Cum enim in valle Granatæ, vbi intensi sunt calores, in eius exercitu vinum deficeret, querela ad eum delata, Satis, inquit, à nobis prouisum est de optimis aquis, ne homines sitiant. Simile Augustum dixisse legimus. Rursus Henricus post bellica exercitia harmoniis ac cōcentibus musicalibus admodum delectatur, venationi plurimum deditus. Cuius exercitio & pro eius incolumitate ac suæ Reipublicæ vtilitate vti nam parcius insudaret. Nam, vt ait Ethicus, id vniquemque decet maxime, quod est cuiusque maxime. non enim ad sylvas aut parturiendas, aut incolendas, sed ad vrbes visendas atque regendas Princeps assumitur, quia vt de Esau Polycrates ait, ad res politicas vix conuersabilis esse potest actu, qui syluestris est incolatu. Fateor non semper venatio in culpa est. Plerumque enim otii inertiam fugiunt qui laboribus membra assuescunt. quare ipsa venatio ex persona, loco, & tempore pensanda est. Illa profecto in rege laudanda atque iustranda est venatio, non quæ aprum Calydonium vt Meleager, aut Apin taurum vt Cambyfes, aut ceruas vt Euripides venabulo percutit, sed quæ vt alter Augustus, vastatores & hominum oppressores venatur atque insequitur. Refert enim Polybius Traianum Augustum dicere solitum, illam congruam principantibus venationem, non bestiis aut feris certamē, sed hominibus
 » terrorem indicere, nec cum innocuis animantibus dimicare, sed cum nocentibus & sce-
 » lestis hominibus configere. illa enim sylvas ornant, hi regna & vrbes depopulant: illa fru-
 » ges vastant, hi vitam moresque hominum dissoluunt. Præclare igitur Themistoclem dixisse Polycrates ait, à frequentibus venationibus & leuioribus ludis Principes fore arcendos, ne Respublica ludere videatur, detrimentumq; relicta grauitate patiatur.

Traiani Augusti sententia elegantiss.

De iis qua acciderunt in ecclesia tempore huius Henrici, & de Romanis Pontificibus qui eo regnante præfuerunt, præsertim de Calixto, Pio, ac Paulo secundo, & de eorum laudibus præclarisque gestis, & de opusculis auctoris hanc historiam compilantis sub eisdem Pontificibus & eorum iussu editis. Tandem agitur de Frederico tertio Imperatore, & de duplici eius aduentu ad urbem Romanam.

CAP. XL.

POSTREMO adducenda sunt breui stylo quæ huius Henrici quarti regis Castellæ & Legionis temporibus in ecclesia Dei & in imperio acciderunt, & de Romanis Pontificibus qui tunc ecclesiæ Romanæ præfuerunt. Eiusdem igitur Henrici tempore obiit Nicolaus Papa quintus, & successit Calixtus tertius natione Hispanus de regno Valeriæ. Hic Pontifex genere nobilis de domo dicta de Boria, doctissimus Iurista fuit, feruidus admodum in expeditione contra Turcum, & plurima compleuisset, si dies non defecissent. Sed ait autem quatuor fere annis. Eo itaq; in bona senectute vita functo, assumptus est Pius secundus, die trigesimo mensis Augusti anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo octauo. hic Pontifex natione Senensis, natus in oppido Consignano, quod paulo post idem Pontifex ciuitatis titulo iustrauit, & Pientiam à Pio nomine suo appellari iussit, vbi Ecclesiam cathedralem erexit, construxit atque dotauit, palatiumque insigne atque superbum ædificauit. Fuit hic Pontifex orator disertissimus, & in aula Alberti, demum Frederici tertii Imperatoris moderni nutritus eique acceptus, tandem Cardinalis effectus est, & parum post ad summum Pontificatum assumptus. Huic Pontifici, Henrici Castellæ regis prædicti iussu & regnorum suorum nomine, ego ipse, tunc Episcopus Ouetensis, puram, debitam, ac solitam reuerentiam & obedientiam præstiti. Hic Pontifex dum esset in Papatu, inter ingentem negotiorum molem studio aliqua horula vacabat, historiamq; refertissimam, & aliqua opuscula præclare ingentique dignatus est. Rursus fuit Pontifex ipse zelantissimus belli & expeditionis contra perfidos Turcos, & aduersus eorundem impietatem generalem & famosam indixit cruciatam & passagium, cui se debilem viribus, sed animo fortem personaliter exhibuit. Verum peccatis Christiani populi, sed & ignauia atque dissidia infeliciter res actæ sunt. Nam cum apud Anconam urbem maritimam transfretandi animo moram traheret, expectans aduentum quorundam principum & magnatum, qui personaliter venire, aut præsidia ferre polliciterant,

Pius secundus orator disertiss.

erant, conspiciens nullam superesse spem de illorum aduentu atque succursu, consternatus animo & aggrauato morbo corporali, ex huiusmodi mœstis animi accidentibus, tandem vt Deo placuit, spiritum exhalauit, me tunc in eadē ciuitate manente, & ad transfretandum cum eodem Pontifice parato. Obiit autem decimo quarto die Augusti anno Christi incarnationis millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio, præfuit annis sex. Illico itaque domini Cardinales cum tota curia Romam se conferunt super electione futuri Pontificis. Qui conclaue ingredienti, sic disponente diuina clementia, vnanimiter & concorditer per viam Spiritus sancti elegerunt sanctissimum D. dominum Paulum secundum natione Venetum, qui nunc feliciter Deo auctore præsidet. Hic Pontifex genere nobilis atque patritius, sed vita & moribus illustrior, nepos quidem fuit beatæ memoriæ Eugenii Papæ quarti, & ita ex vna nobili gloriosaque domo duplex Pōtificatus egressa est dignitas, & dum in illo mœror vniuersos tenuit quod raptus sit, in isto gaudium successit quod assumptus est. quo fit vt vtriusque Pontificis laudum gloria, vniuersa populorum ora compleat. Est igitur huic Pontifici virtus animi ingens, sed & forma corporis venustissima. illa præstat, vt eum oporteret Pontificem maximum fieri: hæc, vt deceret. In principio Pontificatus sui Romanam curiam omni Simonia & extorsionis labe seuerissime purgauit, cunctosque officiales ac curiales reformauit, domumque habuit mundissimis atque honestissimis viris refertam. Cæterum contra perfidos Turcos Vngariæ regi ac plurib. Principibus & communitatibus assidua nec parua præsidia elargitur. In ecclesiæ vero gubernatione nedum fortunatissimus est, sed summa experientia, prudentia, & virtute præstantissimus, denique clementissimus & omnium indulgentissimus, ad pacem denique pronus. Nam Italiam diffidiis plurimis incensam summa cum industria bis pacauit. Demum quibusdam tyrannis à terris ecclesiæ expulsis, non paucas nec paruas vrbes & terras ditioni ecclesiæ Romanæ adiecit. Hic felicissimus Pontifex qua die apicem summi Pontificatus assumpsit, de sacri collegii assensu non sine singulari confidentia me indignum, sed fidum, præfectum Castellanum castri sancti angeli de vrbe instituit, quippe qui iocalia & ecclesiæ Romanæ thesauros fidei meæ commisit, deinde pro sua animi nobilitate & munificentissima liberalitate meipsum indignum primo ad Zamorensem ecclesiam, deinde ad Calagurritanā, tandem ad Palentinā transtulit. Verū cum iussu suæ sanctitatis pluribus annis Castri præfati sancti angeli curā & administrationē gererē, vbi satis otii supererat, de eiusdē suæ Beatissimæ mandato, ad gloriam omnipotentis Dei, & Ecclesiæ Dei exaltationem & decorem, ac veritatis dilucidationē, nonnulla opuscula inculto rudiq; eloquio edidi. Primo librum magni voluminis dictū defensoriū status ecclesiastici contra querulos, æmulos, & detractores Prælatorū & clericorum, diuisum in decem tractatus. Item librum de paupertate Christi & Apostolorum, & an Christus & Apostoli mendicarunt, & quo sensu dici potest eos mendicasse. Ibi denique deducitur Prælatos & clericos modernos non deuiare à vita Apostolica, licet obtineant propria, possessiones, & præbendas distinctas: & quanquā segregatim in domib. propriis habitent, nihilominus eos vitam communē à sanctis patrib. institutā ducere cēsendos fore. Rursus iussu eiusdem Pontificis edidi librum, vbi agitur an sine peccato fideles licite fugiāt à locis vbi sæuit pestis. Itē librum de monarchia orbis, in quo ostenditur apud Romanū Pontificē residere veram orbis monarchiā. Demum in eodem libro in secunda parte deducitur, reges Hispaniæ & Franciæ non fore Imperatori subditos. Agitur etiam per quē, quādo & quomodo reges delinquentes puniri possunt. Itē librum defensoriū istius libri monarchiæ cōtra quosdā detractores super eisdem & aliis vtilib. materiis. Itē librum apparatus siue cōmētī super bulla cruciatæ indictæ per Papā Piū cōtra perfidos Turcos. Itē librum super cōmēto bullæ depositionis regis Bohemiæ per sanctissimū D. Paulū secundū publicatæ. Itē librum de remediis afflictæ ecclesiæ militātis, in quo adhibētur remedia cōtra oēs persecutiones quas ecclesia ab exteris & domesticis patitur. Itē librum dictū speculū vitæ humanæ, de prosperis & aduersis, dulcib. & amaris omniū statuū vitæ mortalis, rā in statu spirituali, quam tēporali. Item librum de regno diuidendo, & quando primogenitura sit licita. Item librum de pace & bello, & de necessitate & vtilitate bellorū. Itē librum de eruditione puerorū. Item librum confutatoriū sectæ & superstitionis Machometi, & quorundā errorū cōtentorum in quibusdā epistolis per quendā eloquentē oratorē missis perfido Turco. Itē librum dialogi de auctoritate Romani Pōtificis & generalīū cōciliorū, & de pcena subtrahentiū obediētīā à sede apostolica, & de remediis schismatū. Itē plurimos alios tractatus & epistolas, quæ siquidem opuscula eidem sanctissimo Pōtifici pro maiore parte dedicata sunt, & sub illius glorioso & æterno nomine potius, quā studio & ingenio meo conquiescunt. Nec me solū sed vt alter Esdras, vel rex Ptolemæus, plures doctissimos & studiosos viros ad scribendū

Paulus 2. Papa
eligitur.

Opuscula
horis.

inuitat, quippe allicit atq; remunerat. Sed de huius Pontificis gloriosis gestis, laudibus, & præconiis alibi dicimus. Huius itaque Pontificis ac regis Henrici præfati tempore sedit in imperio Fredericus III. Austriæ dux. Hic ante susceptum imperium Ierosolymam deuote uisitauit Alberto fratre & Comitibus Ciliæ sociatus. Adeptus autem imperium cum Germanos quadam neutralitate quæ potius subtractio obedientiæ uidebatur, frui conspiceret, & diuisam ecclesiam reperisset, conuenticulū apud Basileam congregatum abire iussit: unde secuta est totaliter desiderata unio ecclesiæ. Cum Ungaris aliquo tempore bellaui, & aliqua castella obtinuit, sed & non parua ab eis damna consequutus est. Vxorē duxit sororem regis Portugaliæ, nomine Leonoram, sanguine & moribus inclytam. Hic ut diximus, Romam uenit & diadema à Nicolao V. suscepit. Deinde uisitauit Alfonso regē Aragonum & Siciliæ uxoris auunculum, à quo honorifice apud Neapolim receptus tandem Alemaniam feliciter rediit. Demū anno Domini M. CCCCLXIX. deuotionis & peregrinationis gratia Romā & Apostolorū sacra limina uisitauit, qui ab eodem sanctiss. Paulo III. summo Pontifice sollemnissime receptus est, illumq; in suo Apostolico palatio humanissime & curialissime locauit, & quandiu Romæ fuit, sibi & gentibus suis lautissime expensas ministravit, & in recessu spiritualib. & temporalibus muneribus, cum magnifice donauit. Agimus iam huius historiæ finem sub eodē Henrico III. Verum quia septies in die cadit homo, exorandus est Altissimus per quem reges regnant, ut hunc Henricum IV. custodiat, protegat, & defendat, ut quæ feliciter incepit, feliciter expleat, illiq; intellectu, vires, & conatum tribuat, quatenus se & subditos in uiam pacis & salutis æternæ dirigat, eo præstante qui est benedictus in sæcula, Amen.

RODERICI SANTI HIST. HISPANICAE FINIS.

DN. ALFONSI A CARTHAGENA EPISCOPI
BURGENSIS RERVM HISPANORVM, ROMANORVM IMPERATORVM, summorum Pontificum, necnon Regum Francorum anacephalæosis.

P R Æ F A T I O.

COGITANTI mihi, fratres dilectissimi, & frequenter in animo reuoluenti, quantum sit humanis animis sciendi infixa cupido, ut nullo præcipiente, nemine suadente, omnis homo à natura scire desideret, quatenus hominē exuere uideatur, cuius animus ad sciendum nullo desiderio teneatur, & illius repulsionis dignus haberi merito debeat: Tu scientiam repulisti, & ego te repellam: dulcedo quadam mentis aduenit. Considero enim prompto humano animo iucunditatem adesse, si sciendi desiderium operi applicare aliquo modo uoluerit. Sed cum infinita pene scientiarum & artium sit multitudo, quarum aliqua de necessariis natura, quorum directio humano iudicio non subest, alia uero in contingentibus occupantur, quæ aliter & aliter interdū eueniunt, & ad quæ dirigenda cogitationes humana accurate declinant: multorum animos ad diuersas sciendi species inclinari uidemus. Alii enim ad scientifica, & naturalia, & supra naturam: alii uero ad aliquas alias disciplinas uehementius inclinantur, prout ingeniorum suorum acumen uel hebetudo uidetur exposcere. Sed hoc unum inter cetera, quod nec ingenii altitudinem pascit, nec etiam capacitatem, licet mediocre aut paruam transcendit, contemnendum non est. Historiarum quippe notitia, audiendi quid in sua, quid uel in alia regione antiquis in sæculis & prope nostra tempora actum sit, & qui principes has terras quas incolimus, per diuersa sæcula gubernarūt, rationi congruū desiderium est. Nec enim, cum homines simus, aliena prorsus putare debemus, quæ inter homines transierunt, illi uulgato etiam trito Terentiano uerbo adhaerentes: Homo sum, nihil humanum alienum puto. At licet hoc continue in memoria habere necessarium non erat, utile tamen pariter ac delectabile censeo, libellum aliquem tenere qui hæc sub breui compendio contineat, ut cum sermo de huiusmodi rebus occurrerit, aliqualem cognitionem apprehendere ualeamus. Hac itaq; intentione motus conscribere feceram

etram arborem quandam genealogia Regum Hispania, eorum gesta aliquantulum miscens, ut, nec
 historiae prolixitatem, nec arboris breuitatem haberet, sed quodam mediocri modo historiali latitudini
 & arbore breuitati responderet: illique excellentissimo ac indelebilis memoriae Regi, honestorum
 studiorum avidissimo, qui nuper ab humanis oculis ad superos euocatus est, dedicaueram. At cum par-
 ticula prima suae Regiae maiestati tradita, transitus eius interuenisset, quicquid opusculum illud, aliis tem-
 poribus per me, vel alium altioris & abundantioris ingenii, forte, si placuerit diuinæ mansuetudini,
 prosequendum. Interim autem ascendit in mentem, ne ex toto calamus refrigesceret, ex illis quæ tunc
 scripseram, quantum ad tempora quæ attigerunt, & aliis scriptis quæ sequentium temporum actiones
 enarrant, breuiorem arborem transplantare, quæ nec historiam lato sermone contineat, nec ex toto il-
 lam sub silentio dimittat, sed reges omnes qui in Hispania regnarunt, ab illo tempore quo hæc politia in
 regum nostrorum genealogia ac eorum regia familia continuata est, seriose describat. Aliorum enim
 sæculorū, quæ ante præcesserant, profundissima abyssus inuestigabilis facta, nobiscū nullam iam propor-
 tionem habere videtur. Reduxi ergo ad modū arboris omnes qui in hac Hispania nostra Regis diadema-
 te sunt potiti, ab Athanarico incipiens, in quo stipitē genealogia huius rationabiliter, ut puto, constru-
 xi, usque ad insignem ac potentissimum Enricum quartum hodie regnantem, cuius regnum Regum
 Rex feliciter dirigat & exaltet. At quia imagines rerum fortius memoriam coadiuant, quam nuda
 scriptura, Reges ipsos congruo arboris loco depingi feci in recta linea Regibus solis depictis: in margini-
 bus vero aliquibus aliis quorum strenuitas non abre iuxta Reges collocari petebat, per sola capita figu-
 ratis. Et quia aliorum insignium etiam extraneorum Principum nosse tempora, concurrentiamque
 quam cum nostris principibus habuerunt, nedum delectat, quinimo etiam ad cognoscendum aliqua,
 quæ interdum inuestigamus, non modicum confert, congruere mihi visum est, illorum adiacere tempo-
 ra, quorum celsitudo imperique magnitudo abscondenda non sunt, sed perpetuis temporibus propa-
 landæ. Posui itaque summos Pontifices, qui non alieni Principes iudicandi sunt, quia tam nostri, quam
 aliorum hominum omnium superiores existunt & in uniuerso orbe plenissimam habent potestatem.
 Denique Romanorum Imperatores, quibus licet non subsimus, cum Hispani Romanū Imperium supra se
 non recognoscant (eruerunt enim Deo adiuuante de faucibus infidelium regnum. solum enim Reges
 suos, ut supremos principes in temporalibus habent) sunt tamen merito memorandi Imperatores Ro-
 mani, qui inter omnes Reges primam sedem, & quasi quandam primogenituram non incongrue ha-
 bent. Ideo in illis cōcurrentiis adiunxisse, & Reges Francorum qui in altitudine solii magno splendore
 clarescunt, amicitiaque & sanguinis necessitudine ab antiquis temporibus nostris extiterunt Princi-
 pibus sociati, indignum fuisse à concurrentia hac segregare. Ideo hac concurrentia his tribus principa-
 tibus, supremo siquidem pontificatu qui omnes principatus excedit, Rouanoque, & Gallicano tempo-
 ralibus, regum quæ insignissima sunt inuenire decreui. Sed & illud non equalitate præsentia motus,
 cum non æquari, sed pontificatui Romano subici, & regna temporalia cum debita humilitate reuererè
 dignissimum est, qualitate tamen personarum tam scribentis, quam quibus scribitur, attente pensata,
 non indignum arbitratus sum, ut in calce concurrentiæ adiacerem Pontifices, qui in ecclesia Burgen-
 sederunt, ab illo incipiens tempore, quo sedes ipsa cathedralis effecta est, & usque ad tempora nostra
 producens. Nam etsi principatus alii supremi tam eminentia, quam magnitudine, & aliis numerosis
 dotibus longe altius præsent, quo ad nos tamen, nosse præsules qui & quo tempore in hac insigni eccle-
 sia præfuerunt, delectabile pariter ac utile est. Cōsonumque rationi putauī hanc arborem charitatē
 ac fraternitati vestra dirigere, cum ecclesia hæc caput diæcesum Castella capitis nomine tam à nobis,
 quam ab omnibus populis vulgariter insignitur. Cum ergo capita sint ecclesia ecclesiarum, & ciuitas
 ciuitatum Castella, nescio cui congruentius adaptari queat, memoriam omnium Regum tenere, quam
 illis qui capita dicuntur, & sunt illarum terrarum quarum Monarchia describi, & in perpetuam re-
 cordationem redigi breui stylo tentatur. caput enim principalis pars corporis est, quinimo & totum
 corpus representare videtur, eiusque mausoleum locum religiosum facere solet, ac si totum corpus cum
 capite ibi esset. Sit ergo Principum ibi seriosa memoria, ubi principalis pars regnorum in quibus prin-
 cipatum gesserunt, consistit. Accipiat ergo fraterno corde fraternitas vestra munusculum hoc, quod
 fraterna manu donatur, illudque multitudini librorum quibus insignis bibliotheca vestra abundan-
 ter munita est, adiacere curet, ut qui annalia antiqua hac ex parte sciendi cupidus fuerit, illud legendi
 aliqualis notitia adeptione congaudeat. Sed iam his præludiis finem imponens, quod di-
 cere gestio, diuino auxilio humilimis precibus inuocato, ut
 sequitur, prosequar.

ALFONSI A CARTHAGE
 NA EPISCOPI BURGENSIS RE-
 GVM HISPANIÆ ANACE-
 PHALÆOSIS.

CAPVT I

Orbis totius
 tres partes.

LLV D autem præmittendum est, Hispaniã de cuius Regibus loqui in-
 tendimus, partem quandam honorabilẽ orbis esse. De qua vt sciamus,
 quanta sit, & in quot prouincias diuidatur, menti adducendum est, or-
 bem à rotunditate circuli dictum, quia rota quedam est, cum Oceanus
 vndique circumfluens fines eius circulo ambiat. Hunc in tres partes
 antiqui diuidendum dixerunt, quarum vna Asia vocatur, altera Euro-
 pa, tertia Africa, quæ etiã Libya aliquibus in libris nuncupari solet. Hæ
 autem partes æquales non sunt. Nam Asia à Meridie per Orientem vsque ad Septentrio-
 nem peruenit, Europa vero à Septentrione vsque ad Occidentem, & inde Africa vsque
 ad Meridiem: & sic dimidium orbis tenent Europa & Africa, aliud vero dimidium sola
 Asia occupat. Quod ideo sic à sapientibus descriptum esse putandum est, quia mare Tyr-
 rhenum quod Mediterraneum vocatur, ab Occidenti inter Septem & Gibeltarium seu
 Tarifam ingrediens, & versus Orientem fluens, has duas partes Meridianam & Aquilo-
 nem interfecat, & cum vna esse deberet, aquarum inundatione diuidit. Sic ergo si in duas
 partes Orientis & Occidentis diuidatur orbis, Asia Orientalẽ, Europa vero & Africa Oc-
 cidentalem partem tenebunt. At cum Hispania in Europa sit, congruens est, vt Asiam &
 Africam dimittentes de Europa modicum quid dicamus. Europa siquidem à flumine
 Tanai descendens ad Occasum per Septentrionalem Oceanum vsque ad fines Hispaniæ
 venit. Cuius pars Orientalis & Meridiana à Ponto confugiens tota mari magno coniun-
 gitur, & in insula Gadibus finitur. Prima Europæ regio Scythia inferior est, quæ à Mæoti-
 dis paludibus incipiens inter Danubium & Oceanum, vsq; ad Septentrionalem Germa-
 niam porrigitur. Quæ terra generaliter propter Barbaras gentes quibus inhabitatur, Bar-
 barica dicitur. Huius pars prima Alemania est, quæ ad Mæotidas paludes peringit. Post
 hanc Dacia, vbi & Gothia, & post illas multæ aliæ prouinciæ sequuntur, donec ad Hispa-
 niam perueniatur, quas describere operosius esset intentu, quia non descriptionem orbis
 seu mappam mundi conficere propositum est: sed Hispaniæ de cuius Regibus dicturus
 sum, situm ad mentem adducere. Qui autem de aliis Europæ prouinciis informari desi-
 derat, Isidorum, & alios qui orbis partes sermone lato curauerunt distinguere, diligenter
 inquirat. Ego enim hanc solam primam Europæ partem breuiter in memoriam adduxi,
 quia intra eam Dacia continetur & Gothia, vnde & Gothi exisse feruntur, qui in
 Hispania, vt infra dicitur, regnarunt. Aliis ergo Europæ prouinciis omissis Hispa-
 niam calamo nostro Daciæ & Gothiæ, à quibus primi Reges nostri ortum habuerunt,
 coniungamus.

Europa partes.

CAPVT II.

Hispania prius
 Iberia dicta,
 Vera est Hesperia,
 & vbi sita.

Hispania 6. in
 se habet prouin-
 cias.

FVIT autem Hispania prius ab Ibero amne, seu flumine, Iberia nuncupata, postea ab
 Hispano Hispania cognominata est. Ipsa est enim vera Hesperia ab Hespero stella Oc-
 cidentali dicta. Sita autem est inter Africam & Galliam, à Septentrione Pyrenæis monti-
 bus clausa, à reliquis partibus vndique mari conclusa, salubritate cæli æqualis, omnium
 frugum generibus fœcunda, gemmarum metallorumq; copiis ditissima. Interfluunt eam
 flumina magna, Bætis (quod modo Guadalquivirum vocatur) Minius, Iberus, Tagus in
 aliquibus aluet sui partibus aurũ trahens. Habet prouincias sex Tarraconensem, Cartha-
 ginensem, Lusitaniam, Galleciam, Bætiam, & trans fretum in regione Aphricæ Tingi-
 taniam. Duæ sunt autem Hispaniæ, citerior, quæ in Septentrionali plaga a Pyrenæo vs-
 que ad Carthaginem porrigitur: vltior, quæ in Meridiem à Celtiberis vsque ad Gadi-
 tanum fretum extenditur: citerior & vltior dicta, quasi citra terras, & vltra, quod vlti-
 ma, vel quod non sit post hanc vlla. Est autem Hispania de latioribus prouinciis quæ sub
 Europa includuntur, habens in se sex prouincias, vt prædixi, quæ iam aliis nominibus no-
 minantur. Neque enim dicimus Tarraconensem, quia hic loquimur de prouincia eccle-
 siastice

fialtice sumpto vocabulo, pro vt metropolim & ecclesias suffraganeas designat: sed quan-
 dam particulam seu contractū terrarum. Illam igitur quæ Tarraconensis dicebatur, Ca-
 taloniam vocamus. Carthaginensis vero est illa particula terræ in qua regna Valentia &
 Murcia consistunt. Lusitania continet partem Portugallia quæ intra Tagum & Guadia-
 nam, necnon etiam particulam illam quæ citra Tagum & ultra Dorium est, aliasque hu-
 ius regni terras quas Extrematurā dicimus. Gallecia vero in suo nomine durat. Sed sub
 Gallecia nomine etiam pars Portugallia intelligenda est, quæ intra Dorium & Minium
 cōsistit. Bætica vero Vandalia est, quam Andaluziam dicimus, dicta à Bæti flumine, quod
 Guadalquiurum vocatur, ab Arabibus sumpto vocabulo. Etenim apud Arabes Guadal-
 10 queiur flumen magnum significat. Hæc intra se Granatæ partem continet. Tingitania
 autem est in Africæ parte, quam dicimus Benamarim, a Tingi ciuitate quam Taniar
 vocamus nomen assumens. Alias vero terras quas in Hispania hodie diuersis nominibus
 nominamus sub illis quas diximus, tunc contineri putarem, vt Castella & Nauarra cum
 Carthaginensi, Legionensis pars cum Gallecia, Toletana & Conchenis cum Lusitania,
 quæ simul cum Bætica quam Andaluziam & Granatam dicimus, Hispaniam vltiorem
 faciebant, quam citeriorem post respectum ad nos possumus appellare, cum vltra & citra
 respectiue ad locum in quo loquentes existunt, dicitur. Nos igitur cum citra Iberum su-
 mus, has partes Hispania citeriorem Hispaniam vocamus, Italici & alii Orientales vlti-
 20 riorem vocant, cum per respectum ad eos vltra Iberum commoremur. Quæ sic grosse
 tetigi, vt aliquam cognitionem horum nominum habeamus, & aliquantulum corresponde-
 re denominationibus quas hodie partes Hispania habent ex ipsa propinquitate vocabu-
 lorum, sentiamus, non quod sigillatim his finibus distinguantur. Difficillimum enim es-
 set nunc limites illarum diuisionum certitudine plena tenere. Hoc tamen ex his diuisioni-
 bus constat, Tingitaniam quæ vltra mare Mediterraneum est, licet in Asia sita sit, intra
 Hispania partes contineri. quod licet peregrinum ab aliquo importuno videatur, inten-
 tius tamen intuentibus aliquid forte non parum importare valeret, vt memor sum alibi
 ad propositum aliud dixisse.

CAPVT III.

30 **N** VNC vero intentum nostrum prosequens, hoc de regno Hispania, prout terram in
 qua regnatur, designat, sufficiat dixisse, tamen pro vt Reges & potentiam demonstrat,
 aliqua dicamus. Nescio enim quare apud nos vnico verbo hæc duo diuersa coniungi-
 mus, vt regnum ipsam terram vocemus, & hoc eodem verbo regnandi vim & potentiam
 exprimamus. Dicimus namque regnum Hispania vel Francia, cum de terris illis loqui-
 mur, similiter quoque cum de aliquibus Regibus earum sermo fit, regnum eorum tot an-
 nis durasse scribimus, vel dicimus exercitium ac potestatem regnandi, quæ temporalia
 sunt, & regnum vocantes, vt Salomon edixit: nam terra in æternum stat: non sicut apud
 Italicos qui terram in qua regnant non regnum, sed reamum vocant. Cum ergo de Hispa-
 40 nia, pro vt reamum est, modicum diximus, de regno eius, pro vt regnantium tempora si-
 gnicat, paulum quoque dicamus. Nemo autem dicere posset, qui fuerunt hi qui ab initio
 sæculi ante diluuium in Hispania regnarunt, quia impossibile esset hoc scire, cum omnes
 Chronicæ post diluuium principium narrationis assumant, nec aliqua autentica historia
 reperiri potest, quæ ante aquas diluuii gesta hominum narret, excepto canone sacro, qui
 ab initio creationis mundi sermonem assumens, tam ante Noæ, quam etiam postea, mul-
 ta historice prophetica reuelatione descripsit. Quicumque tamen illi fuissent, si aliqui fuerunt
 qui Hispaniam gubernassent, sub inundatione aquarum constat perisse. Sed & post ipsum
 diluuium expleta infantia sæculi & in quandam adolescentiam mundo quodam modo
 ascendente, hoc distinctum sciri non posset: licet aliqui sub globo diuisionem gentium post
 50 discessum à Babel descriptarunt. Sed nos illud non quærimus specificè & particulariter
 scire, grosse tamen, pro vt attentæ antiquitatis abyssus inuestigari aliquantulum potest, con-
 iicere cōiuentibus oculis vt cunq; vellemus, qui fuerunt illi qui Hispania antiquis in sæculis
 inuaserunt. Fuerunt autem, quod Europa recepit populos a generatione Iaphet, qui septem filios
 dicitur habuisse. Quorum primus fuit vocatus Gomer, secundus Magoth, tertius Madas,
 quartus Inanus, quintus Tubal, sextus Moretus, septimus Tirasus. A Gomero primo filio
 dicitur populatā Galleciā. A Tubalo quinto filio alii descenderunt Hispani. A Magotho secū-
 do filio Scythæ, Gothi, Vandali, Sueui, & Alani, & ab aliis vero filiis aliæ profuxere natio-
 nes. Inter istos, deniq; adinuicē magna bella & grades dissensiones processerunt. Alii enim
 alios è terris expellentibus, & aliis resistentibus, oportebat vt bellici labores insurgerent.

*Regni Serbium
 duo diuersa
 coniungit.*

An. Dom.

Nam inter offendentes & defendentes tunc & nunc consequens est, ut gladius hostilis insurgat. Nam alii inuasionem potentia incitante desiderant, alii defensionem necessitate cogente procurant. Et nec hoc, nec illud ad rationis persuasionem quiete cōfici potest, ad arma oportet recurrere. Transierunt ergo multa tunc tempora, & in eis armorum plurimi actus, quos referre calamus non valeret. Sed hoc vnum dicitur, quia à confusione linguarum in Babel, vsq; ad tempora Gedeonis iudicis Israel, fluxerunt anni mille, & ducenti, & triginta, & tres. Et huius Gedeonis tempore natus est Hercules magnus, qui ingentia facinora & armorum miranda exercitia per diuersas orbis partes, præsertim in Hispania egit. Hic enim (ut ferunt) vna cum Iasone obtinuit vellus aureum insulæ Colchos, & destruxit Troiam prima irruptione occidens Laomedontem Troiæ Regem, necnon vicit Diomedem Thraciæ, ac Centauros, & Lacedæmonios. Superavit quoque filios Leui, qui erant nepotes Regis Saturni, necnon Busirim Ægypti, & Antæum Aphricæ Reges, foeminas quoque Amazonas, quæ tunc erant multarum gentium victrices, pro ut hæc omnia aliquæ historiæ ferunt & fabulæ poetarum. Boetius quoque in metris suis horum aliqua narrat, dicens,

Herculis labores, de quibus Virgil.

*Herculem duri celebrant labores,
Ille Centauros domuit superbos,
Abstulit sæuo spolia leoni.*

Reliqua quæ illic in metro sequuntur, quæ hic succincte tetigi, veritatem eorum Deo qui omnia cognoscit, relinquens, ut scripta reperi, huic scripturæ inserere, nō asserere curam cepi. Cum autem hæc omnia Hercules aliis in orbis partibus expleuisset, ab Aphrica in Hispanias transiit. Audierat enim Geryonem Hispaniæ principem potentiæ suæ robori plus debito nitentem, erga Hispanos tyrannice se habere. Aduentum vero eius audientes Hispani nimium lætati sunt, sperantes manu Herculis à Geryonis tyrannide liberari, quod & factum est. Nam Hercules Geryonem desiderans, duellum cum eo aggressus est, victumque strangulauit, & super caput eius turrim dicitur fundasse prope Curuniam, quod oppidū in Galleciæ finibus ipse fundauerat. Demum occidit Caco illum ferum hominē, qui tanta feritate vigebar, ut potius fabulæ quam historiæ narratio feritatis eius ab aliquibus scribenda putetur. Ab hoc Caco montem Caci, quem vulgariter Moncaio dicimus, prope Tirasonam & Agredam situatum, nomen assumpsisse ferunt. Hercules itaque occisis Geryone & Caco, & multis magnificis operibus in Hispania factis, ad Græciam est reuersus, dimittensque nepotem quendam suum qui Hispanus vocabatur, ut in Hispania regnaret, à cuius nomine Hispaniam vocatam putant. Nam primo Iberia ab Ibero flumine, seu Hesperia ab Hespero Planeta qui prope occidentem aduesperante die lucet, vocabatur. Hic Hispanus est primus quem in Hispania regium titulum assumpsisse historiæ narrant. Qui magno tempore in pace regnans, multa magnifica opera dicitur construxisse. Inter quæ ille singularis aquæ ductus habetur qui apud Segouiam in sua firmitate huc vsque perdurans, ciuitati aquarum copiam ministrat, pulchritudinem nimiam in ipsa operis fortitudine ostendens. Nam cum quædam particula supereminens per quam cloaca dirigitur, sæpe reficiatur, & refecta faciliter corruat, ipse tamen pons & aquæ ductus tanta firmitate ædificatus fuit, ut ab illo sæculo vsque in præsentem diem quasi quadam incorruptione fulgens maneat. Tantaque differentia diurnitatis inter modernâ opera & vetustissima est, quod quidquid ibi nostris diebus reficitur, raro per decennium durat, tanto ponte qui Hispani temporibus factus est, per tot sæcula immutabiliter perdurante.

CAPVT IIII.

Hic Hispanus filiam suam nomine Liberiam in matrimonium tradidit insigni Principi Græciæ vocato Pyrrho, qui ex iure vxoris suæ post mortem Hispani soceri sui in Hispania regnauit. Hoc tempore dicunt tantam ariditatem per totam Hispaniam fuisse quod viginti septem annis pluuia visa non est descendisse: quo factum est, ut omnia flumina prorsus areficerent, præter modicum aquarum quæ in Guadalqueuiro & Ibero profluebant, & ut aliqui dicunt, in Guadiana. Cuius causa Hispani ad diuersas terras vitam saluaturi abierunt, ariditate autem cessante habitatores ad Hispaniam reuersi sunt. Pyrrho denique defuncto Græci post eum aliquo tempore regnauerunt, quorum nomina expresse non legi. Post hæc gentes quædam extraneæ quæ Almonizi vocabantur, Hispaniam intrantes Græcos expulerunt, & regnarunt in ea quadraginta annis. Demum exercitus multi ab Alemania & insulis adiacentibus Hispaniam inundantes, Almonizis expulsis apud Hispanos magnis temporibus regnauerunt, donec Pœni ab Aphrica transeun-

transeuntes magnam partem Hispaniæ subiecerunt. Etenim Hamilcar primo Saguntum
 obsidens occisus fuit. Deinde Hannibal immanissimus fortissimusque obsidionem re-
 perens, Saguntum oppidum expugnauit. Quod utique non ciuitatem Saguntiam nostrā,
 sed castrum illud iuxta Valentiam Monuiedrum vulgariter nuncupatum fuisse autumāt.
 Sagunto autem occupato, & aliis multis partibus Hispaniæ suæ ditioni subiectis, Hanni-
 bal nomine & gloria excellere incipiebat, quod Romanus populus qui tunc quasi adole-
 scens erat, & aliis gentibus imperare non mediocriter præsumebat, moleste tulit, maxi-
 me cum iam Saguntum Romani in amicitiam recepissent. Cuius occasione bellum con-
 tra Hannibalem & Pœnos implacabile indixerunt. Quo factum est, ut Hannibal qui po-
 10° tentia magna & animo bellicoso vigeat, in Italiam proficisceretur, dimissis Hasdrubale
 & Magone fratribus eius, ut ea tuerentur quæ apud Hispanos acquisierat. Romani vero
 miserunt contra eos nobiles quosdam de familia Scipionum, qui pugnantibus contra Has-
 drubalem victi & occisi sunt. Post quorum mortem alium de Scipionibus, qui P. Corne-
 lius Scipio Minor dictus est, ad Hispanos miserunt. multi namque fuerunt Scipiones. Sci-
 pionis enim verbum cognomentum familiæ, non nomen particulare hominis est. Hic
 Scipio dimicauit contra Magonem acerrimo prælio, ut hinc inde occisi plurimum cade-
 rent, & Magonem victum & captum cum aliis captiuis misit ad urbem. Magone vero sic
 victo Hasdrubal frater eius occurrit obuiam Scipioni, præliumque intrans victus euasit,
 & profectus est in Italiam ad Hannibalem fratrem suum. Scipio vero victor existens, ex-
 20° pugnatibus Hasdrubale & Magone fratribus Hannibalis, rediit Romam, Hispania manen-
 te sub regimine Romanorum. Aliquibus autem temporibus sic elapsis, cum Romani gu-
 bernantes insolenter, ceu fieri solet, haberent (raro enim euenit, ut peregrina potentia si
 diu continuatur, ad grauamina non profiliat subditorum. vnde & Bonifacius Papa dice-
 bat, non modica dispendia Romæ attulisse peregrina regimina. hinc est quod successio-
 ne principantium naturalitas acquisita, Regum ad subditos, & subditorum ad Reges ni-
 mium conciliat animos, & regnantis iugum benignum & tolerabile reddit) Hispani ergo
 proteruiam Romanorum non ferentes, rebellare cœperunt. Contra quos Romani mi-
 serunt ducem nomine Tiberium Sempronium, qui vi armorum plusquam centum &
 30° viginti ciuitates, oppida, & castra occupans, Hispanos sub ditionem Romanorum redu-
 xit. Demum exacto aliquo tempore, sexcentesimo fere anno postquam Roma condita
 fuerat, iterum rebellauerunt Hispani, & taliter se inuenerunt contra Romanos, quod nullus
 ex ducibus Romanis reperiebatur, qui acceptare auderet se mitti aduersus eos. Et tunc
 miserunt quendam nomine Sergium Galbam consulem, qui multis præliis cum Hispa-
 nis confectis, postremo ab eis fuit deuictus. Quo sic deuicto miserunt Romani alium du-
 cem, qui obsedit Numantiam quæ nunc Zamora vocatur, in cuius obsidione magnam
 stragem, damna, & pericula Romani habuerunt, ciuitate in sua rebellionem contra eos ma-
 40° nente. Sed post istud missus est P. Scipio, qui post Africanus inferior vocatus est, nepos al-
 terius Scipionis quem Africani superiores appellant. Hic Numantiam tam stri-
 ctissima obsidione afflixit, quod expugnatam ex toto destruxit. Et sic mansit Hispania sub
 ditione Romanorum aliquo tempore. Sed post consueta animositate rebellantibus His-
 50° panis venit Pompeius, qui subiiciens eam dimisit in illa filios suos ac duces Petreium &
 Afranium, & in Italiam rediit. At cum inter Romanos tunc illud intestinum & famo-
 sum bellum surrexisset, & Pompeio cum Iulio Cæsare genero suo implacabiliter desidē-
 te, Iulius Cæsar in Hispaniam venit, & contra Petreium & Afranium apud Ilerdam dimi-
 cavit, vbi exercitum Petreii & Afranii immensa siti afflictum in deditioem reduxit. Mā-
 sit itaque tunc, Cæsare subiiciente, sub potestate Romanorum Hispania vsque ad tempora
 Honorii Imperatoris. Cuius tempore Vandali & Alani ad Hispaniam venerunt, & eam
 magna ex parte occupauerunt, ac Sueui Galleciam. Sed paulo post Vandali in Africam
 transferunt, & quidam alii Barbari quorum nomina non habentur, Hispaniam intrarunt.
 Et sic huiusmodi inundationibus diuersarum gentium & rituum, magnis temporibus
 Hispania afflictata fuit, partim Romanis, partim Vandalis, Alanis, Hugnibus, & Sueuis illam
 sibi iuxta potentiam suam tyrannice occupantibus, donec exercitus nobilis militiæ Go-
 thorum illis expulsis ad illam habiturus deuenit. Quorum Reges ex ipsa habitatione & in-
 colatu Hispani effecti in ea regnarunt, & regnant, non iam Gothorum, sed Hispanorum
 sub diuersis titulis Reges vocati.

*Tiberius Sem-
pronius Hispa-
nos sub ditionem Rom. re-
duxit.*

*Sergius Galba
moritur*

*Numantia ob-
sedit.*

*Hispania sub
ditionem Rom.*

CAPVT V.

ET quia de his sub arboris figura particulariter dicendum assumpsimus, aliqua ex illis
 Equæ intra Hispaniā gesserunt, suis cōgruis locis dicturi, de origine eorū, & his quæ ante

*An. Dom.**Origo Gothorū
vnde.*

Hispaniæ ingressum aliis in locis per eos gesta sunt, breuissime, vt aliena, non vt nostra, ad clariorem intellectum dicendorum breuissimo cursu transeamus. Origo autem Gothorum, vt ex aliquibus historiis colligitur, ex insula Scanzia, seu Scythia fuit. Illam namque primo sunt adepti, cuius possessione non contenti, inde exeuntes propinquas Scythiæ insulas & terras peragrantes, vicinas gentes bellis laceſcebant, quod antiquissimum est. Nā ante Herculem qui tempore Gedeonis iudicis Iſrahel fuisse dicitur, Gothi Reges habuisse dicuntur, quos nominant Beric, & Gadaric, & Philimer, & Zamolxem, & Tanaufum, qui successiue in eis regnauerunt. Et post tempora Herculis & Telephi filii eius multos Reges Gothi habuisse feruntur, ac plurima bella tam versus Aquilonem, quam etiam Orientalem mūdi plagam gessisse. Tamq; in illis animositas bellandique desiderium erat, quod etiam fortitudinem & militare exercitium ex eorum origine ad fœminas dicitur pertransisse. Nam illæ pugnacissimæ fœminæ quas Amazonas vocarunt, ex genere eorum profluxisse narrantur, vt in hominibus qui animalia rationabilia sunt, illud quod in auibus rapacibus natura operante fieri videmus, in illis sæculis factum audiamus. Et sicut inter aues rapaces, seu de rapina viuentes, fœmellæ soleant esse audaciores: sic apud illos qui aliena rapere, & populos ex suis sedibus expellere continue insistebant, Amazonæ fœmellæ impetum etiam audaciorem habeant, licet ipsi Gothi masculi audacissimi fuerunt. Et enim Tomyris Amazona Regina Getarum, immo Gottharum, Cyrum Regem Persarū & Medorum, qui tantæ potentiæ fuit, vt regnum Chaldæorum Balthasare Rege occiso, & Babylone destructa extinxerit, & in regnum Persarum mutauerit, bellū gerens, illum deuicit, ac occisum capite mutilauit, quod in vtero pleno sanguine cōsanguineorū & nobilium de exercitu suo misit, dicens: Satia te sanguine quem sitisti: vt qui sanguinem aliorum crudeli cæde sæpissime fuderat, sanguine suo & suorum infelix operiretur, vt illud euāgelicum verbum etiam illo tempore compleretur: Qui gladio occidit, gladio peribit. Sic & Samuel Propheta cum Galaath Regem gladio scinderet, dixit, Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic etiam erit sine liberis inter mulieres mater tua. Sæpe enim impii & crudeles crudeliter opprimuntur, & potentes, vt Sapiens ait, potenter tormenta patiuntur. Nam iuxta prouerbiū vulgare, canis lupos occidens, plerunque à lupis occiditur. Tomyris vero adepta victoriam & maximam prædam, in partem Mysiæ quæ ab Amazonis Amazona dicitur, victrix abscessit, & mutato nomine minorem Scythiam appellauit, & ciuitatem Tamera suo nomine ædificauit. Et adhuc hodie successores earum fœminæ agentes militiam, strenuæ habentur in opere militari, & terra earum (vt Roderici historia refert) vulgariter Fœminea vocatur. Ego tamen licet, vt legi, describo, non tamen memini me vidisse aliquem qui militarem exercitum fœminarum segregatū vidisset, licet vna, vel alia militari exercitio dedita aliquando videatur, sicuti apud Francos pridiæ Poncella militabat.

*Amazones fœ-
mina pugnaci-
sima.**Inter aues ra-
paces fœmina
audaciores.**Amazona.*

CAPVT VI.

SED exercitum fœminarum dimittētes, ad viriles Gothorum cuneos redeamus. Post mortem autem Beric qui primus inter Gothos Rex nominatur, successit Gadaricus, qui fuit magnificus triumphator, & multos in Scythia quæ nunc Dacia dicitur, populos subiugauit. Post hunc filius eius Philimerus videns Philimerigorū terram vbertatis penuria laborare, dedit consilium, vt ab illis sedibus transmigrarēt, & cum diu altissimas sedes & congrua loca perquirerent, ad vltiores Scythiæ terras venit, vbi regionum vbertatem & votiuā gaudia admiratus, decreuit ibi, vt in propriis residere. Et cum terram explorans deambulasset, & pontem in vasto flumine reperisset, regionemq; vltra flumen illud placidam prospexisset, voluit regionis vltima peragrate, & parte exercitus iam transmissa, pontis structura corruit transeuntium pedibus conuassata: & sic nec transmissis licuit remeare, nec aliis transuadere. Is enim locus (vt fertur) paludibus tremulis cōcluditur, & ex vtraq; parte confusione imperuius inuenitur, & forsan pons ille ligneus erat, & pondere multitudinis ruit, ac citra remanentibus quia difficilis reparatio videbatur, reparare noluerunt, vel forte cum nullam aliam causam itineris continuandi haberent, nisi quia terras ad inhabitandum quærebant, circa flumen remanentes confederunt, grandi parte exercitus sui vltra prodeunte, satis sibi habitationis videbatur in terris citra flumen situatis mansisse. Pars vero Gothorum quæ cum Philimero citra remanserat, optatū potita solum, ad gentem Spalorum aduenit, vbi conferto prælio victoriam sunt adepti. Exinde vt victores ad extremam partem Scythiæ quæ adiacet Ponto mari, cum triumpho venerunt, & Scythiam suis victoriis subiecerunt. Et quia ibi diutius resederunt, & regimen tenuerunt

tenuerunt, Scythæ, vt indigenæ, sunt vocati. Et licet Gothi ad gentes alias sapius se vertissent, rectores tamen suos in Schytia dimittebant, penes quos gentis regimen consistebat. Hinc euenit, quod Iosephus Scythas, Isidorus Getas appellat. Vnde & illud in laudem eorum per quendam poetam dictum est:

Contemnunt mortem laudato vulnere Getæ.

Ac si diceret, tanta animositas Gothorum militiæ est, quod pro honore adipiscendo mortem contemptui habent, laudantes vulnera quæ pro Reipublicæ tuitione ac exaltatione in præliis viriliter recipiuntur. Nam mutata prima litera e in o, & vltima e in i, qui Getæ appellabantur, Gothi dicuntur. Hi septentrionalia iuga tentantes, Scythica regna montibus ardua possederunt, & pars illa adhuc Gothia appellatur. interpretatio autem nominis eorum in lingua nostra est fortitudo, & re vera nullius gentis strenuitas ita regnis & imperiis se obiecit, sicuti huius. In primo enim egressu à Scanthia gentem stolidam Vlmerigorum & Vandalorum à suis sedibus eiecerunt, iuga Scythica subiecerunt, Vexorem Regem Ægypti prælio fugauerunt, Asiam subiugarunt, & eorum aliqui inibi remanserunt, ex quibus Parthi (vt dicitur) processerunt & partem Asiæ subiecerunt, Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam, Pisidiam, Ioniam, & Æoliam expugnauerunt. Telephus Rex Gothorum vicit Danaos, interemit Therсандrum, insecutus fuit Vlysses. Darius Hytaspis filius, & Xerxes ab Anciro Rege Gothorum inferiores in prælio sunt inuenti. Hos Alexander vitandos docuit, Pyrrhus pertimuit, Cæsar exhorruit. At cum Pompeius pro arripiedo Reipublicæ principatu contra Iulium Cæsarem arma moueret, isti cæteris fortius dimicarunt, in Franciam irruerunt, Italiam vastauerunt, Romam ceperunt, Veronam ædificauerunt, nomen imponentes Verona, quasi ve Roma, in odium Romanorum. Gallias sunt aggressi, Hispanias sunt adepti, ibique apud Toletum sedem vitæ & imperii locauerunt, in habitaculis & tentoriis habitauerunt. Terras vberes seminabant, nusquam munitiones vel domicilia fabricabant. Et licet terras, & ciuitates, & oppida subiugarent, semper bellis & vastationibus insistebant, non contenti dominio populorum, sed præliis omnia infestantes. Et licet in sui principio ferocitati dediti, vix humanæ rationis debitum attendebant, tamen postquam mores aliarum gentium viderunt & vrbes, humaniores effecti benignitatem & mansuetudinem induerunt, adeo quod & philosophis, ad quorum sapientiam humili studio peruenerunt, diu propriis ducibus se rexerunt, & postea regale fastigium adsciuerunt, quod & sacerdotio ornauerunt. Hos omnes Europæ populi tremuerunt, Alpium obices his cesserunt. Post exterminium Scythæ gens Vandalia, à Pannonia non tantum eorum præsentia fuit exterrita, quam opinione fugata, eorum impetu Alani sunt extincti, Sueui inter angustos Hispaniarum angulos eorum arma proprio periculo sunt experti, & regno quod seditiose tenuerant, turpiori dispendio caruerunt. Libertatē Gothi potius bello, quam pace seruauerunt, in bellandi necessitate vires precibus prætulerunt, & in armis spectabiles hastis & iaculis, arcibus & sagittis, ensibus ac clauis, tam equestri, quam pedestri prælio confligebant, & in armorum experientia solo naualis belli exercitio caruerunt, vsque ad tempora Sisebuti. Sub quo ad tantā gloriam peruenerunt, vt victoriarum insignia non solum in terris, sed in ipso mari publicarent. Fuerunt autem naturaliter magnanimi & audaces, ingenio faciles & subtiles, in proposito prouidi & constantes, gestu & habitu approbādi, viribus præpollentes, statu ardui & proceri, duri vulneris, & manu prompti, corporis validi, membris apti, dispositione compositi.

CAPVT VII.

SED sic confuse generaliter scripsi, prout scriptum inueni, vt aliqualem notitiam Gothiæ gentis sub genere habeamus. Nam illorum temporum seriosa & specialis narratio certitudinaliter non habetur, quia Salomon inquit: Tempus cuncta obliuione operit: nec ad gesta principatiter attinet, quid Gothi in remotis regionibus seculis antiquis gesserunt. Sed hoc addendum est, quod Gothi, qui cum Philimero Rege citra pontis fretum manserunt, multa strenuissima opera armorum agentes, sub multis Regibus ac ducibus suis per discursum temporis succedentibus contra plurimos Reges, gentes, & nationes dimicarunt, pluries victores, licet aliquando tamen raro fuissent deuicti. At cum ad hanc partem Europæ, quæ Italia, Alemania, & Gallia, & Hispania est, venissent, se iterum subdiviserunt: & illi qui apud Italiam & circumadiacentes terras remanserunt, Ostrogothi vocati sunt, illi vero qui ad Hispanos accesserunt, Vesogothi sunt vocati, Ostrogothos, id est Orientales Gothos, Vesogothos, id est Occidentales, vocantes ex vulgari suo idiomate, vt arbitror, interpretatione recepta. Et quia Gothi qui in Italia remanserunt, Ostrogothi appellabantur, ideo Theodoricus de quo mentio fiet, Ostrogothorum Rex

An. Dom.

appellatus est. Gothi vero qui Pyrenæos montes transeuntes, Vefogothi dicti sunt, procedente tempore Gothicum titulum exuentes, Hispanorum nomen induerunt, vt in dicendis exprimeretur. At licet differentia nominū esset, large tamē assumpto vocabulo omnes dicebantur Gothi, cum ab eadem origine descendissent. Origo autem, vt proxime dixi, ab Aquilonari parte fuit. Et si accurate attendere volumus, terram illam quam hodie Reges Daciæ tenent cum aliquibus adiacentibus, fuisse illam vnde Gothi principaliter exierunt, existimandum est. Sunt enim quatuor regna, Daciæ, Sueciæ, Noruegiæ, ac Gothiæ, siue Gothorum. A quibus terris, necnon aliquibus aliis quæ vltra illas intra illum sinum Aquilonis in magna latitudine sitæ à Barbaris hodie incoluntur, putandum est illam multitudinem armatæ militiæ copioso numero exiuisse. Nam Gothiam solam quæ parua terra est, incredibile esset, tot populos genuisse. Nec huic rei obstat, quod omnes nomē Gothicum assumpserunt, quia tam antiquis, quam modernis temporibus hoc fieri consuevit, à parua terrarum gleba gentes multas interdum nomen accipere, cum generaliter nominantur, licet in particulari suas nominum subdiuisiones accipiant, sicuti omnes quotquot sub amplitudine horum regnorū morantur, Castellanos vocamus, licet Castilla vna provincia sit, & multæ aliæ propria nomina & designationes habentes sub hac monarchia spaciosis finibus sitæ consistant. Sic itaque fieri potuit, vt à terra Gothiæ licet non magna, omnes finitimæ gentes, quæ ad occupandas terras aliorum animositate vigenti exierunt, nomen acceperunt. At quia inter regna regis Daciæ, Gothia computatur, illa arma regia regibus qui in arbore sequenti depicti sunt, quandiu titulum Gothorum habuerunt, apponi feci, quæ reges Daciæ pro omnibus quatuor regnis adducunt. Titulo vero mutato, & Castellæ, & Legionis separatim, vel coniunctim assumpto, arma quæ procedente tempore assumpserunt, prope illos ponuntur. Nec tamen volo, vt quisquam putet eos qui in illis regionibus frigidissimis remanserunt, Hispanis præstare, quia ab illis descendunt, cum hoc in vetustis, & in recentibus sæculis crebro vñsitatum sit, quod cum ex aliquibus terris insigniores & animosiores viri exeuntes, alias regiones virili animo expugnant, easq; perpetua habitatione incolunt, licet à terris vnde exierunt, denominationem & arma retineant, longe tamen eminentiores sunt illis qui in originis suæ terra quieti manserunt. Nam Alexander Magnus à Macedonia prouincia Græciæ exiens, nomen Macedonis retinuit. Sed quis non dicat illum totius esse dominum factum, ac illos qui post eum in regnis expugnatis regnarunt, illustriores fuisse illis qui intra Macedonia latebras resederunt? Sic & Pharamundus à Pannonia Vngariæ prouincia exiuit, sed eo in Francia manente, reges Francorum qui ab eo descenderunt, quis dubitat clariore Vngarorum Principibus esse: licet illi clari & excellentes existant. Sic & Hispaniæ reges, licet ab illis Getarum Principibus in suis protoparentibus descenderunt, tamen scepra altiora & clariora acquirere, manentibus intra illarum terrarum confinia eorumque successoribus nimum præstare, non incongruum est. Sic & apud nos in aliisque regionibus fit, vt nobiles & Barones ex montaneis domibus exeuntes, ac in aliis partibus terrarum dominia acquirere, Duces, Comites, & Barones effecti, longe præstantiores habeantur illis qui in domibus quas solaria vocant, morantur: licet etiam ipsi cognomentum illarum domorum retineant. Quæ similia memor sum respondisse cuidam Præfato oratori regis Daciæ, qui audiens aliqua quæ in disputatione sedium cum Anglicis, de antiqua claritate & clara antiquitate Gothorum ad regis nostri eminentiam demonstrandam in medium adducebantur, se interferere voluit, & Regi Daciæ, qui Gothorum rex nuncupatur, sedem eminentem quærere. Nam etsi magnum & insignem illum Regem faterer, tamen maiores & insigniores illos fuisse qui à Gothia & circumuicinis regionibus exeuntes Italiam, & Galliam, ac etiam Hispaniam occuparunt, quis negare valeret? Et ex illis profluit is qui hodie Hispaniæ scepra gubernat: licet à Gothia quasi quodam solario cognomentum magnis temporibus seruauerunt, & etiam hodie realiter tenent, licet titularum nomina ex præliis & aliis insignibus gestis, quæ postea venerunt, sunt mutata. Hæc ad intelligentiam dicendorum præmissis sufficiat, & iam quod mente concepimus, exequamur, & ex deuotis præcordiis omnipotentis Dei iterata deprecatione suffragio implorato, reges ipsos, prout temporum suorum ordo deposcit, huic arbori inferamus.

CAPVT VIII.

343. **A**THANARICVS iuxta propositum huius arboris ponitur primus, qui gentis Gothorū regium solium suscepit anno à natiuitate Domini trecētesimo quadragesimo tertio, & regnauit annis tredecim. Nam licet dubitandum non est, quin Gothi ante istum plurimos

mos

mos alios reges & Principes habuissent, tamen postquam fines terrarum suarum exeuntes, terras & regna aliorum tam per Italiam, quam per Græciam & Hispaniam occupare decreuerunt, hic Athanaricus primus rex habetur. Ideo merito vt radix arboris proponitur, ab hoc enim tempore cum Gothis Hispani quandam communionem habemus, vt intra Hispaniæ historiam illos includere debeamus. Primo namque intra fines suos morantes, vel partes Orientales infestantes, ad annalia nostra non pertinent, sed tanquã ex-
 10 teri, vt ceteræ nationes sunt reputandi. Huius Athanarici tempore Gothi sub gentilitatis erroribus tenebantur, licet aliqui eorum catholicam fidem susceperunt. Ideo Athanaricus gentili errori fauens, persecutione crudelissima aduersus fidem mota, contra Gothos
 20 qui in gente sua censebantur, cædes incepit exercere, ex quibus plurimos qui nolebant idolis immolare, martyres fecit. Tunc Gudilla Episcopus legẽ eos docuit Christianam, & in linguam eorum scripturas noui & veteris Testamenti transtulit. Gothi itaque qui hactenus idololatriæ superstitioni dediti, gentilibus sacrificiis se vouebant, iam fide suscepta ecclesias construxerunt, & sacerdotes Euangelicos, speciales literas quas eis vna cum lege Gudilla eorum Episcopus tradiderat, habuerunt, quæ in antiquis Hispaniarum & Galliarum libris adhuc hodie apparent, quam literam aliqui Toletanam vocant, sed communiter Gothicam dicimus. Legitur cum difficultate propter dissuetudinem, quia ille modus scribendi desit, & alia forma literæ vtimur. In Italia tamen à paucis citra temporibus, vetustissimum modum scribendi cum diphthongis qui iam ab vsu omnium recesserant, o-
 30 ratores in eloquentiæ libris, & etiam in epistolis familiaribus sequi cœperunt, & quasi à sepulchro vetustæ antiquitatis sepultam literam, vt alium Lazarum, suscitare voluerunt. Hic autem Athanaricus à Theodosio Imperatore inuitatus ad Constantinopolim accessit, vrbisque illius situm, stationemque nauium, populosque diuersarum gentium quas in vno fonte ex diuersis mundi partibus scaturire videns, Nunc denique, inquit, cerno quod incredulus audiebam: paucisque mensibus interiectis obiit. Quem Imperator sicut viuẽtẽ honorauerat, sic mortuũ honorans dignæ tradidit sepulturæ. Depingitur Athanaricus sub cultu armorũ, quia fuit bellicosus, strenuus, & in armis exercitatus. Habet autẽ in scuto suo arma regia Gothorum, quæ continuantur vsq; ad Pelagii tempora. Depingitur etiam hic Gudilla Episcopus, quia Gothos legem Christianam docuit. Concurrentia. Con-
 30 currerunt cum Athanarico & prope tempora eius, in sede Apostolica Liberius primus natione Romanus annis quinque, & Felix secundus natione Romanus anno vno, & Damasus primus natione Hispanus annis decem & octo: in folio vero Imperii Romani Valentinianus, qui imperauit cum fratre suo Valenti annis vndecim, & Valens cum Gratiano imperauit annis quatuor. Hoc tempore Sanctus Ambrosius Mediolanensis Archiepiscopus claruit.

CAPVT IX.

40 **A**LARICVS huius nominis primus post Athanaricum regni Gothorum culmen ascendit, non tamẽ confestim, nec pacifice, sed tempore intermedio, & etiam dissensione ciuili interuenientibus. defuncto nanque Athanarico anno Domini trecentesimo quin- 356
 quagesimo sexto, attendentes Gothi Theodosii Imperatoris Romani benignitatem Romano Imperio se dederunt, & fuerunt sine rege viginti octo annis, quibus expletis cœpit
 regnare Alaricus anno Domini trecentesimo octogesimo quarto, regni Hispaniæ anno 384
 quadragesimo primo, & regnavit annis viginti & septem. Hic Romam expugnauit, sed ad ecclesias confugientibus nullam offensam intulit. Huius expugnationis causa Augustinus librum de ciuitate Dei composuit, vt in prologo eius patet. Obiit autem Alaricus apud
 50 Consentiam quam ipse destruxerat, morte subita, quem sui nimia dilectione lugẽtes, flumine quodam à suo alueo in aliam partem deriuato, in medio aluei collecto captiuorum agmine locum effodiunt sepulturæ. In cuius fontis gremio Alaricus cum multis copiis sepelitur, & loco confestim obrecto rursus flumen proprio cursui reddiderunt, & vt nesciretur locus sepulturæ eius ab aliquo, omnes fossores captiuos qui interfuerãt, extinxerũt. Tanta superbia elati, vt quod Deus immortalis in sepultura Moyse serui sui propter causas suæ infinitæ sapientiæ notas obseruare decreuit, secretam illam sine alicuius periculo esse volens, isti timidi & inflati in sui temporalis regis tumulo cum cæde innocentum seruorũ imitari quomodo voluerunt. Depingitur autem Alaricus cum vexillo alto, enseque nudo *Effigies Alaricki*
 in manu eleuata contra cuiusdam imaginem vrbis, propter euerfionem quam fecit in urbem Romanam, quæ præcipua inter omnes vrbes mundi fuit & est. Concurrentia. Concurrerunt tempore illo quo Gotla sine rege erant, quod durauit viginti octo annis, & post

cum Alarico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Quiricus primus natione Romanus annis vndecim, Anastasius natione Romanus annis tribus, & Innocentius primus natione Albanensis annis quindecim: in solio vero Imperii Romani Gratianus cum fratre suo Valentiniano, & Theodosio patre annis sex. Per idem tempus Christianorum templa iubente Theodosio destructa reficiuntur. Et hic Theodosius postquam cum Gratiano imperauerat annis sex, imperauit cum Valentiniano aliis vndecim. Hic destruxit templa Deorum. Et Arcadius in Oriente, & Honorius in Occidente imperauerunt annis tredecim.

CAPVT X.

411. **A**THAULPHVS consanguineus Alarici, & ei forma, menteq; consimilis post Alaricum in regni fastigio sublimatur anno Domini quadringentesimo vndecimo, regni vero Hispaniæ anno sexagesimo octauo, & regnauit annis sex, & apud Barcinonam fuit inter familiares fabulas iugulatus, & depingitur sub armato cultu, quia armis se dederat, in terrâ tamen prostratus & mortuus, quia fuit occisus. Concurrentia. Concurrerunt cum Athaulpho, & prope tempora eius, in sede Apostolica Sozimus natione Græcus annis duobus, & Bonifacius natione Romanus annis tribus: in solio vero Imperii Romani Honorius cum Theodosio iuniore Arcadii fratris sui filio imperauit annis quindecim.

CAPVT XI.

417. **S**IGERICVS Athaulpho defuncto rex à Gothis præficitur, anno Domini quadringentesimo decimo decimo septimo, regni vero Hispaniæ anno septuagesimo quarto, & regnauit anno vno. Depingitur in veste paci ica absq; cultu armorum, quia bella non gessit. Fuit autem tanta breuitas temporis regni eius, vt concurrentiam Pontificum Romanorum & Imperatorum non capiat.

CAPVT XII.

418. **V**ALIA successit in regno post Sigericum anno Domini quadringentesimo decimo octauo, regni Hispaniæ anno septuagesimo quinto, & regnauit tribus annis. Hic ad Hispanias per Constantium Patritium euocatus Romani nominis causa Barbaris intulit magnas cædes, Vandalos Silinguos in Bætica bello prostrauit, deuictisque Vandalis Vndericus rex Vandalorum, qui in Gallecia resederat, in Africam transfretauit. Post hæc apud Tolosam Valia longa valetudine reprimente rebus excessit humanis. Depingitur sub cultu armorum, quia bella plurima gessit. Concurrentia. Concurrerunt cum Valia, & prope tempora eius, in sede Apostolica Celestinus primus natione Romanus annis octo: in solio vero Imperii Romani imperabat præfatus Honorius. Anno vero secundo huius Valiæ primus omnium ex Francis rex assumptus est in regem gentis Francorum, coronamq; regni sibi imposuit Pharamundus Marcomiri Ducis filius, cœpitq; regnare Imperii Honorii anno nono, à natiuitate vero Domini quadringentesimo decimo nono, vel vicesimo. Regnauit autem in Germania super Francos annis vndecim.

CAPVT XIII.

421. **T**HEVDOREDVS post Valiæ obitum successit in regno anno Domini quadringentesimo vicesimo primo, regni Hispanorum sexagesimo octauo, & regnauit annis tribus. Hic cum Athila rege Hugnorum in campis Cathalanicis magnam præliū habuit, in quo Theudoredus est interfectus, & Athila rex victus. Hoc autem prælium fuit de famosioribus præliis mundi. Depingitur Theudoredus sub cultu armorū in campo mortuus, quia in prælio fuit occisus. Concurrentia. Concurrerunt cum Theudoredo rege, & prope tempora eius, in sede Apostolica Sixtus tertius natione Romanus annis octo, & Leo primus natione Tuscus annis viginti quatuor: in solio vero Imperii Romani Theodosius iunior cum Valentiniano consobrino suo, imperauit annis viginti septem. Anno autem decimo regni Theudoredi obiit Pharamundus primus rex Francorum, & successit ei Clodius filius eius, & regnauit annis viginti. iste fuit secundus rex Francorum, sed tricesimo anno regni Theudoredi obiit hic Clodius rex Francorum, & successit ei Meroueus filius eius, qui regnauit annis duodecim. iste fuit tertius rex Francorum.

CAPVT XIII.

452. **T**HVRISMVNDVS filius Theudoredi patre mortuo in campis Cathalanicis, vbi pugnatuerat, & victor extiterat, ad maiestatem regiam subleuatur, anno Domini quadringentesimo

gentesimo quinquagesimo secundo, regni Hispaniæ nonagesimo primo, regnavit anno vno, & à suo cliente fratrum consilio interfectus est. Sed ante mortem vna manu paruo ganipulo quem tenebat, sui sanguinis vltor fuit, & de insidiantibus aliquos interfecit. Depingitur Thurismundus in veste pacifica vulneratus, quia licet bellicosus extiterat, in do- *Imago Thuri-*
mo tamen pacifice sedens à proditore fuit occisus, cuius regni temporis breuitas concurren- *smundi.*
tiam Pontificum Romanorum & Imperatorum non capit.

CAPVT XV.

THEODORICVS huius nominis primus, Thurismundi germanus, post mortem fratru *454.*
regni solium ascendit, anno Domini quadringentesimo quinquagesimo quarto, Hispaniæ vero regni nonagesimo secundo, & regnavit annis tredecim. Hic in principio sui regni iniuit prælium contra Rheciarium regem Sueuorum qui in Gallecia regnabat, in quo Rheciarium rex interfectus est. Paululum vero postea cum ad Gallias redisset, à fratre suo Enrico occisus est. Ideo depingitur Theodoricus occisus, quia fraterno occubuit gladio. Concurrentia. Concurrerunt cum Theodorico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Hilarius natione Sardus annis sex: in folio vero Imperii Romani Martianus & Valentinianus imperauerunt annis septem. Sub istis martyrizatur vndecim millia virginum. Anno octauo præfati Theodorici obiit Meroueus rex Francorum, & successit ei Childericus filius eius, & regnavit annis viginti duobus, & iste fuit quartus rex Francorum.

CAPVT XVI.

ENRICVS post necem fratris successit in regno anno Domini quadringentesimo sexagesimo septimo, regni Hispaniæ anno centesimo quinto, & regnavit annis decem & septem. Hic Enricus apud Arelatum conuocatis magnatibus & proceribus, attento quod Gothi leges in scripto non habebant, sed moribus absq; scriptura quasi per quoddam arbitrium regebantur, sicut apud Græcos Lacedæmonii legibus sine scripto regebantur: ideo leges ad scripturam reduxit, vnde & hic inter ceteros leges merito computari potest. Et vbi Isidorus in quinto Etymologiarum narrat Phoroñeum primo Græcis leges tradidisse, Mercurium Trimegistum Ægyptiis, Solonem Atheniensibus, Lycurgum Lacedæmoniiis, Numam Pompilium Romanis, congrue hic Enricus potest computari, qui primus leges tradidit Gothis, vt inter illos, qui leges humanas primi in scriptis tradiderunt, hic noster interferatur: vt de lege diuina taceamus, quæ excellentior absq; aliqua proportionem superior omnibus est. Obiit autem Enricus Arelati, & morte naturali vitam finiuit. *Enricus primus*
Depingitur in veste pacifica, quia in pace & quiete mortuus est. Concurrentia. *Gothorum Legislator obiit.*
Concurrerunt cum Enrico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Simplicius natione *Effigies eius sã.*
Tibertinus annis quindecim: in folio vero Imperii Romani Leo primus imperauit annis decem & septem.

CAPVT XVII.

ALARICVS huius nominis secundus, Enrici filius, patre defuncto ad Gothorum regimen apud Tolosam sublimatur, anno Domini quadringentesimo octogesimo quinto, regni Hispaniæ centesimo vicesimo secundo, & regnavit annis viginti tribus, aduersus quem Fludiginus Francorum Princeps Galliæ Gothicæ regnum affectans Burgundionibus sibi auxiliantibus bellum mouit, fusisq; Gothorum copiis ipsum postremo regem apud Pictauium prælio interfecit. Ideo depingitur armatus, & occisus, quia in prælio vulneratus occubuit. Concurrentia. Concurrerunt cum Alarico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Felix tertius natione Romanus annis octo, & Gelasius natione Africanus *Felix III. Gelasius, Anastasius*
annis tribus, & Anastasius natione Romanus annis tribus, & Symmachus natione Sardus *Symmachus*
annis quindecim: in folio vero Imperii Romani Zeno imperauit annis decem & septem. *Pape. Zeno*
Anno vndecimo huius regni Alarici obiit Childericus rex Francorum, & successit illi *Imp. Clodoueus*
Clodoueus eius filius, qui regnavit annis triginta, sed tamen quindecim annis Paganus *primus ex Frã-*
fuit, aliis quindecim Christianus. Iste fuit quintus rex Francorum, & primus ex regibus *cia regis. fidem*
Franciæ fidem catholicam suscepit. *suscipit catholi-*
cum.

CAPVT XVIII.

GISELARICVS filius Enrici regis ex concubina, Alarico fratre defuncto qui filium Amalaticum nomine, quem ex Amalafenta vxore sua filia Theodorici regis Ostrogothorum in Italia regnantis genuerat, & infantem quinque annorū reliquerat, ad regnum

An. Dom.

508.

Effigies Giselarici.

Gothorum tyrannide assumptus est, anno Domini quingentesimo octauo, regni Hispaniæ centesimo quadagesimo quinto, & regnauit annis quatuor, & à quodam duce Regis Theodorici Ostrogothorum in prælio campestri apud Barcinonam victus fugit, & Africam transfretauit: & nunquam rediit, & extunc in antea Rex reputatus non est. Depingitur Giselaricus in veste pacifica, ense extra manum erepto, quia armis depositis fugitiuus euasit. Concurrentia. Concurrerunt cum Giselarico, & prope tempora eius, in sede Apostolica, Hormisda natione Campanus annis nouem: in solio vero Imperii Romani Anastasius imperauit annis viginti & sex.

CAPVT XIX.

512. **R**EX Ostrogothorum Theudoricus huius nominis secundus, annis maternis Amalarici Gothorum regnum assumpsit, anno Domini quingentesimo duodecimo, regni Hispaniæ centesimo quadagesimo nono, & regnauit annis duodecim, mensibus septem. Hic cum audisset Giselaricum sua timiditate ac cordis pusillanimitate fugatum, & per diuersas orbis prouincias vanum incedere, & regimen Gothorum ad Amalaricum nepotem suum pertinere, maturo consilio habito potentem exercitum congregauit, & in Hispaniam ueniens cum esset nobilissimus, magnificus, & uirtuosus, libenter ab omnibus in Regem assumptus est, quamdiu Alarici nepotis sui pueritia duraret. Ea namque mente regnum assumpsit, ut nepoti cum uir ætatis perfectæ factus esset, confestim regnum dimitteret, quod & fecit. Ei namq; adolescenti facto regnum dimisit, & ab Hispania in Italiam se reduxit, ubi obiit morte subita. Depingitur senex in veste longa, quia in pace obiit grædæuus ætate, & magnæ auctoritatis quo ad alia, licet in fide erroneus fuit, sequens heresin Arianam, & catholicos persequens. Et quia nedum in Hispania, sed etiam in Italia regnabat, habet in quarta parte scuti aquilam, ad denotandum quod regni Italiæ aliquam partem habuit. Concurrentia. Concurrerunt cum Theodorico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Ioannes primus natione Tuscus annis duobus: in solio uero Imperii Romani Iustinus primus imperauit annis septem. Anno tercio huius regni Theodorici obiit Clodoueus Rex Francorum, & successit ei Clotarius filius eius, qui regnauit annis quinquaginta. Iste fuit sextus Rex Francorum.

CAPVT XX.

524. **A**MALARICVS Alarici filius, & nepos Theodorici ex filia, post Theodoricum in regni solio collocatur, anno Domini quingentesimo uicesimo quarto, regni Hispaniæ centesimo sexagesimo primo, & regnauit annis quinque, mensibus octo, & à Chiliberto Rege Francorum in quodam prælio occisus est. Depingitur autem armatus occisus, quia in prælio interfectus. Concurrentia. Concurrerunt cum Amalarico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Felix quartus natione Sabinus annis quatuor, & Bonifacius secundus natione Romanus annis quatuor, Agapitus natione Romanus annis undecim: in solio uero Imperii Romani Iustinianus primus imperauit annis triginta & octo.

CAPVT XXI.

532. **P**OST mortem Amalarici Theudius in regno assumitur anno Domini quingentesimo tricesimo secundo, regni Hispaniæ anno centesimo sexagesimo septimo, & regnauit annis decem & septem, mensibus quinque. Assumptio autem eius sic fuisse dicitur, Amalafenta mater Amalarici timens sextus fragilitatem, cum sperneretur à Gothis, hunc Theudium consobrinum suum, olim filii sui tutorem ob consanguinitatis gratiam à Tuscia acceperat, ubi priuate degebat, & tunc in Regem cum favore Principum eleuauit. Qui licet esset hæreticus, pacem tamen concessit, ut licentiam catholicis Episcopis daret, in unum apud Toletum, quæ tunc urbs Regia habebatur, conuenire, & quæcunque ad disciplinam ecclesiæ pertinet, libere ordinare. Hic Theudius immemor beneficii ab Amalafenta Regina recepti, post aliquos dies eam fecit in balneo stragulari: & quia ipsa se & filium Iustiniano catholico Orientis Principi commendarat, qui cum audisset facinus, condoluit interfectæ, & misit Belisarium ducem & patritium, ut in Theudium uindicaret. Sed ipso intercepto negotiis Romanorum, ante aduentum eius fuit Theudius interfectus in hunc modum. Cum quadam die in palatio cum suis proceribus loqueretur, quidam histrio quem vulgari nomine Aluardanum uocamus, fingens se insanum, uulnerauit eum, ex quo uulnere Rex prostratus vi gladii indignantem animam exhalauit. Fertur autem in emissionem sanguinis coniurasse, ne quisquam interficeret percussorem, dicens se congruam meriti uicissitudinem recepisse, quia ipse priuatus occiderat Amalafentam Regnam dominam

minam suam. Depingitur Theudius occisus, & quasi percussus claua, quia ab histrione seu Albardano percussus interiit. Concurrentia. Concurrerunt cum Theudio, & prope tempora eius, in sede Apostolica Ioannes secundus annis duobus, & Siluerius natione Campanus ex patre Ormizeda Episcopo Romano anno vno, & Vigilius natione Romanus annis decem & octo: in solio vero Imperii Romani imperabat prædictus Iustinianus primus. Huius Iustiniani tempore Respublica Romana multum est prosperata tam in Oriente, quam in Occidente. His temporibus apud montem Casinum post solitariam, & arctam vitam in cœnobio monastico sanctus Benedictus degebat.

An. Dom.

CAPVT XXII.

THEVDISELVS dux exercitus, interempto Theudio, à Gothis in Regem præficitur, Anno Domini quingentesimo quadragesimo, regni Hispaniæ anno centesimo sexagesimo octauo, & regnavit anno vno, mensibus tribus. qui dum plurimorum potentium connubia prostitutione publica macularet, & necem pluribus procuraret, magnates Gothorum attendentes grandem maculam, ac plurima opprobria ex hoc posse venire Gothicæ nobilitati, necnon ingentia pericula (nam si sub tam scelerato & turpi principe prælia intrassent, vinci & perire timebant, quia nonnunquam propter peccata ducum exercitus militares sunt cum magna strage prostrati) deliberauerunt eum capere & occidere, quod opere compleuerunt. Nam cum quadam die apud Hispalim in prandio esset, ingressi sunt omnes qui illius coniurationis & tractatus fuerant participes, & ceperunt eum: aliqui vero ex illis quorum vxores adulterio maculauerat, & consanguineos occiderat, tam lethaliter vulnerauerunt eum, quod mortuus est. Depingitur cum in mensa prandet, occisus. Cuius breuitas temporis tanta fuit, quod concurrentiam Pontificum & Imperatorum non capit.

CAPVT XXIII.

AGILA, extincto Theudiselo, in regnum subleuatur, anno Domini quingentesimo quadragesimo primo, regni Hispaniæ anno centesimo sexagesimo nono, & regnavit annis quinque. Iste aduersus Cordubam mouit bellum, & in contemptum religionis catholicæ sepulturam beatissimi Aciseli & Victoriae martyrum hostium & iumentorum præsentia profanauit, & inito certamine contra ciues, pœnas dignas sanctis inferentibus, prout meruit, est expertus. Nam & in illo conflictu filius eius interfectus est, & thesaurum suum & partem exercitus amisit, & post aliquod tempus apud Emeritam à suis occisus est. Depingitur autem Agila pugione in corpore fixo, quia sic occisus est. Concurrentia. Concurrerunt cum Agila, & prope tempora eius, in sede Apostolica Pelagius primus natione Romanus annis quatuor: in solio vero Imperii Romani imperabat idem Iustinianus primus. Hoc tempore Armeni fidem Christianam receperunt.

Armeni Christiani si suscipiunt.

CAPVT XXIII.

ATHANAGILDVS post mortem Agilæ per tyrannidem efficitur successor in regno, Anno Domini quingentesimo quinquagesimo quinto, regni Hispaniæ centesimo septuagesimo quarto, & regnavit annis quatuordecim. Hic cum iam dudum Agilam regno priuare conaretur, auxilia militum ab Imperatore Iustiniano poposcit, sed submouere Agilam à regno non potuit, donec à suis fuit apud Emeritam interfectus. Decessit autem Athanagildus Toleti morte propria, & vacauit regnum mensibus quinque. His diebus Theodimirus Rex Sueuorum, & Sueui qui in Gallecia morabantur, ab hæresi Ariana qua infecti erant, ad fidem catholicam sunt conuersi, prædicante quodam sanctæ vitæ Episcopo, nomine Martino, per cuius saluberrimam doctrinam & honestam vitam ecclesiæ Galleciæ magnum decorem & honorem receperunt. Sanctus quoque Æmilianus Abbas hoc tempore in Hispania claruit. Depingitur Athanagildus in veste pacifica, quia bella non dicitur gessisse, & ex propria ægritudine obiit. Depinguntur etiam in latere capita illius Martini Episcopi qui in Gallecia prædicabat, & sancti Æmiliani. Concurrentia. Concurrerunt cum Athanagildo, & prope tempora eius, in sede Apostolica Iohannes tertius natione Romanus annis septem: in solio vero Imperii Romani Iustinus secundus imperauit annis vndecim. Anno decimo huius Athanagildi, obiit Clotarius Rex Francorum, & successit Chilpericus filius eius, qui regnavit annis viginti tribus. Iste fuit septimus Rex Francorum.

Athanagildus Toleti obiit.

An. Dom.

569.

*Luiba non bel-
licosus.*

LVIBA primus, Gothus, in regno præficitur anno Domini quingentesimo sexagesimo nono, regni Hispaniæ centesimo octogesimo octavo, regnavit annis tribus, qui secundo anno postquam adeptus est principatum, Leouigildum fratrem suum non solum successorem, sed & participem regni fecit, & Hispaniæ prouisorem, ipse vero Galliæ regno fuit contentus. obiit autem Luiba Narbonæ morte communi. Depingitur in veste pacifica quia non fuit bellicosus. Concurrentia. Concurrerunt cum Luiba, & prope tempora eius, in sede Apostolica Benedictus quintus natione Romanus annis quatuor: in solio vero Imperii Romani Tiberius secundus imperauit annis septem.

CAPVT XXVI.

572.

*Regni Sueuorum
destructi.*

LEOVIGILDVS, defuncto Luiba fratre eius, Hispaniæ & Galliæ adeptus est principatum, anno Domini quingentesimo septuagesimo secundo, regni Hispaniæ centesimo octogesimo nono, quia vnus annus solum Luibæ computatur, & regnavit annis decem & octo. Hic Leouigildus habuit vxorem Theodosiam filiam Seueriani, qui erat Dux prouinciæ Carthaginensis, filius Regis Theodorici, qui Seuerianus ex vxore nomine Theodora quæ ex genere Regum descendebat, genuit inclytos filios & filias: inter hos quidem Leandrum, Isidorum, qui fuerunt Archiepiscopi Hispalenses, vnus post alium, & Fulgentium Astygitanum Episcopum, & duas filias Florentiam virginem Abbatissam, & Theodosiam Reginam, quam diximus vxorem Leouigildi, ex qua Leouigildus genuit duos filios, Hemergildum qui fuit martyr, & Recaredum qui fuit Rex, vt statim dicitur. Hic Leouigildus bellis regnum desiderans ampliari, opes instituit congregare, & studio eius exercitum concordante fauore victoriarum, & animositate præclarus multos populos subiugauit. Catabriam namque iste obtinuit, & destruxit Baregiam, iste cepit Sabandriam, & cesserunt ei plurimi rebelles Hispaniæ ciuitates, fudit quoque diuerso prælio militem aduersantem, & quædam castra quæ occupauerant, eis abstulit dimicando. Hemergildum deinde filium obsessum Hispali dolo cepit, & quia nefandis ritibus Ariane perfidiæ noluit consentire, tormentis variis cruciauit. Demum securi percussus parricida ipsius dignum Deo martyrem consecrauit. Postremo bellum Sueuis intulit, regnumque eorum in ius Gothorum bello celeri commutauit, & magna ex parte Hispaniam ampliavit. Nam antea partes eius tenebat. Hoc tempore regnum Sueuorum destructum est. Nam Leouigildus in Gallecia pugnans contra Andecam Regem Sueuorum, illum deuicit, & extunc in antea regnum Sueuorum, quod centum & septuaginta & septem annis durauerat, extinctum est, & Gothorum regno applicatum, vt deinceps sub Gothico nomine censeretur, & Sueuicum nomen cessaret. Hic Romanos milites apud Legionem bello extinxit, urbemque cepit, & ex suo nomine Legionem vocauit. Obiit autem Leouigildus morte propria Toleti, & depingitur in veste pacifica ac longa, quia leges cõdidit, quarum promulgatio, auctoritatem & maturitatem desiderat, sed habet ensem nudum sub manu, quia bellicosus fuerat. Depingitur etiam in margine prope eum Seuerianus Dux Carthaginensis, & Theodora vxor eius, & Leander & Isidorus Hispalenses Archiepiscopi, ac Fulgentius Episcopus Tingitanus, illius siquidem ciuitatis quam hodie Tanger vocant. Hi fuerunt probissimi pontifices, filii Seueriani & Theodoræ. Nec non depingitur Florentia Abbatissa, & Theodosia Regina vxor Leouigildi, filia præfatorum Seueriani & Theodoræ, ac post eos Recaredus filius Leouigildi, qui postea fuit Rex, & ibi integre est depictus, & Hemergildus habens securim in capite fixam, quia à patre Leouigildo securi percussus martyrium consummauit. Concurrentia. Concurrerunt cum Leouigildo prope tempora eius, in sede Apostolica Pelagius secundus annis decem, & Gregorius primus natione Romanus, insignis sanctus & doctor ecclesiæ, annis quatuordecim: in solio vero Imperii Romani Mauricius imperauit annis viginti. Anno quintodecimo regni Leouigildi obiit Chilpericus Rex Francorum, & successit ei Clotarius filius eius, qui regnavit annis quadraginta tribus. iste fuit octauus Rex Francorum.

CAPVT XXVII.

590.

RECAREDVVS post mortem Leouigildi patris eius successit in regno anno Domini quingentesimo nonagesimo, regni Hispaniæ ducentesimo sexto, & regnavit annis quindecim. Hic fuit cultu præditus religionis, & paternis moribus longe dissimilis. Nam ille religiosus & bello promptus: hic fide pius & pace præclarus. Ille armorum exercitio gentis

gentis imperium dilatauit: hic gloriosus eandem gentem trophæo fidei sublimauit. In ipsius regni enim sui exordiis per Leandrum & Fulgētium auunculos suos: (erāt enim fratres Theodosiæ reginæ suæ matris) in fide catholica institutus, totius Gothicæ gētis populos, Ariani erroris labe deterfa, ad cultum rectæ fidei reuocauit. Synodum deinde Episcoporum sexaginta quatuor ad condemnationem Arianae hæresis de diuersis Hispaniæ & Galliæ prouinciis, in vrbe regia Toletō cogregauit, & eidem concilio religiosissimus princeps deuotus aduenit, gesta que concilio subscriptione firmauit, Pontificibus & palatii primorib. clero & militia approbantibus, abdicās cum populo vniuerso perfidiam quam hucusque Gothorum populus didicerat ex dogmate Ariano, & prædicans trium personarum vnitatem, vnum Deum, Filium à Patre consubstantialiter genitum, Spiritum sanctum inseparabiliter à Patre & Filio procedentem, & esse amborum vnum Spiritum, vnde & vnū sunt. Egit etiam gloriose bellū aduersus infestas gentes fidei auxilio subleuatus. Francos enim cum quadraginta fere millibus armatorum in Galliam Gothicam irruentes, misso aduersus eos Claudio duce, glorioso triumpho repulit & prostrauit. Nulla vnquam in Hispaniis Gothorum victoria maior, vel similis inuenitur. prostratis enim & captis plurimis millibus hostium, residua pars exercitus Gothis sequentibus vsque ad limina regni sui caesa fuit. Sæpe etiam contra insolentiam Romanorū, & irruptiones Vasconū plurima bella gessit. Toleti sine pacifica migravit ad Christum. Depingitur Recaredus sedens in veste pacifica, magnæ autoritatis propter excellentiam suam, quia fuit vnus de melioribus Regibus Hispaniæ, & habet crucem in manu propter expulsionem hæresis Arianae, quam fecit. ab eius tempore vsque in præsens nulla alia apud Hispanos publice hæresis reperta est. Habet etiam ensē nudum in alia manu, quia bella foeliciter tam per se, quam per suos duces & exercitus egit. sic enim decet Principes catholicos, fidem nedum monitis, sed etiam ense tueri. Concurrentia. Concurrerunt enim cum Recaredo, & prope tempora eius, in sede Apostolica Sauinianus natione Tuscus anno vno, & Bonifacius tertius natione Romanus mensibus septem, & Bonifacius quartus de ciuitate Valentia annis sex: in solio vero Imperii Romani Phocas imperauit annis octo. Hic concessit beato Bonifacio quarto Pontifici Romano templum quod Pantheon dicebatur, vt cōsecraretur in honorem beatæ Mariæ & omnium sanctorum, vt latius continetur in legenda illius festi, quod celebratur Calēdis Nouembris.

*An. Dom.**Bonifacius IV.
Papa.
Phocas Imp.*

CAPVT XXVIII.

LUIBA huius nominis secundus, Recaredi filius, nomen assumpsit, anno Domini sexcentesimo quinto, regni Hispaniæ ducentesimo vicesimo primo, & regnauit annis duobus, mensibus quinque, de ignobili quidem matre progenitus, sed virtute indolis insignitus, quem in primo flore adolescentiæ Vitericus sumpta tyrannide innocuū deiecit, præcisique dextera occidit anno ætatis suæ sexto decimo. Depingitur Luiba in ætate adolescentiæ gladio in pectore fixo, quia adolescens interfectus est, cuius breuitas temporis tanta fuit, quod concurrentiam Romanorum Pontificum & Imperatorum non capit. Hoc tempore prælia grandissima aduersus Regem Persarum exorta sunt, quibus Romani fortiter debellarunt plurimas prouincias, & Hierosolymam dimiserunt.

CAPVT XXIX.

VITERICVS extincto Luiba per tyrannidem regnum assumpsit anno Domini sexcentesimo septimo, regni Hispaniæ ducentesimo vicesimo tertio, & regnauit annis septem, strenuus quippe in armis & tamen victoriæ expertus. Nam cum aduersus Romanos bellum tentasset, semper inglorius est inuentus, nisi quod quosdam milites captos duxit Saguntiam. Hic in vita sua multa illicita fecit, in morte gladio periit, quia gladio innocentem Luibam occiderat, vt illius innocentis sanguis non maneret inultus, & vt iuxta veritatis verbum, gladio occidens gladio periret. inter epulas enim prandii, cōiuratione quorundam qui Luibæ consanguinei esse dicuntur excita, interfectus est. Corpus autem viliter exportatum, vilius est humatum. Depingitur Vitericus cum ense in capite percussus, & occisus, quia gladio interiit. Concurrentia. Concurrerunt cum Viterico, & prope tempora eius, in sede Apostolica Deusdedit natione Romanus annis tribus: in solio vero Imperii Romani Heraclius cum Constantio filio suo imperauit annis triginta vno. Hoc tempore Machometus nefandus pseudopropheta Agarenorum nequitiam sectæ suæ stultis populis prædicauit. Tertio anno Imperii huius Heraclii Chosroes Persarum Rex multam partem Reipublicæ Romanæ cepit, deuastauitque Hierosolymam, & venerabilia loca incendit, populorum captiuans copias vna cum Patriarcha Zacharia, &

*Deusdedit Pa-
pa.
Heraclius cum
Constantio filio
Imp.
Machometus.*

An. Dom.

preciosum lignum sanctæ Crucis in Persidem duxit. His temporibus floruit sanctus Galilius in Alemania sancti Columbani discipulus.

CAPVT XXX.

614 **G**VNDAMIRVS post interitum Viterici cœpit regnare anno Domini sexcentesimo quartodecimo, regni Hispaniæ ducentesimo tricesimo, & regnavit annis duob. Hic Valcones vna expeditione vastavit, alia militem Romanum obsedit. Hic statuit, vt nullus ad ecclesiam confugiens inde inuitus extraheretur. quod non quasi quid nouum accipiendum est, sed corroboratiuum priuilegiorum quæ Romani Pontifices & Imperatores alii Principes ecclesiæ Dei concesserunt. Propria morte Toleti decessit. Depingitur in veste pacifica cum ense in manu propter bella quæ gessit. Concurrentia. Concurrerunt cum Gundamiro, & prope tempora eius, in sede Apostolica Honorius primus natione Campanus annis duodecim: in solio vero Imperii Romani imperabat idem Heraclius. Hoc tempore Chosroes Persarum Rex interemptus est per Heraclium, & tunc populus à captiuitate liberatus, & cum sancta Cruce reuocatus. Hic Heraclius deuicta Perside Hierosolymam reduxit, & sanctam Crucem quam à Chosroce receperat, portans, ornatus regio schemate dum per portam, per quam Christus baiulans Crucem ad passionem exiit, vellet intrare, porta diuinitus clauditur, & humiliato illo ad intrandum aperitur, & Cruce reportata celebritatem exaltationis ipsius instituit fieri annuatim: & fit hoc festum quartadecima die Septembris.

Festum exaltationis Crucis instituitur.

CAPVT XXXI.

616 **S**ISEBVTVS post Gundamirum ad regale fastigium reuocatur, anno Domini sexcentesimo decimo sexto, regni Hispaniæ ducentesimo tricesimo secundo, & regnavit annis nouē, mensib. sex. Hic Christianissimus per historiatores vocatur. Zelo autem fidei accensus in initio regni sui Iudæos ad fidem Christianam permouens, emulationē quidē habuit, sed non secundum scientiam. potestate enim compulit, quos prouocari oportuit fidei ratione. Attendens tamen, quod sicut Paulus dicit, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, in hoc gaudeo, & gaudebo, fecit baptizari omnes Iudæos in regno suo. Hic Sisebutus per Hispaniam vrbes Romanas sibi subiecit. Hoc tempore venerabilem Helladium Toletanum sedis metropolitanæ, sanctitatis præconio præfulgentem, ecclesia veneratur. Isidorum quoque Hispalensem metropolitanum tunc temporis Hispania celebrabat, vt sanctissimum doctorem, egregium, & præclarum, qui anno septimo præfati principis Sisebuti contra Acephalorum hæresin apud Hispalim in sacratio sanctæ Hierusalem concilium celebravit. Hic Sisebutus de Romanis personaliter bis foeliciter triumphauit, & quasdam eorum vrbes pugnando subiecit, & classe nauigans aliquas gentes iuxta fretum morantes bello constravit, quas gens Gothorum post in suam redegit facile ditionem. Tantæ clementiæ extitit erga victos, quos hostilis potentia mancipauerat seruituti, vt dato precio restitueret libertati, eiusque thesaurus redemptio existeret captiuorum. Hunc alii proprio morbo, alii immoderato medicaminis haustu, alii veneno asserunt decessisse, cuius exitus nō solum religiosi, sed etiam optimis laicis extitit luctuosus. Depingitur Sisebutus armatus, & cum ense nudo, & brachio eleuato propter bella quæ gessit, scuto vero rubeo, & cruce alba propter zelū fidei quem habuit. sic enim depinguntur Reges ac milites Hispanorum, qui inuocantes sanctum Iacobum infideles expugnant. Concurrentia. Concurrerunt cum Sisebuto, & prope tempora eius, in sede Apostolica Seuerinus natione Romanus anno vno, & Iohannes tertius natione Dalmatius anno vno: in solio vero Imperii Romani imperabat idē Heraclius. Hoc tempore Machometus Princeps Sarracenorum moritur, post quem Obier principatur.

Figura vel effigies Regum ac militū Hispanorum.

Machometus moritur.

CAPVT XXXII.

625 **R**ECAREDVS huius nominis secundus, Sisebuti filius, post patris obitum Rex effectus anno Domini sexcentesimo vigesimo quinto, regni Hispaniæ ducentesimo trigesimo tertio, septem mensibus duntaxat regnavit, cuius vitæ breuitas nihil habuit memoria dignam. Depingitur autem puer, & in veste puerili, quia puer obiit.

CAPVT XXXIII.

626 **S**VINTILA huius nominis primus, filius Recaredi primi Regis gloriosissimi, Rex efficitur anno Domini sexcentesimo vigesimo sexto, Regni Hispaniæ ducentesimo trigesimo